

RAAP-RAPPORT 2210

Wonen langs de Romeinse weg in *Coriovallum*

Valkenburgerweg 25A, gemeente Heerlen
Een opgraving in de *vicus* van Heerlen

8500 voor Chr.

3750 voor Chr.

2200 voor Chr.

700 voor Chr.

150 na Chr.

320 na Chr.

250 na Chr.

1650 na Chr.

C
U
L
T
U
R
H
I
S
T
O
R
I
E

Archeologisch Adviesbureau

RAAP-RAPPORT 2210

**Wonen langs de Romeinse weg
in *Coriovallum***

**Valkenburgerweg 25A, gemeente Heerlen
Een opgraving in de *vicus* van Heerlen**

drs. G. Tichelman & drs. M. Janssens

Archeologisch Adviesbureau

Colofon

Opdrachtgever: Hillegers Spronck Jacobs Vastgoedontwikkeling

Titel: Wonen langs de Romeinse weg in Coriovallum, Valkenburgerweg 25A, gemeente Heerlen; een opgraving in de vicus van Heerlen

Status: eindversie

Datum: 4 juli 2012

Auteurs: *drs. G. Tichelman & drs. M. Janssens*

Met bijdragen van: dr. P. de Rijk, drs. J. Hendriks, drs. G. Hensen & drs. J. van Hemert, drs. E. Kars & drs. T. Vanderhoeven, dr. F. Kemmers, drs. J. van Dijk & dr. H. van Haaster

Figuren en kaartbijlagen: drs. M.A.H. Lipsch

Aardewerktekeningen: B. Donker (AAC-UvA)

Metaaltekeningen: drs. K. Senica

Objectfotografie: drs. M.A.H. Lipsch & drs. K. Senica

Projectcode: HEVA5

Bestandsnaam: RA2210-HEVA5.indd

Projectleider: drs. G. Tichelman

Projectmedewerkers: drs. J. Coolen, J. Hanssen, drs. G. Hensen, ing. B. Moonen, drs. M.A.H. Lipsch, drs. M. Ruijters, drs. K. Senica & drs. N. Sprengers.

ARCHIS-vondstmeldingsnummers: 415903, 415912, 415914, 415915 & 415917

ARCHIS-waarnemingsnummers: 425225 (proefsleuven), opgraving: nog niet verleend

ARCHIS-onderzoeksmeldingsnummer/CIS-code: 22227

Autorisatie: drs. G. Tichelman

ISSN: 0925-6229

RAAP Archeologisch Adviesbureau B.V.

Leeuwenveldseweg 5b

1382 LV Weesp

Postbus 5069

1380 GB Weesp

telefoon: 0294-491 500

telefax: 0294-491 519

E-mail: raap@raap.nl

© RAAP Archeologisch Adviesbureau B.V., 2012

RAAP Archeologisch Adviesbureau B.V. aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit het gebruik van de resultaten van dit onderzoek of de toepassing van de adviezen.

Samenvatting

In opdracht van Hillegers Spronck Jacobs Vastgoedontwikkeling heeft RAAP Archeologisch Adviesbureau een opgraving uitgevoerd aan de Valkenburgerweg 25A te Heerlen. Het onderzoek was nodig in verband met nieuwbouw. Met een opgraving is in totaal een oppervlak van circa 1.050 m² onderzocht, waarbij resten van de Romeinse weg (de weg van Boulogne-sur-Mer naar Keulen) en bewoning uit de Romeinse tijd langs deze weg tevoorschijn zijn gekomen. Helaas waren grote delen van het gebied ernstig verstoord als gevolg van bebouwing en sloop in de 20e eeuw.

De oost-west georiënteerde Romeinse weg blijkt opgebouwd uit lagen van vooral grind en kalksteen. De opbouw wijst op enige herstelwerkzaamheden of fasering, waarbij in de loop van de tijd een verplaatsing (en/of verbreding) van de weg in zuidelijke richting plaatsvond. De breedte van de grindbaan bedraagt circa 9 m. Op een later tijdstip, mogelijk de Volle Middeleeuwen, zijn verschillende (kleine) kuilen door het wegdek gegraven, waaruit kan worden afgeleid dat deze toen niet meer als weg in gebruik was. Direct ten zuiden langs de weg bevond zich een verder onbepaalde strook met een breedte van circa 10 m tussen de weg en de eerste bebouwingsresten.

De dichtst aan de weg gelegen gebouwresten betreffen funderingen van een gebouw dat noord-zuid (haaks op de weg) minstens 23 m lang en minstens 8 m breed was; het is in de tweede helft van de 2e eeuw aangelegd en halverwege de 3e eeuw uit gebruik geraakt na een hevige brand. Dit Romeinse gebouw bezat onder andere een kelder en resten van een *praefurnium*, maar was op de kelder na slecht bewaard gebleven. Zelfs van een hier in 1960 aangetroffen betonnen onder-vloer (met *hypocaust*-zuiltjes) is niets gevonden. Blijkbaar zijn de sloopwerkzaamheden sindsdien (kort voor ons onderzoek) zeer grondig geweest. Een opmerkelijk bouwdetail is een greppel om de kelder en het *praefurnium* heen, die voor de helft was opgevuld met blauwe beekklei om deze ruimten tegen vochtinvloeden te beschermen. Enkele funderingen in de zuidoostelijke hoek van het onderzoeksgebied kunnen tot hetzelfde, maar ook tot een ander gebouw hebben behoord.

Meerdere paalkuilen bewijzen dat op het terrein ook traditionele houtbouw met zware dakstijlen aanwezig is geweest. Hoogstwaarschijnlijk gaat het hierbij vooral om oudere bewoningsresten uit het eind van 1e eeuw en het begin van de 2e eeuw. Mede als gevolg van de grote verstoringen blijft helaas onbekend of deze houten constructies haaks op dan wel parallel aan de Romeinse weg hebben gelegen.

Het vondstmateriaal bestaat uit aardewerk, keramisch bouw materiaal, natuursteen, metaal, glas, bot en botanische resten en vertelt ons iets meer over de voormalige bewoners. Het aardewerk wijst op een residentieel karakter van de bewoning dat goed vergelijkbaar is met dit van *villae* en andere *vicī*. Er is importmateriaal aanwezig, maar daarnaast zijn ook lokale producten uit Heerlen vertegenwoordigd. De metaalvondsten wijzen in de eerste plaats op typisch nederzettingsafval. Aangezien echter voor enkele voorwerpen ook parallellen in militaire context bestaan, kan met betrekking tot de

RAAP-RAPPORT 2210

Wonen langs de Romeinse weg in Coriovallum
Valkenburgerweg 25A, gemeente Heerlen; een opgraving in de vicus van Heerlen

aanleg/reparatie van de weg ook een onbepaalde militaire relatie hebben bestaan. Uit de botanische en archeozoologische resten blijkt dat de voedsleconomie van de bewoners van dit deel van de *vicus* erg overeenkomt met die van gewone landelijke nederzettingen en andere *vici*.

Inhoud

Samenvatting	5
1 Inleiding	9
1.1 Kader en doelstelling	9
1.2 Onderzoeksgebied	10
1.3 Leeswijzer	11
2 Vooronderzoek	13
3 Doel van het onderzoek	19
4 Methoden	21
4.1 Aantal opgravingsputten, plaatsing en afmetingen	21
4.2 Opgravingsvlakken en profielen	21
4.3 Afwerking en behandeling van sporen en vondsten	23
4.4 Bemonstering	24
4.5 Technische uitwerking en evaluatie	24
4.6 Uitwerking en rapportage	24
5 Fysisch-geografisch onderzoek	25
5.1 Algemene geomorfologie en bodem	25
5.2 Stratigrafie in het onderzoeksgebied	25
6 Sporen en structuren	27
6.1 Inleiding	27
6.2 De Romeinse weg ' <i>Via Belgica</i> '	28
6.3 Gebouwen	35
6.4 Kuilen	49
6.5 Interpretatie	51
7 Vondsten en monsters	59
7.1 Inleiding	59
7.2 Aardewerk	60
7.3 Keramisch bouw materiaal	88
7.4 Metaal	102
7.5 Natuursteen	115
7.6 Glas	116
7.7 Bot	117
7.8 Botanische macroresten	123

RAAP-RAPPORT 2210

Wonen langs de Romeinse weg in Coriovallum
Valkenburgerweg 25A, gemeente Heerlen; een opgraving in de vicus van Heerlen

8 Synthese	129
9 Conclusies en aanbevelingen	135
Literatuur	137
Gebruikte afkortingen	145
Verklarende woordenlijst	146
Overzicht van figuren, tabellen en (losse kaart-)bijlagen	151
Bijlage 1: Beantwoording van de onderzoeksvragen	155
Bijlage 2: Sporenlijst	161
Bijlage 3: Vondstenlijst per materiaalcategorie	175

1 Inleiding

1.1 Kader en doelstelling

In opdracht van Hillegers Spronck Jacobs Vastgoedontwikkeling heeft RAAP Archeologisch Adviesbureau van 23 april tot en met 8 mei 2007 een opgraving uitgevoerd aan de Valkenburgerweg 25A te Heerlen (figuur 1.1). Het onderzoek was nodig in verband met nieuwbouw. Gezien de ligging langs de Romeinse weg van Boulogne-sur-Mer naar Keulen (AMK-monumentnummer 15771), aan de rand van de Romeinse *vicus Coriovallum*, was archeologisch onderzoek noodzakelijk alvorens een bouwvergunning kon worden afgegeven. Daartoe werden in eerste instantie een bureauonderzoek (Mientjes, 2005) en een waarderend archeologisch onderzoek in de vorm van proefsleuven (Tichelman, 2007a) uitgevoerd. Op basis van de resultaten van dit laatste onderzoek nam de provincie het selectiebesluit dat op het terrein een behoudenswaardige vindplaats aanwezig is. Aangezien een behoud ter plaatse (*in situ*) middels planaanpassing voor de opdrachtgever geen optie was, werd opdracht verleend de wetenschappelijke informatie door opgraving (*ex situ*) veilig te stellen. In onderhavig rapport worden de resultaten van deze opgraving beschreven, waarbij ook de resultaten van het proefsleuvenonderzoek zijn meegenomen.

Voorafgaand aan de uitvoering van de opgraving is, conform de Kwaliteitsnorm voor de Nederlandse Archeologie (KNA; <http://www.sikb.nl>), een Programma van Eisen (PvE) opgesteld (Tichelman, 2007b) dat als leidraad voor het onderzoek diende. De opgraving is uitgevoerd volgens de normen die gelden in de archeologische beroepsgroep c.q. de KNA versie 3.1 (ten tijde van de uitwerking gold de KNA versie 3.2). RAAP Archeologisch Adviesbureau en de door RAAP toegepaste procedures zijn goedgekeurd door het College voor de Archeologische Kwaliteit (CvAK), die valt onder de Stichting Infrastructuur Kwaliteitsborging Bodembeheer (SIKB; <http://www.sikb.nl>). RAAP beschikt over een eigen opgravingsvergunning, verleend door de Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap.

Speciale dank gaat uit naar de heer J. Gielen, voormalig medewerker van het Thermenmuseum van Heerlen, voor de prettige samenwerking. De heer Gielen was als materiaalspecialist aan het Thermenmuseum verbonden en heeft ons als zodanig tijdens het veldwerk en de uitwerking van het proefsleuvenonderzoek steeds bijgestaan. Hij woonde in zijn jeugd in het nu onderzochte gebied en was verantwoordelijk voor één van de eerste meldingen uit dit gebied (zie hoofdstuk 2).

Zie tabel 1.1 voor de dateringen van de in dit rapport genoemde archeologische perioden. Achter in dit rapport is een lijst met gebruikte afkortingen opgenomen. Voor een verklaring van de gebruikte vaktermen wordt verwezen naar de verklarende woordenlijst achter in dit rapport.

RAAP-RAPPORT 2210

Wonen langs de Romeinse weg in Coriovallum
Valkenburgerweg 25A, gemeente Heerlen; een opgraving in de vicus van Heerlen

Figuur 1.1. Ligging onderzoeksgebied (rood gearceerd); inzet: ligging in Nederland (ster).

1.2 Onderzoeksgebied

Op de locatie Valkenburgerweg 25A te Heerlen zijn in februari 2007 de al jaren leegstaande stadsvilla Savelberg Doodleger en de huizen aan de Coriovallumstraat 38A, 40, 42 en 44 gesloopt ten behoeve van de nieuwbouw van een appartementengebouw en twee stadswoningen. De opgraving beperkte zich tot de bouwput van de toekomstige nieuwbouw: een oppervlak van circa 1.050 m² (het onderzoeksgebied).

1.2.1 Algemeen

- *Opdrachtgever:* Hillegers Spronck Jacobs Vastgoedontwikkeling (contactpersoon: de heer R.J.M. Hillegers).
- *Bevoegd gezag:* gemeente Heerlen (contactpersoon: de heer F. Vondenhoff)
- *Aanleiding onderzoek:* nieuwbouw
- *Datum uitvoering veldwerk:* 23 april tot en met 8 mei 2007

RAAP-RAPPORT 2210

Wonen langs de Romeinse weg in Coriovallum
Valkenburgerweg 25A, gemeente Heerlen; een opgraving in de vicus van Heerlen

- *Beheer en plaats vondsten en documentatie*: onderzoeksdocumentatie en vondstmateriaal zullen worden overgedragen aan het provinciaal Depot voor Bodemvondsten te Limburg.

1.2.2 Locatiegegevens

- *Onderzoeksgebied*: Valkenburgerweg 25A
- *Toponiem*: Valkenburgerweg, Coriovallumstraat (figuur 1.1)
- *Plaats*: Heerlen
- *Gemeente*: Heerlen
- *Provincie*: Limburg
- *Kadastrale gegevens*: gemeente Heerlen, sectie E, nummers 6514, 6515 en 6325
- *Grondgebruik*: braakliggend
- *Kaartblad topografische kaart Nederland, schaal 1:25.000*: 69E
- *Oppervlakte*: circa 0,1 ha
- *Coördinaten (X/Y)*:
 - Noordwest: 196225/321845
 - Noordoost: 196240/321855
 - Zuidoost: 196275/321820
 - Zuidwest: 196260/321805
- *Hoogte maaiveld (Z)*: circa 105 tot 108 m +NAP

1.3 Leeswijzer

De resultaten van de opgraving worden samen met de spoor- en vondstinformatie uit het proefsleuvenonderzoek in onderhavig rapport gepresenteerd. In hoofdstuk 2 wordt een samenvatting gegeven van de reeds uitgevoerde archeologische onderzoeken. Daarbij wordt ook aandacht besteed aan de landschappelijke ligging van de vastgestelde vindplaats. Het doel en de onderzoeksvragen komen aan bod in hoofdstuk 3. Methodologische aspecten met betrekking tot het veldwerk en de (technische) uitwerking worden besproken in hoofdstuk 4. Hoofdstuk 5 is gereserveerd voor de analyse van de landschappelijke en stratigrafische gegevens ter verduidelijking van de aard en ligging van de archeologische resten. In hoofdstuk 6 wordt dan dieper ingegaan op de archeologische sporen en structuren; in dit hoofdstuk vindt u de beschrijving, interpretatie en datering; gedetailleerde spoorinformatie is ondergebracht in bijlage 2 (de sporenlijst). In hoofdstuk 7 worden de vondsten en monsters per materiaalcategorie beschreven en geanalyseerd. Dit hoofdstuk is voornamelijk objectgericht: de koppeling met de vindplaats zelf wordt reeds in het voorgaande hoofdstuk 6 gelegd wanneer gesproken wordt over de datering van de sporen. Gedetailleerde vondstinformatie is opgenomen in bijlage 3 (de vondstenlijst die is opgesplitst naar materiaalcategorie). Een synthese wordt gegeven in hoofdstuk 8. Daarbij worden de resten (sporen, vondsten en monsters) nog eens op een rijtje gezet tegen de achtergrond van de Romeinse *vicus Coriovallum* en de Romeinse weg. Daarbij gaat de aandacht vooral uit naar enkele vindplaatsen die tot circa 200 m ten oosten van onderhavig opgravingsterrein vastgesteld zijn. De conclusies worden gegeven in hoofdstuk 9. Onderdeel van dit hoofdstuk is tevens een advies ten aanzien van flankerend beleid en publieke ontsluiting. De beantwoording van de in het Programma van Eisen (Tichelman, 2007b) gestelde onderzoeksvragen (zie hoofdstuk 3) is opgenomen als bijlage 1.

RAAP-RAPPORT 2210

Wonen langs de Romeinse weg in Coriovallum
 Valkenburgerweg 25A, gemeente Heerlen; een opgraving in de vicus van Heerlen

Geologische perioden			Archeologische perioden			
Tijdvak	Chronozone	Datering	Tijdperk	Datering		
Holoceen	Laat Subatlanticum	1150 na Chr. 0 -450 voor Chr.	Nieuwste tijd (=Nieuwe tijd C)		1795	
			Nieuwe tijd	B	1650	
	A			1500		
	Middeleeuwen		Laat	1250		
			Vol	1050		
			Vroeg	Ottoons	900	
				Karolingisch	725	
				Merovingisch laat	525	
				Merovingisch vroeg	450	
	Romeinse tijd		Laat	270		
Midden		70 na Chr.				
Vroeg		15 voor Chr.				
IJzertijd	Laat	250				
	Midden	500				
	Vroeg	800				
Bronstijd	Laat	1100				
	Midden	1800				
	Vroeg	2000				
Neolithicum (Nieuwe Steentijd)	Laat	2850				
	Midden	4200				
	Vroeg	4900/5300				
Mesolithicum (Midden Steentijd)	Laat	6450				
	Midden	8640				
	Vroeg	9700				
Pleistoceen	Laat Glaciaal	Late Dryas	11.050			
		Allerød	11.500			
		Vroege Dryas	12.000			
		Bølling	12.500			
		Vroegste Dryas	13.500			
	Weichselien	Pleni-glaciaal	Laat	30.500		
			Midden	60.000		
		Vroeg	71.000			
	Vroeg Glaciaal	Odderade	114.000			
		Brørup	126.000			
		Eemien	236.000			
		Saalien II	241.000			
	Oostermeer	322.000				
	Saalien I	336.000				
	Belvédère/Holsteinien	384.000				
	Glaciaal x	416.000				
	Holsteinien	463.000				
Elsterien						
Prehistorie				12.500		
				Jong B	16.000	
				Jong A	35.000	
				250.000		
				Paleolithicum (Oude Steentijd)	Laat	12.500
					Midden	250.000
					Oud	250.000

Tabel 1.1. Geologische en archeologische tijdschaal.

2 Vooronderzoek

Het onderzoeksgebied ligt in hartje van Heerlen, tussen de Coriovallumstraat en de Valkenburgerweg, aan de westelijke rand van de nederzetting uit de Romeinse tijd (*vicus Coriovallum*). Door het onderzoeksgebied loopt de belangrijke Romeinse weg van Boulogne-sur-Mer naar Keulen, ook wel de *Via Belgica* genoemd (AMK-monumentnummer 15771; figuur 2.1).

Figuur 2.1. Kadasterkaart uit 1960 met ingeschetst muurwerk en coupetekening van hypocaust.

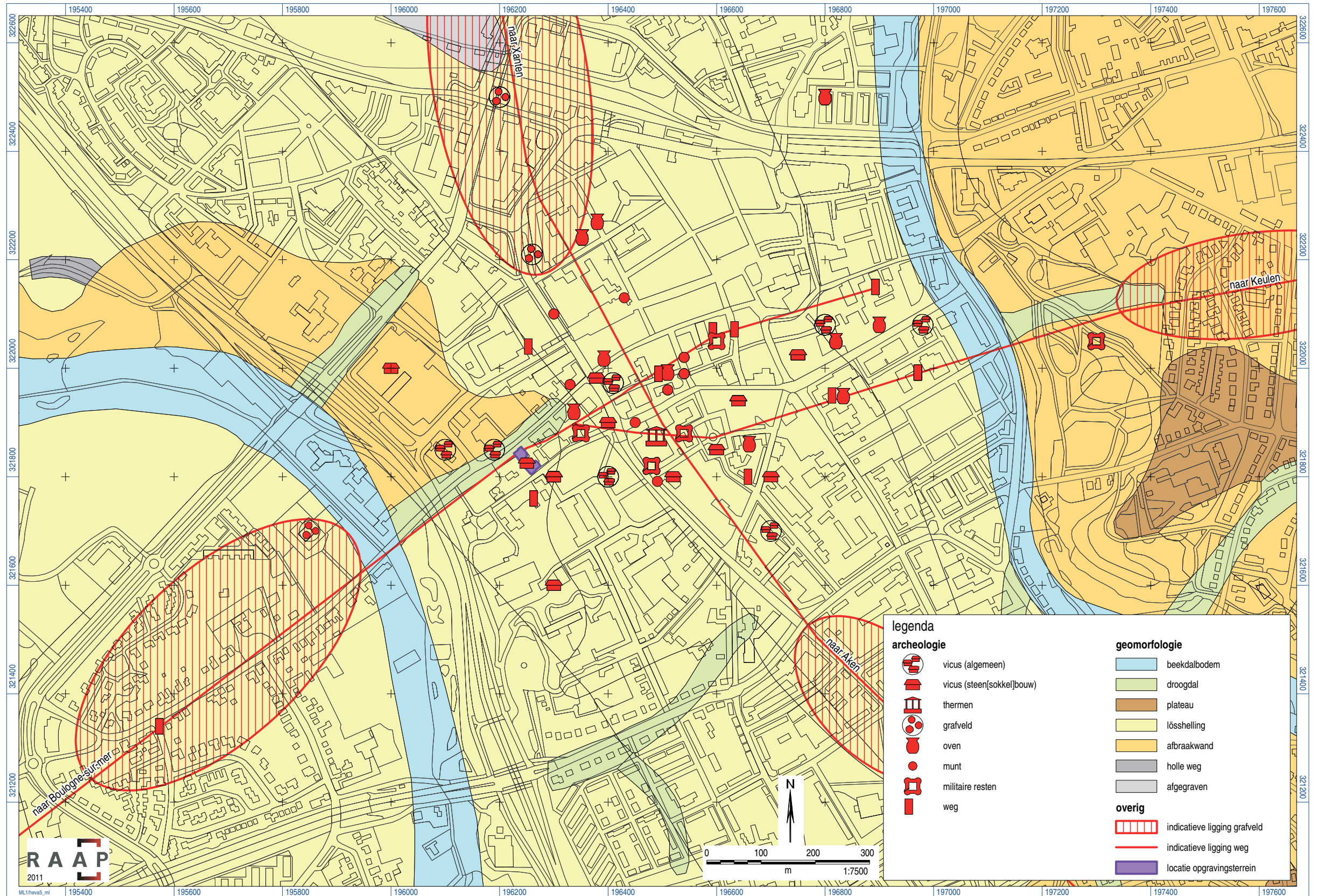
Voor een inventarisatie van vindplaatsen is naast ARCHIS II ook gebruik gemaakt van het Archeologisch Archief van het Thermenmuseum, met vele dossiers waarin archeologische waarnemingen worden beschreven die (nog) niet zijn opgenomen in ARCHIS. Eén dossier heeft betrekking op oude meldingen *in* het onderzoeksgebied (figuur 2.2; zie § 6.3 en figuur 6.12). In figuur 6.12 is een reconstructie gemaakt van de precieze locaties van de hierbij aangetroffen Romeinse weg en divers muurwerk ten opzichte van de resultaten van onderhavig onderzoek. In het dossier gaat het om twee waarnemingen.

De eerste melding betreft de bouw van de (nu gesloopte) *villa* Savelberg Doodleger in 1916.¹ In het uiterst noordelijke deel van de bouwput werd het grindpakket van het Romeinse wegdek over de gehele breedte van de put aangetroffen. Tevens werden in het zuidelijke deel van de bouwput drie parallelle muren aangetroffen, gemaakt van Kunrader kalksteen, ongeveer haaks op de Romeinse

¹ Dossier Valkenburgerweg, Zuidzijde, opgraving 1916.

RAAP-RAPPORT 2210

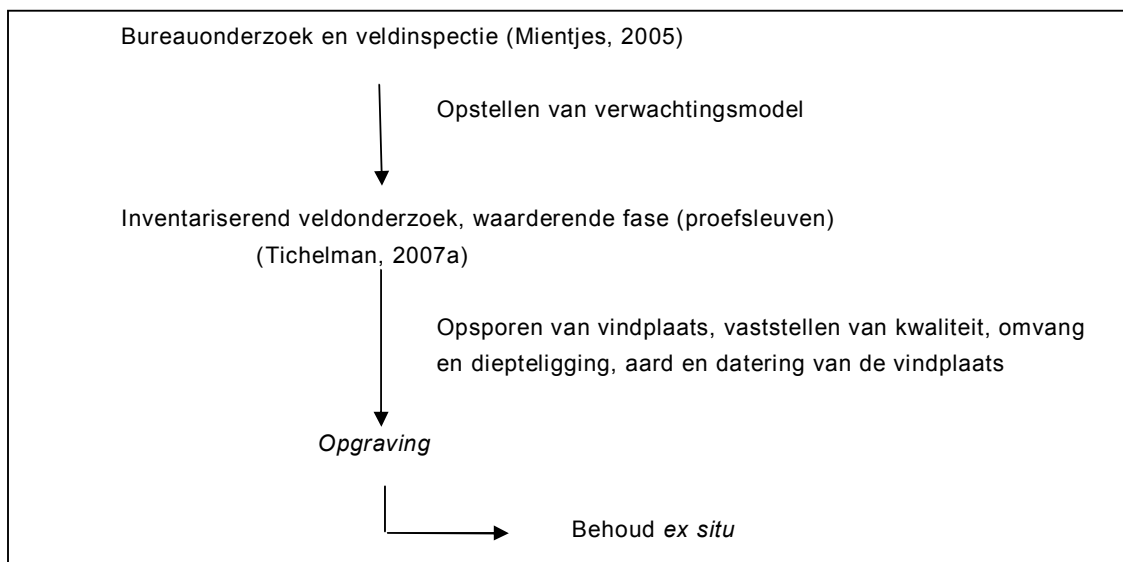
Wonen langs de Romeinse weg in Coriovallum
 Valkenburgerweg 25A, gemeente Heerlen; een opgraving in de vicus van Heerlen

Figuur 2.2. Romeinse vindplaatsen in de vicus Coriovallum.

weg. Naast Romeins aardewerk werd ook een voet van een standbeeldje gevonden met het inschrift “*Servandus Fesit (fecit)*” (Servandus heeft dit gemaakt). Later werd in het van deze locatie afgevoerde puin nog de rest van het beeldje gevonden: volgens de beschrijving een staand, halfnaakt figuur.

Een volgende waarneming in het onderzoeksgebied vond plaats tijdens graafwerkzaamheden in 1960 in het kippenhok in de achtertuin van een woning aan de Coriovallumstraat. Het gaat om het huis dat toen door de familie Gielen werd bewoond (de ouders van J. Gielen). Bij de graafwerkzaamheden in het kippenhok werden resten van een *hypocaust* systeem aangetroffen, een Romeins vloerverwarmingssysteem. Naast de betonnen ondervloer werden nog twee *hypocaust*-zuiltjes *in situ* gevonden, die uit vier en zes opgestapelde tegels (22 x 22 cm) bestonden. De zuiltjes bevonden zich in een gangetje met een breedte van 0,50 m. De muren van het bijna oost-west georiënteerde gangetje waren waarschijnlijk gebouwd met Kunrader kalksteen. Op de tekening (figuur 2.1) is zichtbaar dat 0,2 m ten zuiden en parallel aan de twee muurtjes nog een muur van Kunrader steen werd aangetroffen met een breedte van 0,40 m. In het getekende profiel is zichtbaar dat de resten vanaf 0,80 m -Mv zijn vastgesteld en nog 0,50 m diep bewaard waren (toen: tot circa 1,30 m -Mv). Tevens blijkt dat de betonnen ondervloer alleen tussen de muurtjes ligt en niet daaronder. Het overige vondstmateriaal van deze kleine ‘opgraving’ bestond naast bouw materiaal uit meerdere Romeinse munten en *fibulae*, een naald, glasfragmenten, dierlijk bot en veel aardewerk. Behalve de Romeinse vondsten werden echter ook middeleeuwse resten aangetroffen, zoals een Merovingische *fibula*, Zuid-Limburgs aardewerk en jonger, geglaazuurd aardewerk.

Tabel 2.1. Overzicht van vooronderzoeken in het onderzoeksgebied.

De potentiële archeologische rijkdom van de locatie was dus vooraf bekend. Om de aard en omvang van de archeologische resten in te kunnen schatten, hebben daarop in het onderzoeksgebied verschillende vooronderzoeken plaatsgevonden (tabel 2.1). In eerste instantie werd in 2005 een bureauonderzoek uitgevoerd met aansluitende veldinspectie. Zoals uit de eerdere vondsten te verwachten was, kende Mientjes (2005) een hoge archeologische verwachting toe aan de locatie. Met name uit de archeologische inventarisatie werd het belang van de locatie nog eens duidelijk: Heerlen is één van de belangrijkste vindplaatsen uit de Romeinse tijd in Nederland en zeer rijk aan archeologische resten

uit deze periode. In ARCHIS stond ten tijde van het bureauonderzoek een groot aantal archeologische vindplaatsen geregistreerd uit de omgeving van het onderzoeksgebied (straal van circa 750 m; figuur 2.2). Al deze vindplaatsen omvatten Romeinse resten uit de periode 15 voor Chr. tot 450 na Chr., bestaande uit funderingen, muren en vloeren, ovens, aardewerk, glas, metaal en/of delen van de Romeinse weg(en). Heerlen was rond het begin van de jaartelling ontstaan als *vicus* (wegdorp) *Coriovallum* op de kruising van de Romeinse weg van Boulogne-sur-Mer naar Keulen en de weg van Trier naar Xanten. In de literatuur is een beeld ontstaan dat de *vicus* organisch gegroeid is, omdat een duidelijk en systematisch nederzettingsplan zou ontbreken (Stuart & De Grooth, 1987). *Coriovallum* beleefde waarschijnlijk zijn bloei als handelsplaats in de 2e eeuw na Chr., aangezien de meeste vondsten uit deze periode dateren en ook het meest verspreid voorkomen. De nederzetting was deels nog bewoond tot rond circa 400 na Chr., zoals blijkt uit spitsgrachten ter hoogte van de thermen. Uit deze lange Romeinse geschiedenis kennen we een aantal gebouwen (bijv. de bekende thermen), delen van wegen, pottenbakkersovens, graven en bovengenoemde spitsgrachten.

De hoofdweg van Boulogne-sur-Mer naar Keulen, die in *Coriovallum* kruiste met de weg Trier-Xanten, kwam langs de noordelijke rand van het onderzoeksgebied de *vicus* binnen.² Uit verschillende onderzoeken naar deze voor onze streken belangrijke Romeinse weg blijkt dat het wegdek heeft bestaan uit een verhoogd talud met een wegverharding (kiezel) en (soms) met greppels aan weerszijden (Demey, 2003; Willems, 1987; Janssens, 2009). Het westelijke deel van *Coriovallum*, waartoe ook het onderzoeksgebied behoort, lag na de Romeinse tijd op enige afstand van de kern van Heerlen, die zich sinds de Middeleeuwen rond de Pancratiuskerk concentreerde (vergelijk figuur 8.1). Ook op historisch kaartmateriaal uit de eerste helft van de 19e eeuw staat het onderzoeksgebied weergegeven als een zone met akkerland, weiden en boomgaarden. Pas in de 20e eeuw kwam hier weer verandering in, toen de moderne stad Heerlen ontstond (Mientjes, 2005: 8-9).

Om de aard, datering, omvang en kwaliteit van de archeologische resten te kunnen bepalen, adviseerde Mientjes een waarderend proefsleuvenonderzoek te laten plaatsvinden (Mientjes, 2005: 11). Tijdens het proefsleuvenonderzoek in 2007 zijn drie proefsleuven aangelegd met een totale oppervlakte van 191 m² (Tichelman, 2007a). Proefsleuf 1 in het noordwesten van het onderzoeksgebied doorsneed de Romeinse weg van Boulogne-sur-Mer naar Keulen, waarbij deze in profiel gedocumenteerd is. In proefsleuf 2 in het centrale, westelijke gedeelte van het onderzoeksgebied werden verschillende sporen uit de Romeinse tijd aangetroffen: uitbraaksporen, klein muurwerk, kuilen en paalkuilen. In proefsleuf 3 in het oosten van het onderzoeksgebied werden behalve een klein gedeelte van de Romeinse weg meerdere kuilen uit de Romeinse tijd aangetroffen. In het uiterste zuiden van proefsleuf 3 werden voorts ook kalkstenen funderingen van een structuur uit de Romeinse tijd gedocumenteerd. De resten van de Romeinse weg in de putten 1 en 3 wezen op een oriëntatie van de weg die bijna parallel loopt met de huidige Valkenburgerweg (en dus niet correspondeerde met het verloop zoals is aangegeven in ARCHIS: monumentnummer 15771).

² Het tracé kon volgens Mientjes (2005) precies worden ingeschat aan de hand van Putker (1987); Archeologisch Archief Thermenmuseum, dossier Euterpelaan: Valkenburgerweg Noordzijde, terrein Euterpelaan, opgraving 1964; Archeologisch Archief Thermenmuseum, dossiers Coriovallumstraat-West, Noordzijde, opgraving 1964 en Coriovallumstraat-Hoek-Kruisstraat, terrein Kolenburg, opgraving 1964.

RAAP-RAPPORT 2210

Wonen langs de Romeinse weg in Coriovallum
Valkenburgerweg 25A, gemeente Heerlen; een opgraving in de vicus van Heerlen

Het vondstmateriaal bestond uit aardewerk, keramisch bouwmetaal en metaal, dat vooral uit de Romeinse tijd dateert. Behalve het Romeinse materiaal werden echter ook enkele scherven uit de Volle Middeleeuwen en de Nieuwe tijd gevonden (Tichelman, 2007a: 25-26).

Concluderend kan gesteld worden dat de tijdens het proefsleuvenonderzoek en overige waarnemingen aangetroffen archeologische resten te interpreteren zijn als een groot ensemble van bebouwing langs de Romeinse weg van Boulogne-sur-Mer naar Keulen, met sporen van ambachtelijke activiteiten op de achterliggende terreinen. Het gaat om het meest westelijke gedeelte van de *vicus Coriovallum*.

Op basis van deze conclusies zijn de aangetroffen archeologische resten volgens het waarderingssysteem van de KNA 3.1 als behoudenswaardig gewaardeerd. Aangezien een behoud *in situ* echter geen optie was voor de opdrachtgever, was een opgraving van de resten noodzakelijk.

RAAP-RAPPORT 2210

Wonen langs de Romeinse weg in Coriovallum

Valkenburgerweg 25A, gemeente Heerlen; een opgraving in de vicus van Heerlen

3 Doel van het onderzoek

De resultaten van het proefsleuvenonderzoek waren bepalend voor de vraag hoe verder met deze archeologische waarden diende te worden omgegaan. In het selectiebesluit van de provincie Limburg werd het advies uit het vooronderzoek onderschreven en een behoudenswaardigheid voor de aangetroffen resten uitgesproken. Behoud *in situ* door planaanpassing was echter niet mogelijk, zodat besloten werd tot opgraving: het *ex situ* bewaren van de wetenschappelijke informatie van de vindplaats.

Ten behoeve van de opgraving zijn in het Programma van Eisen (Tichelman, 2007b) specifieke onderzoeksvragen geformuleerd. Deze vragen hebben niet alleen betrekking op de aard en omvang van het archeologische complex, maar ook op dateringen, economische bestaansbasis, landschappelijke inbedding en de regionale (culturele) betekenis ervan. Het gaat om de volgende onderzoeksvragen:

1. Hoe ziet de geologische/bodemkundige opbouw van het onderzoeksgebied eruit?
2. Waaruit bestaan de archeologische resten en hoe kunnen zij gedateerd worden?
3. Wat is de precieze situatie met betrekking tot de gaafheid en conservering van de archeologische vondsten/sporen?
4. Zijn er aanwijzingen voor verschillende bewoningsfasen?
5. Waaruit bestaan de resten van de Romeinse weg en wat kan geconcludeerd worden over haar constructie en gebruik? Kan een fasering vastgesteld worden?
6. Waaruit bestaan de resten van bebouwing en welke structuren zijn hierin te herkennen? Welke functies en faseringen kunnen vastgesteld worden?
7. Hoe kan de materiële cultuur in de verschillende gebruikperiodes omschreven worden? Welke veranderingen zijn waar te nemen.
8. Wat is de datering van de sporen en vondsten?
9. Wat is de welstand van bewoners en waaruit bestaat de voedsel economie in de verschillende vastgestelde periodes?
10. Zijn er aanwijzingen voor ambachtelijke activiteiten en, zo ja, welke?
11. Wat kan worden gezegd over de landschappelijke context en het landgebruik ter plaatse?
12. Wat is de onderlinge relatie of betekenis van de verschillende aangetroffen resten binnen het onderzoeksgebied (weg, bebouwing, overige activiteiten)?
13. Wat is de relatie tussen de aangetroffen resten en bekende resten uit de directe omgeving (straal 300 m) en hoe zou men dit gedeelte van de *vicus* het best kunnen omschrijven?

Specifieke vragen, gericht op de samenstelling van het aardewerkcomplex, zijn:

14. In welke mate bestaat het aardewerkcomplex uit producten (met name geverfd aardewerk, gladwandig aardewerk, wrijfschalen en ruwwandig aardewerk) die te Heerlen zelf vervaardigd zijn?
15. Hoezeer is het aardewerkcomplex typerend voor dat van een vondstcomplex uit een vicus, een semi-urbane nederzetting met een regionale voorzieningsfunctie?

RAAP-RAPPORT 2210

Wonen langs de Romeinse weg in Coriovallum
Valkenburgerweg 25A, gemeente Heerlen; een opgraving in de vicus van Heerlen

Vanwege de grote verstoringen in het onderzoeksgebied en bij gebrek aan budget voor de uitwerking van vondsten en monsters kan een deel van de onderzoeksvragen tot op een minder gedetailleerd niveau beantwoord worden.

4 Methodes

4.1 Aantal opgravingsputten, plaatsing en afmetingen

Conform het PvE zijn vijf opgravingsputten aangelegd met een totale oppervlakte van circa 1.050 m² (figuur 4.1). De documentatie van de proefsleuven en de opgraving gebeurde middels één documentatiesysteem, zodat putten, sporen, vondsten en monsters zich steeds in één reeks bevinden. Zo betreft het vooronderzoek de proefsleuven 1, 2 en 3 en de sporen 1 tot en met 87; de opgraving betreft de werkputten 4 tot en met 8 en de sporen 88 tot en met 618. De locatie en afmetingen van de opgravingsputten werden in het veld bepaald. De breedte varieert van 7 tot 13 m en de lengte van 13 tot 20 m. Tijdens de opgraving is alleen de bouwput van het toekomstige appartementencomplex onderzocht. Deze bouwput was smaller dan het oorspronkelijke plangebied, hetgeen tot gevolg had dat de zone rond proefsleuf 3 tijdens de opgraving niet meer onderzocht kon worden en sporen daar niet of nauwelijks sporen zijn gecoupeerd.³

4.2 Opgravingsvlakken en profielen

In de werkputten 5 en 8, de twee noordelijke werkputten waarin de Romeinse weg is onderzocht, zijn respectievelijk vier en drie vlakken aangelegd. Door de aanleg van verschillende vlakken in het wegdek zijn steeds verschillende pakketten gedocumenteerd alsmede andere sporen die (deels) door het wegdek heen waren gegraven. In werkput 8 bleken grote delen verstoord als gevolg van vergravingen voor een trap en verschillende leidingen die de *villa* uit 1916 met de Valkenburgerweg verbonden. In werkput 5 lag de oude proefsleuf 2. In het grindpakket van de Romeinse weg zijn verschillende kuilen aangetroffen, die steeds zijn beschreven en doorgespit alvorens tot een volgend vlak is verdiept.

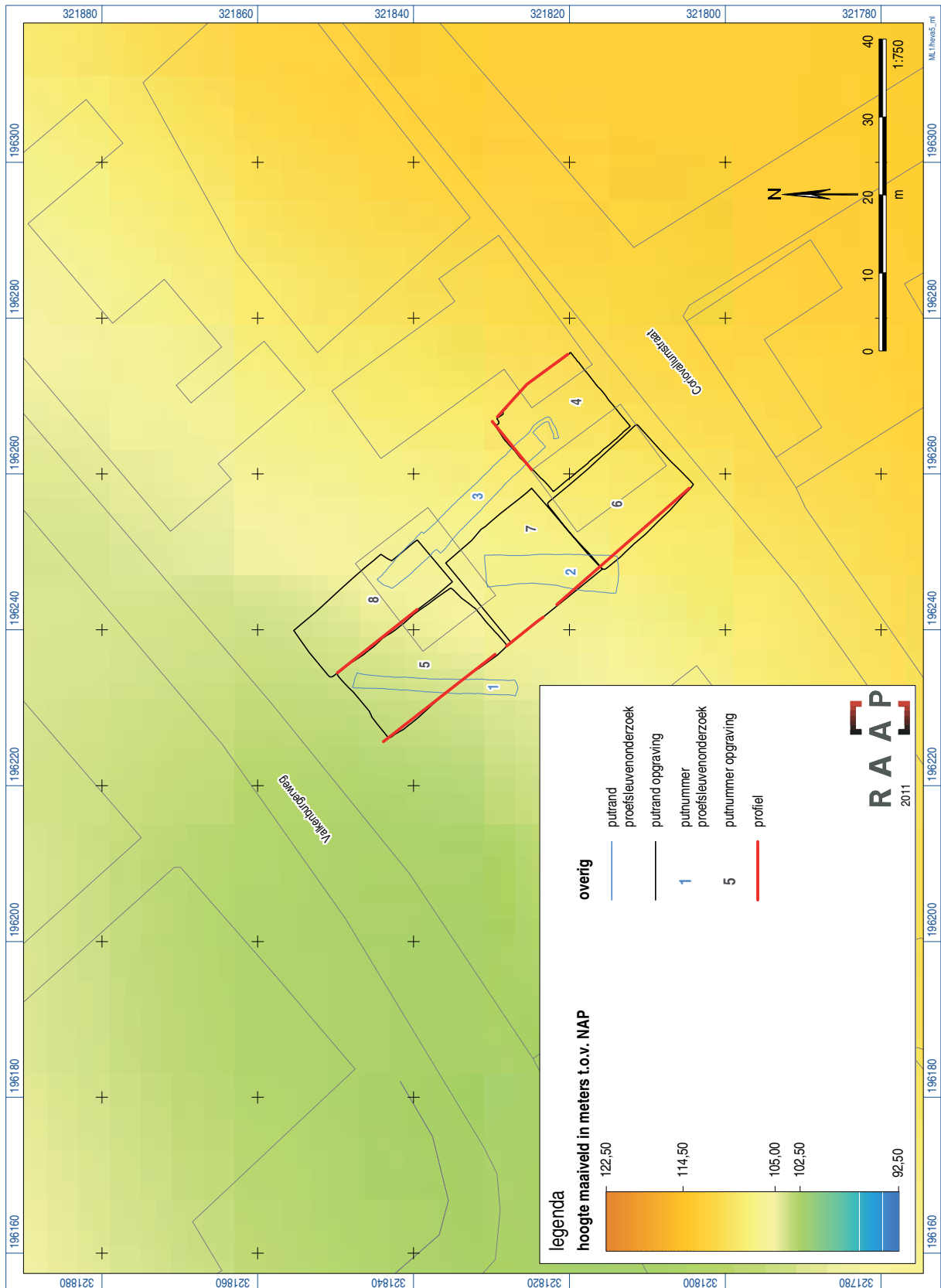
In werkput 5 is in het laatste vlak direct onder de grindverharding van de Romeinse weg een circa 2 tot 4 m brede zone met aardewerk- en metaalvondsten vastgesteld (sporen 241, 244 en 245), die als opvullingen van ondiepe greppels of egalisering ten behoeve van het wegdek kan worden geduid. De zone bevatte voor het lössgebied relatief veel en goed geconserveerde metaalresten. Deze zone is langzaam verdiepend afgegraven, waarbij voortdurend een metaaldetector is ingezet.

In de werkputten 4, 6 en 7 zijn (gedeeltelijk) twee tot vier vlakken aangelegd. In deze zones zijn grote delen verstoord als gevolg van de bouw en sloop van gebouwen uit de 20e eeuw aan de Coriovallumstraat. Deze verstoringen werden echter kleiner op een dieper niveau, zodat hier en daar toch nog wat extra grondsporen konden worden opgetekend. Hoewel overal een tweede vlak is aangelegd, is alleen verdiept tot een derde vlak als nog geen natuurlijke ondergrond bereikt was. Een vierde vlak was alleen nodig in de Romeinse kelder in werkput 7. Het aangetroffen Romeinse muurwerk in de werkputten 4, 6 en 7 is bij het verdiepen van de vlakken blijven staan en pas in het laatste vlak gecoupeerd en weggehaald.

³ Tijdens het proefsleuvenonderzoek is slechts een selectie van de sporen gecoupeerd in functie van de waardering van de vindplaats.

RAAP-RAPPORT 2210

Wonen langs de Romeinse weg in Coriovallum
Valkenburgerweg 25A, gemeente Heerlen; een opgraving in de vicus van Heerlen

Figuur 4.1. Overzicht van de aangelegde putten en profielen geprojecteerd op het Actueel Hoogtebestand Nederland (AHN).

Tijdens de aanleg van alle vlakken zijn het vlak en de stort met een metaaldetector onderzocht op metaalresten. Na documentatie en afwerking van de laatste opgravingsvlakken zijn de putprofielen schoongemaakt en geïnterpreteerd en, indien relevant, gefotografeerd en tenslotte analoog getekend op schaal 1:20 (figuren 4.1 en 4.2). Meerdere profielen waren echter grotendeels verstoord, zodat van verdere documentatie is afgezien.

Figuur 4.2. Tekenen van vlak en profiel.

4.3 Afwerking en behandeling van sporen en vondsten

Grondsporen en verstoringen zijn direct ingekrast en daarna gefotografeerd en analoog getekend op schaal 1:20. Alle sporen zijn gecoupeerd en afgewerkt, waarbij vondsten zijn ingezameld en indien relevant ook monsters zijn genomen. Coupe- en profieltekeningen zijn analoog op schaal 1:20 getekend. In de putten 5 en 8 zijn ook sporen in de grindpakketten van de Romeinse weg aangetroffen. Het was hier vrijwel onmogelijk een coupe aan te leggen, omdat deze dan in het verkitte grindpakket gegraven moest worden. Dergelijke coupes waren ook niet wenselijk ten behoeve van de leesbaarheid van het dieper liggende vlak. In een aantal gevallen is een kuil daarbij niet op het onderliggende vlak aangetroffen, zodat geen precieze diepte gedocumenteerd is.

Voor de veldtekeningen is gebruik gemaakt van een lokaal meetsysteem (inclusief hoogte) per werkput dat vooraf was uitgezet in het Rijksdriehoeksnet door een landmeetkundig bureau. Vondsten zijn steeds per grondspoor verzameld en bij grotere sporen ook ingemeten. In het veld werd de documentatie eerst op de opgravingstekeningen vastgelegd en vervolgens bijgehouden in een door RAAP ontwikkeld database-systeem. Voor het proefsleuvenonderzoek en de opgraving is, zoals boven vermeld, gebruik gemaakt van hetzelfde documentatiesysteem (code HEVA3). Dit betekent dat de aanleg van putten en vlakken, de toekenning en beschrijving van sporen alsmede het verzamelen van vondsten en nemen van foto's tijdens het veldwerk van beide onderzoeken in één database zijn ingevoerd, waarbij de nummering van putten, sporen, foto's, vondsten en monsters steeds enkele reeksen betreffen.

4.4 Bemonstering

Ten behoeve van divers onderzoek zijn veertien botanische monsters, drie houtskoolmonsters en vier grindmonsters uit grondsporen genomen.

4.5 Technische uitwerking en evaluatie

Ten behoeve van de technische uitwerking is alle documentatie gecontroleerd, zijn alle veldtekeningen gedigitaliseerd, alle sporen ingevoerd in de database en alle vondsten gewassen, gesplitst, geteld, gewogen en eveneens ingevoerd in de database. De metaalvondsten zijn afgeleverd bij Restaura in Haelen om röntgenfoto's te nemen van de ijzeren vondsten en voorts in te schatten welke vondsten voor conservering en eventueel restauratie in aanmerking zouden komen. Uiteindelijk zijn elf botanische monsters gewaardeerd. De drie meest waardevolle monsters zijn uiteindelijk volledig geanalyseerd.

Tijdens het evaluatieoverleg is bepaald dat alle grondsporen en vondsten uitgewerkt moeten worden vanwege een goede beantwoording van de onderzoeksvragen (Tichelman, 2007c). Op advies van Restaura zijn 30 bronzen (waaronder 22 munten) en vijf ijzeren objecten geselecteerd voor conservering.

4.6 Uitwerking en rapportage

De uiteindelijke uitwerking en rapportage heeft lang op zich laten wachten. Dit is het directe gevolg van een onenigheid tussen RAAP Archeologisch Adviesbureau als uitvoerder van het archeologisch onderzoek en de opdrachtgever. De omvang van het aangetroffen materiaal overschreed de verwachting zoals voorgesteld in de offerte, hetgeen leidde tot meerwerkkosten en onvrede van de opdrachtgever hierover.

De uitwerking en rapportage is uiteindelijk op eigen rekening uitgevoerd door drs. M. Janssens en drs. G. Tichelman, waarbij voor de verschillende vondstcategorieën en monsters diverse specialisten zijn ingehuurd. Voor de determinatie en analyse van het (voornamelijk Romeinse) aardewerk was drs. J. Hendriks (Ruud van Beek Stichting) verantwoordelijk; voor het keramisch bouw materiaal waren drs. T. Vanderhoeven en drs. E. Kars (EARTH Integrated Archaeology) verantwoordelijk. De munten zijn gedetermineerd en geanalyseerd door dr. F. Kemmers. De determinatie en analyse van de overige metaalvondsten is uitgevoerd door drs. G. Hensen en drs. J. van Hemert (beide RAAP), terwijl het slakmateriaal is onderzocht door dr. P. de Rijk (Archeomedia). Het natuursteen en glas is onderzocht en beschreven door drs. M. Janssens. Drs. J. van Dijk (ArcheoPlan) was verantwoordelijk voor de determinatie en analyse van het botmateriaal, terwijl dr. H. van Haaster (BIAX Consult) de determinatie en analyse van het botanische materiaal heeft verzorgd. De objecttekeningen zijn vervaardigd door drs. K. Senica (RAAP) en de fotografie is verzorgd door M.A.H. Lipsch en drs. K. Senica (RAAP).

5 Fysisch-geografisch onderzoek

5.1 Algemene geomorfologie en bodem

Het onderzoeksgebied ligt in het lösslandschap dat wordt gekenmerkt door plateaus, dalwanden en dalbodems. Deze laatste zijn uitgesleten door sneeuwmeltwatergeulen gedurende de ijstijden. Het onderzoeksgebied ligt op de zuidelijke dalwand van een oost-west georiënteerd droogdal, waarbij het noordelijke deel van het opgravingsterrein in het droogdal ligt (vergelijk figuur 4.1). Het hoogteverschil tussen de zuidelijke en noordelijke begrenzing van het onderzoeksgebied bedraagt circa 3,5 m: respectievelijk circa 108,5 m +NAP aan de Coriovallumstraat en circa 105 m +NAP aan de Valkenburgerweg. De hellingsgraad bedraagt tussen 2 en 5 % (hellingklasse B: zwak hellend).

In löss hebben zich van nature radebrik- of bergbrikgronden gevormd. Radebrikgronden kenmerken zich onder de bouwvoor (A-horizont) door een uitspoelingshorizont (E-horizont) met daaronder een bruinrood gekleurde klei-inspoelingshorizont (Bt-horizont). Het reliëf in het onderzoeksgebied is zwak hellend, zodat enige bodemerosie heeft plaatsgevonden. Daarbij kan de top van het bodemprofiel afgespoeld zijn, zodat de inspoelingshorizont (Bt-horizont) direct aan het maaiveld is komen te liggen; dan spreekt men van bergbrikgronden. Het van de hellingen geërodeerde materiaal wordt in principe in de lager gelegen terreindelen (bijv. droogdalen) in de vorm van colluvium (verspoelde löss) weer afgezet.

5.2 Stratigrafie in het onderzoeksgebied

Reeds tijdens het proefsleuvenonderzoek is landschappelijke informatie van het plangebied verzameld, waarvan hieronder een kort overzicht wordt gegeven (Tichelman, 2007a). Stratigrafisch bevindt zich aan het maaiveld de recente bovenlaag die in het uiterste zuidoosten verwijderd was tijdens sloopwerkzaamheden voorafgaand aan het proefsleuvenonderzoek. In de proefsleuven 1 en 2 en in het zuiden en centrum van proefsleuf 3 lagen onder de recente bovenlaag nog één of meerdere geroerde lagen met respectievelijk vondstmateriaal uit de 20e eeuw, de Middeleeuwen en de Romeinse tijd. Daaronder, vanaf 0,50 tot 0,70 m -Mv, waren Romeinse sporen zichtbaar. In het zuiden van proefsleuf 3 zijn Romeinse grondsporen direct onder de (deels verwijderde) recente bovenlaag aangetroffen. Resten van een B-horizont van een bergbrikgrond (zonder goed ontwikkelde Bt-horizont) zijn vastgesteld in proefsleuf 3 direct onder de recente bovenlaag, op circa 0,30 tot 0,50 m -Mv en ook in het eerste vlak van proefsleuf 2 op circa 1,00 m -Mv. In proefsleuf 1 is alleen de BC-overgang of C-horizont aangetroffen.

In overeenstemming met het proefsleuvenonderzoek zijn tijdens de opgraving in het onderzoeksgebied voornamelijk resten van bergbrikgronden (B-horizont, bestaande uit roodbruine, kleiige löss; maximale dikte circa 60 cm) onder een dik pakket cultuurlagen/vondstlagen, ophogingslagen en colluvium vastgesteld. Door eeuwenlang grondgebruik is dit bovenste pakket, met een dikte variërend tussen 0,5 en 2 m, sterk omgezet, zodat een afzonderlijke gelaagdheid, zeker in

RAAP-RAPPORT 2210

Wonen langs de Romeinse weg in Coriovallum
Valkenburgerweg 25A, gemeente Heerlen; een opgraving in de vicus van Heerlen

het bovenste deel van het profiel, meestal moeilijk te herkennen was. De jongste lagen (inclusief de bouwvoor) dateren uit de 20e eeuw; op een dieper niveau liggen middeleeuwse en Romeinse vondstlagen. Plaatselijk is bovendien vastgesteld dat mogelijk ook pre- of Vroeg Romeinse afzettingen (colluvium dan wel cultuurlaag) voorkomen, aangezien deze doorsneden/afgedekt worden door Romeinse sporen of lagen.

In het noordelijke westprofiel van put 5 (het lagere terreindeel) konden nog enkele resten van een uitspoelingshorizont (E-horizont, bestaande uit grijswitte, kleiloze löss) gedocumenteerd worden, zodat ten dele nog sprake was van radebrikgronden, maar in het grootste deel van het profiel zijn de oorspronkelijke A-, E- en de top van de Bt-horizont volledig verdwenen: opgenomen in het bovenliggende cultuurpakket en/of (deels) afgespoeld. Daaronder is de BC- of C-horizont aangetroffen, bestaande uit lichtbruine löss, veelal met roestvlekken. De natuurlijke ongeroerde ondergrond verloopt van circa 107 tot 104 m +NAP.

De stratigrafie in het onderzoeksgebied van zuid naar noord komt duidelijk naar voren in het westelijke profiel van het onderzoeksgebied (kaartbijlage 1), een profiel waarin de westelijke putprofielen van de putten 5, 7 en 6 (van noord naar zuid) achter elkaar zijn gezet.

6 Sporen en structuren

6.1 Inleiding

Tijdens het veldonderzoek (proefsleuven en opgraving samen) zijn in totaal 566 spoornummers uitgedeeld (tabel 6.1). Aangekomen zijn antropogene en natuurlijke lagen en verstoringen, archeologische grondsporen in de vorm van lagen in de Romeinse weg, muurgerelateerde sporen en paalkuilen van gebouwen, kuilen en greppels (zie bijlage 2 en kaartbijlage 1).⁴ De belangrijke structuren (groepen van sporen) zijn de Romeinse weg (*Via Belgica*), twee clusters paalkuilen en resten van hout- en steenbouw (o.a. een kelder en een stookplaats).

interpretatie	aantal
kuil	66
paalkuil	47
paalkuil met paalgat	5
greppel	46
kelder	8
vloer	6
muur	41
muuruitbraakspoor	13
steenconcentratie	2
isolatielaag rond stookplaats	9
waterput	2
weg	80
E-horizont	4
B(t)-horizont	23
BC-horizont	3
C-horizont	9
brandlaag	14
cultuurlaag	69
ophogingslaag	43
bouwvoor	9
stort	3
recente verstoring	64
totaal	566

Tabel 6.1. Sporenaantal per interpretatie.

⁴ In kaartbijlage 1 zijn ook de spoornummers uit het proefsleuvenonderzoek aangegeven: in vlak 1.

6.2 De Romeinse weg ‘Via Belgica’

6.2.1 Kader⁵

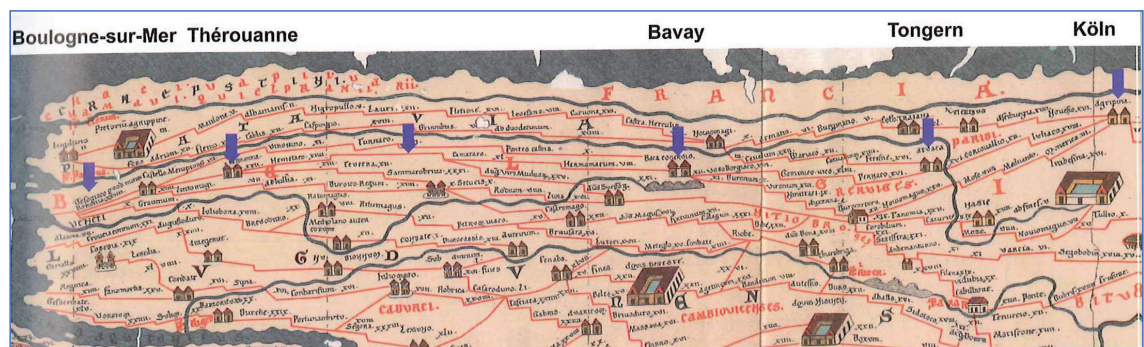
Een belangrijk aspect van de Romeinse bezetting van Gallië was de systematische aanleg van een wegennet in de 1e eeuw na Chr., die vooral van belang was voor een snelle en veilige troepenverplaatsing en -bevoorrading. Het centrum van het Romeinse wegennet was Lyon (*Lugdunum*). Van daaruit vertrokken twee hoofdwegen: één naar de Kanaalkust met als eindbestemming Boulogne-sur-Mer (*Gessoriacum*, een belangrijke vlootbasis) en de ander naar de Rijn tot in Keulen (*Colonia Claudia Ara Agrippinensium*). Beide wegen werden met elkaar verbonden door een weg van Boulogne over Cassel (*Castellum Menapiorum*), Bavay (*Bagacum Nerviorum*) en Tongeren (*Atuatuca [Tungrorum]*) naar Keulen (figuur 6.1).

Figuur 6.1. Schematische weergave van het wegennet in de Romeinse tijd (Rogge & Sas, 2006: 12); legenda: bruin = Via Belgica.

⁵ Overgenomen uit Janssens (2009); naar Demey (2003), Stuart & De Grooth (1987) en Wüller, Andrikopoulo-Strack & Jenther (2008).

Het tracé van deze weg is onder andere overgeleverd op de zogenaamde *Tabula Peutingeriana*, een middeleeuwse kopie van een kaart uit de 3e of 4e eeuw na Chr. (figuur 6.2). De aanleg van deze zogenaamde *Via Belgica*, een moderne benaming, naar de *Provincia Gallia Belgica*, wordt traditioneel verbonden aan de heerschappij van keizer Augustus en meer bepaald met het gouverneurschap van diens schoonzoon Agrippa in Gallië (39/38 en 19 voor Chr.). Marcus Agrippa had namelijk de opdracht om deze noordwestelijke provincies te ontsluiten en liet daarvoor onder andere wegen aanleggen. Wellicht kaderde dit in de plannen van de keizer en zijn opvolgers om het Romeinse Rijk uit te breiden aan de overzijde van de Rijn. Nauwkeurige jaartallen voor de aanleg van de *Via Belgica* zijn echter niet zo eenduidig te verkrijgen. Er is bewijsmateriaal voor zowel het laatste kwart van de 1e eeuw voor Chr. als het eerste kwart van de 1e eeuw na Chr. Direct bewijsmateriaal voor een vroege datering wordt gevormd door vondsten in lagen van de weg in Heerlen en Rimburch, terwijl dit ook indirect kan worden afgeleid uit het ontstaan van centra langs deze wegen, zoals in Tongeren, Liberchies en Braives (België). Aan Duitse zijde wijzen de archeologische data eerder op een ontstaan vanaf keizer Tiberius. Gedurende de Vroeg Romeinse tijd, maar ook in de eeuwen nadien, werden nog herhaaldelijk herstellings- en onderhoudswerken uitgevoerd, zoals blijkt uit jonger vondstmateriaal in de deklagen en/of wegbegeleidende elementen. Een mooi voorbeeld van dit laatste is de mijlpaal van Antoninus Pius (138 tot 161 na Chr.) die langs de *Via Belgica* in Peronnes-lez-Binche (België) is gevonden. Ook in Nederland kennen we dit fenomeen; meest bekend zijn de vier mijlpalen van het Wateringse Veld te Den Haag. Opmerkelijk is dat deze vier mijlpalen door vier verschillende keizers zijn geplaatst in een periode van circa 151 tot 250 na Chr.⁶ Tegen het eind van de 1e eeuw na Chr. kreeg de weg naast een militaire ook meer en meer een economische functie. Zo vormde bijvoorbeeld Cassel een belangrijk op- en overslagcentrum van de zoutwinning aan de kust. Via de *Via Belgica* werden vanuit het vruchtbare lössgebied, de ‘graanschuur’ van de provincie, de kampen aan de *limes* (grens van het Romeinse Rijk met Germanië) bevoorrad.

Figuur 6.2. Wegtracé op de *Tabula Peutingeriana* (Wüller, Andrikopoulo-Strack & Jenter, 2008: 17).

Met de locatiekeuze voor de *Via Belgica* is rekening gehouden met een gunstigste route, zodat zo weinig mogelijk natuurlijke hindernissen (rivieren, moerassen, etc.) overwonnen hoefden te worden. Hoewel de bouwtechniek een grote variatie vertoonde afhankelijk van de terreingesteldheid en het voorhanden zijnde bouw materiaal, werden voor de opzet van de weg in het algemeen steeds dezelfde stappen gevolgd. Eerst werd een strook van 25 tot 40 m breed volledig vrijgemaakt: dit was het werkerterrein. Deze zone werd geflankeerd door twee parallelle greppels die de

⁶ Ontleend aan archeologie op straat, archeologie, kunst en cultuur, bewoners op de gemeentelijke website van Den Haag.

begrenzing van het publieke/openbare gebied vormden. Waar de verharde weg moest komen, werd dikwijls een zone uitgegraven. Hier werd dan een fundering gelegd met daarop een ophoging en tenslotte een deklaag van kiezel of gekapte stenen, afhankelijk van welke grondstof in het gebied beschikbaar was. De weg had meestal een licht bol oppervlak, waardoor een goede afwatering verzekerd was (figuur 6.3). Tussen de steden was het verharde deel van de weg meestal tussen 5 en 7 m breed. Ernaast liep soms nog een onverhard pad, geïnterpreteerd als zomerbaan of voetgangerspad, geflankeerd door greppels.

Figuur 6.3. Het profiel van de *Via Belgica* te Voerendaal-Oude Midweg.

In en rond Heerlen is de *Via Belgica* op verschillende plaatsen onderzocht.⁷ In het uiterste westen van de gemeente werd zijn aanwezigheid vastgesteld aan de Valkenburgerweg, waar hij, komende vanaf Voerendaal, het drassige gebied van de Geleenbeek doorkruist heeft. In het oosten van Heerlen werd hij aan de Voskuilenweg over een lengte van circa 45 m aangetoond (breedte 8,40 m en dikte 0,80 m; Jamar, 1988-1989: 12). Recent nog is een profiel gedocumenteerd te Voerendaal (Kunrade)-Oude Midweg (figuur 6.3), waar een breedte van circa 8 m en een dikte van 75 cm werd opgemeten (Janssens, 2009).

⁷ In Heerlen zelf zijn (minstens) twee tracés van Romeinse wegen bekend: vanuit het westen langs de Valkenburgerweg splitst de *Via Belgica* zich iets voor de Kruisstraat in een noordoostelijke en zuidoostelijke tak. De eerste stopt blijkbaar ter hoogte van het Landsfort; de laatste steekt de Geleenbeek over om richting Rimborg en Duits gebied te lopen (vergelijk figuur 2.1).

6.2.2 Stratigrafie van de weg in het onderzoeksgebied

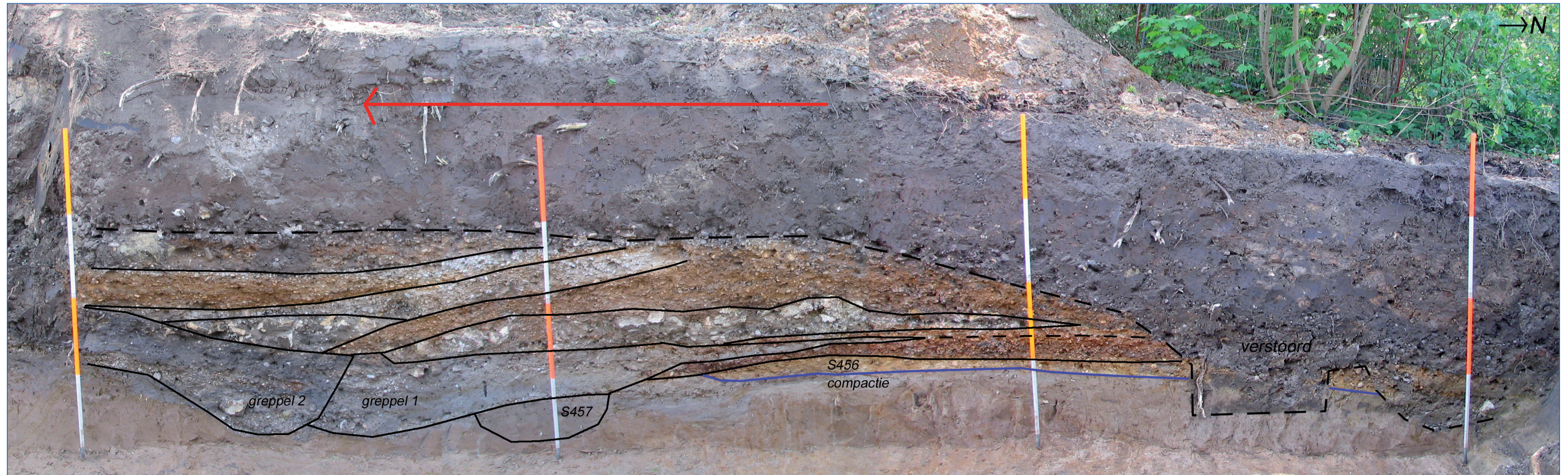
In onderhavig onderzoeksgebied is de Romeinse weg onderzocht middels twee profielen tijdens het proefsleuvenonderzoek en twee profielen en meerdere vlakken tijdens de opgraving.⁸ In het vlak is de weg aangetroffen over een lengte van circa 20 m. Oranje grindlagen kwamen reeds tevoorschijn in het eerste vlak (op circa 104,7 m +NAP). Het verdere verloop is vastgelegd in de vlakken 2, 3 en 4 (op circa 104,6; 104,4 en 103,7 m +NAP; figuur 6.4). De totale breedte van deze grindlagen is circa 9 m. De oriëntatie van de weg is globaal noordnoordwest-zuidzuidoost.

Figuur 6.4. Grind- en dagzomende mergellagen van de Romeinse weg in het derde vlak van put 5 (donkergrijs = verstoring door de proefsleuf).

Uit de analyse van de profielen blijkt dat de Romeinse weg was opgebouwd met behulp van verschillende kalksteen- en grindlagen. In het profiel van put 5 is vastgesteld dat de basis wordt gevormd door een circa 10 cm dik ophogings- of egalisatielaagje van geel, sterk kalkhoudend zand dat direct op de E-/B-horizont aangelegd is (figuur 6.5: spoor 456). Vanwege de stabiele lössbodem vond men een extra fundering voor de ophogingslagen blijkbaar niet nodig. Voorafgaand aan de aanleg werd eerst een werkterrein vrijgemaakt, waarbij in ieder geval de top van het oorspronkelijke bodemprofiel (A-horizont) opzij werd gelegd. Uit het profiel van proefsleuf 3 blijkt dat ten behoeve van de aanleg van de weg daadwerkelijk in de helling gegraven werd, tot in de Bt-horizont, zodat kunstmatig een horizontaal vlak gecreëerd werd. De ongeroerde löss onder de weg lijkt door de druk van de bovenliggende mergel- en grindlagen van het wegdek sterk gecompacteerd

⁸ Tijdens het proefsleuvenonderzoek profielen in de putten 1 en 3; tijdens de opgraving in vier vlakken en profielen in de putten 5 en 8.

Figuur 6.5. De Romeinse weg in het westprofiel van put 5.

Figuur 6.6. De Romeinse weg in het westprofiel van put 8.

(figuren 6.5 en 6.6). Daarbij is een grijze, gereduceerde laag gevormd met mangaan- en roestbandjes (bijlage 2: spoor 458 in put 5 en spoor 503 in put 8).

De verschillende deklagen met een maximale dikte van circa 60 tot 100 cm bestaan voornamelijk uit lichtbruingrijze tot roodbruine grindpakketten met sterk afgerond Maasgrind (soms met een bijmenging van zand en löss) en daarnaast enkele lagen met kalksteenfragmenten. De top van de grindpakketten is aangetroffen op circa 104,70 m +NAP; de basis bevindt zich op circa 103,90 m +NAP. Deze lagen zijn niet in één keer tot stand gekomen, maar representeren verschillende aanleg- en herstellingsfasen van de weg. Opvallend is de grote variatie in de profielen, zelfs op korte afstand: in put 5 zijn verschillende duidelijke lagen vastgesteld, terwijl deze gelaagdheid in put 8, op circa 11 m afstand, veel minder duidelijk is (vergelijk figuren 6.5 en 6.6). Deze gevarieerde verschijningsvorm van de weg is te wijten aan het lokale karakter van de herstellingen, maar ook aan de post-depositionele processen (verstoringen). Grind- en kalksteenlagen kunnen daarom in de verschillende profielen niet zomaar aan elkaar gerelateerd worden. Op basis van verticale stratigrafie (waarbij de bovenliggende het jongst is en de onderliggende het oudst) van met name het profiel in put 5 blijkt duidelijk de geleidelijke opbouw van het weglichaam, waarbij in de loop van de tijd blijkbaar een verplaatsing van het wegdek in zuidelijke richting heeft plaatsgevonden (figuur 6.5: rode pijl). De grindlagen in het zuidelijke deel van dit profiel worden aan de bovenzijde bruusk afgebroken; dit is deels het gevolg van erosie en deels het gevolg van het eeuwenlange verkeer over de grindbaan. De fijne gelaagdheid van de verschillende herstellingsfasen is door de karrenwielen op de rijbaan helemaal gehomogeniseerd en onherkenbaar geworden. Aan de zijkanten van het wegdek, waar het verkeer niet reed, is die gelaagdheid nog wel zichtbaar. De breedte van de grindbaan bedraagt in totaal minstens circa 9 m (de precieze begrenzing is vanwege verstoringen niet meer te achterhalen); de intensief gebruikte rijbaan was waarschijnlijk circa 2 m breed (dit is vergelijkbaar met het profiel te Voerendaal; Janssens, 2009). Het wegdek heeft een bol oppervlak om afwatering naar de zijkanten te bevorderen. Deze hele opzet was erop gericht om het reizen het hele jaar door zo comfortabel en veilig mogelijk te maken. Onverharde wegen waren in de winter vaak bijna onbegaanbaar. In de diep ingesneden karrensporen bleef het water staan, waardoor het wegdek in een grote modderpoel met verschillend uitgesleten sporen kon veranderen. Hierdoor ontstond een gevaarlijke situatie voor de hoog op de wielen staande en bijgevolg nogal wankelende voertuigen (Roymans, 2008: 60). Bij de met grind verharde en ontwaterde wegen speelden deze problemen veel minder. Slijtage van het wegdek was echter onvermijdelijk, waardoor herhaaldelijke reparaties en onderhoudswerken nodig waren.

Aan de zuidzijde lijkt een flankerende greppel aanwezig, een fenomeen dat bijvoorbeeld in Voerendaal ontbreekt.⁹ Net zoals het wegdek kent ook de greppel waarschijnlijk verschillende fasen. Met name in het profiel van put 5 lijken aanwijzingen hiervoor gevonden. Minstens twee fasen van ophoging/opvulling zijn hier herkenbaar (figuren 6.5 en 6.6: greppels 1 en 2). In een eerste fase, die op basis van de stratigrafie overeenstemt met het opbrengen van het eerste grindpakket op de gele funderingslaag (spoor 456), lijkt een ondiepe greppel (greppel 1) gegraven, waarbij een ouder spoor (spoor 457) oversneden werd. Deze greppel is bij het buiten gebruik raken geleidelijk opgevuld geraakt; deze opvullingslagen lijken door te lopen tot over een deel van het weglichaam.

⁹ De ondiepe, brede vorm van greppel 1 verwondert; het is ook mogelijk dat het om onbepaald herstellingswerk gaat.

Dit wijst op een ingrijpende vernieuwing van de weg in dit gedeelte. Nadien lijkt meer zuidelijk een nieuwe greppel uitgegraven in de oude vullingen. Over de eerste (opgevulde greppel) is een pakket met mergelbrokken opgebracht dat misschien gelijktijdig bestaan heeft met deze tweede greppel (greppel 2). Aangezien in de andere profielen geen bermgreppels waargenomen zijn, blijft onduidelijk of het hier gaat om lokale reparaties of dat werkelijk een langer traject dezelfde transformatie ondergaan heeft. Evenzo blijft onbekend hoe snel deze opvullingspakketten elkaar opvolgden. In het vlak stemmen deze greppels (sporen 446 en 447) waarschijnlijk overeen met de sporen 244, 245, 372, 373 en 376 (die relatief veel vondstmateriaal hebben opgeleverd).

Voor een eventuele noordelijke bermgreppel zijn geen aanwijzingen gevonden, omdat het profiel in de putten 5 en 8 in deze zone sterk verstoord is (figuren 6.4 en 6.5). Gezien de afmetingen van het vrijgelegde wegdek, die goed overeenstemmen met andere waarnemingen in Heerlen en Voerendaal, lijkt de noordelijke begrenzing van de Romeinse weg zich toch aan de rand van het opgravingsterrein te bevinden.

De sporen 244, 245, 372, 373 en 376 hebben meerdere vondsten van aardewerk en metaal opgeleverd. Het muntenspectrum (n= 9) uit sporen 244 en 245 komt op een datering uit van rond 80 na Chr. (zie § 7.4), terwijl het aardewerk uit deze sporen in het laatste kwart van de 1e eeuw gedateerd wordt. Helaas weten we daarmee alleen wanneer een eerste fase van de weg werd afgesloten, maar niet wanneer de weg oorspronkelijk werd aangelegd. Evenzo blijft onduidelijk wanneer de laatste werkzaamheden zijn uitgevoerd. Uit een antropogene laag op de Romeinse weg (spoor 136) is weliswaar een muntje uit de 4e eeuw tevoorschijn gekomen, maar aangezien een dergelijke laag geen zogenaamde gesloten context¹⁰ vormt, geeft deze datering geen einde van het onderhoud en/of herstelling van de weg aan.

6.2.3 Verhardingslaag langs de weg

Ten zuiden van de Romeinse weg werden in de vlakken 2 en 3 van put 5 enkele grindbanen vastgesteld die min of meer parallel aan de weg lopen. Aanvankelijk werd gedacht aan een muurfundering van grind; de sporen bleken echter zeer ondiep en correspondeerden in het westprofiel niet met muurtjes, wel met een dunne grindrijke vieze laag met een breedte van circa 10 m. Deze laag (spoor 266; zie profiel kaartbijlage 1) ligt, net als de eerste wegpakketten, direct op de ongeroerde löss, zodat ook hier een egalisatie lijkt te hebben plaatsgevonden. Waarvoor dit precies gebeurd is (een tijdelijke werkstrook, een voetgangersbaan, met of zonder zuilengalerij of *porticus?*), kan niet meer vastgesteld worden, aangezien het overige oostelijke deel volledig verstoord was door bouw- en sloopwerkzaamheden. Vondsten uit deze laag (vondstnummers 148 en 308) dateren in iedere geval uit de 2e eeuw. De lagen direct boven deze grindlaag hebben helaas geen vondstmateriaal opgeleverd, zodat een *terminus ante quem*¹¹ niet bepaald kan worden. Spoor 267, een kuil of laag onder spoor 266 die alleen in het profiel is vastgesteld, bevat materiaal dat tussen de tweede helft van de 1e eeuw en de 2e eeuw gedateerd moet worden, zodat de verharding op zijn vroegst in de tweede helft van de 1e eeuw kan zijn ontstaan.

¹⁰ In een gesloten context zijn de vondsten niet meer verplaatst na het buiten gebruik en opgevuld geraken van het spoor. Een voorbeeld hiervan is de vulling van de kelder. Lagen kunnen in een recenter verleden nog omgezet zijn, waardoor ouder vondstmateriaal van elders hier terechtgekomen kan zijn.

¹¹ Letterlijk: termijn waarvoor iets gebeurd is. Wanneer een datering van een afdekkend archeologisch spoor bekend is, kan men hieruit afleiden dat het ontstaan van het afgedekte archeologisch spoor vóór dit tijdstip moet hebben plaatsgevonden. Omgekeerd is een *terminus post quem* een termijn waarna iets gebeurd is.

6.3 Gebouwen

6.3.1 Inleiding

Verschillende grondsporen in het onderzoeksgebied wijzen op resten van gebouwen uit verschillende perioden met gebruik van verschillende constructietechnieken. In totaal zijn 52 paalkuilen¹², waarvan sommige met nog een duidelijke paalkern (locatie van de vergane houten paal) en 54 resten van muurfunderingen en uitbraaksleuven van muren aangetroffen (zie tabel 6.1). Een deel van deze sporen kan toegekend worden aan een structuur. Uit de aard van de sporen, het geassocieerde vondstmateriaal en de onderlinge ruimtelijke relaties kunnen interpretaties aangaande functionaliteit, datering en fasering, etc. gemaakt worden.

Naast enkele muurresten uit de Nieuwe tijd kan het overgrote deel van de structuren van hout en steen in de Romeinse tijd gedateerd worden: grondsporen die op houten palen wijzen en funderingen die met behulp van los gepakte kalksteen zijn opgetrokken. Dit laatste wil overigens niet zeggen dat dergelijke gebouwen geheel van steen waren. Aangezien Romeinse muren eigenlijk nooit hoger dan het vloerniveau behouden zijn gebleven, bestaan nauwelijks aanwijzingen voor de verdere opbouw van de muren.¹³ Geheel in steen bouwen was natuurlijk erg kostbaar,¹⁴ zodat kan worden aangenomen dat vaak alleen een sokkel van steen was en de muren verder met behulp van vakwerkbouw (hout en leem) werden opgetrokken. Een stenen sokkel beschermde de wanden tegen opstijgend vocht.

6.3.2 Structuren in hout

In het onderzoeksgebied zijn verschillende (paal)kuilen aangetroffen, waarbij de ligging van sommige onder kalkstenen muren een direct bewijs voor verschillende bewoningsfasen op het terrein vormen. Globaal zijn twee clusters onderscheiden (tabel 6.2 en kaartbijlage 1), namelijk cluster 1 centraal op het terrein, direct ten zuiden van de Romeinse weg (put 7) en cluster 2 in het uiterste zuiden (putten 4 en 6). Met name de zware dakstijlen (meestal middenstaanders of nokdraggers) zijn goed herkenbaar (bijv. figuren 6.7 en 6.9). Het is mogelijk dat binnen de clusters paalsporen van eenzelfde structuur (plattegrond) zijn aangetroffen, maar nauwkeurige reconstructies zijn helaas niet mogelijk.

Cluster 1

De sporen 380 en 383 in put 7 vormen twee zware dakstijlen die zeer goed tot eenzelfde structuur kunnen hebben behoord (kaartbijlage 1). De tussenafstand tussen deze sporen bedraagt circa 3 m. Het zijn fraaie exemplaren van paalkuilen met paalkern (figuur 6.7). Spoor 380 is rechthoekig in het vlak (70 bij 50 cm) en is in profiel rechthoekig met een maximale diepte van 94 cm onder het vlak (= tweede vlak op 106,03 m +NAP), ofwel tot circa 2 m onder het huidige maaiveld. De houten paal moet oorspronkelijk circa 40 cm in diameter geweest zijn. Hij is bij het verlaten van het gebouw uit de paalkuil (figuur 6.7, links: 1) getrokken, waarbij het gat deels met de lichtgrijze

¹² Het onderscheid tussen paalkuil en kuil is - zeker wanneer de afdruk of kern van de paal niet bewaard is gebleven - in vele gevallen arbitrair, namelijk op basis van afmetingen. Een deel van de als kuil geïnterpreteerde sporen kunnen oorspronkelijk paalkuilen geweest zijn en vice versa.

¹³ Een enkele keer zijn wel duidelijke aanwijzingen voor geheel in steen opgetrokken façades gevonden, zodat men inzicht in de hoogte van muren en plaatsing van vensters en deuren krijgt (zie bijv. Sommer, 1994).

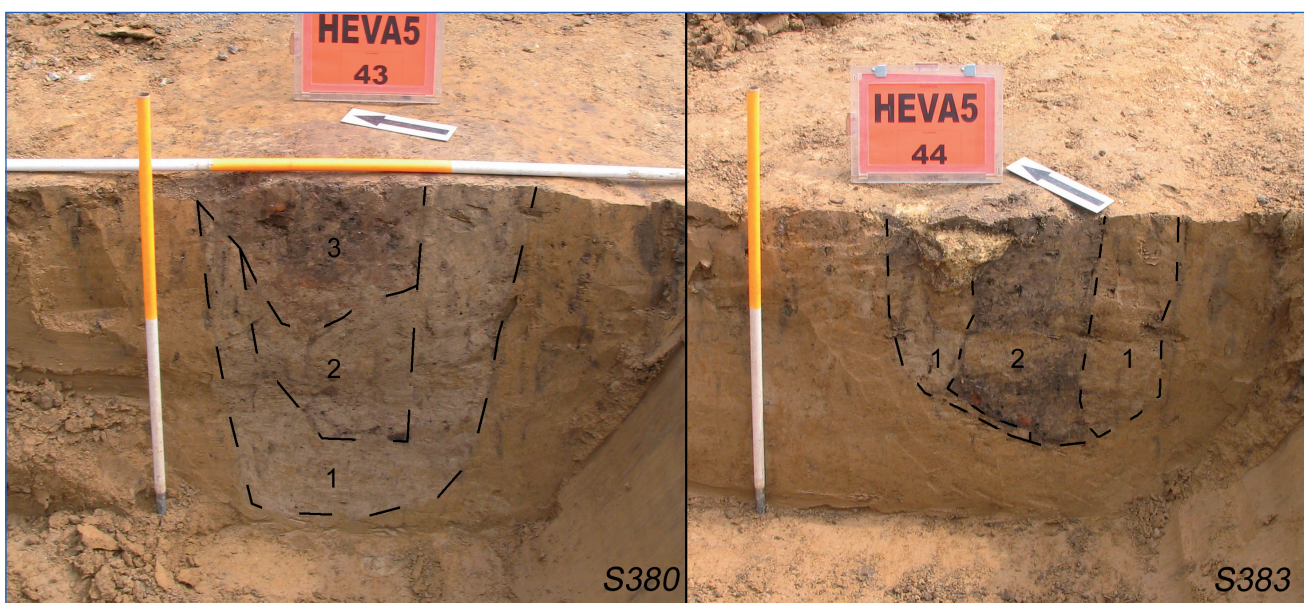
¹⁴ Geschikt stenen bouwmaterial was vaak niet in de directe omgeving verkrijgbaar. Gewild waren harde kalk- en zandsteensoorten uit Duits, Belgisch of Frans gebied, wellicht aangevoerd via de Maas. Daarnaast werd ook tufsteen uit de Eiffel als bouwmaterial gebruikt. In de directe omgeving van *Coriovallum* was wel geschikte steen aanwezig: Kunrader kalksteen, een harde, zandhoudende kalksteen.

RAAP-RAPPORT 2210

Wonen langs de Romeinse weg in Coriovallum
 Valkenburgerweg 25A, gemeente Heerlen; een opgraving in de vicus van Heerlen

cluster	spoor	put	vlak	interpretatie
cluster 1	31	2	1	paalkuil
cluster 1	32	2	1	kuil**
cluster 1	49	3	1	kuil**
cluster 1	53	3	1	paalkuil
cluster 1	380	7	2	paalkuil met paalgat
cluster 1	383	7	2	paalkuil met paalgat
cluster 1	389	7	2	kuil**
cluster 1	390	7	2	kuil**
cluster 1	392	7	2	paalkuil
cluster 1	397	7	2	paalkuil (= spoor 417 in 3e vlak)
cluster 1	398	7	2	kuil**
cluster 1	416	7	3	paalkuil
cluster 1	417	7	3	kuil**
cluster 1	609	7	profiel	paalkuil
cluster 1	610	7	profiel	paalkuil
cluster 2	92/ 125	4	1/ 2	paalkuil
cluster 2	98	4	1	paalkuil
cluster 2	99	4	1	paalkuil
cluster 2	168	4	2	paalkuil
cluster 2	170/ 171	4	2	paalkuil
cluster 2	172	4	2	paalkuil
cluster 2	304/ 305	6	2	paalkuil/stiep*
cluster 2	324	6	1	paalkuil met paalgat (= spoor 518 in het profiel)

Tabel 6.2. Structuren met (paal)kuilen. Legenda: * = een stiep kan mogelijk ook bij het met stenen gefundeerd gebouw horen; ** = dit betreft sporen die op basis van afmetingen als kuil te omschrijven zijn, maar op basis van ruimtelijke associatie mogelijk wel als paalspoor kunnen worden geïnterpreteerd.

Figuur 6.7. De sporen 380 en 383 in profiel; legenda: 1 = paalkuil; 2 = restant paalkern; 3 = nazak bij het verwijderen van de paal.

lössvulling van de paalkuil is opgevuld (figuur 6.7, links: 2) en deels met nederzettingsafval uit de omgeving (figuur 6.7, links: 3). In het eerste vlak was het spoor afgedekt door een muurtje met bakstenen en mortel (spoor 353) uit de Nieuwe of Nieuwste tijd. Spoor 383, circa 3 m ten westen van spoor 380, is ovaal in het vlak (circa 70 bij 60 cm) en rechthoekig in profiel. De maximale diepte van het spoor bedraagt 60 cm onder het vlak (= tweede vlak op 105,85 m +NAP). De paalkern (figuur 6.7, rechts: 2) in de paalkuil (figuur 6.7, rechts: 1) is zeer goed zichtbaar en heeft een diameter van circa 26 cm en een bewaarde diepte van 60 cm. Beide paalsporen hebben slechts weinig aardewerkvondsten opgeleverd, die geen nauwkeurigere datering opleveren dan een gevordeerde 1e of 2e eeuw na Chr.

In de omgeving van deze twee paalkuilen zijn nog meerdere (paal)sporen aangetroffen die samen met de sporen 380 en 383 een structuur kunnen hebben gevormd. Het gaat om de sporen 31, 53, 392, 397, 416, 609 en 610. Het is echter ook goed mogelijk dat het om resten van meerdere structuren gaat. Eventueel kunnen ook enkele van de als kuil geïnterpreteerde sporen (tabel 6.2) de locatie van een sterk geërodeerde paalkuil zijn geweest, maar dit is gezien de grote diameter (gemiddeld circa 80 bij 60 cm) en geringe diepte (6 tot 16 cm) toch eerder onwaarschijnlijk. Alleen spoor 417, dat tevoorschijn kwam in het derde vlak (circa 105,35 m +NAP; dit is circa 35 cm lager dan de overige sporen), had nog een behoorlijk bewaarde diepte van 28 cm (figuur 6.8: boven). De sporen 609 en 610 zijn pas in het putprofiel waargenomen (figuur 6.8: onder). Ze zijn komvormig en nog circa 30 cm diep (top op circa 105,50 m +NAP). Alleen in de sporen 389, 390, 392, 416 en 417 is ook vondstmateriaal in de vorm van aardewerk aangetroffen. Dit aardewerk is niet nader dateerbaar dan in de gevordeerde 1e of 2e eeuw of nog algemener de Midden Romeinse tijd.

Wanneer we naar de ruimtelijke verspreiding van deze sporen kijken, kunnen verschillende mogelijkheden voor een structuur bedacht worden, maar er bestaan (mede als gevolg van de versterking door de *villa* Savelberg Doodleger) te weinig aanknopingspunten voor een goede reconstructie. Een mogelijkheid in cluster 1 is bijvoorbeeld een oost-west georiënteerde as met de sporen 380 en 383. Een overige middenstijl op deze as zou op de plaats van de kelder kunnen hebben gelegen die dan door de jongere datering hiervan niet meer bewaard is gebleven. Een andere mogelijkheid is kuil 51 uit proefsleuf 3, waarvan de aard onbekend is, omdat het spoor niet gecoupeerd is.¹⁵ De sporen 416, (417,) 608 en 610 zouden dan mogelijke wandpalen kunnen zijn geweest. Het is echter ook mogelijk dat de oorspronkelijke plattegrond haaks op de Romeinse weg heeft gelegen, omdat dit in *vicī* en met name bij hoofdwegen gebruikelijk was.¹⁶ In dat geval zouden de sporen 380 en 383 waarschijnlijk niet tot dezelfde structuur hebben behoord.

Cluster 2

Een tweede cluster met paalsporen bevindt zich verder naar het zuiden in de putten 4 en 6. Ook hier zijn slechts enkele duidelijke diepere paalkuilen met paalkernen aanwezig met daar omheen enkele ondiepere (paal)kuilen, waarbij te weinig houvast voor een eenduidige reconstructie bestaat. De sporen 324 en 304/305 zijn in ieder geval zware dakdragende stijlen geweest; dit geldt mogelijk ook

¹⁵ Tijdens het proefsleuvenonderzoek was het niet nodig dat alle sporen gecoupeerd werden. Tijdens de opgraving bleek het gebied rond proefsleuf 3 niet tot de toekomstige bouwput te behoren, zodat daar geen opgraving heeft plaatsgevonden..

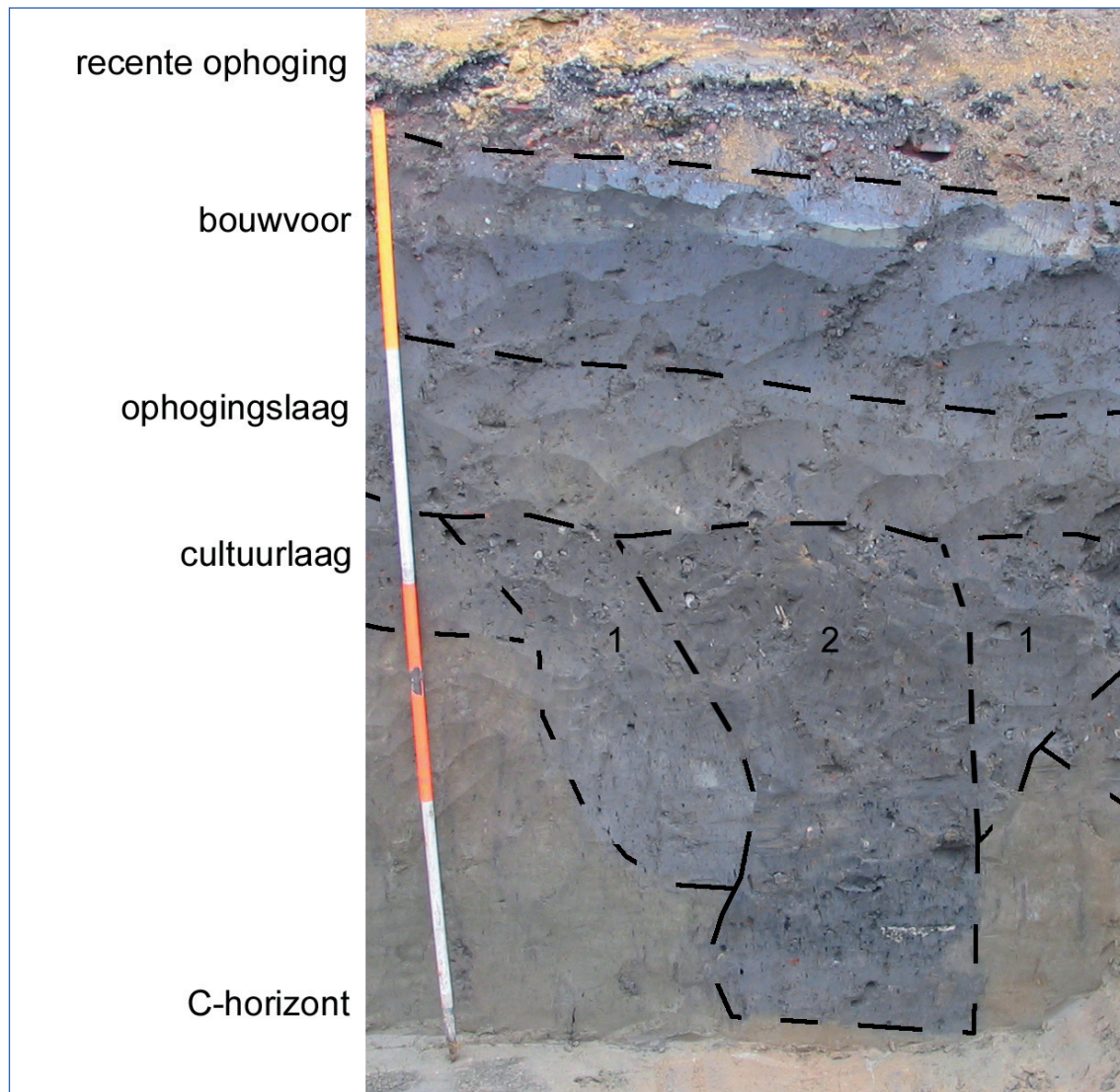
¹⁶ Bijvoorbeeld vastgesteld te Venlo-Maasboulevard (Van der Velde, Ostkamp, Veldman & Wyns, 2009: 98-99) en Tongeren-Kielenstraat (Vanderhoeven, Vynckier, Eryvnyck & Cooremans, 1992: 91; zie figuur 6.22 in onderhavig rapport).

Figuur 6.8. De sporen 416, 417, 609 en 610 in profiel.

voor de sporen 170/171 en 172. Helaas zijn ook hier drie dakstijlen niet nauwkeurig op één lijn te reconstrueren. Zo staat de paalkern van spoor 324 in de noordelijke helft van dit spoor. Mede door de vele verstoringen rondom de paalsporen zijn daarom ook hier meerdere gebouworientaties mogelijk, zowel oost-west (parallel aan de weg) als noord-zuid.

Spoor 324 bevond zich in de uiterste noordwestelijke hoek van put 6 en kon volledig gedocumenteerd worden in het profiel (= spoor 518). In een grijze paalkuil (figuur 6.9: 1) is de afdruk van de zware paal (diameter circa 50 cm) nog herkenbaar door de donkergrijze vulling (figuur 6.9: 2), maar op een hoger niveau zijn geen goede contouren meer herkenbaar (top op circa 107 m +NAP). Deze kern tekent zich af onder jongere, circa 1 m dikke ophogingslagen en zal oorspronkelijk minstens circa 1,20 m diep ingegraven zijn geweest. Het aardewerk uit dit spoor kan niet nader binnen de Midden Romeinse tijd gedateerd worden.

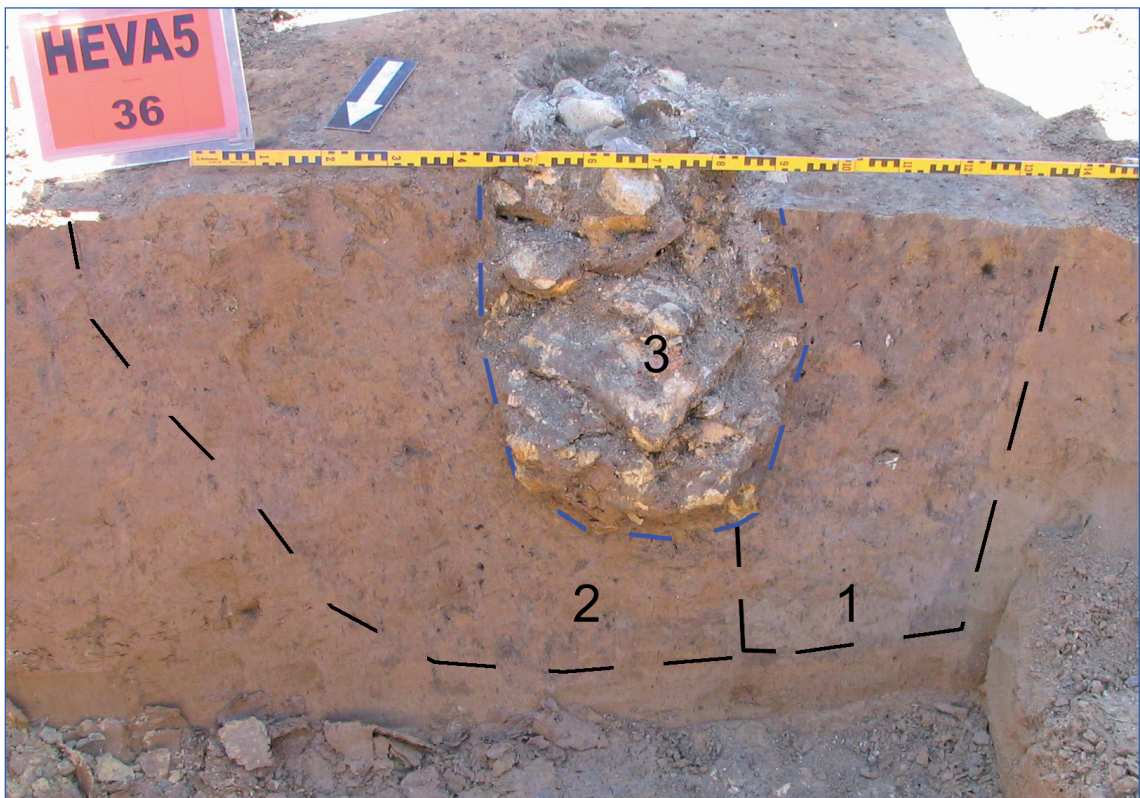

Figuur 6.9. Spoor 518 in profiel; legenda: 1= paalkuil; 2 = paalkern.

Spoor 304/305, ten oosten van bovengenoemde paalkuil, vertoont een afwijkend profiel, wat waarschijnlijk te maken heeft met een meefasig gebruik. Oorspronkelijk is een houten paal met een diameter van circa 45 cm (figuur 6.10: 1) op de bodem van een paalkuil met een natuurlijke vul-
 ling (figuur 6.10: 2) gezet. De bewaarde diepte onder het vlak is circa 80 cm (vlak op 106,65 m +NAP). In tegenstelling tot de hierboven besproken sporen bevindt de paalkern zich niet centraal in de paalkuil, maar aan de westelijke rand. In een latere fase, toen de structuur waartoe de houten paal behoorde verlaten en afgebroken was, is geheel toevallig (?) op exact dezelfde plek een zogenaamde stiep geconstrueerd. Dit is een concentratie van kalksteenbrokken (diameter 40 cm, bewaarde diepte onder het vlak circa 60 cm) die waarschijnlijk gefungeerd heeft als fundering voor een houten paal van de wand (figuur 6.10). Het voordeel van een dergelijke fundering op steen was dat de paal minder snel ging rotten. Het spoor lijkt dus in een eerste fase (op grond van aardewerk: gevorderde 1e of 2e eeuw) deel uitgemaakt te hebben van een (volledig) in hout opgetrokken gebouw, terwijl het in een tweede fase onderdeel is van een gebouw met (deels) stenen

funderingen.¹⁷ Aan deze fasen kunnen op basis van het vondstmateriaal geen dateringen worden toegekend, aangezien alleen in de paalkern (einde eerste gebouwgebruik) aardewerk is aangetroffen. Dit aardewerk dateert uit de gevorderde 1e of 2e eeuw.

De oostelijk gelegen sporen 170/171 en 172 waren klaarblijkelijk niet zo diep ingegraven als de hierboven beschreven twee: ze zijn respectievelijk 20 en 40 cm diep onder het vlak (vlak op 107,15 m +NAP). In het vlak zijn deze (paal)kuilen vierkant (diameter circa 1 m), maar de paalkernen lijken rechthoekig. Meerdere kleinere paalkuilen, bijvoorbeeld de sporen 92/125, 98, 99 en 168 (vastgestelde diepte is 20 cm), zouden tot de wandconstructie kunnen hebben behoord. Keramiekvondsten uit de sporen 98 en 168 kunnen niet nader binnen de Midden Romeinse tijd gedateerd worden. Het aardewerk uit spoor 170/171 dateert uit de tweede helft van de 2e eeuw, het aardewerk uit spoor 172 uit eind 2e of 1e helft 3e eeuw.

Figuur 6.10. Spoor 304/305 (stiep) in profiel; legenda: 1= paalkuil; 2 = paalkern; 3 = stiep.

6.3.3 Structuur met gebruik van steen

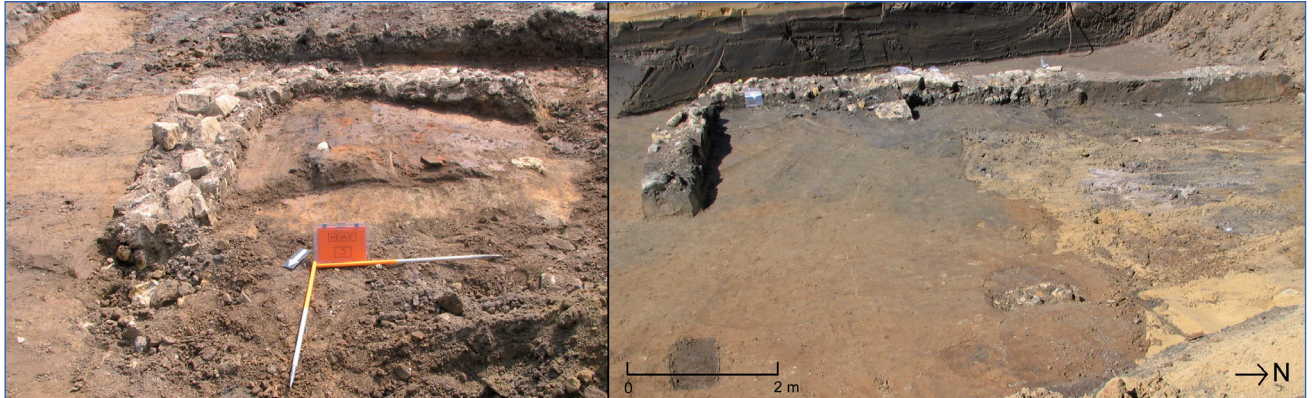
Stenen funderingen

Verspreid over proefsleuf 2 en de opgravingsputten 4, 6 en 7 zijn verschillende lichte funderingen of uitbraaksporen van muren gevonden (figuren 6.11 en 6.12). In de hoger op de helling gelegen putten 4 en 6 kwamen deze reeds in het eerste vlak tevoorschijn (circa 107,50 m +NAP). In de overige putten, lager op de helling, waren de structuren pas in het tweede vlak zichtbaar (circa 105,80 m +NAP). De best bewaarde delen meten circa 8 m (bijv. spoor 275/276; figuur 6.11; rechts); voor

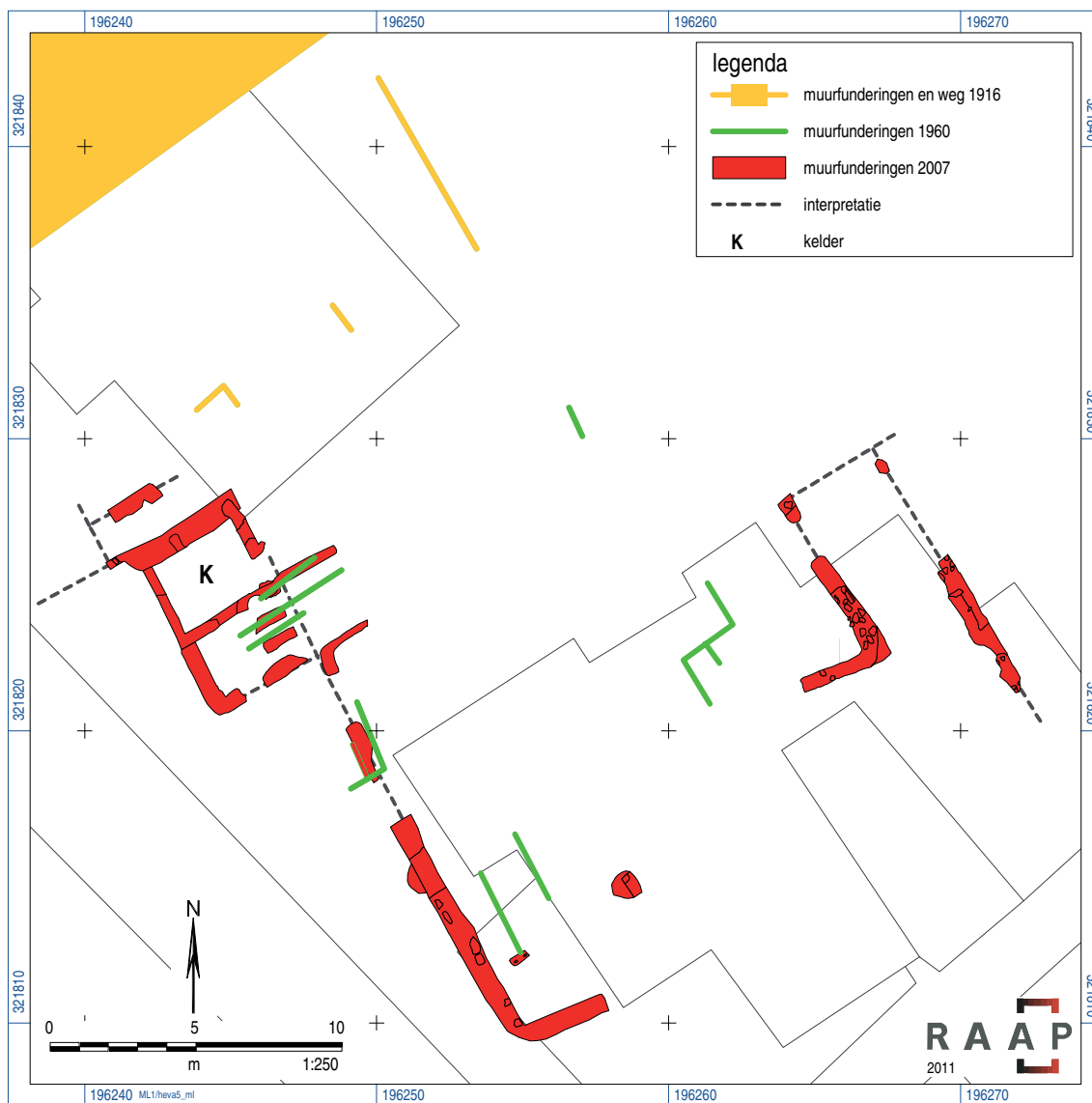
¹⁷ Behalve gebouwen met houten palen of stenen funderingen komen ook plattegronden voor waarin beide funderingstechnieken naast elkaar zijn gebruikt. Een dergelijke 'mix' van paalkuilen en stiepen binnen één structuur is bijvoorbeeld ook bekend van Kerkrade-Holzkuil (Tichelman, 2005: 129, structuur XIV).

RAAP-RAPPORT 2210

Wonen langs de Romeinse weg in Coriovallum
Valkenburgerweg 25A, gemeente Heerlen; een opgraving in de vicus van Heerlen

Figuur 6.11. Funderingen in put 4 tijdens het veldwerk: links spoor 89 in put 4, vlak 1; rechts spoor 275 in put 6, vlak 2.

Figuur 6.12. Detailtekening van de muurfunderingen in het onderzoeksgebied.

het overige gaat het om kleinere fragmenten (sporen 89 [figuur 6.11: links], 95 en 396). De breedte van de stenen funderingen bedraagt circa 40 tot 60 cm. De hoogte varieert: meestal één en soms twee steenlagen. Het lijkt steeds om dezelfde soort muurfunderingen te gaan: een pakket van los gestapelde kalksteenbrokken (de vlakbij Heerlen gewonnen Kunrader kalksteen) zonder mortel in een ondiepe funderingssleuf. Spoor 94 in put 4 blijkt grotendeels te zijn uitgebroken.

Zoals in § 6.3.2 vermeld, is het mogelijk dat muren geheel in steen werden opgetrokken, maar is het waarschijnlijker dat bovenop een stenen sokkel een wand van hout en leem heeft gestaan. Een verband met mortel is nergens gevonden, alhoewel wel losse brokken kalkmortel zijn aangetroffen.

Een concrete aanwijzing voor het gebruik van houten pijlers en een droge steenfundering in één gebouw vormt mogelijk spoor 328/318 in put 6, vlak 2. Hier is een zware paalkuil (figuur 6.13: 1) met paalkern aangetroffen onder de kalkstenen fundering, die hier, wellicht niet toevallig, is onderbroken. De paal is blijkbaar na het verlaten van het gebouw voor het grootste gedeelte verwijderd, waarna het gat is opgevuld met schoon materiaal en nederzettingsafval (figuur 6.13: vulling 3). Alleen onderaan in de paalkuil is de afdruk van de oorspronkelijke paal nog herkenbaar (figuur 6.13: 2). Dit spoor kunnen we in relatie tot de kalkstenen fundering misschien interpreteren als één van de dragende palen in de wand, waartussen (op de kalkstenen funderingen) lichter muurwerk in vlechtwerk en leem stond. Een dergelijk fenomeen is bijvoorbeeld ook gevonden in Tongeren-Clarissenstraat.¹⁸ Het aardewerk uit vulling 3 van spoor 328 dateert uit de tweede helft van de 1e of de 2e eeuw.

Figuur 6.13. Spoor 328 in profiel; legenda: 1 = paalkuil; 2 = restant paalkern; 3 = nazak bij het verwijderen van de paal; de volle zwarte lijn duidt de begrenzing van de bovenliggende kalkstenen funderingen (sporen 275 en 276) aan.

¹⁸ Mondelinge mededeling drs. G. Hensen, veldleider van de opgraving Tongeren-Clarissenstraat.

Kelder

Het best herkenbare onderdeel van de met steen gebouwde structuur vormt een kelder met afmetingen van 3,6 bij 3 m. Deze is gedocumenteerd in put 7, in de vlakken 2, 3 en 4 en in verschillende profielen. De kelder werd aanvankelijk in vlak 1 nog niet als zodanig herkend. Pas bij het couperen van wat een kuil met verbrand materiaal leek, werd vastgesteld dat het om het trapgat naar een kelder ging (figuur 6.14).

Figuur 6.14. Het dichtgestorte trapgat (links in vlak en rechts in profiel) met op de achtergrond de kelder (put 7, vlak 2).

Vanaf het tweede vlak bleek de kelder nog circa 1,6 m diep bewaard gebleven (bodem op circa 104,40 m +NAP). De kelder was van binnenuit gebouwd: vanuit de uitgegraven schacht werden de muren tegen de natuurlijke löss aan gemetseld; een insteek aan de buitenzijde van de muren was namelijk niet aanwezig (figuur 6.15). De muren staan op de natuurlijke löss, terwijl voor de vloer een circa 20 tot 30 cm dikke laag geel zand op de leembodem was gestort.¹⁹ Mogelijk staat een gelaagdheid binnen dit pakket in verband met verschillende gebruiksfasen. In het gele zandpakket is, in de hoek bij de trap, een (incomplete) geverfde beker met een munt van Commodus gevonden, die mogelijk als een bouwoffer geïnterpreteerd kan worden.

Figuur 6.15. De vulling van de kelder in vlak 1 (links) en in profiel (rechts; de noordelijke wand is weggebroken).

¹⁹ Op de profielfoto van de kelder zijn, na verwijdering van de noordelijke wand, nog enkele mergelbrokken van de onderzijde van de muur zichtbaar. De indruk wordt gewekt dat de bodem met stenen belegd was, maar dit was niet het geval.

De muren van de kelder zijn gemetseld in *opus caementicium*. Dit is een techniek waarbij met grote brokken steen (kalkzandsteen) en harde mortel wordt gemetseld. Naast gemetselde steenblokken waren in alle wanden, vooral de oostelijke, echter ook mooie regelmatige voegen in de mortel ingekrast, een imitatie van metselverbanden met regelmatige stenen (*opus quadratum*) (figuur 6.16). De dikte van de keldermuren bedraagt circa 45 cm.

Figuur 6.16. Regelmatig baksteenparement (rechts) en imitatie met ingekraste voegen (links).

Wanneer men de kelder betrad, zat in de tegenoverliggende, westelijke wand een zogenaamd kelderlicht en voorts in de overige drie wanden telkens één nis. Een kelderlicht bestaat uit een schuin, taps toelopend muurvlak waarlangs het daglicht en frisse lucht in de kelder kon vallen (figuur 6.17: foto linksboven, de rechterwand; foto rechtsonder, stippellijn). Ter hoogte van het vloerniveau buiten het gebouw zal het kelderlicht wellicht door een raam zijn afgesloten. Van de drie keldernissen konden er twee in detail bestudeerd worden. De derde, in de noordelijk wand, is alleen in het vlak vastgesteld.²⁰ De nissen waren circa 60 cm breed, circa 70 cm hoog en circa 30 tot 36 cm diep. Het gewelf van de nissen was uitgevoerd met pannen. Deze bogen blijken de

²⁰ Aangezien nog één veldwerkdag beschikbaar was, werd ten behoeve van een snel inzicht in de keldervullingen gekozen voor het verwijderen van de noordelijke wand. Deze nis is dus niet meer bestudeerd. De nis had in het vlak (80 cm breed en 36 cm diep) precies dezelfde afmetingen als de nis in de zuidwand.

zwakste punten in de keldermuren te zijn geweest; alleen de nis in de oostelijke muur was volledig bewaard gebleven. Dergelijke keldernissen werden gebruikt om kaarsen of olielampjes voor de verlichting te plaatsen, maar hiervan zijn geen resten gevonden.

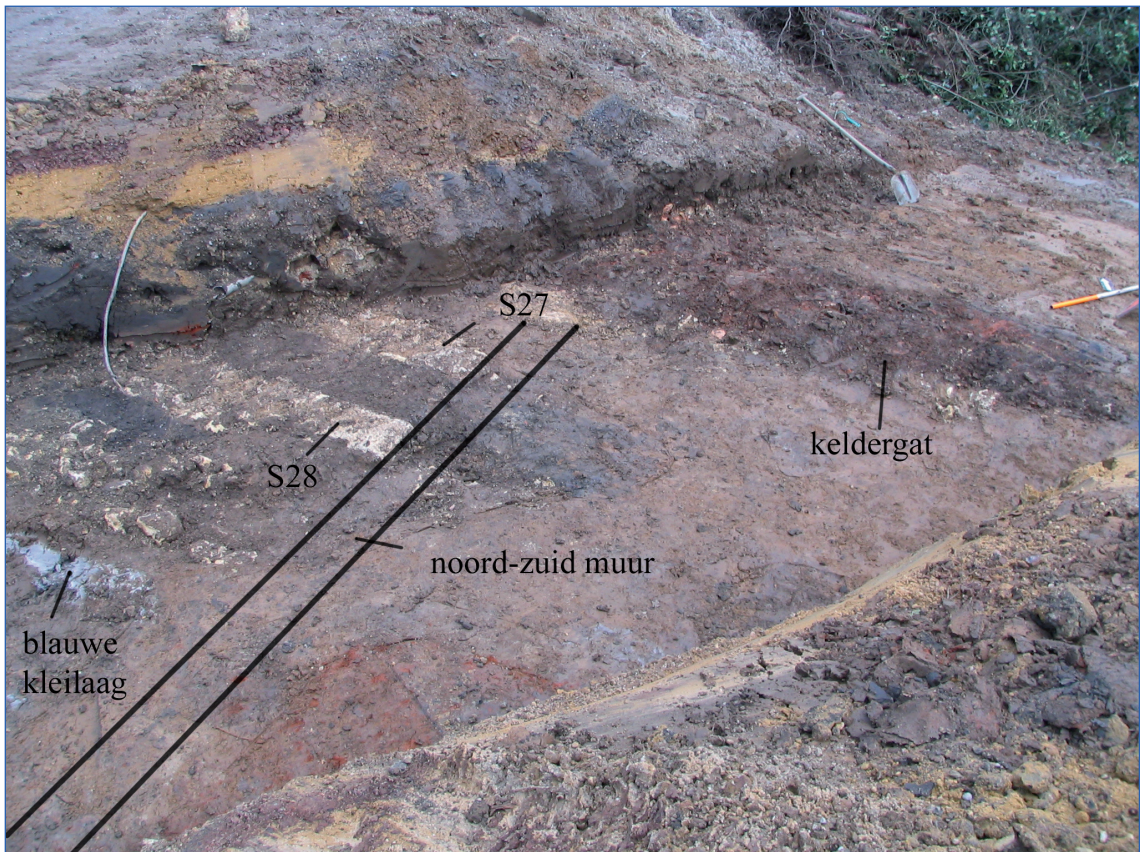

Figuur 6.17. De verschillende profielen van de kelder.

Uitgaande van een kelderhoogte van circa 2 tot 2,20 m vanaf de vloer in/op het gele zand zou een vloerniveau van de begane grond zich tussen circa 106,40 tot 106,80 m +NAP moeten hebben bevonden. Aangezien de top van de keldermuren zich op circa 105,70 m +NAP bevindt, zou tussen circa 70 en 110 cm bodemarchief tot de begane grond verdwenen zijn! Een andere aanwijzing voor de mate van erosie vormt de in 1960 aangetroffen ondervloer met *hypocaust*pijlers (zie hoofdstuk 2). Van een dergelijke constructie is tijdens onderhavig onderzoek niets gevonden: alleen de onderkant van enkele muurtjes.²¹ De munt van Commodus in het gele zand van de keldervloer wijst er op dat de kelder gebouwd is aan het eind van de 2e eeuw. Een aanwijzing voor fasering binnen het steenbouwcomplex vormt de aansluiting van de keldermuur op de zuidelijk gelegen stookruimte. De muurdelen zijn koud tegen elkaar gebouwd (bouwnaad), waarbij echter niet duidelijk is geworden of de stookruimte tegen de kelder is aangebouwd of de kelder in een bestaande constructie is ingebouwd.

²¹ Indien men bij deze *hypocaust*constructie uitgaat van een vloerniveau dat circa 80 cm boven de ondervloer ligt en stooktunnelmuurtjes die circa 20 cm dieper liggen dan deze ondervloer, komt men eveneens tot een nu ontbreken van circa 100 cm bodemarchief vanaf het oorspronkelijke (Romeinse) loopniveau.

De vullingen in de kelder en het trappgat wijzen op een brand en instorting, waarbij blijkens hitteverschijnselen op het wandoppervlak van enkele keldermuren ook in de kelder brand heeft gewoed. Het vondstmateriaal is sterk verbrand: aardewerk is in sommige gevallen sterk verglaasd en glas is volledig gesmolten (zie § 7.2 en figuur 7.2.14). De datering van het jongste vondstmateriaal uit deze instortingslaag geeft een aanwijzing voor het tijdstip waarop het stenen gebouw uit gebruik is geraakt: het eerste of tweede kwart van de 3e eeuw.

Figuur 6.18. Het stookkanaal in proefsleuf 2 (sporen 27 en 28) en het verloop van de lange, noord-zuid georiënteerde muur (sporen 275, 276 en 413).

Een stookplaats van een *hypocaustum*?

Direct ten zuiden van de kelder ligt een ruimte van circa 2 bij 3 m met funderingen (spoor 408) uit dicht opgepakte kalksteenblokken (kaartbijlage 1: vlak 2). Met name de westelijke en zuidelijke zijde zijn goed bewaard gebleven: de funderingen meten nog circa 40 cm onder het vlak (figuur 6.18: boven).²² Resten van de oostelijke wand zijn niet gevonden, maar dit moet de voortzetting van de lange noord-zuid verlopende muurfundering bestaande uit de sporen 275, 276 en 413 zijn geweest (figuren 6.12 en 6.18) die echter hier niet behouden is gebleven. Dit kan ook worden afgeleid uit de drie kleine funderingen uit proefsleuf 2, waarvan er twee samen ooit een stooktunnel voor een *hypocaustruimte* hebben gevormd. Het gaat om de parallelle, oost-west georiënteerde sporen 27, 28/29 en 30, die precies lopen tot waar de oostelijke wand van de ruimte gesitueerd wordt. Wellicht niet toevallig liggen iets ten oosten van deze funderingen enkele houtskoolrijke en

²² Gezien de vermoedelijke functie van de ruimte (*praefurnium* of stookplaats) is het waarschijnlijk dat de funderingen sowieso dieper ingegraven zijn dan de funderingen van de omliggende ruimten. Men moest het dieper liggende stookkanaal comfortabel kunnen bedienen.

roodverbrande vlekken.²³ Tezamen met de directe nabijheid van de vondsten uit 1960 (zie hoofdstuk 2) moet het bij de sporen 27 en 28 namelijk om de onderste resten van het stookkanaal voor een vloerverwarming (*hypocaustum*) gaan. De door spoor 408 omsloten ruimte zou dan de stookplaats moeten zijn, terwijl in een ruimte ten oosten hiervan de te verwarmen ruimte zou hebben gelegen, een ruimte waarvan nu niets is teruggevonden. De vondsten uit 1960 (zie hoofdstuk 2) wezen ook al op de aanwezigheid van een *hypocaustum*, omdat toen behalve de dicht bij elkaar gelegen muurtjes ook nog resten van een betonnen ondervloer én twee *hypocaustzuiltjes* werden gevonden (zie figuur 2.1). Blijkbaar heeft sindsdien (bij sloopwerkzaamheden voorafgaand aan onderhavig onderzoek?) veel erosie plaatsgevonden en zijn de overige resten van dit *hypocaustum* verdwenen. Dit is zeer spijtig, want de vondsten uit 1960 zijn opmerkelijk en werpen enkele vragen op! In de eerste plaats volgt uit de beschrijving en tekening uit 1960 dat de betonnen ondervloer alleen tussen twee muurtjes werd vastgesteld en niet daarnaast. Dit suggereert dat het om een tunnelgedeelte gaat dat buiten de te verwarmen ruimte ligt. Gezien de huidige situatie met fundering 408 als buitenmuur van een kleine ruimte, verwacht men dat deze tunnel ten westen van de noord-zuid georiënteerde muur ligt, zodat deze ruimte als *praefurnium* gereconstrueerd kan worden en de ruimte ten oosten van de muur als de te verwarmen ruimte. Indien de huidige meetgegevens en die uit 1960 kloppen, liggen de resten uit 1960 minstens ten dele ten oosten van de lange muur.²⁴ Dit zou betekenen dat de hitte (middels de tunnel) eerst verder naar het oosten werd geleid óf dat de stookplaats in het oosten lag en de door fundering 408 gevormde kamer de te verwarmen ruimte was. Dit laatste is echter onwaarschijnlijk, gezien de geringe afmetingen van deze ruimte. De aanwezigheid van twee zuiltjes in de tunnel, zoals die in 1960 zijn gevonden, verwondert eveneens: bij een breedte van 40 cm verwacht men niet dat extra ondersteuning (van de bovenzijde) door middel van zuiltjes nodig was. Het is dan ook de vraag of deze zuiltjes wel *in situ* hebben gestaan.

Helaas kunnen deze onduidelijkheden niet opgehelderd worden. Zowel bij het proefsleuvenonderzoek als de opgraving zijn geen resten van een ondervloer of *hypocaustzuiltjes* gevonden. Vast te houden is wel dat een *hypocaust* systeem aanwezig was en dat de door fundering 408 omsloten ruimte waarschijnlijk de stookplaats was.

Een isolatielaag om kelder en stookplaats

Een onverwachte vondst in relatie tot de stookruimte en de kelder is een blauwe kleilaag die eerst in proefsleuf 2 (spoor 35) en later in het tweede vlak van put 7 (figuur 6.19: sporen 409 en 422) vastgesteld is (kaartbijlage 1). Deze loopt vanaf de noordwestelijke hoek van de kelder, parallel aan en achter de westelijke kelderwand en spoor 408 (muurfundering), over een lengte van circa 5,5 m in zuidelijke richting en buigt dan met spoor 408 om in oostelijke richting (voor circa 3,5 m) tot de lange, noord-zuid georiënteerde muur (sporen 275, 276 en 413), die (zoals vermeld) hier is weggebroken. De laag is in eerste instantie in het vlak alleen om de stookruimte gedocumenteerd, omdat de kelder tot het eind van het onderzoek is blijven staan. Pas nadat de kelder werd afgebroken en het westelijk profiel achter de kelder zichtbaar werd, kon worden vastgesteld dat de kleilaag ook daar verder liep tot de noordwestelijke hoek van de kelder.

²³ De sporen 33, 34 en 37 uit het proefsleuvenonderzoek en de sporen 384 en 386 van de opgraving. Op kaartbijlage 1, vlak 1 zijn ook deze spoornummers uit het proefsleuvenonderzoek aangegeven.

²⁴ De lengte van de noordelijke stooktunnelmuur is in 1960 over een afstand van 3 m gedocumenteerd, zodat ze ook niet geheel in de stookruimte past.

Figuur 6.19. De laag blauwe beekklei (spoor 422 = spoor 409) in de coupe van de kalksteenfundering (spoor 408) en in het westelijke putprofiel op ca. 2 m achter deze coupe, ofwel direct achter, ten westen van spoor 408).

In het profiel kan de blauwe kleilaag geassocieerd worden met een bruine, lemige vulling (spoor 423). De sporen 422 en 423 vormen samen namelijk de vulling van een door een oudere cultuur-/ophogingslaag gegraven greppel die aan de muurzijde bekleed is met blauwe klei en vervolgens relatief snel werd opgevuld met het uitgegraven materiaal (en wat nederzettingsafval; zie figuur 6.18).²⁵ De top van het spoor ligt tussen 105,70 en 106 m +NAP. Hoogstwaarschijnlijk is deze blauwe kleilaag (zgn. vette beekklei) van elders aangevoerd en hier op de muren aangebracht om het gebouw tegen vochtinvloeden te beschermen. Dit fenomeen is ook bekend van onderzoek op de locatie Coriovallumstraat/Schoolstraat, circa 175 m verder naar het oosten. Hier werd een kelder gevonden waarvan de buitenzijde waterdicht gemaakt was door middel van een laag leem en dakpannen, waar het in verband werd gebracht met de afvoer van de thermen (Jamar, 1988-1989: 38). Misschien moet dit laatste herzien worden en gaat het om een meer algemene, lokaal gebruikte techniek om muren tegen vochtinvloeden te beschermen.

Figuur 6.20. Spoor 322 in profiel. De doorgetrokken zwarte lijn duidt de begrenzing van de muurfundering aan (spoor 275).

6.4 Kuilen

6.4.1 Romeinse kuilen

Vermeldenswaard is een concentratie van drie kuilen in put 6, vlak 2. Het gaat om de sporen 322, 329 en 318/328, die zich deels onder de steensokkelstructuur bevinden. Dit laatste spoor is hierboven reeds ter sprake gekomen bij de bespreking als mogelijke paal in het gebouw met stenen fundering. Spoor 322 (kaartbijlage 1) is een grote ronde kuil met een diameter van circa 2,5 m. In profiel is deze komvormig met een diepte van circa 1 m onder het vlak (105,60 m +NAP). Het spoor is afgedekt door de kalkstenen fundering (spoor 275; figuur 6.20) van de eerder besproken lange, noord-zuid georiënteerde muur en dateert dus van vóór het stenen gebouw. De vulling van de kuil bestaat uit grijze löss en met veel vondstmateriaal (houtscool, stukjes baksteen en kalksteen, aardewerk en bot). Een functie kan niet achterhaald

²⁵ Vergelijk figuur 6.18: de zuidzijde van het spoor vertoont een steile wand; indien deze greppel langere tijd had open gelegen, dan was de rand sterker afgebrokkeld.

worden. Eén van de mogelijkheden is misschien dat hier een grote dakstijl is uitgegraven ten behoeve van nieuwbouw (met steen) op deze locatie. Spoor 322 staat namelijk precies op één lijn met de hierboven besproken dakstijlen van cluster 2 (sporen 304/305 en 170/171).²⁶ Het aardewerk uit spoor 322 dateert uit de late 1e eeuw of eerste helft van de 2e eeuw.

Spoor 329 betreft een ovale kuil (lengte circa 1,3 m; figuur 6.21) die eveneens (deels) onder de kalksteenfundering (spoor 275) ligt. In het coupeprofiel zijn twee verschillende vullingen zichtbaar: onderaan bevindt zich een rechthoekige ingraving (circa 50 cm onder het vlak, circa 105,65 m +NAP), met een redelijk schone, grijze laag met houtskool, terwijl in de bovenste vulling (nazak) veel houtskool en verbrande leem maar ook aardewerk, bot en natuursteen zijn aangetroffen. Door de hoeveelheid houtskool en verbrande leem ontstond eerst de indruk dat het om een haardplaats ging, maar dat bleek na de coupe niet het geval. De precieze functie is echter niet duidelijk.

Figuur 6.21. Spoor 329 in profiel.

De overige kuilen waren meestal rond of ovaal en niet erg diep bewaard (minder dan 40 cm). Hun oorspronkelijke functie is onbekend. In het geval van spoor 130, dat opmerkelijk dieper moet zijn geweest, ligt dit misschien anders. Dit spoor lag tegen de oostelijke putrand van put 4, waardoor het niet verder onderzocht kon worden. Bij het afsteken van het putprofiel echter werd opgemerkt dat de kuil zich verder voortzette in het profiel, terwijl het in het vlak nagenoeg verdwenen was. Dit zou er op kunnen wijzen dat het om een waterput gaat, die nu ten dele buiten de bouwput

²⁶ De uitgraafkuil ligt dan wel heel dicht bij de zware stijl spoor 518 in het profiel.

behouden is gebleven. Het weinige aardewerk uit dit spoor dateert uit de 2e eeuw, maar dit zegt niets over de datering van een eventuele waterput.²⁷

6.4.2 Post-Romeinse kuilen

Opvallend waren enkele kuilen uit de post-Romeinse tijd die in het weglichaam (putten 5 en 8, vlakken 1, 2 en 3) waren ingegraven (kaartbijlage 1). In de meeste van deze kuilen zijn echter geen vondsten aangetroffen. Een jonge datering van minstens één van deze kuilen (spoor 151) blijkt echter uit enkele scherven uit de Volle Middeleeuwen (zie § 7.2) in de vulling van dit spoor. De sporen konden gezien het harde, verkittete grindlichaam van de weg niet gecoupeerd worden, maar werden voorafgaand aan de vlakverdieping steeds doorgespit op vondsten (zie § 4.3). Bij de meestal kleine en ondiepe kuilen kan het (ten dele) ook gaan om opvullingen (reparaties) van het wegdek, zoals bijvoorbeeld bij spoor 147 het geval lijkt te zijn. In dit kuiltje zijn enkele scherven uit de Midden Romeinse tijd aangetroffen, waarin de weg zeker nog in gebruik zal zijn geweest. Enkele van de kleine kuilen in de noordelijke weghelft zouden net als spoor 151 uit de post-Romeinse tijd kunnen dateren en als paalkuilen kunnen worden geïnterpreteerd, die er op zouden wijzen dat de weg niet langer als weg in gebruik was.²⁸ Een plattegrond kan echter niet herkend worden, zodat niet uitgesloten kan worden dat de kleine kuiltjes slechts opgevolde gaten in de weg zijn geweest.

Uit enkele wat grotere, onregelmatig rechthoekige of ovale kuilen op de zuidelijke weghelft blijkt wel dat de weg uit gebruik is geraakt.²⁹ Aangezien de resten van deze sporen tot op het derde vlak zichtbaar waren, lijkt het niet meer om (kleine) gaten of reparaties te gaan, maar om daadwerkelijk ingegraven kuilen uit een tijd na het uit gebruik raken van de weg. Een nadere datering blijft echter onbekend, omdat in geen van deze sporen vondstmateriaal is aangetroffen. Deze kuilen liggen min of meer parallel aan elkaar en tezamen op één lijn die dezelfde oriëntatie heeft als de Romeinse weg, maar een betekenis blijft onduidelijk.

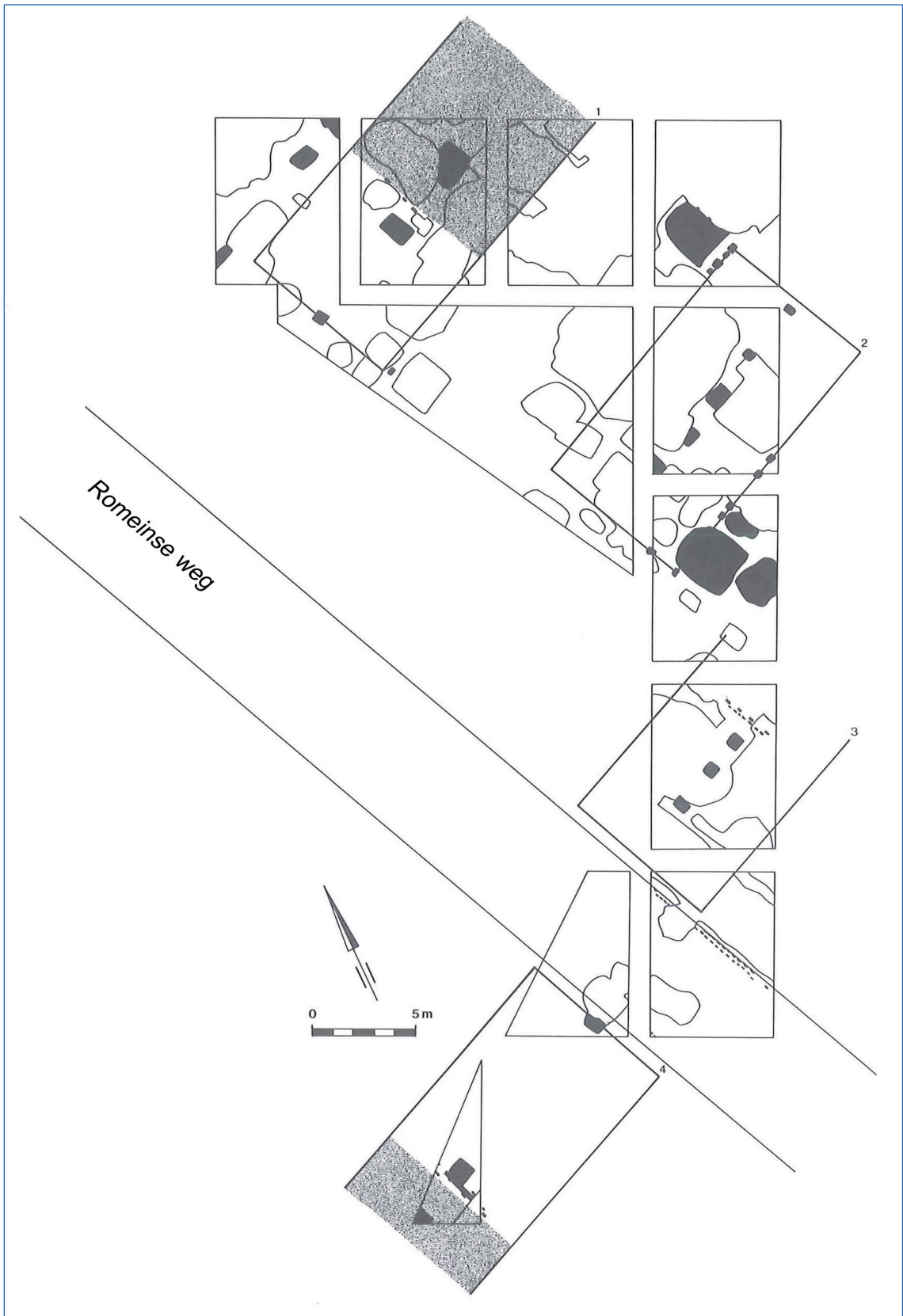
6.5 Interpretatie

De relatief kleinschalige opgraving aan de Valkenburgerweg 25A heeft, ondanks zijn versnipperd karakter (de opgraving beperkte zich tot de bouwput, terwijl grote delen verstoord waren) toch een schat aan informatie over dit deel van de *vicus* door de tijd opgeleverd. Ruim 2.000 jaar geleden bleek hier onder andere een woning met kelder en vloerverwarming langs de Romeinse weg van Boulogne-sur-Mer naar Keulen aanwezig. Behalve stenen funderingen zijn echter ook meerdere paalsporen aangetroffen, die op een traditionele houtbouw met staanders wijzen. Op basis van oversnijdingen van paalkuilen door muurfunderingen en geassocieerd vondstmateriaal kunnen in ieder geval minstens twee fasen van menselijke bewoning in het gebied onderscheiden worden: een eerste fase (1e eeuw-begin 2e eeuw) met enkele gebouwen met zware houten staanders en een tweede fase met een of meerdere gebouwen met stenen funderingen. Het kan echter niet uitgesloten worden dat ook ingegraven houten stijlen gedurende deze steenbouwfase zijn gebruikt.

²⁷ Voor de dateringen van de aanleg en het uit gebruik raken van een waterput moeten de volledige vullingen van de koker (uit gebruik raken) en de insteek (aanleg) onderzocht worden.

²⁸ Het gaat om de volgende kleine kuilen of paalsporen: 141, 142, 143, 148, 149, 150, 151, 188, 346 en 347.

²⁹ Het gaat om de kuilen 138/139, 145, 146 en 152 uit vlak 1, de kuilen 173, 179, 185, 186, 187 en 178 uit vlak 2 en de kuilen 231, 215, 213/214, 211 en 209/210 uit vlak 3.

Figuur 6.22. Opgravingsplattegrond met sporen van vier boerderijplattegronden te Tongeren-Kielenstraat (Van-derhoeven, 1996: 196, fig. 4).

Twee structuren in houtbouw uit de 1e/2e eeuw na Chr.

Hoewel zoals vermeld hiervoor weinig aanwijzingen bestaan, lijken in het onderzoeksgebied minstens twee structuren met zware middenstijlen aanwezig te zijn geweest: ter hoogte van de clusters 1 en 2. Helaas zijn geen eenduidige reconstructies mogelijk en kan niet bepaald worden of deze gebouwen parallel dan wel haaks op de Romeinse weg hebben gestaan. Indien het om houtbouw haaks op de weg gaat, zijn meer dan twee gebouwen aanwezig geweest.

De zware stijlen kunnen bij verschillende gebouwen hebben gehoord, ook bij gebouwen die verder uit stenen funderingen bestonden. Desalniettemin lijkt het zeer waarschijnlijk dat de meeste van deze zware paalsporen tot plattegronden van het zogenaamde Alphen-Ekerentype hebben behoord. Dit plattegrondtype doet vanaf de tweede helft van de 1e eeuw voor Chr. zijn intrede in Zuid-Nederland en blijft daar de meest voorkomende huisplattegrond gedurende de 1e, 2e en eerste helft van de 3e eeuw na Chr. (Slofstra, 1991). Dit plattegrondtype wordt gekenmerkt door één centrale rij zware en diep ingegraven nokpalen (middenstijlen), met aan weerszijden daarvan de wand (palenrij of wandgreppel). Doordat de daklast vrijwel volledig door de nokbalken werd gedragen, hoefde de wand niet zo stevig gefundeerd te zijn. Dit plattegrondtype maakt een chronologische ontwikkeling door waarbij vanaf de tweede helft van de 2e eeuw ten behoeve van een grotere binnenruimte enkele nokstijlen op de as worden weggelaten, terwijl daarvoor in de plaats dakondersteunende stijlen in de wanden worden geplaatst (Tichelman, 2005; Jeneson, 2005; Hiddink, 2005). Functioneel kunnen zowel woonhuizen als bijgebouwen volgens deze bouwwijze zijn opgetrokken (Tichelman, 2005). De Alphen-Ekerenplattegrond komt algemeen voor in landelijke nederzettingen en *villacomplexen* in Zuid-Nederland,³⁰ maar is (vooralsnog) minder bekend uit stedelijke context. In Tongeren (België)³¹ behoren de huisplattegronden van het Alphen-Ekerentype tot de oudere fasen van de Romeinse stad (laat-Augusteïsch of Tiberisch), waarna zich steenbouw heeft ontwikkeld. Het 'ontwikkelde' Alphen-Ekeren werd hier niet vastgesteld.

Te Tongeren-Kielenstraat bijvoorbeeld, in het hart van het vroeg-Romeinse centrum, zijn vier boerderijen opgegraven (figuur 6.22). Ze zijn door jonger grondgebruik ter plaatse slechts fragmentarisch bewaard gebleven, maar voor huis 4 kon nog onderscheid gemaakt worden tussen een woon- en stalgedeelte. Hier was namelijk een spoor van de binnenwand bewaard gebleven en bovendien een deel van de stalbodem met daarin nog de pootafdrukken van een rund. In één van de paalkuilen is een bouwoffer (miniatuurbeker in Belgische waar) aangetroffen. De structuren dateren uit de laat-Augusteïsche en Tiberische periode (Vanderhoeven, Vynckier & Vynckier, 1991: 109-110; Vanderhoeven, Vynckier, Ervynck & Cooremans, 1992: 91, 94-96; Vanderhoeven, 1996: 195-197). Ook te Tongeren-Hondsstraat zijn onder jongere niveaus van hout- en steenbouw vier middenstaanders van een boerderij van het Alphen-Ekerentype tevoorschijn gekomen, die eveneens uit de laat-Augusteïsche en Tiberische periode dateren (Vanderhoeven, Vynckier & Vynckier, 1992: 68-69).

³⁰ Alphen-Ekerengebouwen zijn veelvuldig aangetroffen in inheemse nederzettingen uit de Romeinse tijd op de Brabantse en Limburgse zandgronden, maar in het Nederlandse lössgebied zijn deze plattegronden zeldzamer: in Nederlands Limburg onder andere te Sittard-Nusterweg (Wetzels, 2002), Kerkrade (onder andere Tichelman, 2005) en Heerlen (Tichelman, in voorbereiding).

³¹ De situatie in de Romeinse tijd in Tongeren is tot op zekere hoogte te vergelijken met die in Heerlen. Tongeren was echter een *civitas* (stad), terwijl Heerlen een *vicus* was (lagere bestuurlijke eenheid, nederzetting met stedelijke kenmerken, zoals een thermencomplex, maar geen stad). In deze vroege periode zullen de verschillen echter nog niet zo groot zijn.

In *Coriovallum* zouden eveneens Alphen-Ekeren plattegronden tot de vroegste fase van bewoning kunnen hebben behoord, waarna houtbouw klaarblijkelijk door steen(sokkel)bouw is vervangen. Hierop wijzen de eerder vroege dateringen van de paalsporen van diepe houten stijlen in de clusters 1 en 2 (eind 1e/begin 2e eeuw na Chr.) en de oversnijding/afdekking van paalsporen (sporen 168 en 322) door stenen funderingen (sporen 94 en 275). Voor het centrum van Heerlen betekent dit een unieke vondst, in tegenstelling tot het buitengebied, het toenmalige landelijke gebied. Binnen de gemeente zijn namelijk meerdere locaties met landelijke nederzettingen met dergelijke plattegronden bekend: bijvoorbeeld Voerendaal (Willems, 1986; Willems & Kooistra, 1987 & 1988), Kerkrade-Winckelen (Dijkstra, 1998), Kerkrade-Holzkuil (Tichelman, 2005) en recentelijk Heerlen-Trilandis (Tichelman, 2008 & in voorbereiding).

‘Stadswoning’ op steensokkelbouw uit de 2e eeuw na Chr.

In figuur 6.12 zijn de waarnemingen uit 1916 en 1960 tezamen met de in 2007 aangetroffen stenen resten weergegeven. Een nauwkeurige reconstructie met behulp van deze gegevens was echter niet mogelijk, omdat geen precieze kadastragegevens uit 1960 achterhaalbaar waren en beide waarnemingen alleen op een kadastrakaart uit 1960 zijn ingeschetst.

In de loop van de 2e eeuw na Chr. zijn de houtbouwstructuren buiten gebruik geraakt. Op basis van de fragmentarisch bewaarde muurfunderingen in kalksteen zonder mortel, een beter bewaarde kelder en een stookruimte blijkt in de 2e eeuw na Chr. een ‘stadswoning’ op steensokkelbouw, georiënteerd op de Romeinse weg, te zijn aangelegd. Het geheel kan niet eenduidig gereconstrueerd worden omdat grote delen van het terrein als gevolg van bouwen en slopen in de 20e eeuw volledig verstoord waren. Toch komen enkele interessante zaken naar voren, die mede dankzij eerdere vondsten op het terrein (zie hoofdstuk 7) en waarnemingen in de onmiddellijke omgeving (hoofdstuk 8) een interpretatie als ‘betere’ woning waarschijnlijk maken.

Het blootgelegde deel (westelijke putten 6 en 7) is minstens 23 m lang, maar van de breedte is minder bekend. De breedte is minstens 7 m geweest, maar de meest zuidelijke muur zet zich nog verder voort in oostelijke richting. De muurfunderingen in het zuidoostelijke deel van het onderzoeksgebied (put 4) hebben dezelfde oriëntatie en zouden daarom tot hetzelfde gebouw kunnen hebben behoord. In dat geval zou het gebouw een breedte van ruim 25 m hebben gehad (de volledige breedte van het opgravingsterrein). Dit hoeft echter niet. Ook in andere *vici* worden vaak dezelfde oriëntaties van muren vastgesteld, omdat de gebouwen natuurlijk meestal parallel aan of haaks op de wegen liggen. De resten uit put 4 kunnen dus ook op een tweede gebouw met stenen funderingen wijzen. Indien de meest oostelijke muur, gevonden in de bouwput van de *villa* Savelberg Doodleger (1916) de oostelijke zijgevel van ons gebouw vormt, zou de breedte van het gebouw circa 12 m bedragen. Behalve de ruimtelijke onduidelijkheden spelen ook de beperkte dateringsmogelijkheden van de funderingen een part: het is geheel onduidelijk of al deze stenen resten wel allemaal uit dezelfde bewoningsperiode dateren.

Alleen kalksteenfunderingen zijn bewaard gebleven; van een mogelijke opstand in vakwerkbouw is slechts op één plaats een mogelijke aanwijzing gevonden in de vorm van een paalkuil door de fundering (zie figuur 6.13). De binnenindeling van het gebouw of de gebouwen is slecht bekend. Alleen in westen van het onderzoeksgebied zijn twee aparte ruimten onderscheiden: de kelder

en een aangrenzend *praefurnium*. Van de vloerniveaus is niets bewaard gebleven. Dat is ook niet verwonderlijk, aangezien uit reconstructies ter hoogte van de kelder en het *hypocaustum* uit 1960 duidelijk wordt dat minstens 1 m vanaf het oorspronkelijke loopoppervlak verdwenen is.

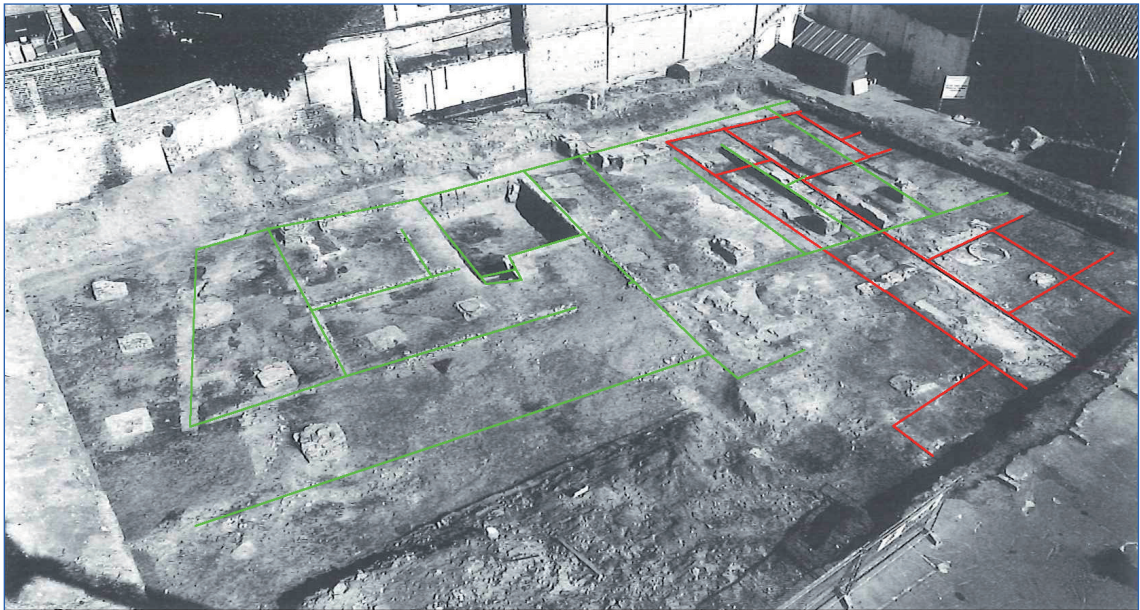
Het lange gebouw met stenen funderingen was op de Romeinse weg georiënteerd, al blijven over de verschijningsvorm aan de straatzijde de nodige onduidelijkheden bestaan. Interessant is het lange, meest oostelijke muurfundament dat is vastgesteld in 1916 in de bouwput van de *villa* Savelberg Doodleger (zie hoofdstuk 2 en figuur 6.12). Het is opvallend dat deze muur zo dicht aan de weg ligt, namelijk vanaf circa 2 m. De nabijheid van de Romeinse weg wijst er in dat geval op dat hier geen *porticus* aanwezig was en het gebouw direct aan de straat lag. Een ander stuk muur, gevonden in 1960 iets verder naar het zuiden, zou trouwens tot het verlengde van deze muur kunnen hebben behoord. Indien niet dit lange oostelijke muurfundament, maar de middelste van de drie fragmenten uit de bouwput van *villa* Doodleger de oostelijke wand van ons gebouw vormt, komen we tot een breedte van 8,5 m.

Ondanks het feit dat niet duidelijk is of resten van één of meer gebouwen zijn aangetroffen, komt de aard van de resten erg overeen met wat bekend is over stadswoningen en zogenaamde *Streifenhauser* uit andere *vici* en steden. Voor voorbeelden van een groter gebouw kunnen we teruggrijpen naar het Belgische Tongeren, waar in de Hondstraat een stadswoning uit de late 1e eeuw is opgegraven. De constructie is rond het midden van de 2e eeuw in vlammen opgegaan en nadien herbouwd (figuur 6.23). De oudste fase bestond uit een reeks vertrekken rond een centrale open binnenplaats met een galerij aan de achterkant. De bouw moet min of meer vierkant geweest te zijn. Het geeft de indruk een zuiver residentieel gebouw geweest te zijn. Van de muren was 90% tot in de fundering uitgebroken, maar plaatselijk is vastgesteld dat de woning bestond uit een combinatie van steen- en hout-/leembouw. Vloerniveaus waren hier en daar bewaard gebleven, in een enkel geval zelfs met vloermozaïek. Opvallend was dat het niveau van het loopniveau binnen de vertrekken trapsgewijs van kamer tot kamer daalt van noord naar zuid (met de helling mee). Na de brand is nieuwe steenbouw opgetrokken, die verschillende fasen kende. Als laatste werd een kelder ingepast (Vanderhoeven, Vynckier & Vynckier, 1993: 70-74).

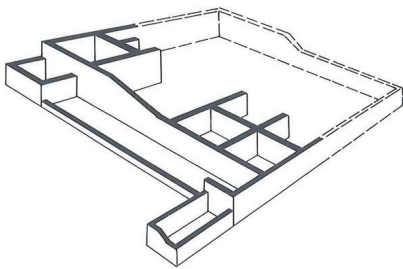
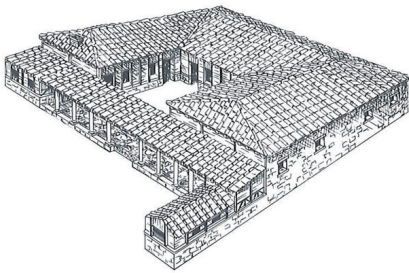
In *vici* zijn dergelijke 'stadswoningen' eigenlijk minder gebruikelijk. Daar laten de woningen zich eerder karakteriseren als zogenaamd *Streifenhaus*, een lang en smal pand dat haaks (met de smalle zijde) aan de straat staat. Te Tienen-Zijdelingsestraat (België) zijn aan de westelijke rand van de *vicus*, ten westen van de weg van Tienen naar Elewijt, sporen van gebouwen uit de 2e eeuw in steenbouw of steensokkelbouw aangetroffen. Het gaat om (minstens) twee plattegronden van het *Streifenhaustype*, waar in dit geval ook verscheidene ambachtelijke werkzaamheden plaatsvonden (Vanderhoeven, Vynckier & Wouters, 2002: 147-151). Fraaie voorbeelden kennen we bovendien ook uit Duits gebied, zoals bijvoorbeeld te Walheim aan de Neckar (figuur 6.24). Hier is een deel van de noordelijke *vicus* opgegraven, waar huizen in vakwerk- en steenbouw langs straten en een plein stonden en op de achterliggende terreinen kuilen, ovens en bronnen aangetroffen werden (Kortum, 2005: 160-163). Dit goed gedocumenteerde *vicus*kwartier is mogelijk ook representatief voor de Heerlense situatie. We zien hier naast elkaar bescheiden vakwerkhuisjes (figuur 6.24: geel) en luxueuzere huizen met gebruik van steen en met verwarmde ruimten (figuur 6.24: oranje).

RAAP-RAPPORT 2210

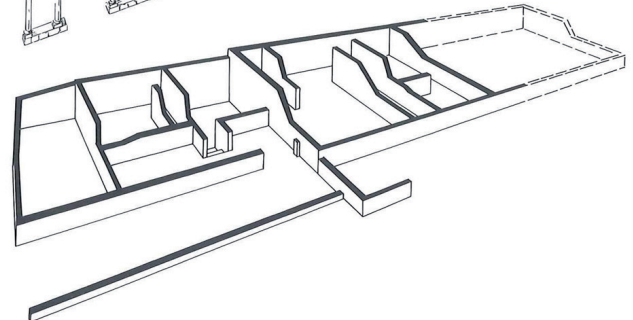
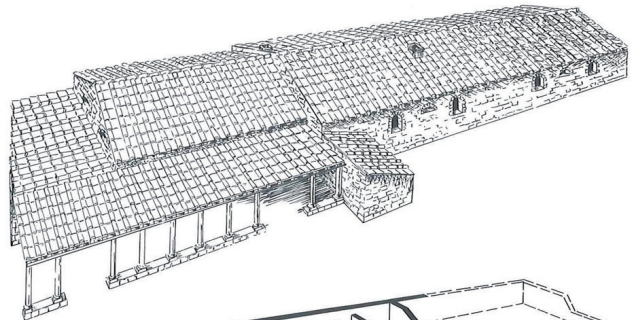
Wonen langs de Romeinse weg in Coriovallum
Valkenburgerweg 25A, gemeente Heerlen; een opgraving in de vicus van Heerlen

Laatste kwart 1e eeuw (rood)

Tweede helft 2e eeuw (groen)

Figuur 6.23. Steenbouw te Tongeren-Hondstraat (Vanderhoeven, Vynckier & Vynckier, 1992: 85, fig. 31 & 86, fig. 32).

RAAP-RAPPORT 2210

Wonen langs de Romeinse weg in Coriovallum

Valkenburgerweg 25A, gemeente Heerlen; een opgraving in de vicus van Heerlen

Figuur 6.24. De noordelijke vicus van Walheim (Kortüm, 2005: 162, fig. 173).

Romeinse weg

Het ruimtebepalend element door de tijd in dit *vicus*deel wordt gevormd door de Romeinse weg. Voorafgaand aan de aanleg is waarschijnlijk een brede werkstrook vrijgemaakt van gewassen en dergelijke en mogelijk voorzien van een (tijdelijke) dunne grindverharding. De weg is gedocumenteerd over een lengte van circa 20 m, een breedte van circa 9 m en bestond uit opeenvolgende grindlagen. Door de tijd zijn steeds herstellings- en onderhoudswerkzaamheden uitgevoerd waarbij het door diepe karrensporen uitgesleten wegdek opgehoogd werd met een nieuwe grindlaag. Blijkbaar heeft in de loop van de tijd op die manier een verplaatsing en/of verbreding in zuidelijke richting plaatsgevonden. De datering van de munten in de vulling van mogelijke zuidelijke bermgreppels wijst op een reparatie rond 80 na Chr. (zie § 7.4). Zowel het tijdstip van de eerste aanleg als het einde van de weg kan niet goed bepaald worden. Onderhoud zal in de Laat Romeinse tijd nog wel hebben plaatsgevonden toen nog een kleine nederzetting ter hoogte van de thermen bestond, maar voor de periode nadien tasten we in het duister. Zelfs met betrekking tot een kleine kuil met materiaal uit de Volle Middeleeuwen blijft een interpretatie als reparatie of gat in de weg mogelijk en kunnen we dus nog niet zeker zijn. Uit de grotere kuilen op de zuidelijke weghelft blijkt in ieder geval wel dat de weg uit gebruik is geraakt, maar het tijdstip waarop dit gebeurde, blijft onduidelijk.

De structuur met steenbouw uit de 2e eeuw is sterk georiënteerd op deze belangrijke weg; voor de mogelijke voorlopers in houtbouw is dit minder duidelijk. Wat de precieze relatie is tussen de weg en dit gebouw in steenbouw, is niet duidelijk. In Tongeren en Wahlheim zijn bijvoorbeeld portieken langs de straatzijde van de huizen bekend. Iets vergelijkbaar mag hier zeker verondersteld worden, maar sporen ervan zijn niet aangetroffen. Indien de lange muur uit de bouwput van de *villa* Savelberg Doodleger tot het gebouw behoort, kan ook geen *porticus* aanwezig zijn geweest.

Wat na de Romeinse tijd?

Uit de kelderresten is duidelijk geworden dat een hevige brand moet hebben gewoed die het einde van de bewoning op de locatie betekende. Dit blijkt zowel uit hittesporen op delen van de wanden als uit de opvulling van de kelder, waarin veel verbrand materiaal is vastgesteld. Deze brand moet ergens in de eerste helft van de 3e eeuw hebben plaatsgevonden. Nadien is de locatie verlaten, al wijst een enkel muntje uit de 4e eeuw in één van de lagen boven de Romeinse weg wel op menselijke aanwezigheid in de omgeving.

7 Vondsten en monsters

7.1 Inleiding

Tijdens het onderzoek zijn in totaal 328 vondstnummers uitgedeeld, waarvan 20 aan monsters. In de reeks ontbreekt een aantal nummers (later vervallen of nooit uitgedeeld). De verschillende materiaalcategorieën zijn door diverse specialisten gedetermineerd en geanalyseerd. In het PvE zijn geen specifieke vragen voor het vondstmateriaal geformuleerd, maar de studie hiervan levert natuurlijk een belangrijke bijdrage aan de algemene indruk van het leven in de nederzetting. Bij de analyse van de objecten is gekeken naar de materiële cultuur, de datering, de verspreiding en de context. De resultaten van de verschillende deelonderzoeken worden in dit hoofdstuk per materiaalsoort behandeld (§ 7.2 tot en met § 7.8; zie bijlage 3).

Het aardewerk vormt duidelijk de belangrijkste vondstgroep (76%), gevolgd door bot (8,5%), keramisch bouw materiaal (7,5%) en metaal (7%; tabel 7.1). Glas en natuursteen zijn nauwelijks verzameld. Natuursteen was natuurlijk in de vorm van bouw materiaal voor muren natuurlijk wel in grotere aantallen aanwezig, maar dit is niet verzameld. Alleen gebruiksvoorwerpen of artefacten werden verzameld; muren en funderingen werden beschreven middels een spoorbeschrijving.

materiaal	aantal	gewicht (g)
aardewerk	888	33.144
keramisch bouw materiaal	104	69.635
metaal en slak	100	301
natuursteen	1	19.000
glas	5	634
bot	81	2.909
totaal	1.179	125.623

Tabel 7.1. Vondsten van het proefsleuvenonderzoek en de opgraving.

Het grootste deel van de vondsten en monsters is afkomstig uit grondsporen; slechts 23% is tevoorschijn gekomen uit (cultuur)lagen. Het gebouw met stenen fundering en kelder in het centraal-westelijke gedeelte van het onderzoeksgebied heeft hierin het grootste aandeel (27%), gevolgd door de verschillende kuilen (23%); met name spoor 322 heeft met 192 vondsten veel materiaal opgeleverd. Uit de opvullingspakketten en greppels van de Romeinse weg komt circa 20%. Opmerkelijk is het relatief grote aantal metaalvondsten uit de sporen 244 en 245, ten dele onder het Romeinse wegdek, waarin de conserveringsomstandigheden voor metaal (en botanie) zeer goed waren.

7.2 Aardewerk

Door drs. J. Hendriks (*Ruud van Beek Stichting/Amsterdams Archeologisch Centrum, Universiteit van Amsterdam*)

7.2.1 Inleiding

Het onderzoek aan de Valkenburgerweg heeft een redelijke hoeveelheid aardewerk opgeleverd, afkomstig uit verschillende perioden en contexten. De overgrote meerderheid van het materiaal betreft draaischijfaardewerk uit de Romeinse tijd (circa 98%); daarnaast zijn uit een enkel spoor en de opvullingslagen boven de *Via Belgica* nog enige fragmenten uit de Volle Middeleeuwen verzameld (tabel 7.2.1). Het gaat om de vondsten uit zowel het inventariserende veldonderzoek als de opgraving. Eventuele post-middeleeuwse fragmenten uit de hogere lagen, zoals de bouwvoor, zijn bij de analyse buiten beschouwing gelaten.

periode	rand	wand	bodem	oor	n	mae	mae_r	eve_r
Romeinse tijd	144	632	93	4	873	532	114	18,04
Middeleeuwen	2	11	2	-	15	10	2	0,41
totaal	146	643	95	4	888	542	116	18,45

Tabel 7.2.1. Overzicht van het aardewerk per periode.

De nadruk bij de analyse van het aardewerk ligt vanzelfsprekend op de Romeinse tijd. Aangezien in *Coriovallum*, het Romeinse Heerlen, op relatief grote schaal aardewerk is geproduceerd en het te verwachten valt dat deze producten zich in een zekere mate ook tussen het aangetroffen materiaal bevinden, wordt de presentatie van het aardewerk voorafgegaan door een kort overzicht van de Heerlense aardewerkproductie, voor zover bekend. Hierna volgt een overzicht van de in dit complex aanwezige aardewerkcategorieën en bakselgroepen. Bijzondere aandacht is daarbij besteed aan de mogelijke Heerlense producten, al moet met klem erop gewezen worden dat er in het kader van dit onderzoek geen specialistisch bakselonderzoek heeft plaatsgevonden.³² Na de presentatie van het complex als geheel worden drie vondstrijke en relatief gesloten contexten apart behandeld. Ze weerspiegelen in principe het aardewerkspectrum van de onderzoekslocatie op verschillende momenten in de tijd. Van het overige aardewerk uit de sporen en lagen die niet tot deze contexten behoren, is een overzicht opgenomen (bijlage 3a/b). Een vergelijking van het materiaal met dat uit andere complexen buiten de vindplaats zelf is beperkt gehouden, omdat van oudere Heerlense opgravingen helaas weinig tot geen goed vergelijkbare contexten ter beschikking staan. Wel is gekeken in welke mate het aardewerkspectrum overeenkomt of verschilt met dat van andere complexen uit de regio.

7.2.2 Onderzoeksvragen en methoden

Bij de determinatie en analyse van het aardewerk zijn enkele vragen leidend geweest. Enerzijds betreft dit algemene vragen die ook van toepassing zijn op andere vondstcategorieën en betrekking hebben op informatiewaarde van het aardewerk voor de interpretatie van de opgraving. Anderzijds gaat het om vragen die van toepassing zijn op de samenstelling van het aardewerkcomplex zelf.

³² De indeling van het aardewerk is in hoofdzaak gebeurd tot op het niveau van bakselgroepen, waarbij baksels met het blote oog of een loep bestudeerd zijn.

Algemene vragen afkomstig uit het PvE (Tichelman, 2007b):

7. Hoe kan de materiële cultuur in de verschillende gebruikperiodes omschreven worden?
Welke veranderingen zijn waar te nemen?
8. Wat is de datering van de sporen en vondsten?
9. Wat is de welstand van bewoners en waaruit bestaat de voedsel economie in de verschillende vastgestelde perioden?

Specifieke vragen gericht op de samenstelling van het aardewerkcomplex:

14. In welke mate bestaat het aardewerkcomplex uit producten (m.n. geveerd aardewerk, gladwandig aardewerk, wrijfschalen en ruwwandig aardewerk) die te Heerlen zelf vervaardigd zijn?
15. Hoezeer is het aardewerkcomplex typerend voor dat van een vondstcomplex uit een *vicus*, een semi-urbane nederzetting met een regionale voorzieningsfunctie?

Omdat het aardewerkcomplex in aantallen fragmenten te overzien is en de daterende waarde van individuele vondstnummers van belang kan zijn bij de datering van sporen en structuren, is besloten het in zijn geheel op dezelfde wijze te determineren en te kwantificeren. Dit betekent dat, indien mogelijk, van elk fragment de aardewerkcategorie en de bakselgroep zijn bepaald. Vervolgens zijn de herleidbare fragmenten aan een vorm en in veel gevallen ook aan een type toegeschreven. Er is naar gestreefd gebruik te maken van verwijzingen naar eenduidige typebenamingen uit de vakliteratuur: voornamelijk Dragendorff (1895), Ritterling (1913), Oelmann (1914), Brunsting (1937), Holwerda (1941 = Holwerda BW) en Stuart (1977). De signalering van eventuele Heerlense producten op bakselniveau is puur op basis van macroscopische waarneming gebeurd: met het blote oog of met een loep. Als referentiemateriaal gelden voornamelijk de bakselbeschrijvingen van reeds gepubliceerd ovenmateriaal.

De kwantificering van het materiaal is in principe voor vier verschillende eenheden uitgevoerd. In de eerste plaats is het aantal scherven (n) geteld. Scherven met een oude breuk zijn afzonderlijk geteld, terwijl scherven met een recente breuk als één fragment gelden. Ten tweede is het minimum aantal exemplaren (mae) op basis van alle scherven bepaald. Daarbij zijn niet-passende fragmenten als één exemplaar geteld wanneer het aannemelijk is dat ze op grond van het baksel en de afwerking van één pot deel uitgemaakt hebben. Het is mogelijk om hier van een minimum te spreken, omdat alle scherven per context (maar ook op context-overstijgend niveau) hierbij betrokken zijn.³³ De laatste twee eenheden hebben alle betrekking op de kwantificering van randfragmenten. Het gaat om het minimum aantal exemplaren op basis van randfragmenten (mae_r). Ook hier geldt dat niet-passende fragmenten als één exemplaar zijn geteld wanneer het aannemelijk is dat ze van één pot deel uitgemaakt hebben.

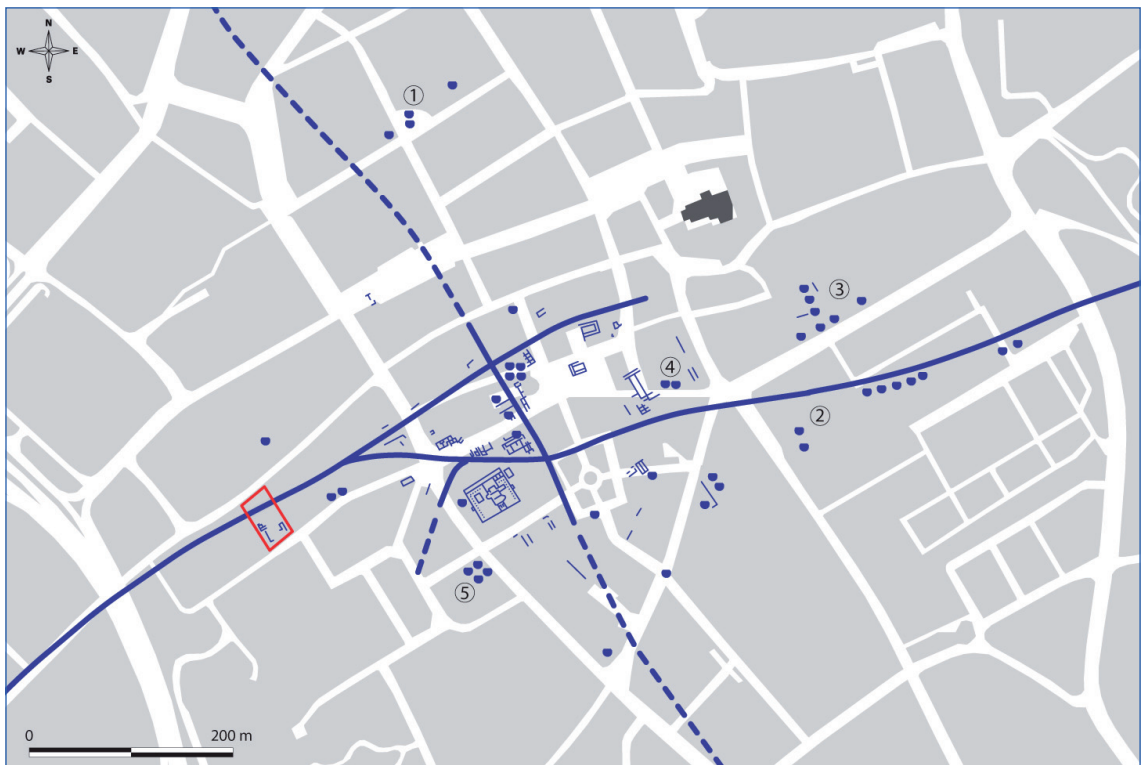
Terwijl de methoden voor het bepalen van het mae en mae_r onderhevig zijn aan de subjectiviteit van de onderzoeker (wanneer is het aannemelijk dat niet-passende scherven tot één pot gerekend mogen worden?), biedt het meten van het overgebleven percentage van randfragmenten een meer objectieve uitkomst. Bij deze laatste kwantificatie-eenheid gaat men ervan uit dat het randpercentage representatief is voor de proportie van de hele pot die in een vondstcomplex terecht is geko-

³³ De schatting van het minimum aantal exemplaren betreft één variant van de toepassing van Ortons *estimate of vessels represented ofwel evrep* (Orton, Tyers & Vince, 1993: 172).

men (Orton, Tyers & Vince, 1993: 171-173). Door de percentages van alle randen op te tellen per aardewerkcategorie, vormtype of complex en door 100 te delen, kan de zogenaamde estimated vessel-equivalent (eve_r) of het geschatte aantal potequivalenten verkregen worden. Een totaal aan randpercentages van bijvoorbeeld 320% gedeeld door 100 levert een eve van 3,2 op (een hele rand of bodem staat voor 100% = 1 exemplaar). Op basis van eve's kan men de breukfactor en de compleetheidsindex van een complex of context (zoals dat van de kelder) berekenen. Dit kan inzicht opleveren in de eventuele geslotenheid van een archeologische context.

7.2.3 Aardewerkproductie te Coriovallum

Al sinds het eind van de 19e eeuw is het bekend dat er in de Romeinse vicus van Heerlen draai-schijfaardewerk werd geproduceerd. Het aantal bekende ovens is tijdens de 20e eeuw langzaam aan gegroeid tot een aanzienlijk aantal van ten minste 45, waarvan echter slechts een klein deel onderzocht en gepubliceerd is.³⁴

Figuur 7.2.1. Plattegrond van Romeins Heerlen met de ligging van de pottenbakkersovens (blauwe kommetjes) en de onderzoekslocatie (rood kader). De cijfers verwijzen naar de in de tekst genoemde ovencomplexen. Afbeelding naar Van Hommerich (1961), Jamar (1977 & 1988), ARCHIS II, met aanvullingen van de auteur.

Aardewerk uit de (late) 1e en (vroeg) 2e eeuw

Op basis van de relatief summier gepresenteerde ovenproducten en het pottenbakkersafval uit de Schinkelstraat (figuur 7.2.1: 1) en van het terrein van het voormalige St. Jozefziekenhuis aan de Putgraaf (figuur 7.2.1: 2) is de Heerlense aardewerkproductie uit de late 1e eeuw en vroeg 2e

³⁴ Voor een overzicht van de opgegraven ovens tot het midden van de jaren 80 van de 20e eeuw; zie Gielen, 1987: 90, fig. 1. De meeste recente ovens zijn in 2006 opgegraven; het materiaal hieruit is echter niet in verband gebracht met de reeds gepubliceerde overzichten (Veldman, 2007; Van der Linden, 2007).

eeuw voorlopig in twee bakselgroepen onder te verdelen die door Bloemers & Haalebos (1973) techniek A en B zijn genoemd.

Techniek A

Geverfd aardewerk, bestaande uit een witte kern met een vuil-oranje of blauwgrijze deklaag. De deklaag kan nogal vlekkelig uitgevallen zijn, maar de grijzige kleur overheerst. Tot de vormenschat van deze producten rekenen we onder andere (grote) bekers met een omgeslagen rand (als Stuart 1), soms versierd met barbotine-schubben, potten met een naar binnen gebogen rand (Brunsting 4), eveneens soms versierd met schubben, potten met een omgeslagen rand (Stuart 201), relatief ruwwandige kommen met een overhangende rand (Stuart 210) en bakken met een horizontale rand (Stuart 216) alsmede deksels (Stuart 219).

Techniek B

Gladwandig wit aardewerk, gekenmerkt door een vrij zacht en melig oppervlak, dat bij aanraking tot wit poeder verwordt. Enkele vormen in dit baksel zijn bolle potten of grote bekers (als Holwerda BW 18), kleine kruiken met een licht ondersneden randlip (Stuart 106/107), grote kruiken met een scherpe en licht ondersneden randlip (Stuart 107), kruiken met een licht geprononceerde randlip (Stuart 109/110), kruiken met een conische lip (Stuart 113), kruiken met twee oren, honingpotten met kleine oortjes (Stuart 146) en wrijfschalen met een horizontale rand (Stuart 149).

Aardewerk uit het midden van de 2e en de 3e eeuw

Producten die vanaf het midden van de 2e eeuw en later dateren, zijn onder andere bekend uit ovens die aangetroffen zijn in de 'pottenbakkerswijk' aan weerszijden van de Romeinse weg (*Via Belgica*) aan de oostzijde van de vicus, aan het begin van de huidige Putgraaf en Akerstraat: nabij het vroegere Carmelissenklooster enerzijds (figuur 7.2.1: 3) en ter plaatse van het vroegere Sint-Jozefziekenhuis en AZM-gebouw anderzijds (figuur 7.2.1: 2; Gielen, 1971a, 1971b & 1978). Buiten de hierboven genoemde technieken en vormen is daar ook ruwwandig geelwit aardewerk aangetroffen: potten met een naar binnen gebogen rand (Brunsting 4), maar nu met barbotine-versiering van concentrische ringen, kookpotten met een dekselgeul (Stuart 203/Oelmann 89), kommen met een dekselgeul (Oelmann 103), kommen met een naar binnen verdikte rand (Stuart 211/Oelmann 104) en wrijfschalen met een verticale rand (Brunsting 37).

Het recente onderzoek van twee ovens aan de Dr. Poelsstraat heeft geen misbaksels of halffabricaten opgeleverd die direct met de aardewerkproductie van deze ovens in verband gebracht kunnen worden (Van der Linden, 2007). Uit de ovens zijn daarentegen wel vele vormen afkomstig waarvan het goed mogelijk is dat ze op de plek vervaardigd zijn. Vooral de grote oven heeft een aardig aardewerkspectrum opgeleverd, dat na het midden van de 2e en in het begin van de 3e eeuw gedateerd kan worden. Vermeldenswaardige vormen hierbinnen zijn de zowel in geverfd als gladwandig aardewerk uitgevoerde borden Brunsting 17a (met zowel rode als bruine deklaag) en bekers Oelmann 30, 32 en 33. Vooral de laatste beker is opvallend vanwege de fijne, beige klei van het baksel en de glanzende oranjebruine deklaag; het zal duidelijk om een imitatie van de Trierse *Qualitätsware* gaan.

Het ruwwandige aardewerk, dat het gros van de oveninhoud betreft, bestaat veelal uit een wit tot bleekbeige baksel. Het is met name vertegenwoordigd door de kookpot met dekselgeul Oelmann 89 (iets minder dan één derde van het minimum aantal exemplaren op basis van randfragmenten). Daarnaast kunnen ook nog de potten met afgeplatte rand Stuart 202 en de bakken Stuart 217 genoemd worden.

Dichterbij de onderzoekslocatie gelegen (aan de westzijde van de Kruisstraat, even ten zuiden van het thermencomplex; figuur 7.2.1: 5) zijn in 1912 vier ovens ontdekt, die voor het tweede decennium van de 20e eeuw opvallend uitgebreid beschreven zijn (Martin, 1915).³⁵ Het aardewerk dat uit de ovens of daartoe behorende kuilen opgegraven is, zou uit de tweede helft van de 2e eeuw dateren. Het sluit in grote mate aan bij de hierboven genoemde Heerlense producten uit die periode: voornamelijk gladwandig aardewerk, wrijfschalen en ruwwandig aardewerk, in witte en lichte baksels. Daarnaast waren uit reeds vergraven ovens ook misbaksels uit de tweede helft van de 1e eeuw aanwezig, waarschijnlijk hoofdzakelijk uit de Flavische periode (circa 70-100 na Chr.) Het betreft rood- tot geelbruin geverfd en gladwandig aardewerk in lichte baksels, zowel wit als gelig van kleur.

Uit dit korte overzicht van de Heerlens aardewerkproductie valt te concluderen dat deze voornamelijk tussen circa 70 en het begin van de 3e eeuw dateert. Aanwijzingen voor een duidelijke pre-Flavische productie ontbreken vooralsnog, evenals vormen die na het midden van de 3e eeuw dateren. Het gaat in Heerlen hoofdzakelijk om een zogenaamd Rijnlands vormenspectrum (Gielen, 1987: 90), dat we goed kennen uit de Duitse en Nederlandse opgravingen langs de *limes*, maar ook uit de lösszone. Sommige vormen en zeker de technieken waarin bepaalde vormen zijn uitgevoerd, wijken echter in bepaalde gevallen weer duidelijk daarvan af (Haalebos in Bloemers & Haalebos, 1973: 264). Daarnaast vallen er ook duidelijke Maaslandse invloeden in het vormenspectrum op te merken, zoals de veronderstelde productie van de bekende Haspengouwse kruiken. Een relatie met de Maaslandse aardewerkproductie is recentelijk op basis van zowel macroscopisch als petrografisch onderzoek aangetoond (Willems, 2005: 30-32). Hieruit blijkt dat de Heerlense aardewerkproductie geen geïsoleerde productie voor een strikt lokale markt was, maar klaarblijkelijk opereerde binnen het netwerk van zowel Rijnlandse (o.a. Keulen, Jülich en Soller) als Maaslandse (o.a. Tienen en Tongeren) pottenbakkers. Noodzakelijk toekomstig onderzoek zal ons meer moeten leren over het specifieke karakter van de Heerlense producties enerzijds en de reikwijdte van haar export anderzijds.

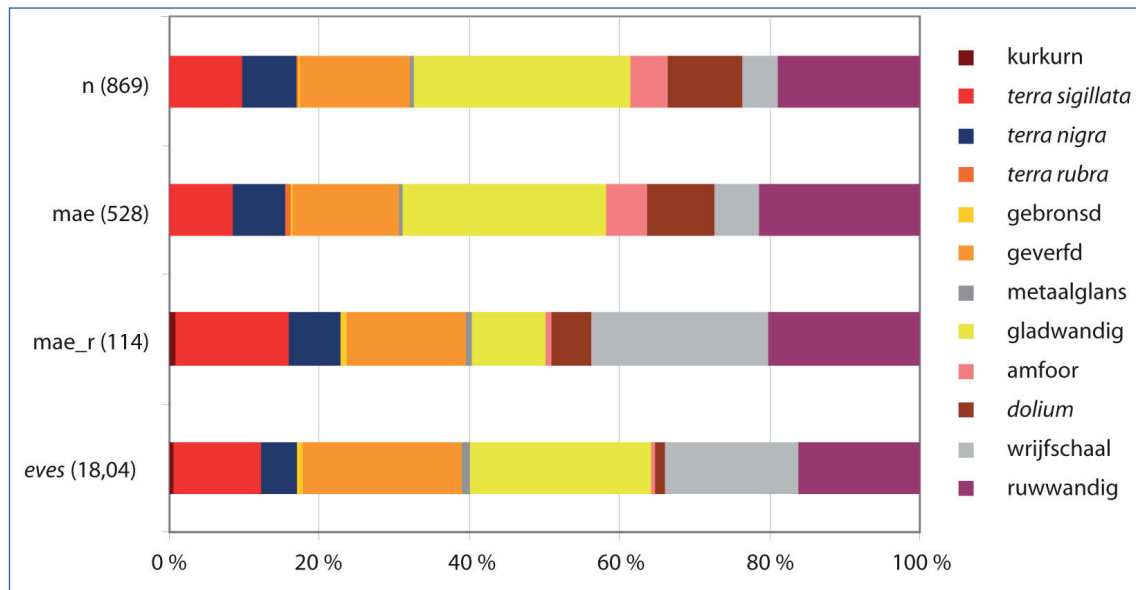
7.2.4 Aardewerkcategorieën en bakselgroepen

Bij de beschrijving van het Romeinse aardewerk is gekozen voor een indeling, waarbij afgezien is van het gebruik van overkoepelende categorieën als 'Belgische waar', 'kruiken en amforen' en 'dikwandig aardewerk.' In plaats daarvan is in hoofdlijnen een indeling gevolgd zoals die bijvoorbeeld ook voor de beschrijving van materiaal uit Tongeren is gehanteerd (vergelijk Vanderhoeven e.a., 2007: 121-124, tabel 5-9): met op zichzelf staande categorieën als *terra nigra*, *terra rubra*, kurkurnen en gebronsd aardewerk. Voort is er ook een duidelijk onderscheid gemaakt tussen fragmenten van amforen, *dolia* en wrijfschalen, aangezien deze op bakselniveau vrijwel altijd uit elkaar te houden zijn.

³⁵ Helaas is het niet mogelijk het aardewerk af te beelden; het moet zich in het archief van het Rijksmuseum van Oudheden te Leiden bevinden.

RAAP-RAPPORT 2210

Wonen langs de Romeinse weg in Coriovallum
Valkenburgerweg 25A, gemeente Heerlen; een opgraving in de vicus van Heerlen

Tabel 7.2.2. Overzicht van het aardewerk uit de Romeinse tijd per aardewerkcategorie.

Wanneer we de verdeling van het aardewerkcomplex als geheel bekijken, valt op dat aandelen van het totale aantal scherven (n) en het minimum aantal exemplaren (mae) nauwelijks uiteenlopen (figuur 7.2.2 en tabel 7.2.2). Dit geldt evenwel niet voor het aandeel van het minimum aantal exemplaren op basis van randen (mae_r) ten opzichte van het aantal potequivalenten (eve's), hoewel de laatste eenheid ook op het aantal randfragmenten gebaseerd is. Uit de verdeling van de eve's komt duidelijk naar voren dat van het geverfde en gladwandige aardewerk en de wrijfschalen het overgebleven deel van de rand relatief het grootst is. Dit levert vooral ten aanzien van het gladwandige

aardewerkcategorie	n	%	mae	%	mae_r	%	eves	%
kurkurn	1	0,1	1	0,2	1	0,9	0,10	0,6
terra sigillata	84	9,6	43	8,1	17	14,9	2,12	11,7
terra nigra	62	7,2	38	7,2	8	7,0	0,84	4,7
terra rubra	3	0,3	3	0,5	-	-	-	-
gebronsd	2	0,2	2	0,4	1	0,9	0,15	0,8
geverfd	128	14,8	75	14,2	18	15,8	3,81	21,1
metaalglans	4	0,5	2	0,4	1	0,9	0,19	1,1
gladwandig	249	28,7	143	27,1	11	9,6	4,35	24,1
amfoor	43	5,0	29	5,5	1	0,9	0,10	0,6
dolium	87	10,0	47	8,9	6	5,2	0,27	1,5
wrijfschaal	41	4,7	32	6,1	27	23,7	3,18	17,6
ruwwandig	165	18,9	113	21,4	23	20,2	2,93	16,2
Σ	869	100,0	528	100,0	114	100,0	18,04	100,0
indet	4	0,5	4	0,8	-	0,0	-	0,0
totaal	873		532		114		18,04	

Figuur 7.2.2. De verdeling van het Romeinse aardewerk.

RAAP-RAPPORT 2210

Wonen langs de Romeinse weg in Coriovallum
Valkenburgerweg 25A, gemeente Heerlen; een opgraving in de vicus van Heerlen

Figuur 7.2.3. De versierde en gestempelde terra sigillata.

aardewerk een significant verschil op, aangezien tussen het absoluut lage aantal randfragmenten enkele malen een complete kruikhals zit. Van het ruwwandige aardewerk is daarentegen absoluut gezien het meeste aantal randen vertegenwoordigd. Het aandeel niet nader te determineren scherven is dermate klein dat het buiten de verdeling van de overige categorieën is gehouden.

Kurkurn

Handgevormd kurkurnaardewerk, dat in principe tot het importaardewerk gerekend kan worden, is slechts met één exemplaar vertegenwoordigd in het complex aan de Valkenburgerweg. Het randfragment uit een paalkuil (spoor 380) is uitgevoerd in een donkerbruin, poreus baksel met lichte inclusies, waarvan echter niet met zekerheid vastgesteld is of dit om de kenmerkende kalkmagering gaat of om andersoortige insluitsels (Vergelijk Mittag, 1999). Gelet op de vorm en afwerking gaat het wel om de klassieke variant van het type Holwerda BW 94, met zowel horizontale als verticale groeflijnenversiering (V249.1; zie figuur 7.2.4: 1). Een datering van dit stuk in de 1e of vroege 2e eeuw is het meest waarschijnlijk.

Terra sigillata

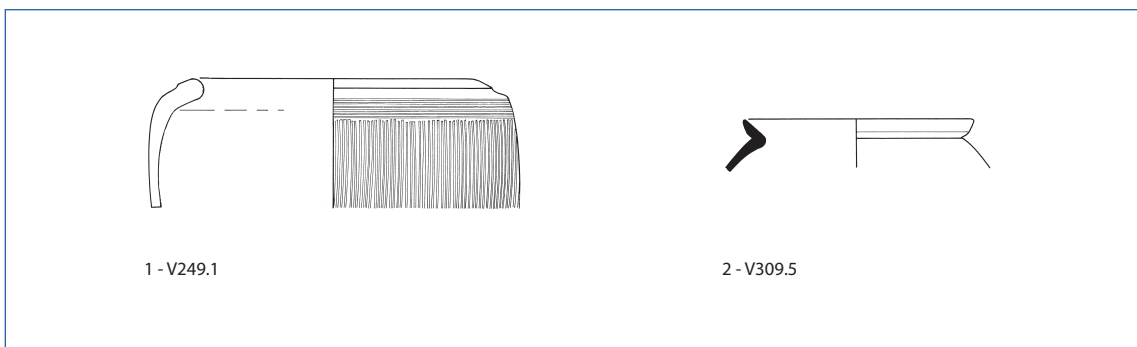
De *terra sigillata* mogen we tot het luxe tafelaardewerk rekenen, dat in (semi-)urbane contexten na het midden van de 1e eeuw al in redelijke mate aanwezig is. Tijdens het onderzoek zijn de verschillende baksels zoveel mogelijk onderverdeeld op basis van productieregio. Daarbij kenmerkt de vroege context van de *Via Belgica* zich voornamelijk door Zuid-Gallische *terra sigillata* die waarschijnlijk grotendeels uit La Graufesenque afkomstig is. Het materiaal uit de late context van de keldervulling lijkt hoofdzakelijk Oost-Gallische *terra sigillata* te betreffen, waarbij productiecentra als Trier en de Argonne het best vertegenwoordigd lijken. Vier fragmenten *terra sigillata* zijn afkomstig van kommen met reliëfversiering, terwijl slechts één fragment met een (onleesbaar) stempel is aangetroffen (figuur 7.2.3). Hieronder zijn deze fragmenten nader beschreven:

1. Rand- en wandfragment van een kom Dragendorff 29, V84.1 uit spoor 200. De in de bovenzone drieledige, hangende bogen met schoppenblad en het blad met rechte nerven dat zich onderaan een zigzaglijn tussen deze bogen bevindt, komen overeen met de stijl van Medillus uit La Graufesenque.³⁶ Circa 60-80 na Chr.
2. Wandfragment van een kom Dragendorff 37, V21.1 uit spoor 87. Binnen een medaillon is een naar links stappend figuurtje zichtbaar, mogelijk La Madeleine? Circa 100-150 na Chr.
3. Rand- en wandfragmenten van een kom Dragendorff 37, V305.16 uit de keldervulling (spoor 305). Door secundaire verbranding is de versiering slecht zichtbaar. Van links naar rechts valt een naar rechts bewegende figuur (gladiator?) waar te nemen, gevolgd door een plantmotief met een groot blad en kleinere blaadjes aan de stam en daarnaast meerdere onduidelijke plantmotieven, mogelijk Argonne of Trier. Circa 150-250 na Chr.
4. Randfragment van een kom Dragendorff 37, V309.1 uit de laag spoor 241. Tamelijk beschadigde eierlijst, maar op grond van het baksel mogelijk uit de Argonne. Circa 125-200 na Chr.
5. Bodemfragment van een bakje Dragendorff 27, V309.2 uit de laag spoor 241. Het stempel is onleesbaar en betreft een schriftimitatie, La Graufesenque. Circa 60-100 na Chr.

³⁶ Mees, 1995: 85 en 161, Tafel 122.1 (identiek stuk uit Nijmegen) 123.1. Zie ook Knorr, 1919: 60-61, Tafel 54.17 (blad met rechte nerven), 54.20-21 (blad met sliert eraan vast) en 55B (identiek stuk uit Mainz); Haalebos, 1977, 131, Tafel 34.55 (periode 2).

Terra nigra

De grootste categorie fijn tafelaardewerk naast *terra sigillata* betreft de *terra nigra*, dat meestal de talrijkste component van een complex binnen de Belgische waar uitmaakt. In het onderzochte complex zijn uitsluitend reducerende baksels aangetroffen zonder deklaag. Het gaat deels om producten met glanzend zwart wandoppervlak en deels om producten met een donkergrijs, mat en gladwandig oppervlak. Vooral de laatste groep baksels wordt nog al gekenmerkt door een mica-rijke pasta. Gelet op de vertegenwoordigde vormen, hoofdzakelijk de potten Holwerda BW 27 (V216.10 en V109.3, figuur 7.2.10: 1-2 en V242.4, figuur 7.2.11: 1) en Holwerda BW 31 (V309.5, figuur 7.2.4: 2), dateert de *terra nigra* vooral uit de tweede helft van de 1e eeuw en de eerste helft van de 2e eeuw.³⁷

Figuur 7.2.4. Selectie van het kurkurnaardewerk en de *terra nigra* (schaal 1:4).

Terra rubra

Slechts drie fragmenten *terra rubra* zijn tijdens het onderzoek aangetroffen. Dit fijne, oxiderend gebakken tafelaardewerk wordt traditioneel eveneens tot de Belgische waar gerekend. In onderhavig complex zijn twee wandfragmenten zonder en één wandfragment met deklaag aangetroffen. Het gaat om het materiaal uit de vroegste gebruiksfase van het onderzoeksterrein, aangezien *terra rubra* doorgaans tussen het begin en het vierde kwart van de 1e eeuw gedateerd wordt.

Gebronsd aardewerk

Op twee fragmenten zijn nog spaarzame resten van een deklaag met goudglimmer waarneembaar. Het was niet mogelijk de baksels aan een uit de literatuur bekende bakselgroep te verbinden.

Geverfd aardewerk

De grootste categorie die wellicht tot de 'doorsnee' tafelwaar gerekend mag worden, betreft het geverfd aardewerk. Binnen deze categorie is bij gebrek aan beter vergelijkingsmateriaal vooralsnog de klassieke indeling van bakselgroepen of technieken volgens Brunsting gehanteerd (Brunsting, 1937: 71-72). In onderhavig complex zijn in principe alleen techniek a en b vertegenwoordigd: 'witte aarde' met een oranje- of blauwgrijze tot bruinzwarte deklaag. Van deze technieken is algemeen bekend dat hierin op grote schaal aardewerk te Keulen is vervaardigd (Höpken, 2005: 66). De opgravingen van enkele pottenbakkersovens te Heerlen hebben echter aangetoond dat ook hier geverfd aardewerk in de bewuste technieken a en b vervaardigd is (Bloemers & Haalebos, 1973: 260).

³⁷ Deru, 1996. Duidelijke aanwijzingen voor *terra nigra*-producten uit de georderde 2e en 3e eeuw, zoals onder andere uiteengezet door Huyge (2003) ontbreken binnen het complex.

RAAP-RAPPORT 2210

Wonen langs de Romeinse weg in Coriovallum

Valkenburgerweg 25A, gemeente Heerlen; een opgraving in de vicus van Heerlen

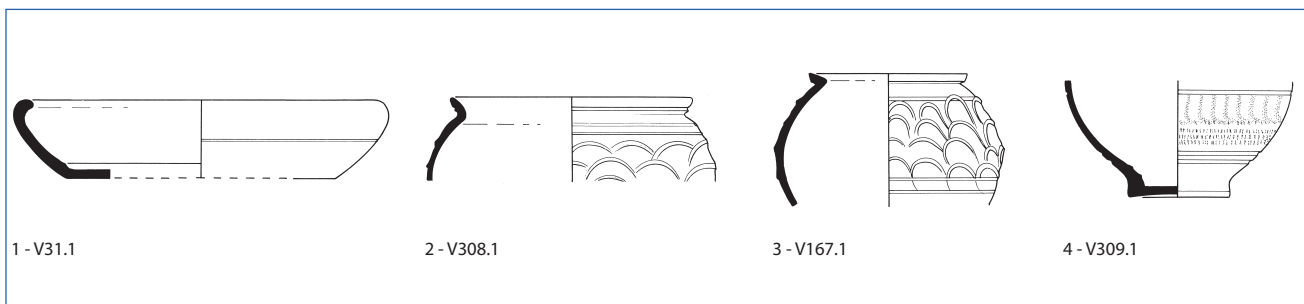
Figuur 7.2.5. Selectie van de aangetroffen technieken op geverfd aardewerk.

Dit betekent enerzijds dat het niet zeker is of fabricaten in de (op het oog) zuivere techniek a (oranje op wit) als Keuls aangemerkt mag worden (V100.3, figuur 7.2.5: 1 en V31.1, figuur 7.2.6: 1), maar het verklaart anderzijds de grote hoeveelheid aan afwijkende of slordige baksels, zowel in de vroege als late contexten.

Opvallende fragmenten zijn bijvoorbeeld de beker Stuart 1 met een oranje deklaag op lichtoranje/gele pasta (V100.2, figuur 7.2.5: 2 en figuur 7.2.6: 4) of de bodem van een bekertje met een rood-oranje deklaag op een vuilwitte pasta (V100.4, figuur 7.2.5: 3 en figuur 7.2.6: 4). Beide zijn afgewerkt met fijne kleibestrooiing. Andere stukken die mogelijk te Heerlen vervaardigd zijn, zijn als vorm bekend van de oven aan de Schinkelstraat (Bloemers & Haalebos, 1973: 64 en fig. 3, A2): bekers Stuart 1 met barbotineversiering in de vorm van schubben. Hiervan zijn zowel voorbeelden in techniek a (V308.1, figuur 7.2.5: 4 en figuur 7.2.6: 2) als in techniek b (V167.1, figuur 7.2.5: 5 en figuur 7.2.6: 3 of V309.1, figuur 7.2.6: 4) in onderhavig complex aanwezig. Wellicht dat deze stukken tot de vroegste horizont van de Heerlense aardewerkproducten behoren: ergens in het laatste kwart van de 1e eeuw.

Als voorbeelden voor een latere productie komen enkele bekers van het type Oelmann 32 en 33, al dan niet met deuken, in aanmerking. Het gaat om relatief grote bekers met een vuilwit of beige pasta, die voorzien zijn van een vlekkerige of slecht dekkende bruinzwarte (V305.22, figuur 7.2.5: 6 en figuur 7.2.12: 6) of oranje deklaag (V305.17, figuur 7.2.5: 7 en figuur 7.2.12: 10). Soortgelijke bekers in geverfd aardewerk zijn aangetroffen in de inhoud van de grote oven op de hoek van de Dr. Poelsstraat en de Coriovallumstraat (Van der Linden, 2007: 31-36). Het aardewerk dat hieruit afkomstig is, dateert globaal uit de late 2e eeuw en het begin van de 3e eeuw.

Het is duidelijk dat er grote behoefte bestaat aan gericht bakselonderzoek om de aard en de diversiteit van deze geverfde producties in kaart te brengen en ze te onderscheiden van bijvoorbeeld het Keulse geverfde aardewerk.

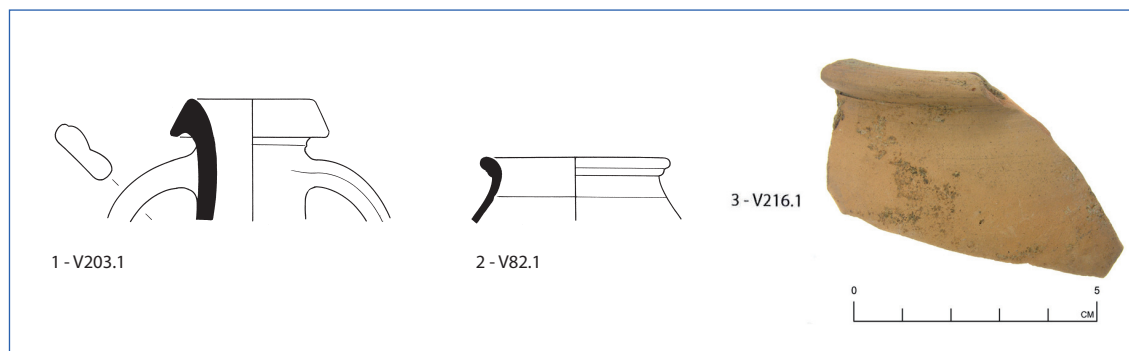
Figuur 7.2.6. Selectie van het geverfde aardewerk (schaal 1:4).

Metaalglansaardewerk

Van bekers in metaalglansaardewerk zijn slechts enkele fragmenten aangetroffen, waarbij het waarschijnlijk gaat om producten uit Trier. Opmerkelijk is dat het type Oelmann 33, dat doorgaans in metaalglanswaar is uitgevoerd, hier merendeels niet als zodanig maar alleen als mogelijk lokaal product is gevonden.

Gladwandig aardewerk

Het gladwandige aardewerk neemt, zoals gebruikelijk, een groot aandeel van het complex in, aangezien het zowel om tafelwaar als keuken- en opslagwaar gaat. Van met name het vuilwitte tot geelwitte aardewerk valt te veronderstellen dat ze voor een deel te Heerlen geproduceerd zijn. Maar ook hierbij is het zonder bakselonderzoek onmogelijk producten met enige zekerheid toe te wijzen. Slechts enkele vormen vallen op in dit kader door hun niet erg gebruikelijke ‘Rijnlandse’ uiterlijk. Dit geldt bijvoorbeeld voor een kruik met twee oren in witte aarde en een scherpe, driehoekige doorsnede van de randlip (V203.1, figuur 7.2.7: 1). De wandfragmenten in witte aarde van een bolle pot Holwerda BW 3 met gearceerde banden op de buik komen daarnaast ook in aanmerking om aan Heerlen toegeschreven te worden (V7.9).³⁸ Een beker als van het type Stuart 1 valt op vanwege de gladwandige uitvoering in een licht roodoranje baksel (V216.1, figuur 7.2.7: 3 en figuur 7.2.10:7). Het is echter de vraag of dit soort baksel in Heerlen vervaardigd is. De randvorm van een klein bekertje of potje in een vuilwit tot lichtroze baksel is typologisch moeilijk te plaatsen (V82.1, figuur 7.2.7: 2). Het is de vraag of het mogelijk om een klein honingpotje gaat of wellicht toch om een stuk dat vol-middeleeuws Andenne-aardewerk betreft.

Figuur 7.2.7. Selectie van het gladwandige aardewerk (tekeningen: schaal 1:4).

Amforen

Het aantal middelgrote standamforen en grote stand- en puntamforen in het vondstcomplex is relatief beperkt, zeker als het aankomt op de aanwezigheid van randfragmenten.³⁹ De eerste subcategorie bestaat voor een groot deel uit middelgrote standamforen met ribbels op de buik, zoals bij het type Haalebos 8052 (Haalebos, 1990: 175 en fig. 93.4: type 8052). Mede op grond van het doorgaans vuilwitte baksel zijn deze amforen aan Noord-Gallische of mogelijk zelfs Maaslandse producties toe te schrijven. Het is aannemelijk dat de middelgrote standamforen behoren tot de latere gebruiksfase van het terrein aan de Valkenburgerweg, globaal na het midden van de 2e eeuw.

Onder de grote amforen bevinden zich wandfragmenten van zowel Zuid-Spaanse olijfolieamforen als van Zuid-Franse wijnamforen, waarvan de laatste onder andere afkomstig zijn uit Lyon en Marseille. Eén wandfragment van een puntamfoor is op basis van het baksel toegeschreven aan het type Camulodunum 184 en is vermoedelijk afkomstig van Rhodos (Vergelijk Peacock & Williams, 1986: 102-103, class 9).

³⁸ Vergelijk Bloemers & Haalebos, 1973: 269, fig. 6.1 (type B1) met Gielen, 1987: 91, fig. 6.10. De vorm, mogelijk in een soortgelijk baksel, werd echter ook te Keulen geproduceerd (Höpken, 2005: 163, type B16B).

³⁹ Met dank aan J. van den Berg (Auxillia, Nijmegen) voor de toewijzing van enkele amfoorfragmenten.

Dolia

De grote voorraadvaten of *dolia* zijn in het complex redelijk goed vertegenwoordigd. Het gaat in alle gevallen om grote, handgevormde *dolia* van het type Stuart 147 (zoals V213.2, figuur 7.2.10: 12 en V242.6, figuur 7.2.11: 6). In veruit de meeste gevallen zijn de *dolia* vervaardigd in oxiderende baksels (geel, beige of lichtbruin) en gemagerd met potgruis, die vaak als witte inclusies te onderscheiden zijn.

Wrijfschalen

De wrijfschalen of *mortaria* zijn in een opvallende ruime mate in het complex aanwezig, zeker gelet op het minimum aantal exemplaren. Ze zijn uitsluitend in oxiderende baksels uitgevoerd en vaak gemagerd met potgruis en/of kwartspartikels. Een groot deel van de wrijfschalen zal wat betreft de productie tot het 'Maaslands aardewerk' behoren, aangezien de vuilwitte en witgele baksels goed vertegenwoordigd zijn (Willems, 2005: 30-33). Het is echter niet mogelijk goed onderscheid te maken tussen bijvoorbeeld de Tiense producten en die uit Heerlen zelf. Van de twee typen die in het complex vertegenwoordigd zijn, komt het type Stuart 149 en varianten daarvan waarschijnlijk het langst voor. Dit is in ieder geval de enige vorm die in de (relatief) vroege contexten vertegenwoordigd is (figuur 7.2.10: 8 t/m 11 en figuur 7.2.11: 4 en 5). Het andere type, de wrijfschaal Brunsting 37 met verticale rand, komt na 150 na Chr. voor. Ook van dit type is aangetoond dat het in Heerlen werd geproduceerd, vooral in de gevorderde 2e en eerste helft van de 3e eeuw (zie o.a. Gielen, 1987).

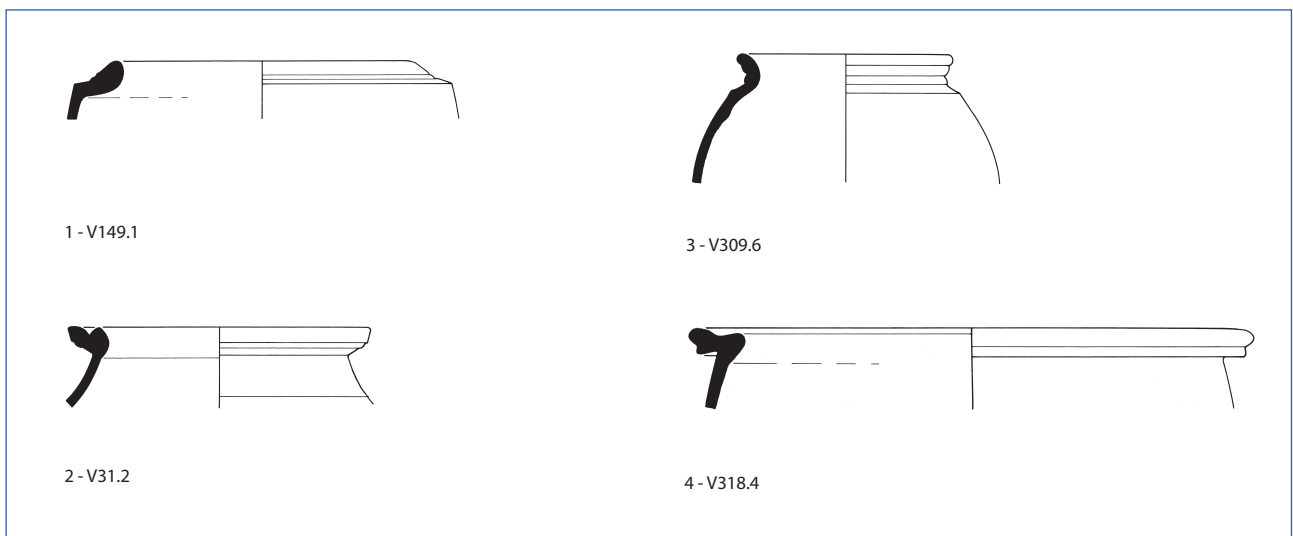
Ruwwandig aardewerk

Op basis van het aantal scherven en randfragmenten is het ruwwandige aardewerk de grootste categorie binnen het complex. Dit is niet verwonderlijk aangezien dit het gewone of gebruiks-aardewerk betreft, dat ook in vele andere Romeinse vondstcomplexen het best vertegenwoordigd is. Wanneer het ruwwandige aardewerk wordt verdeeld naar bakmilieus, blijkt dat op basis van het totale aantal scherven de oxiderende en reducerende baksels ongeveer hetzelfde aandeel innemen: iets meer dan 45% (tabel 7.2.3). Het resterende deel betreft gesmookte baksels, die doorgaans pas in de loop van de 2e eeuw in zwang kwamen. Alleen het minimum aantal exemplaren op basis van randfragmenten en het totaal aan pot-equivalenten ligt voor de oxiderende baksels met een aandeel van ongeveer 60% aanzienlijk hoger. Het reducerende en gesmookte aardewerk neemt hierbij respectievelijk ongeveer 30% en 10% in.

bakselgroep	n	mae	mae_r	eves
reducerend Rijnlands	8	6	2	0,16
reducerend	33	28	5	0,39
reducerend fijn	39	22	1	0,18
oxiderend	71	45	13	1,80
oxiderend geverfd	4	4	-	-
gesmookt	10	8	2	0,40
totaal	165	113	23	2,93

Tabel 7.2.3. Overzicht van de bakselgroepen binnen het ruwwandige aardewerk.

Van het reducerend gebakken gebruiksaardewerk kan een klein deel aan Rijnlandse producten toegeschreven worden, met name vanwege de kenmerkende kwartsrijke magering (vergelijk o.a. Willems, 2005: 92-93). Daarnaast is een groot deel met relatief fijn kwartzand gemagerd, dat van elders moet komen, misschien wel uit de Maastrandse regio of Heerlen zelf. Uit Heerlen is (tot nu toe) echter geen reducerend gebakken aardewerk bekend. Naast de vaak voorkomende potten Stuart 201a zijn in dit baksel ook twee gedraaide kurkurnvormen aangetroffen (V149.1, figuur 7.2.8: 1). Het resterende deel van het reducerende gebruiksaardewerk is relatief glad afgewerkt en komt voor in micarijke baksels. Wellicht zou een deel hiervan (indien ook de hele vormen overgeleverd waren geweest) tot een reducerende bakselgroep onder het gladwandig aardewerk geschaard kunnen worden.⁴⁰ Waar deze producten vervaardigd zijn, is voorlopig nog onbekend.

Figuur 7.2.8. Selectie van het ruwwandige aardewerk (schaal 1:4).

Voor het oxiderende gebruiksaardewerk geldt hetzelfde als wat reeds voor het geveerde en het gladwandige aardewerk is gesteld: een groot deel van de witte of vuilwitte baksels is mogelijk in Heerlen vervaardigd. Een voorbeeld hiervan is de pot Oelmann 89 met een enigszins atypische dekselgeul (V31.2, figuur 7.2.8: 2). In het verlengde hiervan zijn ook de enkele fragmenten in een licht oxiderend baksel met oranje verf of coating te noemen, waarvan de vervaardiging te Heerlen in ieder geval bekend is (zie § 7.2.3). In een eerste oogopslag lijken soortgelijke producten ook aangetroffen te zijn in de *villa* van Kerkrade-Holzkuil; bakselonderzoek heeft echter uitgewezen dat het voor een deel gaat om aardewerk dat te Jülich vervaardigd is (Wiepking, 2005: 189-190, 217 en bijlage 3b). Hoewel overduidelijke Maastrandse of Rijnlandse producten in overeenkomstige lichte baksels in het complex nauwelijks waargenomen zijn, zal pas met zekerheid door middel van macroscopisch of petrografisch bakselonderzoek vastgesteld kunnen worden of specifieke producten uit Heerlen, Tienen, Jülich of Keulen in het complex vertegenwoordigd zijn.

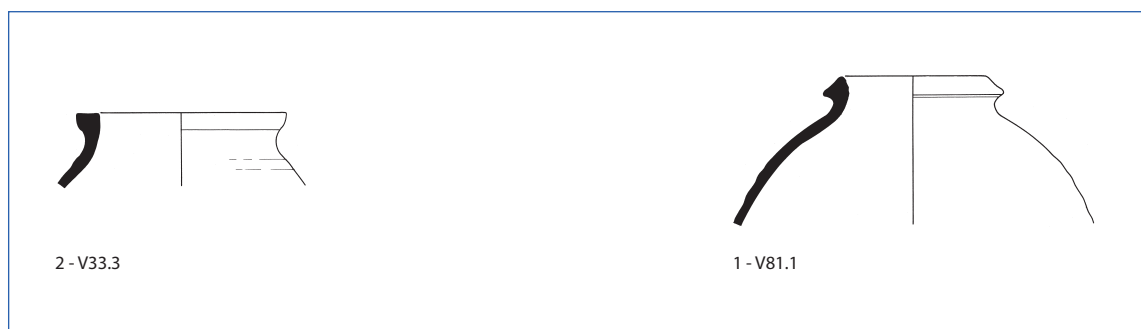
Hoewel niet expliciet vermeld in eerdere verslagen van vondsten uit de Heerlense pottenbakkerovens, is het niet vreemd te veronderstellen dat er vanaf het midden van de 2e eeuw eveneens gesmookt aardewerk met een wit baksel geproduceerd is. Dit is bijvoorbeeld ook het geval bij de

⁴⁰ Zie bijvoorbeeld de bakselgroep *fine sombre* die men bij het onderzoek in Liberchies hanteert (Brulet, Vilvorder & Rekk, 2001: 115).

Maaslandse producten en bij die uit Tienen in het bijzonder (zie bijv. Martens & Willems, 2002). Twee randfragmenten, waarvan een eventuele vervaardiging in Heerlen niet zou misstaan, kan in dit kader aangehaald worden. Het gaat in de eerste plaats om het fragment van een pot Brunsting 4b in een lichtbruin baksel, die als vorm in het gladwandig witte baksel bekend is van het pottenbakkersafval onder het voormalige Sint-Jozefziekenhuis aan de Putgraaf (V309.6, figuur 7.2.8: 3; Bloemers & Haalebos, 1973: 266, fig. 4.13, type A4). Het andere fragment met een lichtroze kern is van een kom Oelmann 103 met dekselgeul, afkomstig uit de paalkuil spoor 172 (V318.4, figuur 7.2.3: 4). Deze vorm is in een pottenbakkersoven ten zuiden van het Sint-Jozefziekenhuis aangetroffen (in een witgeel, ruwwandig baksel) en dateert van na het midden van de 2e eeuw (Gielen, 1971b: 144 en fig. 1, inv. nr. 7876).

Zuid-Limburgs aardewerk

Vijftien fragmenten betreffen Zuid-Limburgs aardewerk dat in de tweede helft van de Volle en in de eerste helft van de Late Middeleeuwen (globaal 1050-1375 na Chr.) te Brunssum, Schinveld en Nieuwenhagen geproduceerd werd (Bruin, 1966; Reubsat, 1999). Enkele van de aangetroffen scherven zijn afkomstig uit een kleine kuil (spoor 151), ingegraven in het wegdek van de Romeinse weg. Het gaat om zowel handgevormd als gedraaid aardewerk dat globaal in de 12e en het begin van de 13e eeuw gedateerd kan worden. Het betreft hoofdzakelijk aardewerk dat uitgevoerd is in geelwitte baksels die doorgaans grover gemagerd zijn dan baksels van het Pingsdorf-type. Tot het vroegste materiaal behoort een geelwitte scherf met bruine beschildering, vermoedelijk uit het begin of midden van de 12e eeuw. Het overige aardewerk, hoofdzakelijk in geelwitte baksels, lijkt te behoren tot periode I(-laat) en IA, wat neerkomt op het laatste kwart van de 12e eeuw. Hiertoe behoort ook een randfragment van een gedraaide tuitpot in een donkeroranje baksel met grijze kern (V33.3, figuur 7.2.9). Waarschijnlijk iets jonger is de gedraaide kookpot met een driehoekig randprofiel in een geelwit baksel (V81.1 uit spoor 151, figuur 7.2.9), die thuishoort in periode IA of II (rond 1200). Enkele grijze en harder gebakken fragmenten kunnen reeds als proto-steengoed bestempeld worden en dateren mogelijk na het eerste kwart van de 13e eeuw (vanaf periode III), al zijn er aanwijzingen dat de overgang van het Pingsdorf-type naar proto-steengoed al rond 1200 plaatsvond (Bartels, 1999: 46, noot 16).

Figuur 7.2.9. Selectie van het Zuid-Limburgse aardewerk (schaal 1:4).

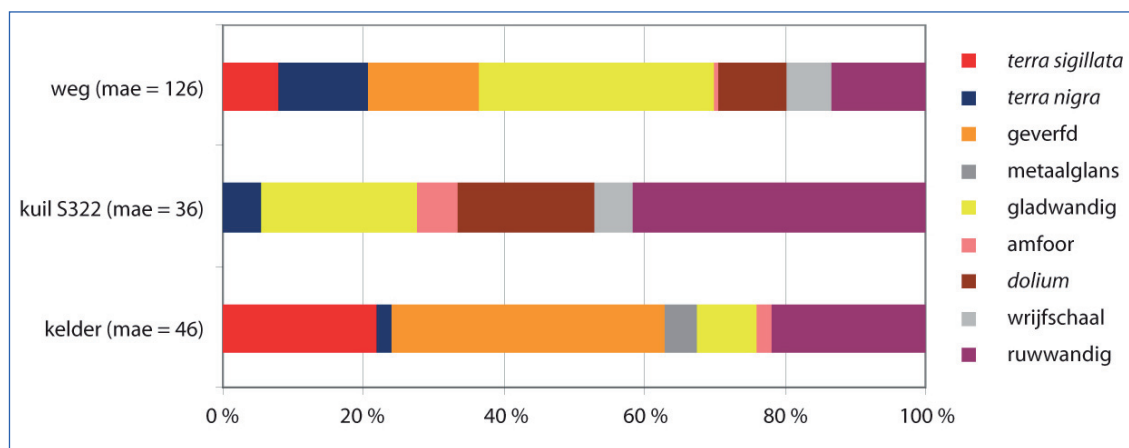
Het is onduidelijk binnen welke context dit aardewerk in het wegdek van de *Via Belgica* is ingegraven. Wellicht kan hieruit worden afgeleid dat het tracé ter plaatse van de onderzoeklocatie in onbruik was geraakt. Sporen van bewoning uit de 12e of 13e eeuw aan de zuidzijde van deze weg ontbreken echter.

7.2.5 Romeins aardewerk uit contexten

Na deze algemene beschrijving van de vertegenwoordigde bakselgroepen en enkele uitwijdingen ten aanzien van opvallende fragmenten zal hieronder nader ingegaan worden op de samenstelling van drie min of meer gesloten contexten. Het doel hiervan is te zien in welke mate deze contexten een afspiegeling van de aardewerkcirculatie en -consumptie kunnen zijn op dit specifieke perceel binnen de vicus in een bepaalde periode (tabel 7.2.4). Een bijkomstigheid is daarbij dat de contexten grotendeels in tijd van elkaar gescheiden zijn. Het gaat om de volgende contexten:

- Romeinse weg: sporen 244, 245, 372, 373 en 376; datering Id-IIa;
- kuil: spoor 322; datering IIA;
- keldervulling: sporen 399, 401, 427, 429, 430, 434 en 435; datering IId-IIIa/b.

Het relatief lage aantal scherven bemoeilijkt een goede onderlinge vergelijking van de verschillende contexten enigszins. Maar wanneer het minimum aantal exemplaren op basis van alle fragmenten (mae) per context vergeleken worden, komt hier toch een duidelijk beeld uit naar voren (figuur 7.2.10). Zo sluit de verdeling van het materiaal uit de opvullingslagen van het wegdek van de *Via Belgica* het best aan bij de algemene verdeling van het complex (zie figuur 7.2.2), dat ook gebaseerd is op scherven die niet uit de geselecteerde contexten afkomstig zijn. In deze context zijn de voornaamste aardewerkcategorieën aanwezig, al valt het relatief hoge aandeel tafelwaar zeker op. Het hoge aantal gladwandige wandfragmenten vertekent het beeld enigszins. De kleinste context in aantallen scherven, de kuil (spoor 322, daterend van vóór de bouw van de steensokkelstructuur) laat een ander beeld zien, waarbij de opslag- en keukenwaar duidelijk sterker vertegenwoordigd is. In de keldervulling komt echter juist het totaal tegenovergestelde naar voren: meer dan 75% bestaat uit grotendeels tafelwaar en voor een klein deel kruikwaar. Opvallend is dat in deze laatste context de opslag- en keukenwaar volledig ontbreekt. In het onderstaande zal kort de samenstelling van de contexten besproken worden, waarbij vooral de datering ervan en enkele opvallende stukken aan bod komen.

Figuur 7.2.10. De verdeling van het minimum aantal exemplaren (mae) per context.

Romeinse weg

In de zuidelijke greppel en enkele lagen in het wegdek van de Romeinse weg van Boulogne-sur-Mer naar Keulen is een redelijke hoeveelheid aardewerk aangetroffen. Deze opvulling is ontstaan nadat reeds een smal wegdek aanwezig was en wordt tevens afgedekt door volgende grindpakketten. Hieruit kan worden afgeleid dat reeds een weg bestond (*terminus ante quem*), maar ook

RAAP-RAPPORT 2210

Wonen langs de Romeinse weg in Coriovallum
 Valkenburgerweg 25A, gemeente Heerlen; een opgraving in de vicus van Heerlen

categorie	bakselgroep	vorm	type	n	mae	mae_r	fig. 7.2.11
terra sigillata	Zuid-Gallisch	-	-	1	1	-	
		bakje	-	1	1	-	
		bakje	Dragendorff 27	1	1	1	
		bord	-	4	4	-	
		bord	Ritterling 12	1	1	1	
		kom	Dragendorff 29	2	2	2	
terra nigra	zonder deklaag	-	-	10	7	-	
		bord	-	1	1	-	
		pot	-	10	5	-	
		pot	Holwerda BW 27	3	3	3	1-2
geverfd	techniek a	beker	-	13	11	-	5
		beker	Stuart 1	4	2	2	3-4
		beker	als Oelmann 30	1	1	1	
		pot	-	1	1	1	
	techniek b	-	-	1	1	-	
		beker	-	2	2	-	
techniek a/b	beker	-	3	2	-		
gladwandig	oxiderend	-	-	10	7	-	
		beker	-	1	1	-	
		beker	Stuart 1	1	1	1	7
		kruik	-	40	29	1	6
		pot	-	3	3	-	
	gesmookt	-	-	1	1	-	
amfoor	Spaans	puntamfoor	-	1	1	-	
dolium	potgruis	<i>dolium</i> (hand)	-	10	9	-	
		<i>dolium</i> (hand)	Stuart 147	3	3	3	12
wrijfschaal	oxiderend	wrijfschaal	Stuart 149	10	8	8	8-11
ruwwandig	oxiderend	-	-	1	1	-	
		bak	Stuart 215	1	1	1	
		kom	Stuart 210	1	1	1	13
	reducerend	-	-	2	1	-	
		pot	-	12	9	-	
	reducerend fijn	pot	-	6	4	-	
totaal				162	126	26	

Tabel 7.2.4. Overzicht van het Romeinse aardewerk uit de lagen van het wegdek.

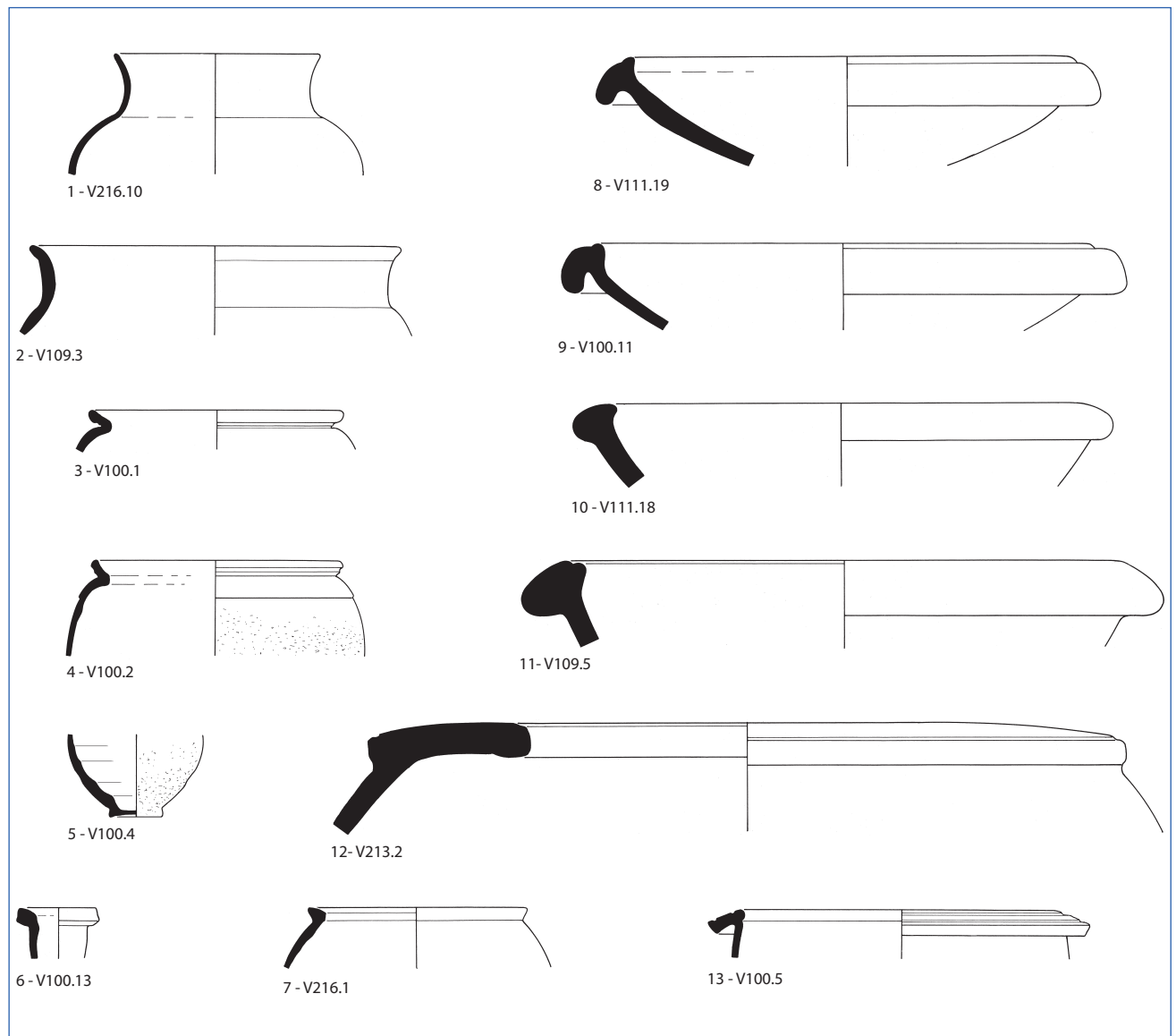
RAAP-RAPPORT 2210

Wonen langs de Romeinse weg in Coriovallum
Valkenburgerweg 25A, gemeente Heerlen; een opgraving in de vicus van Heerlen

dat deze weg op gegeven moment naar het zuiden werd verbreed (*terminus post quem*). Steekhoudend voor de relatief vroege datering vanaf globaal het laatste kwart van de 1e eeuw is de aanwezigheid van louter Zuid-Gallische *terra sigillata* en meerdere fragmenten van geverfde bekens in techniek a, die mogelijk in Heerlen zelf vervaardigd zijn (tabel 7.2.4 en figuur 7.2.11). Het overige aardewerk sluit een datering na 100 niet uit, maar het materiaal zal zeker niet van na het eerste kwart van de 2e eeuw dateren.

Opvallend is daarnaast de aanwezigheid van minstens acht wrijfschalen met horizontale rand Stuart 149. Men kan zich afvragen of deze randzone van de weg van vóór het laatste kwart van de 1e eeuw niet een specifieke dumpplaats is geweest voor aardewerk uit de kook- en voedselbereidingsfeer. Voor latere fasen zijn we hierover niet geïnformeerd.

Zoals gezegd komt de samenstelling van deze context goed overeen met die van het hele complex. Hieruit mag wellicht worden afgeleid dat in de lagen en greppels een goede steekproef van het materiaal terechtgekomen is, dat gedurende de vroege gebruiksfase van het terrein in de aan-

Figuur 7.2.11. Selectie van het Romeinse aardewerk uit de lagen van het wegdek (schaal 1:4).

RAAP-RAPPORT 2210

Wonen langs de Romeinse weg in Coriovallum
Valkenburgerweg 25A, gemeente Heerlen; een opgraving in de vicus van Heerlen

wezige bebouwing circuleerde. Het is wel de vraag of deze samenstelling typerend is voor het aardewerk dat op een gemiddeld perceel in de *vicus* circuleerde, aangezien de samenstelling van het materiaal uit de andere contexten juist hiervan afwijkt.

categorie	bakselgroep	vorm	type	n	mae	mae_r	fig. 7.2.12
terra nigra	zonder dekaag	-	-	6	1	-	
		pot	Holwerda BW 27	1	1	1	1
gladwandig	oxiderend	-	-	1	1	-	
		bakje	Stuart 145	4	1	1	
		kruik	-	13	5	-	
	witbakkend	-	-	1	1	-	
amfoor	Zuid-Gallisch	puntamfoor	-	1	1	-	
	Noord-Gallisch	middelgrote standamfoor	-	5	1	-	
dolum	reducerend	dolum (hand)	-	1	1	-	
	oxiderend potgruis	dolum (hand)	-	22	5	-	
		dolum (hand)	Stuart 147	4	1	1	6
wrijfschaal	oxiderend	wrijfschaal	Stuart 149	2	2	2	4-5
ruwwandig	oxiderend	-	-	3	2	-	
		kom	Oelmann 103	1	1	1	3
	reducerend	-	-	3	3	-	
		pot	-	2	2	1	
		pot	Loeschcke 58	1	1	1	
	reducerend fijn	-	-	2	2	-	
	reducerend Rijnlands	-	-	1	1	-	
		pot	-	1	1	-	
		pot	Stuart 201a	1	1	1	2
gesmookt	-	-	1	1	-		
totaal				77	36	9	

Tabel 7.2.5. Overzicht van het Romeinse aardewerk uit de kuil (spoor 322).

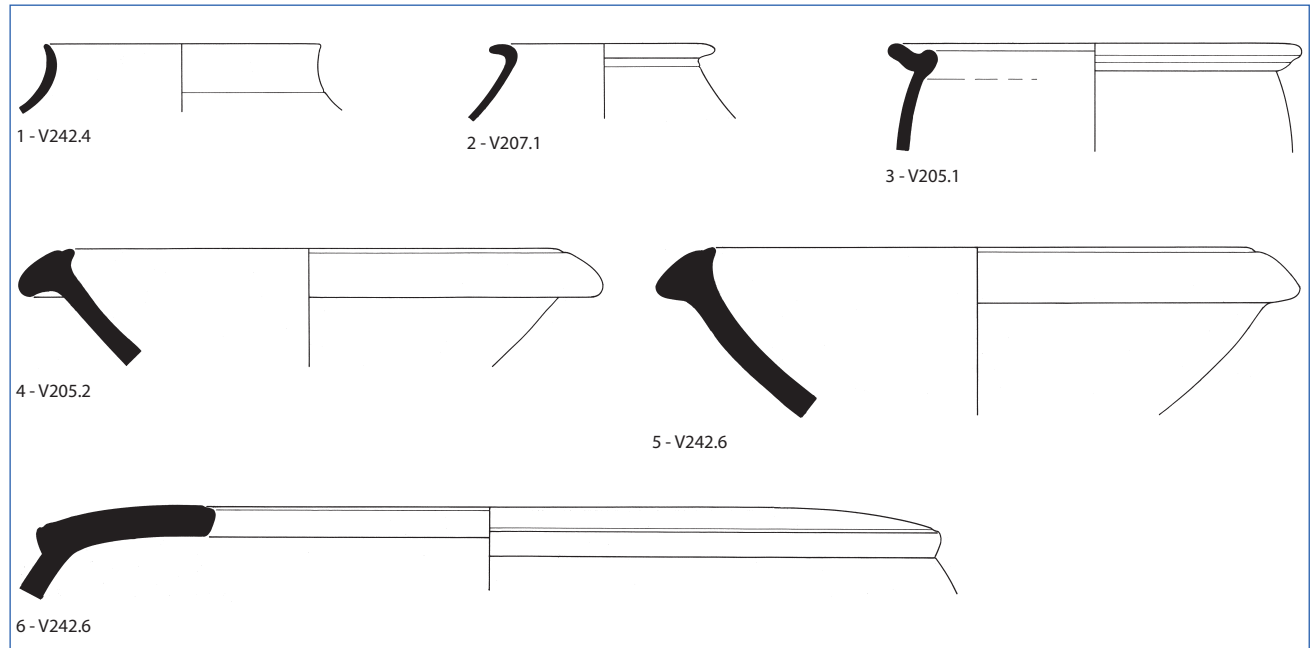
Kuil (spoor 322)

De enige kuil die een redelijke hoeveelheid vondstmateriaal heeft opgeleverd, is spoor 322. Ruimtelijk gezien bevindt deze kuil zich onder de steensokkelstructuur, die vermoedelijk rond het midden van de 2e eeuw is opgetrokken. Op zich biedt het materiaal uit deze kuil niet heel veel aanknopingspunten voor een nauwkeurige datering, aangezien fragmenten *terra sigillata* of geverfd aardewerk totaal ontbreken (tabel 7.2.5 en figuur 7.2.12). Wel indicatief is de aanwezigheid van de kom met dekselgeul Oelmann 103 (V205.1), die waarschijnlijk in het tweede kwart van de 2e eeuw of iets later te plaatsen is. Net als voor het eerder genoemde exemplaar valt een vervaardiging in Heerlen zelf te veronderstellen, zeker op basis van het vuilwitte baksel. Duidelijke aanwijzingen voor een aanvang van de context in de 1e eeuw zijn niet aanwezig. Globaal

RAAP-RAPPORT 2210

Wonen langs de Romeinse weg in Coriovallum
Valkenburgerweg 25A, gemeente Heerlen; een opgraving in de vicus van Heerlen

gezien lijkt de context in de eerste helft van de 2e eeuw geplaatst te moeten worden, mede vanwege het nog ruimschoots aanwezige reducerend gebakken, ruwwandige aardewerk. Het gebrek aan tafelwaar in deze context valt zeker op, maar zulke verschillen kunnen op basis van een vergelijking tussen enkele afzonderlijke sporen niet verklaard worden.

Figuur 7.2.12. Selectie van het Romeinse aardewerk (schaal 1:4) uit de kuil (spoor 322).

Vulling van de kelder

De meeste bijzondere en (wat aantallen scherven betreft) meest rijke context is de vulling van de kelder. Hoewel de context hieronder als één geheel gepresenteerd is (tabel 7.2.6 en figuur 7.2.13), valt er wel degelijk een stratigrafisch onderscheid in de verschillende lagen in de keldervulling aan te brengen.

Het onderste en dus oudste niveau is het gele zand van de keldervloer (sporen 429, 430, 434 en 435). Hieruit zijn 22 scherven afkomstig van minimaal zeven exemplaren, waaronder fragmenten van een geveerd bord Brunsting 17, een geveerde beker Oelmann 32c, twee metaalglansbekers Oelmann 33 en een ruwwandige pot Oelmann 87. In de voor bijna driekwart complete beker Oelmann 32c (V291.3) bevond zich de *sestertius* van Commodus uit 187-188 na Chr., een combinatie die deze vondst als een bouwoffer laat interpreteren. Als het om de datering van het aardewerk uit deze laag gaat, wijst de aanwezigheid van het metaalglansaardewerk op een ontstaan van de keldervloer vanaf circa 200 na Chr. Dit betekent dat het aardewerk uit het bovenliggende puinpakket met grote hoeveelheden verbrande leem en bouw materiaal (spoor 427) en de nazakking (sporen 399 en 401) in ieder geval uit de 3e eeuw moet dateren.

Wanneer we echter het materiaal uit de keldervloer nader bekijken, zijn (behalve de geveerde beker en scherven van een middelgrote amfoor) alle andere fragmenten secundair verbrand, net als het aardewerk uit het puinpakket. Daarnaast hoort het fragment van de pot Oelmann 87 bij meerdere scherven van dezelfde pot uit het puinpakket (V305.14). Hieruit valt af te leiden dat de

RAAP-RAPPORT 2210

Wonen langs de Romeinse weg in Coriovallum
Valkenburgerweg 25A, gemeente Heerlen; een opgraving in de vicus van Heerlen

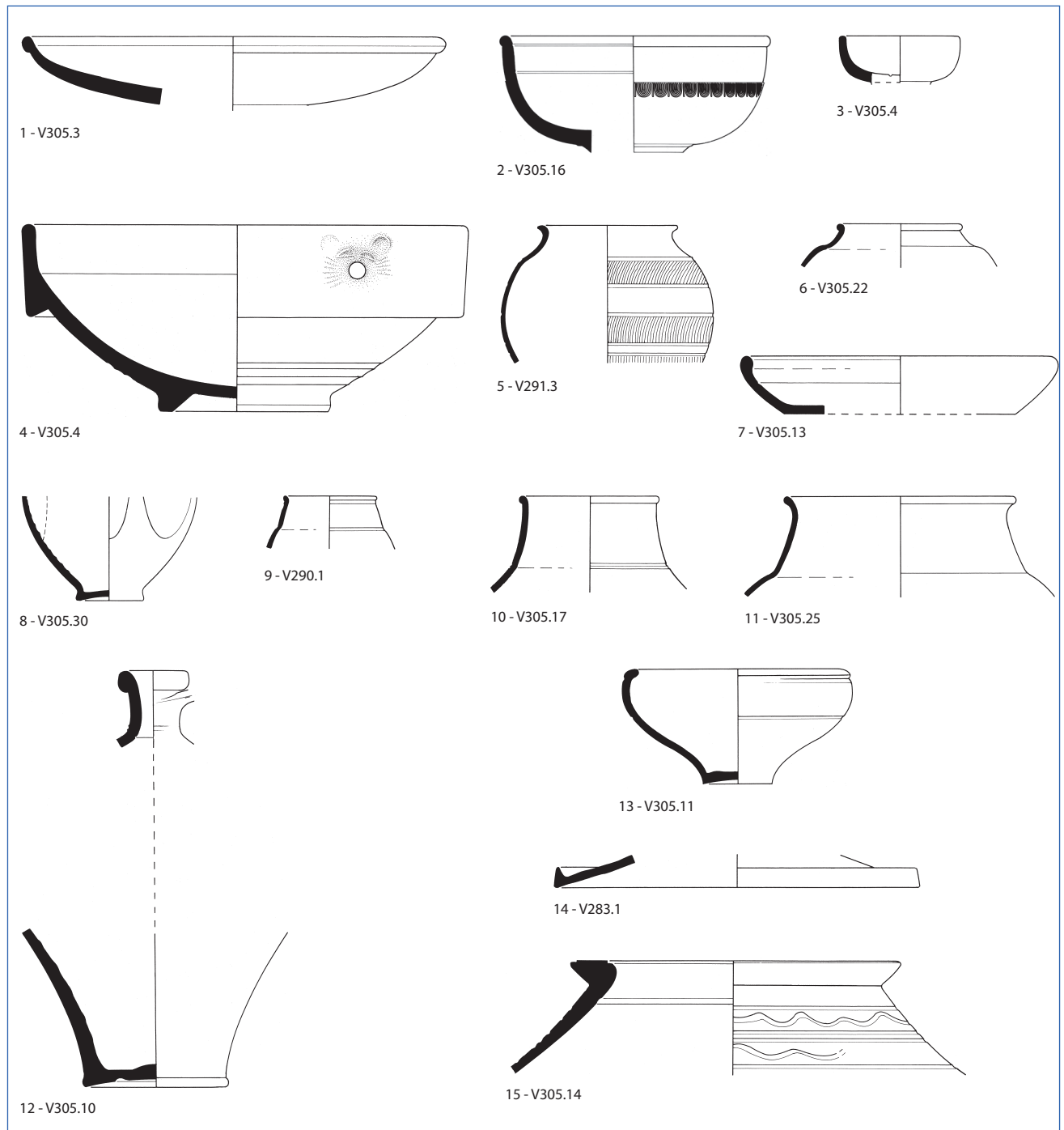
categorie	bakselgroep	vorm	type	n	mae	mae_r	fig. 7.2.13
terra sigillata	Oost-Gallisch	bakje	-	3	1	-	
		bakje	Dragendorff 33	1	1	1	
		bakje	Dragendorff 40	2	1	1	3
		bord	-	1	1	-	
		bord	Dragendorff 32	14	1	1	1
		kom	-	1	1	-	
		kom	Dragendorff 37	6	1	1	2
		kom	Dragendorff 44	1	1	-	
		wrijfschaal	Dragendorff 45	14	2	1	4
terra nigra	zonder deklaag	-	-	1	1	-	
geverfd	techniek a	beker	-	10	4	-	
		beker	Oelmann 32	5	1	-	8
		beker	Oelmann 33	5	1	1	11
		bord	Brunsting 17	7	2	1	7
	techniek b	-	-	1	1	-	
		bak	-	1	1	-	
		beker	-	3	2	-	
		beker	Oelmann 32	1	1	1	
		beker	Oelmann 32c	5	1	1	5
	overig	-	-	1	1	-	
		beker	Oelmann 32	1	1	1	6
		beker	Oelmann 33	1	1	1	
		beker	Oelmann 33c	7	1	1	10
metaalglans	techniek d	beker	Oelmann 33	2	1	1	
	overig	beker	Oelmann 33	2	1	-	
gladwandig	oxiderend	-	-	2	2	-	
		kruik	-	17	1	-	
		kruik	Oelmann 62	25	1	1	12
amfoor	Noord-Gallisch	middelgrote standamfoor	-	9	1	-	
ruwwandig	oxiderend	-	-	3	2	-	
		deksel	Stuart 219	1	1	1	14
		kom	Oelmann 104	5	1	1	13
		pot	-	7	2	-	
		pot	Oelmann 87	12	1	1	15
		pot	Oelmann 89	3	1	1	
		pot / kom	-	1	1	-	
	reducerend	-	-	1	1	-	
totaal				182	46	18	

Tabel 7.2.6. Overzicht van het Romeinse aardewerk uit de vulling van de kelder (structuur 5).

RAAP-RAPPORT 2210

Wonen langs de Romeinse weg in Coriovallum
Valkenburgerweg 25A, gemeente Heerlen; een opgraving in de vicus van Heerlen

meeste fragmenten uit de keldervloer samenhangen met de brand en de instorting van het plafond van de kelder en het vertrek daarboven. Op basis van de onverbrande fragmenten, waaronder dus een bouwoffer, is een aanvangsdatering voor de bouw van de kelder aan het eind van de 2e eeuw echter goed mogelijk. Wanneer de kelder precies is volgestort met verbrand materiaal, is niet nauwkeurig te zeggen. Dit kan op basis van het aardewerk zowel in het eerste als in het tweede kwart van de 3e eeuw gebeurd zijn.

Figuur 7.2.13. Selectie van het Romeinse aardewerk (schaal 1:4) uit de vulling van de kelder (structuur 5).

Zoals reeds vermeld bevat het ensemble uit de kelder een opvallend hoog aandeel tafelwaar. Nader beschouwd vallen daarbij de verschillende exemplaren *terra sigillata* (vermoedelijk afkomstig uit de Argonne of Trier) en verscheidene fragmenten van geverfde bekers op. De laatste groep kenmerkt zich vooral door vormen en verftechnieken die afwijken van wat doorgaans bekend is uit onder andere Keulen en Trier. Dit spreekt, zoals hierboven is betoogd, voor een mogelijke vervaardiging van deze specifiek geverfde waar in Heerlen. Ditzelfde geldt voor het ruwwandige aardewerk met een wit baksel, waarin bijvoorbeeld het deksel Stuart 219 (V283.1), de kom Oelmann 104 (V305.11) en de pot Oelmann 87 (V305.14) vertegenwoordigd zijn. Vooral het laatste stuk is opvallend qua vorm en versiering: de typische golfversiering komt overeen met soortgelijke versiering op potten uit de *villa* van Kerkrade-Holzkuil (Wiepking, 2005: 192 en fig. 6.25). Een parallel met de *villa* Kerkrade-Holzkuil gaat wellicht ook op voor de interpretatie van de samenstelling van de context. Het geval wil dat daar ook een grote hoeveelheid verbrand aardewerk in de kelder van het hoofdgebouw terechtgekomen is, waarbij vooral de tafelwaar (met het hoogste aandeel voor geverfd aardewerk) en het ruwwandige gebruiksaardewerk domineren (Wiepking, 2005: 213-215). Het materiaal uit deze context dateert eveneens vanaf de late 2e eeuw, maar loopt wel door tot in de tweede helft van de 3e eeuw. Mogelijk bevond zich in het beide gevallen boven de kelder een woonvertrek dat tot het privégedeelte van de woning behoorde, zoals een eetkamer (Tichelman, 2005: 99).

In het voorgaande is telkens aangenomen dat het aardewerk in min of meer één keer in de kelder terechtgekomen is en niet van elders is aangevoerd. Om meer inzicht in de mate van geslotenheid te krijgen, is het de moeite waard de breukfactor en de compleetheidsindex te bepalen (tabel 7.2.7). De mate van fragmentatie van het aardewerk uit de kelder kan ons mogelijk iets vertellen over de transformatieprocessen die plaatsgevonden hebben bij de vorming van de context (Orton, Tyers & Vince 1993: 167-168). Hoe lager de breukfactor en hoe hoger de mate van compleetheid kan bijvoorbeeld betekenen dat het materiaal vanuit de systemische ofwel de historische gebruikscontext snel in de archeologische context terechtgekomen is.

categorie	n	mae	mae_r	eves	breukfactor	compleetheid
terra sigillata	43	10	5	1,29	33	0,26
terra nigra	1	1	-	-	-	-
geverfd	48	18	7	2,50	19	0,36
metaalglans	4	2	1	0,19	21	0,19
gladwandig	44	4	1	1,00	44	1,00
amfoor	9	1	-	-	-	-
ruwwandig	33	10	4	0,87	38	0,22
totaal	182	46	18	5,85	31	0,33

Tabel 7.2.7. Overzicht van het Romeinse aardewerk uit de kelder (structuur 5) per categorie, inclusief de breukfactor en de compleetheidsindex.

De breukfactor wordt geschat door het totale aantal scherven te delen door het aantal pot-equivalenten (n/eve's; Orton, Tyers & Vince 1993: 178-179). De mate van breuk betreft zo een benadering van het aantal scherven waarin het deel van een voorwerp gebroken is dat in de bodem is terechtgekomen. Dit is echter niet alleen afhankelijk van het soort context, maar ook van het soort aardewerk of de bakselgroep. Het fijne geverfde aardewerk breekt immers veel eerder dan bijvoorbeeld

amforen of ruwwandig aardewerk. Grote, open potten hebben daarnaast de kans in meer scherven te breken dan kleinere, gesloten voorwerpen. In principe geldt: hoe hoger de breukfactor, hoe hoger de mate van fragmentatie van het aardewerk.

In tegenstelling tot de breukfactor is de compleetheidsindex in principe niet afhankelijk van het soort aardewerk, maar alleen van de context (Orton, Tyers & Vince 1993: 179). Deze benadering zou betrouwbaarder moeten zijn dan de breukfactor. De compleetheid wordt geschat door het aantal pot-equivalenten te delen door het minimum aantal exemplaren op basis van randfragmenten (*eve's/mae_r*). De compleetheidsindex geeft de proportie van het aardewerk aan dat in de archeologische context aanwezig is. Een index van 0,33 betekent dat 33% van een pot bewaard is gebleven en 67% is verdwenen; hoe hoger de index, hoe completer het aardewerk is overgeleverd.

De vraag is nu wat we kunnen afleiden van de bepaling van de mate van breuk en compleetheid voor de keldercontext. De mate van fragmentatie van de verschillende categorieën verschilt bijvoorbeeld niet zo heel erg, al zijn de geverfde en metaalglansbekers aanzienlijk beter overgeleverd dan de rest van het materiaal. Dit mag op zich opvallend genoemd worden voor deze fijne en makkelijk breekbare tafelwaar. Wanneer we de fragmentatie van het aardewerk uit de kelder echter vergelijken met die uit de lagen en vullingen van de weg, ligt deze met een breukfactor van 48 toch een stuk hoger.

Ten aanzien van de compleetheidsindex moet in de eerste plaats opgemerkt worden dat door de aanwezigheid van een complete rand van een kruik Oelmann 62 (V305.10) de compleetheid van het gladwandig aardewerk enigszins is vertekend. Maar los daarvan is de mate van compleetheid van de gehele keldervulling relatief hoog. Ondanks het feit dat van het aardewerk dat in de keldervulling met verbrand puin terechtgekomen is, bij benadering zeker twee derde of meer niet of elders in de bodem is geraakt. Wanneer we de compleetheid van het aardewerk uit de kelder vergelijken met dat uit de weg (index = 0,13), wordt duidelijk dat het materiaal uit de eerste context een stuk beter bewaard is gebleven. Dat is natuurlijk niet geheel verwonderlijk. Nadat bij de brand in de bovenliggende steensokkelstructuur het puin met aardewerk in de kelder terechtgekomen was, zal daar weinig meer mee gebeurd zijn. Vanaf dat moment kunnen we spreken van een gesloten context. De transformatieprocessen die gezorgd hebben voor de fragmentatie van het materiaal, hebben zich vooral hiervoor afgespeeld. Wellicht al eerder, vóór de brand en instorting van de keldervloer. Maar in tegenstelling tot het materiaal uit de lagen en vullingen van de weg, zal het niet gedurende lange tijd hebben blootgestaan aan betreding of de elementen. Hoewel het niet met zekerheid te zeggen valt of het aardewerk daadwerkelijk uit het vertrek boven de kelder afkomstig is, lijkt het lage minimale aantal exemplaren op basis van alle scherven (*mae* = 46) er niet op te wijzen dat het aardewerk van elders in het gebouw bij elkaar is geveegd en in de kelder is gedeponerd.⁴¹

De samenstelling van de context laat ook zien dat het niet louter om tafelwaar gaat, maar ook om het gewone gebruiksaardewerk. Enkele verbrande fragmenten witbakkend aardewerk wijzen er wellicht op dat het materiaal uit de kelder niet eenduidig op een consumptief gebruik wijst. Het gaat om de fragmenten van een grote gladwandige beker (V305.25) en een sterke verbrande kom Oelmann 104 (V305.11), waarop aan respectievelijk de buiten- en binnenzijde sporen van verglazing of versintering aangetroffen zijn (figuur 7.2.14). In beide gevallen zijn druppels van groen glas waar te nemen op de scherven, terwijl aan de binnenzijde van de kom een deels vlakdekkende,

⁴¹ Hierbij moet opgemerkt worden dat de keldervulling niet handmatig verzameld is en ook niet gezeefd. In een dergelijk geval zou de compleetheid zeker nog hoger zijn geweest, wat zou pleiten voor een herkomst van het materiaal uit het bovenliggende vertrek.

RAAP-RAPPORT 2210

Wonen langs de Romeinse weg in Coriovallum
Valkenburgerweg 25A, gemeente Heerlen; een opgraving in de vicus van Heerlen

witte glazuur aanwezig lijkt te zijn. Hoewel geen andere resten van gesmolten glas in de keldervulling aangetroffen zijn, gaat het wellicht toch om sporen van glas- of glazuurproductie.⁴² Vooral de resten van glazuur lijken niet louter door de hitte van de brand veroorzaakt te zijn.

Figuur 7.2.14. Sporen van verglazing of versintering op aardewerk uit de kelder (structuur 5).

⁴² Mondelinge mededeling H. van Enckevort, Bureau Archeologie en Monumenten, gemeente Nijmegen.

7.2.6 Datering en vergelijking

Voor de evaluatie van de datering van het aardewerkcomplex in zijn geheel en de vergelijking ervan met andere complexen is het belangrijk ook het materiaal dat niet uit de geselecteerde contexten afkomstig is erbij te betrekken (bijlage 3a). De reden hiervoor is dat het aardewerk uit de eerder besproken contexten niet per se een goede doorsnede geeft van het hele complex, maar sterk bepaald is door de omvang en de gebruiksduur van de context.

De samenstelling van het aardewerk uit de overige sporen en lagen sluit opvallend goed aan bij de drie afzonderlijke contexten. Zo dateert het vroegste aardewerk globaal van net vóór of in het laatste kwart van de 1e eeuw (zie bijv. de versierde kom Dragendorff 29: V84.1, figuur 7.2.3: 1). Aardewerk dat exclusief in de pre-Flavische periode thuishoort, ontbreekt in het complex nagenoeg. Zowel een Flavische component (circa 70-100 na Chr.) als aardewerk uit de eerste helft van de 2e eeuw zijn duidelijk vertegenwoordigd met bijvoorbeeld Zuid-Gallische *sigillata*, enkele *terra nigra*-vormen, kruiken Stuart 109 en enkele ruwwandige potten Stuart 201a. Daarnaast is ook het aardewerk uit de gevorderde 2e eeuw en de eerste helft van de 3e eeuw duidelijk aanwezig: geverfde borden Brunsting 17, geverfde bekens Oelmann 30 en 32, de wrijfschaal Brunsting 37 en de ruwwandig vormen met dekselgeul Oelmann 89 en 103. Het complex geeft echter de algemene indruk dat de eerste gebruiksfase (globaal tussen 70 en 150 na Chr.) beter vertegenwoordigd is. Vormen die exclusief in de late 2e eeuw of na 200 na Chr. dateren (zoals metaalglansbekers) ontbreken tussen het materiaal uit de overige sporen en lagen: ze komen nagenoeg alleen in de keldervulling voor. Het is echter goed mogelijk dat tijdens de tweede gebruiksfase het aanwezige materiaal van vóór circa 150 na Chr. bij een egalisering of het weer bouwrijp maken van het perceel in de bodem terechtgekomen is. Aardewerk uit de tweede fase heeft deze kans vervolgens niet gekregen, aangezien er geen aanwijzingen zijn voor bewoning na het midden van de 3e eeuw. Dit materiaal kan dus grotendeels als gevolg van hellingerosie zijn verdwenen.

Samenvattend levert het aardewerkcomplex voldoende aanknopingspunten voor de reconstructie van twee gebruiksfasen voor het perceel aan de Valkenburgerweg, globaal daterend van 70 tot 150 na Chr. en van 150/175 tot 225/250 na Chr. Vooral de einddatering is onzeker. Aangezien buiten de kelder zeer weinig materiaal uit de 3e eeuw is aangetroffen, kan het best zo zijn dat de kelder reeds vroeg in de 3e eeuw (het eerste of tweede decennium) is ingestort.

Zoals gezegd is een goede vergelijking van het aardewerkcomplex met complexen uit andere opgravingen moeilijk. In de eerste plaats, op lokaal niveau, is dit niet goed mogelijk omdat uit Heerlen zelf geen vergelijkbare contexten zijn gepubliceerd.⁴³ In de tweede plaats, op regionaal niveau, lijkt het vergelijken van ons complex met andere vindplaatsen alleen zinvol op het niveau van aardewerkcategorieën, maar daaraan zitten vele haken en ogen. Het is bijvoorbeeld niet vanzelfsprekend aardewerk van een perceel uit een *vicus* te vergelijken met dat van een gehele *villa* of een perceel in de *civitas* hoofdstad. Problematisch is ook wel de chronologie: het lijkt alleen zinvol een dergelijke vergelijking uit te voeren wanneer de andere vindplaats dezelfde gebruiksfase(n) als de onze kent. Om de samenstelling van het Heerlense aardewerkspectrum uit het onderzoek aan de Valkenburgerweg toch enig referentiekader te bieden, is het vergeleken

⁴³ Het enige recent gepubliceerde aardewerkcomplex, aangetroffen aan de Dr. Poelsstraat, betreft vermoedelijk materiaal van een pottenbakkerswerkplaats (zie Van der Linden, 2007).

RAAP-RAPPORT 2210

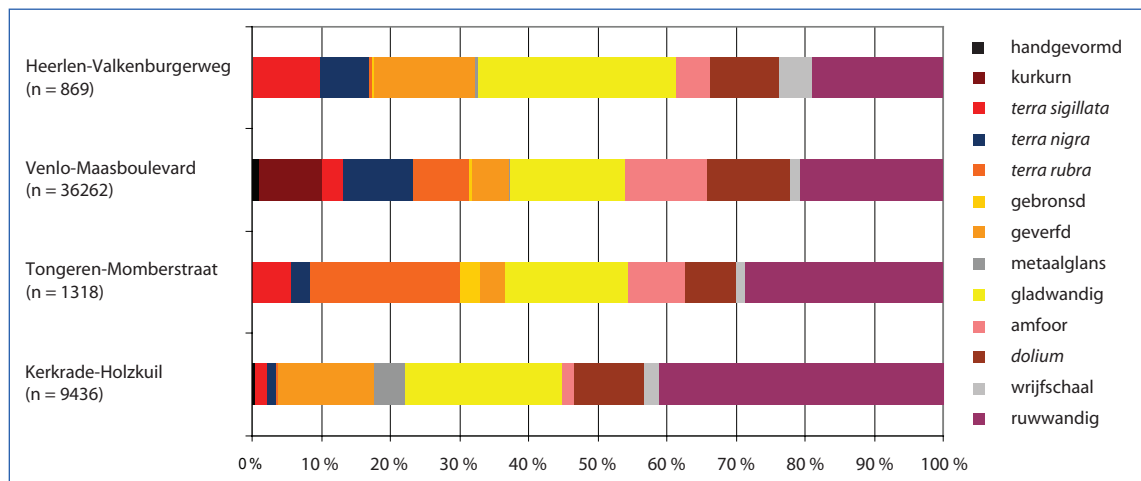
Wonen langs de Romeinse weg in Coriovallum
Valkenburgerweg 25A, gemeente Heerlen; een opgraving in de vicus van Heerlen

met materiaal van recentelijk gepubliceerde contexten of complexen uit Venlo, Tongeren en Kerkrade. De zeggingskracht van deze vergelijking is echter beperkt, aangezien de vier complexen in aard en gebruiksduur zeker niet overeenkomstig zijn (tabel 7.2.8).

vindplaats	aard	complex	datering	n	referentie
Heerlen-Valkenburgerweg	vicus	één perceel	Id-IIIa/b	869	onderhavig rapport
Venlo-Maasboulevard	vicus	meerdere percelen	IB-II	36262	Van der Linden & Reigersman-Van Lidth de Jeude, 2009
Tongeren-Momberstraat	stad	kelder	Ib/c	1318	Vanderhoeven e.a., 2007
Kerkrade-Holzkuil	villa	gebouwen+erf	Id-IIIc/d	8968	Wiepking, 2005

Tabel 7.2.8. Overzicht van de vergeleken complexen. Figuur 7.2.15. De verdeling van het Romeinse aardewerk in Heerlen, Venlo, Tongeren en Kerkrade.

Vooraf moeten nog enkele kanttekeningen gemaakt worden. Het uitgangspunt voor de indeling van de aardewerkcategorieën is gelijk aan die voor het materiaal uit Tongeren. Dit heeft tot gevolg gehad dat de oorspronkelijk gepubliceerde indelingen van het materiaal uit Venlo en Kerkrade enigszins aangepast zijn. Het belangrijkste verschil is dat deze indelingen op categorieniveau geen onderscheid maken tussen kruiken met één of twee oren en middelgrote en grote amforen. In ons geval (en dat van Tongeren) zijn de kruiken onder het gladwandig aardewerk geschaard. Andere voorbehouden moeten gemaakt worden op het vlak van de datering en de aard van de vindplaatsen. Het complex Tongeren valt hierbij uit de toon, aangezien het een keldercontext uit het midden van de 1e eeuw betreft. Desondanks is geprobeerd de complexen op hoofdlijnen te vergelijken (figuur 7.2.15).

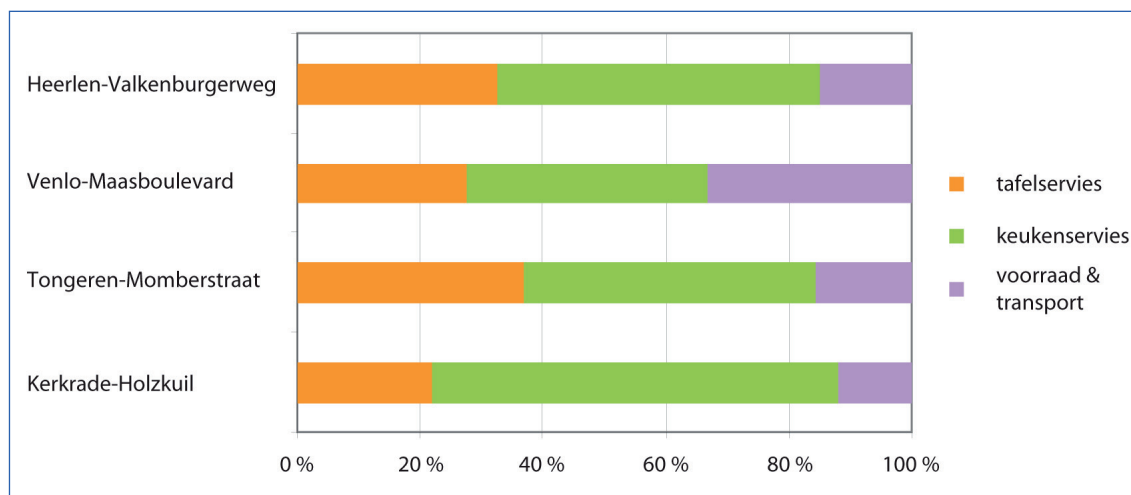

Figuur 7.2.15. De verdeling van het Romeinse aardewerk in Heerlen, Venlo, Tongeren en Kerkrade.

Wanneer de verdelingen van de aardewerkcategorieën per complex naast elkaar worden gezet, valt op dat in Heerlen de component *terra sigillata* en geverfd aardewerk meer dan gemiddeld vertegenwoordigd is. Dit geldt ook voor het gladwandig aardewerk. De aanvoer hiervan zal zeker in grote mate via de Romeinse weg tussen Boulogne-sur-Mer en Keulen verlopen hebben, wanneer het geen lokale productie betrof. In hoofdlijnen lijkt onderhavig complex dus redelijk goed vergelijkbaar met de twee andere (semi-)urbane complexen van Venlo en Tongeren. Bij deze com-

plexen zorgt alleen de aanwezigheid van een significant aandeel pre-Flavisch aardewerk (handgevoormde waar en *terra rubra*) voor enige afwijking, terwijl het geheel aan tafelwaar in omvang niet wezenlijk verschilt. Het relatief hoge aandeel aan wrijfschalen in Heerlen mag daarnaast wel opgemerkt worden. Een groter verschil is echter waarneembaar ten opzichte van het *villa*complex van Kerkrade-Holzkuil, waar de *terra sigillata* en *terra nigra* duidelijk ondervertegenwoordigd zijn. Dit heeft mogelijk te maken met de latere bloeiperiode van de *villa*, iets dat ook in de aanwezigheid van metaalglanswaar naar voren komt. De ruime aanwezigheid van ruwwandig gebruiksaardewerk (ruim 40%) wijst er mogelijk op dat binnen de rurale context van een *villa* de rol van het tafelservies vanuit de eventueel inheemse achtergrond van de bewoners minder goed ingebed is dan bij de (semi-)urbane contexten.

Een andere wijze om de complexen te vergelijken, is door de aardewerkvormen op te delen naar functiecategorieën (figuur 7.2.16). In dit kader is gekozen voor een relatief eenvoudige indeling uitgaande van tafelservies (*terra sigillata*, *terra nigra*, *terra rubra*, gebronsd, geverfd en metaalglansaardewerk), keukenservies (wrijfschalen, gladwandig en ruwwandig aardewerk) en voorraad- en transportaardewerk (kurkurnen, amforen en *dolia*).⁴⁴ Deze functionele vergelijking versterkt de reeds vastgestelde indruk, waarbij vooral de overeenkomsten tussen het Heerlense en Tongerse complex opvallen. De hoge component voorraad- en transportaardewerk te Venlo is wellicht te danken aan de handelsfunctie die het onderzochte deel van de *vicus* gehad moet hebben. In de *villa* van Kerkrade-Holzkuil lijkt men daarentegen niet op grote schaal voedsel in amforen geïmporteerd te hebben. Van het Heerlense complex kan opgemerkt worden dat dit duidelijk aansluit bij de andere (semi-)urbane complexen en dat de bewoners van het perceel mogelijk (o.a. gelet op het ontbreken van handgevoormd aardewerk) al snel goed geïntegreerd waren binnen de Gallo-Romeinse sociaal-culturele wereld.

Figuur 7.2.16. Verdeling van het aardewerk uit de complexen volgens functionele categorieën.

⁴⁴ Vergelijk Vanderhoeven e.a., 2007: 133. Het mag duidelijk zijn dat deze simplificatie voorbijgaat aan de specifieke of dubbele functionele toepassing van bepaalde aardewerkvormen.

7.2.7 Conclusies

Het aardewerk uit de opgraving aan de Valkenburgerweg heeft ondanks zijn beperkte omvang in aantal toch enkele interessante resultaten opgeleverd. Zo is het de eerste keer dat het materiaal uit een Heerlens perceel gepresenteerd is binnen de context van de *vicus* zelf, met aandacht voor de waarschijnlijke aanwezigheid van lokale producten. Het ontbreken van gedegen bakselonderzoek maakt het helaas nog niet mogelijk het aandeel van deze producties (geverfd, glad- en ruwwandig aardewerk) nauwkeurig te onderscheiden. Het lijkt er in ieder geval op dat in beide gebruikperiodes van het perceel dit Heerlense aardewerk duidelijk vertegenwoordigd was. De datering van deze gebruikperiodes is ruim en beslaat tegelijkertijd de van oudsher als bloei-periode gekenmerkte Midden Romeinse tijd. Ondanks het feit dat bekend is dat de *vicusbewo-*ning te Heerlen al in de Vroeg Romeinse tijd of pre-Flavische tijd heeft aangevangen, lijkt de zone waar zich het onderzochte perceel bevond, pas na 70 na Chr. in ontwikkeling gebracht te zijn. Helaas zijn zowel met de aanleg van de weg als het uit gebruik raken hiervan geen vondstcomplexen te verbinden, zodat geen dateringen hiervoor gegeven kunnen worden. Daarentegen is wel een mooi ensemble uit het laatste kwart van de 1e eeuw tot het eerste kwart van de 2e eeuw aanwezig in de zuidelijke bermgreppel, die werd afgedekt toen de weg verbreed werd in zuidelijke richting. Er zijn voldoende aanwijzingen aangetroffen voor een eerste bewoningsfase met houtbouw tussen circa 70 en 150 na Chr. en een tweede gebruiksfase (na de aanvang van de bouw van de steensokkelstructuur) rond 150 of 175 na Chr. tot de instorting van het kelderplafond in het eerste of tweede kwart van de 3e eeuw.

Of de samenstelling van het complex nu typerend is voor een doorsnee perceel binnen de Heerlens *vicus* kan niet gezegd worden, omdat geen vergelijkbare onderzoeken gepubliceerd zijn. Wel kan gezegd worden dat er geen aardewerkcategorieën zijn opgevallen die in een ruimere mate vertegenwoordigd zijn en waarmee een specifieke functie of specialisatie vermoed zou kunnen worden. Naast een ruime component tafelaardewerk is ook de keukenwaar goed vertegenwoordigd. Het aandeel van voorraad- en transportaardewerk is duidelijk kleiner, maar niet opvallend laag. Hiermee lijkt het complex een ogenschijnlijk normaal huishouden te weerspiegelen, al is het moeilijk de eventuele verschillen door de tijd heen waar te nemen. Daarvoor is ook meer kennis vereist van bijvoorbeeld het Heerlense aardewerk, iets dat hopelijk bij toekomstige onderzoeken kan leiden tot een meer nauwkeurige differentiatie van aardewerkcomplexen binnen een of meerdere perioden van gebruik. Het aardewerkcomplex van de Valkenburgerweg 25A kan dan als een eerste referentiekader dienen.

7.3 Keramisch bouwmateriaal

Door drs. T. Vanderhoeven & drs. E.A.K. Kars (EARTH Integrated Archaeology)

7.3.1 Inleiding

Onder keramisch bouwmateriaal verstaan we alle keramische elementen van gebouwen, zoals dakpannen, bakstenen, plavuizen en afvoerpipen. Keramisch bouwmateriaal is in het verleden nauwelijks behandeld in de archeologie. Naast de studie van de epigrafie van stempels is er weinig onderzoek verricht naar vorm of herkomst van het materiaal. Veel informatie gaat hierdoor verloren.

Slechts een beperkt deel van het keramische bouw materiaal kreeg tijdens de productie namelijk een stempel⁴⁵. Uit onderzoek van keramisch bouw materiaal in Engeland is gebleken dat het gebruik van stempelen pas aan het eind van de 1e eeuw na Chr. opkwam. Daarnaast waren het voornamelijk militaire pannenbakkerijen die hun producten stempelden (Warry, 2006: 138). Producten van civiele pannenbakkerijen werden veel minder vaak van een stempel voorzien. Aangezien het er op lijkt dat de pannenproductie, die aanvankelijk door het Romeinse leger werd geïnitieerd, in de loop van de 2e eeuw na Chr. grotendeels werd overgenomen door civiele producenten, gaat veel informatie verloren wanneer we alleen kijken naar gestempeld materiaal. Naast stempels komen ook andere bewuste indrukken voor, zoals signaturesn, rekenmerken en onbewuste indrukken zoals van dierenpoten. Aan de hand van de aan- of afwezigheid van deze indrukken kunnen uitspraken worden gedaan over de aard van de productie (Cram & Fulford, 1979: 208-209). Zo kan mogelijk worden vastgesteld of het materiaal van een militaire, mobiele of civiele bakkerij afkomstig is.

Door de analyse van vormen en stempels te combineren met bakselonderzoek in de vorm van macroscopische, microscopische en chemische analyse, ontstaat de mogelijkheid ook het ongestempelde en gefragmenteerde materiaal te betrekken bij de interpretatie. Deze onderzoeksmethode is naar Engels voorbeeld opgezet en heeft in het contractarcheologisch onderzoek al veel succes gehad (Kars & Vos, 2004: 32). Door het keramisch bouw materiaal volgens dit systeem te analyseren, wordt het mogelijk ook ongestempeld materiaal te dateren. Bakselonderzoek in combinatie met epigrafisch onderzoek kan ook de kennis over militaire eenheden in *Germania Inferior* vergroten. Verder is het mogelijk om regionale verschillen in kaart te brengen en handelswegen van het keramisch bouw materiaal te onderzoeken.

7.3.2 Methoden

De gedetermineerde fragmenten zijn, waar mogelijk, ingedeeld in typen bouw materiaal. Dikten en volledig bewaarde zijden of doorsneden zijn opgemeten en de fragmenten zijn gewogen. Daarnaast is gekeken naar de fragmentatie van het materiaal, wat iets over de depositie van het materiaal kan vertellen. Zo kan op basis van de mate van fragmentatie en vertering onderscheid gemaakt worden tussen primair en secundair (gebruikt) materiaal. Het keramisch bouw materiaal is op grond van de grootste afmeting ingedeeld in vijf verschillende klassen: zeer klein (kleiner dan 10 mm), klein (10-40 mm), middelgroot (40-60 mm), groot (60-100 mm) en zeer groot (groter dan 100 mm).

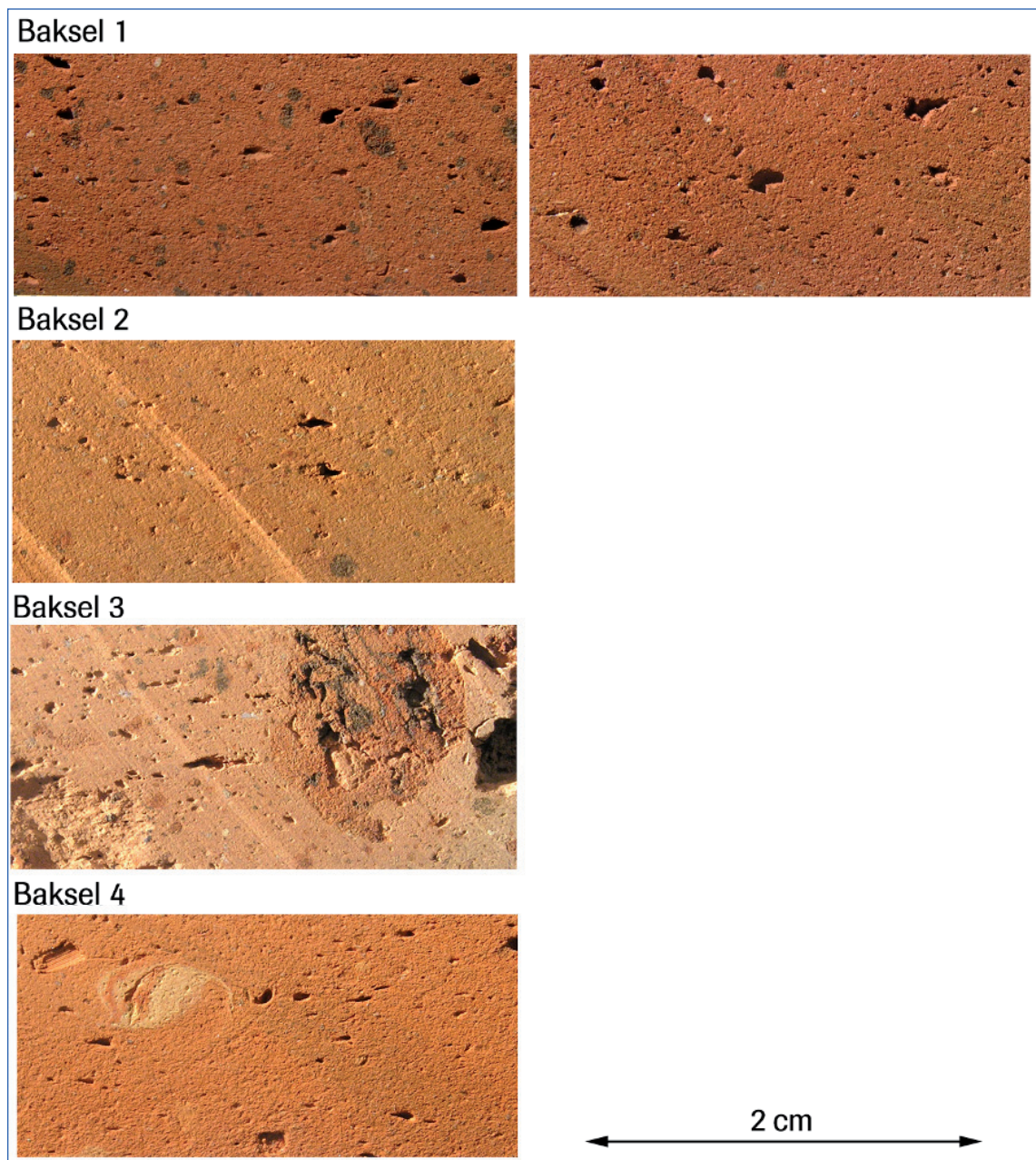
De baksels zijn ingedeeld op basis van de aanwezige inclusies, de textuur van de matrix en de textuur van het oppervlak. Een indeling op basis van kleur is vanuit een technologisch oogpunt niet zinvol, aangezien de kleur zelfs bij eenzelfde productiemethode sterk kan variëren (Rye, 1981: 119). Bij de analyse is gebruik gemaakt van een schema voor het schatten van de percentages en het bepalen van de sortering van de inclusies (Orton, Tylers & Vince, 1993: 238, fig. A4, A5 en A6); daarnaast zijn de sortering, grootte, vorm en kleur beschreven. De grootte is onderverdeeld in zeer fijn (kleiner dan 0,5 mm), fijn (0,52 mm), middelgroot (25 mm), grof (58 mm) en zeer grof (groter dan 8 mm; Soil Survey Staff, 2007: 25, 36 & 80). Van de matrix zijn de korrelgrootte en porositeit beschreven. Voor de korrelgrootte van de matrix en de grootte van de poriën zijn dezelfde klas-

⁴⁵ Uit onderzoek in Woerden is gebleken dat op slechts 0,4% van het totaal aantal aangetroffen fragmenten keramisch bouw materiaal een herkenbaar stempel aanwezig is. Hier is echter geen onderscheid gemaakt tussen de verschillende vormen van het keramisch bouw materiaal (Kars & Vos, 2004: 30).

RAAP-RAPPORT 2210

Wonen langs de Romeinse weg in Coriovallum
Valkenburgerweg 25A, gemeente Heerlen; een opgraving in de vicus van Heerlen

sen gehanteerd als voor de inclusies. Het oppervlak is beschreven in tamelijk subjectieve termen als glad, ruw en poederig. De hardheid van het baksel is bepaald aan de hand van de schaal van Mohs (Orton, Tylers & Vince, 1993: 233). Voor de kleur van het baksel is de Munsell Soil Color Chart gebruikt (Munsell Color Company, 1954). Voorts is natuurlijk geïnteriseerd of er bewuste en/of onbewuste indrukken voorkomen. Civiele en militaire stempels geven directe informatie over de aard van het productiecentrum, maar ook andere indrukken kunnen daar aanwijzingen voor leveren. Tot slot is gekeken naar de ruimtelijke verspreiding van het keramische bouw materiaal en de verhouding tot verschillende sporen.

Figuur 7.3.1. Verschillende bakselgroepen (HEVA 1 tot en met HEVA 4; foto: EARTH Integrated Archaeology).

7.3.3 Baksels

In totaal zijn vier verschillende baksels herkend, die hieronder worden beschreven (tabel 7.3.1 en figuur 7.3.1).

baksel	aantal	gewicht (g)	% aantal	% gewicht
1	32	28.494	31%	41%
2	41	19.403	40%	28%
3	12	16.911	12%	24%
4	11	2.842	11%	4%
misbaksel	1	477	1%	1%
middeleeuws	3	1.418	3%	2%
onbekend	2	90	2%	0%
totaal	104	69.635	100,0%	100,0%

Tabel 7.3.1. Overzicht van de verschillende baksels.

Bakselgroep HEVA 1

Bakselgroep HEVA 1 omvat 32 fragmenten met een gewicht van 28,494 kg. Aanvankelijk was het baksel opgedeeld in twee subbaksels, aangezien de grootte van de zwarte inclusies kan verschillen (figuur 7.3.1). Qua fijnheid van baksel, overige insluitsels en technische afwerking komen de baksels echter zeer sterk overeen en worden daarom samen HEVA 1 genoemd. Op beide varianten van het baksel komen CTEC-stempels voor van het type B (zie § 7.3.5). Tevens komt in baksel HEVA 1 één CTEC-stempel voor van het type A. In dit baksel zijn *tegulae*, *imbrices* en bakstenen vervaardigd. De producten zijn alle netjes afgewerkt en het baksel is tamelijk hard, hetgeen duidt op een hoge baktemperatuur. Van één *tegula* kon een breedte aan de onderzijde van 30,9 cm worden bepaald. De lengte van de *imbrices* in dit baksel varieert tussen 35,0 en 35,4 cm. De *imbrices* zijn betrekkelijk klein vergeleken met die van baksel HEVA 3.

Fragmenten in baksel HEVA 1 hebben een zacht afgestreken oppervlak. De dominante insluitsels in het baksel zijn afgerond hoekige, zwarte insluitsels. De hoeveelheden van de verschillende insluitsels en hun grootte en sortering zijn weergegeven in tabel 7.3.2. De kleur van het baksel is 2.5 YR 5/8 tot 2.5 YR 4/8 (licht roodbruin/roodbruin). De fragmenten in deze groep hebben middelgrote, langgerekte poriën. De porositeit bedraagt 3-5%. De matrix van de fragmenten is fijnkorrelig. De hardheid van het baksel is 3,5 op de schaal van Mohs (Orton, Tylers & Vince, 1993).

kleur	transparantie	korrelgrootte	sortering	percentage
zwart	opaak	zeer fijn tot middelgroot middelgroot	slecht	10%
kleurloos	doorschijnend	zeer fijn	redelijk	3%
wit	opaak	fijn	redelijk	2%

Tabel 7.3.2. Samenstelling van baksel HEVA 1.

Bakselgroep HEVA 2

Bakselgroep HEVA 2 omvat 41 fragmenten met een gewicht van 19,403 kg. Op dit baksel komt een CTEC-stempel voor van het type B (zie § 7.3.5). In dit baksel zijn *tegulae*, *imbrices* en tegels vervaardigd. De producten zijn alle netjes afgewerkt, hetgeen duidt op een professionele productie.

Fragmenten van dit baksel hebben een licht ruw oppervlak met glimmer. De insluitsels komen iets door het oppervlak heen. De dominante insluitsels in het baksel zijn afgerond hoekige, rode insluitsels. De grofheid van de magering varieert. De hoeveelheden van de verschillende insluitsels en hun grootte en sortering zijn weergegeven in tabel 7.3.3. De kleur van het baksel is 5YR 5/8 (lichtroodbruin). De fragmenten in deze groep hebben kleine poriën. De poriën zijn rond tot langgerekt. De porositeit bedraagt 5-8%. De matrix van de fragmenten is fijnkorrelig. De hardheid van het baksel is 2,5 op de schaal van Mohs (Orton, Tylers & Vince, 1993).

kleur	transparantie	korrelgrootte	sortering	percentage
rood	opaak	fijn tot groot	slecht	15%
zwart	opaak	fijn tot middelgroot	slecht	5%
wit	opaak	fijn	redelijk	2%
kleurloos	doorschijnend	zeer fijn	zeer goed	1%

Tabel 7.3.3. Samenstelling van baksel HEVA 2.

Bakselgroep HEVA 3

Bakselgroep HEVA 3 omvat twaalf fragmenten met een gewicht van 16,911 kg. Op dit baksel zijn geen stempels aangetroffen. In dit baksel zijn alleen *tegulae* en *imbrices* vervaardigd. De producten zijn slordig afgewerkt. Op één van de fragmenten bevindt zich de afdruk van een dierenpoot (zie § 7.3.5). De lengte van de *imbrices* in dit baksel varieert tussen 38,5 en 39,3 cm. De *imbrices* zijn betrekkelijk groot vergeleken met die van baksel HEVA 1. Ook de dikte van de *imbrices* en *tegulae* is groter dan bij de overige bakfels.

Fragmenten in baksel HEVA 3 hebben een matig ruw oppervlak. De insluitsels komen door het oppervlak heen. De dominante insluitsels in het baksel zijn afgeronde, rode insluitsels (chamotte) of afgeronde witte insluitsels (magering varieert). De hoeveelheden van de verschillende insluitsels en hun grootte en sortering zijn weergegeven in tabel 7.3.4. De kleur van het baksel is 5YR 7/6 (oranjeroze). De fragmenten in deze groep hebben zeer grote poriën. De poriën zijn langgerekt en/of hoekig. De porositeit bedraagt 10%. De matrix van de fragmenten is grof. De hardheid van het baksel is 2,5 op de schaal van Mohs (Orton, Tylers & Vince, 1993).

kleur	transparantie	korrelgrootte	sortering	percentage
rood of wit	opaak	fijn tot zeer groot	zeer slecht	20%
zwart	opaak	fijn	redelijk	3%
wit	opaak	fijn	redelijk	1%

Tabel 7.3.4. Samenstelling van baksel HEVA 3.

Bakselgroep HEVA 4

Bakselgroep HEVA 4 omvat dertien fragmenten met een gewicht van 2,842 kg. Op dit baksel zijn geen stempels aangetroffen. In dit baksel zijn *tegulae* en *imbrices* vervaardigd. De producten zijn netjes afgewerkt.

Fragmenten van dit baksel hebben een zeer poederig, matig ruw oppervlak. De dominante insluitsels in het baksel zijn afgeronde, beige insluitsels (chamotte). De hoeveelheden van de verschillende insluitsels en hun grootte en sortering zijn weergegeven in tabel 7.3.5. De kleur van het

baksel is 5YR 6/8 (oranje). De fragmenten in deze groep hebben middelgrote, langgerekte poriën. De porositeit bedraagt 5 tot 8%. De matrix van de fragmenten is zeer fijn. De hardheid van het baksel is 2,0 op de schaal van Mohs (Orton, Tylers & Vince, 1993).

kleur	transparantie	korrelgrootte	sortering	percentage
beige	opaak	groot	slecht	5%
kleurloos	doorschijnend	fijn	goed	10%
zwart	opaak	fijn tot middelgroot	redelijk	1%
kleurloos	kwarts	middelgroot	redelijk	minder dan 1%

Tabel 7.3.5. Samenstelling van baksel HEVA 4.

7.3.4 Vormen en typen

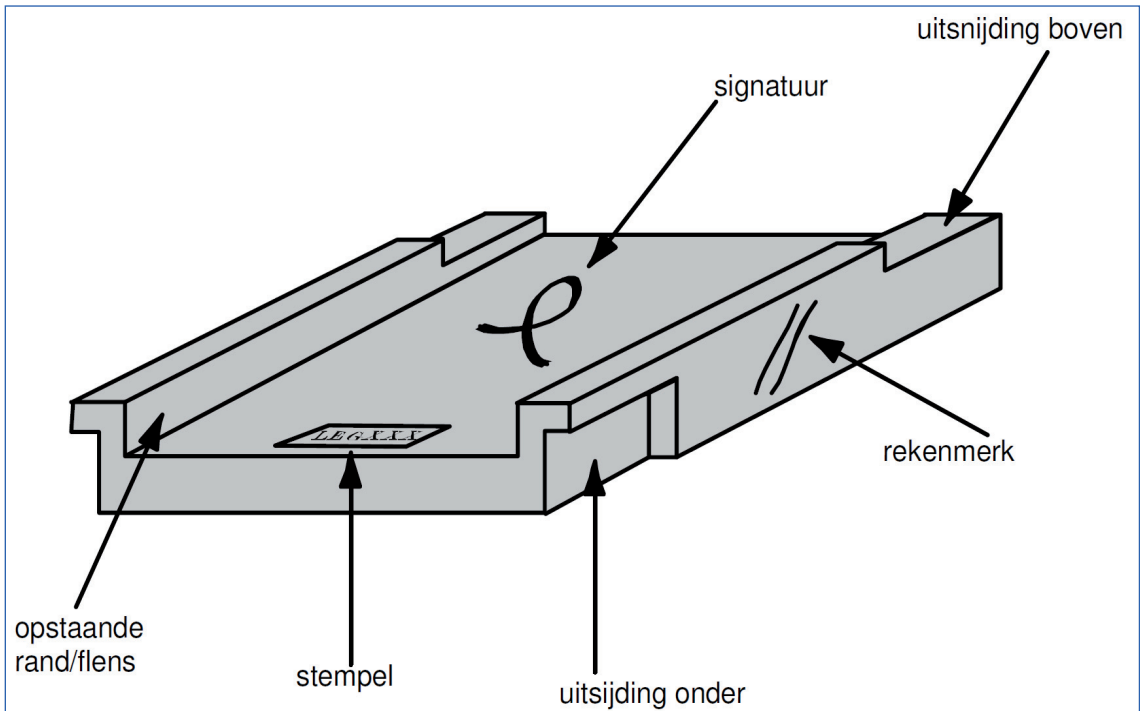
Vormen

De Romeinen produceerden verschillende typen bakstenen voor verschillende constructies in een gebouw. Globaal kan onderscheid gemaakt worden tussen bakstenen, tegels en overig keramisch bouw materiaal. Bakstenen zijn alle platte vormen van keramisch bouw materiaal, onderscheiden op basis van afmetingen in Romeinse voet (= *pes*) in onder andere *bessales* (vaak gebruikt in het *hypocaustum*), *pedales* en *parietales*. Onder tegels vallen *tegulae* en *imbrices*: respectievelijk vlakke dakpannen met opstaande randen en pannen die een gewelfde vorm hebben. Onder overig bouw materiaal worden alle vormen geschaard die geen 'platte' vorm hebben. Hieronder vallen onder andere *tubuli*: holle keramische bouwelementen gebruikt in de wand om warme lucht door te laten (Brodribb, 1987). In het materiaal van Heerlen zijn enkel *tegulae*, *imbrices* en bakstenen herkend (tabel 7.3.6). Daarnaast is ook een klein aantal platte fragmenten aanwezig die niet nader te determineren zijn.

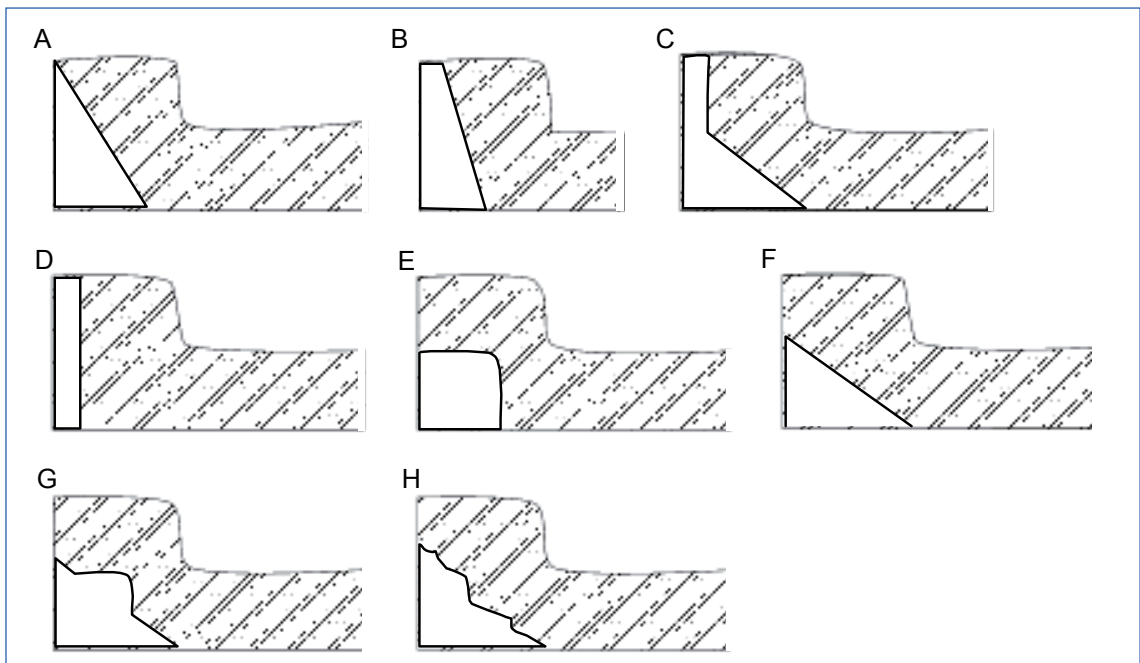
vorm/type	baksel							totaal
	HEVA 1	HEVA 2	HEVA 3	HEVA 4	misbaksel	middeleeuws	onbekend	
tegula	23	14	7	6				50
imbrex	8	18	3	7	1			37
baksteen	1	2				1		4
plat		5	2				1	8
onbekend			2				1	3
totaal	32	41	12	13	1	1	2	102

Tabel 7.3.6. Verdeling van de verschillende vormen over de baksels.

Een *tegula* is een tegel met een opstaande rand (de flens) en met uitsnijdingen op de twee uiteinden (figuur 7.3.2). Tijdens onderhavig onderzoek zijn 50 fragmenten van *tegulae* gevonden. De grootte van *tegulae* varieert; de grootste kunnen meer dan een halve meter lang zijn (Lammers, 1994: 165; Brodribb, 1987: 12). *Tegulae* hebben aan de boven- en onderzijde twee uitsnijdingen. Deze zorgen ervoor dat *tegulae* op een dak ineenschuiven en zo een continue waterdichte rij vormen. In dakconstructies werd de *tegula* samen met de gewelfde tegel, de *imbrex*, gebruikt. *Imbrices* zijn taps toelopende, gewelfde dakpannen die over de flenzen van twee naast elkaar gelegen *tegulae* geplaatst worden, waardoor een waterdichte constructie ontstaat. De *imbrices* lopen taps toe, zodat zij elkaar gedeeltelijk kunnen overlappen. In totaal zijn tijdens het onderzoek 37 *imbrices* aangetroffen.

Figuur 7.3.2. Schematische weergave van een tegula (Kars, 2005: 259, afb. 9.2).

Figuur 7.3.3. Overzicht van uitsnijdingen van tegularanden.

Uit Engels onderzoek is gebleken dat de dakconstructies door de tijd heen veranderen. Bij de eerste dakconstructies worden de *tegulae* door mortel bijeengehouden, later liggen ze los op en tegen elkaar. Technologische ontwikkeling in de dakbedekking is met name te zien aan de verandering in vorm van de uitsnijdingen aan de onderzijde van de *tegulae* (figuur 7.3.3). Te Heerlen zijn dertien fragmenten aangetroffen met uitsnijdingen aan de onderzijde van de *tegulae*. Slechts twee verschillende typen uitsnijdingen komen voor: type C en type F. De verdeling over de verschillende baksel is in tabel 7.3.7 weergegeven, waarbij opvalt dat meerdere type uitsnijdingen bij *tegulae* van hetzelfde baksel voorkomen.

baksel	type uitsnijding	
	C	F
HEVA 1	-	8
HEVA 2	1	2
HEVA 3	1	1
totaal	2	11

Tabel 7.3.7. Verdeling van de verschillende onderuitsnijdingen (zie figuur 7.3.3) over de baksel.

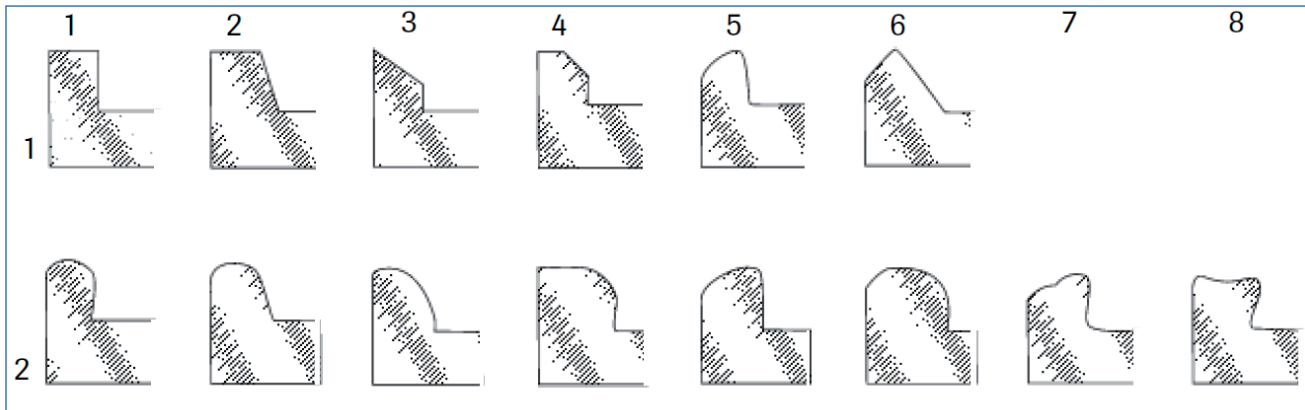
Tegulae zijn behalve als dakpan ook als vloer-, wand- en muurtegels gebruikt voor andere onderdelen in het gebouw (Brodrigg, 1987: 21). Hiertoe werd de flens bewust afgebroken of afgezaagd. Zo zijn te Kerkrade-Holzkuil *tegulae* aangetroffen waarvan beide flenzen waren weggehakt; deze *tegulae* zijn gebruikt in de wandconstructie van het koudwaterbad (Kars, 2005: 260). In Heerlen zijn twee exemplaren aangetroffen waarbij dit het geval is. Net als *tegulae* zijn *imbrices* ook voor andere doeleinden gebruikt dan als dakbedekking, bijvoorbeeld als verwarmingsbuizen (Brodrigg, 1987: 26-27).

Typen

Tussen het geanalyseerde keramisch bouw materiaal zijn in totaal 50 fragmenten van *tegulae* aangetroffen. Hiervan hebben er achttien een goed classificeerbare rand (figuur 7.3.4). Zoals uit tabel 7.3.8 blijkt, komt een groot aantal verschillende randtypen voor. De opstaande randen werden met de hand afgewerkt en kunnen zodoende per tegelmaker van vorm verschillen. Op één *tegula* kunnen zelfs twee verschillende opstaande randen zijn aangebracht. Daarnaast kan de vorm van één rand dusdanig variëren dat deze als twee randvormen uit de analyse komt. De verschillen in de randtypen uit Heerlen zijn vrij klein en duiden niet op verschillende producenten of productieplaatsen.

baksel	randtype				
	21	22	25	26	27
HEVA 1		5	2		1
HEVA 2	1	1	3	1	
HEVA 3			2	2	
totaal	1	6	7	3	1

Tabel 7.3.8. Overzicht van de verschillende randtypen van de *tegulae* per baksel.

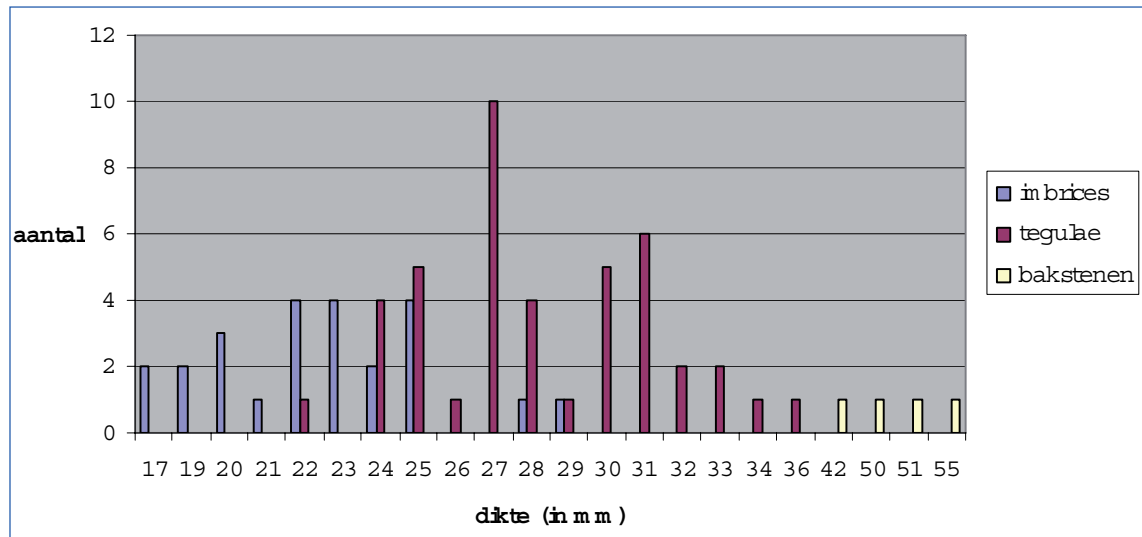

Figuur 7.3.4. Schematische weergave van de verschillende randtypen van tegulae uit de Romeinse tijd. De randen van de bovenste rij (varianten 1 t/m 6) hebben minstens één scherpe kant, die van de onderste rij (varianten 7 t/m 8) zijn afgerond.

Maten

Ondanks de grote fragmenten bouw materiaal kunnen slechts van enkele exemplaren de afmetingen van de zijden worden bepaald. Van één tegula in baksel HEVA 1 is een breedte aan de onderzijde van 30,9 cm vastgelegd. De lengte van de imbrices in baksel HEVA 1 varieert tussen 35,0 en 35,4 cm. De lengte van de imbrices in baksel HEVA 3 varieert tussen 38,5 en 39,3 cm.

Van alle fragmenten is ook de dikte bepaald. De dikte van de imbrices varieert tussen 17 en 29 mm, de dikte van de tegulae tussen 22 en 36 mm en de dikte van bakstenen tussen 42 en 55 mm (figuur 7.3.5).

Figuur 7.3.5. Dikte van de fragmenten keramisch bouw materiaal.

7.3.5 Indrukken

Indrukken op keramisch bouw materiaal kunnen zoals vermeld worden onderverdeeld in twee groepen: bewuste en onbewuste indrukken. Onder bewuste indrukken vallen stempels, signaturen en rekenmerken; onder onbewuste indrukken vallen alle indrukken die onbedoeld op een fragment zijn aangebracht, zoals voetafdrukken van dieren of mensen.

Stempels

Op zeven fragmenten van *tegulae* is een stempel aangetroffen. Het betreft alle stempels met het merk CTEC. Hoewel dezelfde stempel door sommigen als CEC of CETC wordt gelezen, lijkt CTEC de beste lezing. Hierbij vormen de T en E veelal een zogenaamde ligatuur, waarbij twee of meer letters als één vorm geschreven zijn. De Poorter & Claeys (1989: 39) onderscheiden vier typen CTEC-stempels:

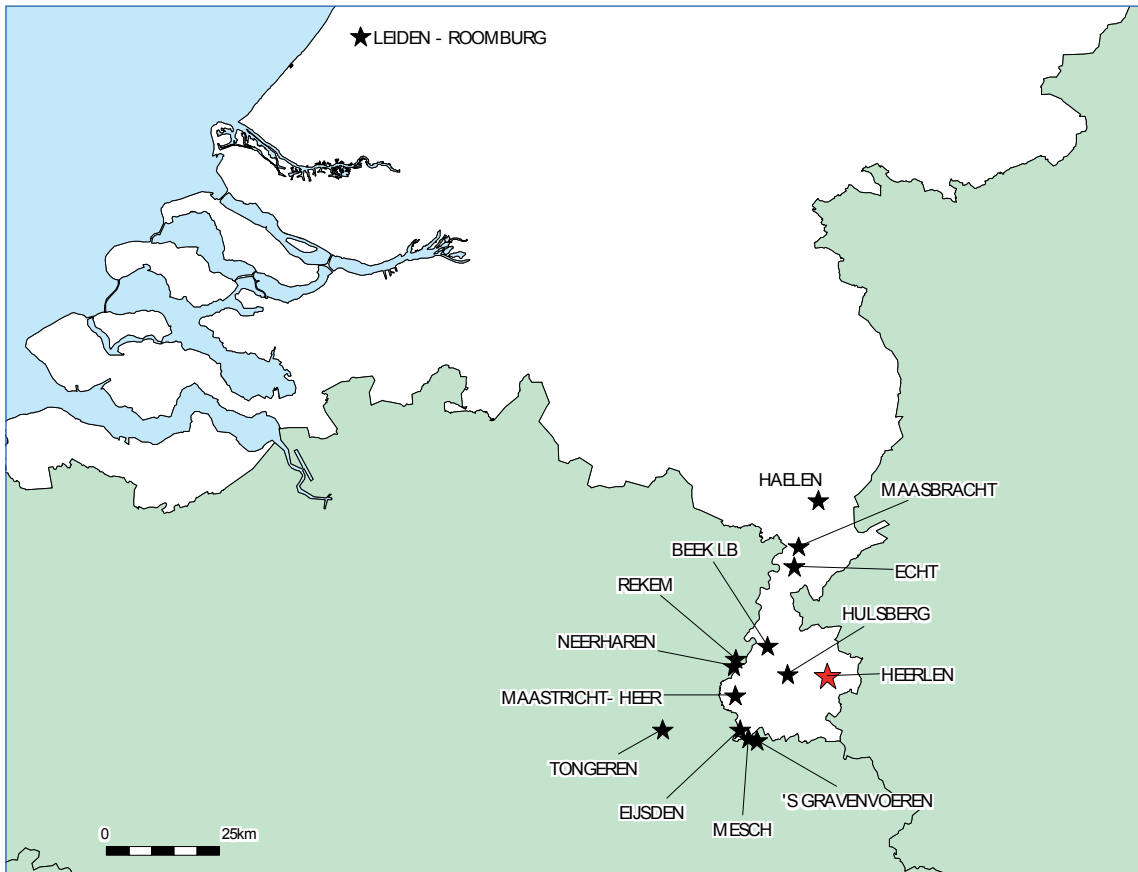
- Type A betreft een grote cirkelvormige stempel waarbij de letter E retrograde (omgekeerd) gestempeld is en in sommige gevallen een ligatuur met de T vormt.
- Type B betreft een kleine cirkelvormige stempel; tussen de letters C staat een ligatuur van de letters T en E of alleen een letter E.
- Type C betreft een stempel zonder kader; tussen de letters C staat een ligatuur van de letters T en E of alleen de letter E.
- Type D betreft een stempel in een rechthoekig kader.

De verschillende stempels hebben wellicht te maken met een verschil in datering. In Heerlen is één stempel van het type A aangetroffen en zes stempels van het type B. Het type A komt op baksel HEVA 1 voor. Stempels van het type B komen zowel op baksel HEVA 1 als HEVA 2 voor (figuur 7.3.6). De stempels behoren bij een civiele pannenbakkerij. De letters CTEC zijn geïnterpreteerd (De Poorter & Claeys, 1989: 39) als *C(anabae) TE(gularum)/TE(gulariorum) C(oriovallensium)*. Volgens deze interpretatie zou de civiele pannenbakkerij zich in het huidige Heerlen moeten hebben bevonden. Of dit werkelijk het geval is, zal uit verder onderzoek moeten blijken.

Figuur 7.3.6. Tegulae met CTEC-stempel.

De meeste dakpanfragmenten met CTEC-stempel zijn in Zuid-Limburg en Belgisch Limburg aangetroffen (figuur 7.3.7). Overige fragmenten met deze stempel zijn in Nederland onder andere bekend uit Echt, Eijsden-Mesch, Haelen-Melenborg (Bogaers, 1962-1963: 78), Heer-Backerbosch, Heerlen (Kars, 2007: 44-46), Hulsberg, Leiden-Roomburg, Maasbracht-Beek en hoogstwaarschijnlijk ook in Maastricht. In België zijn fragmenten met deze stempels aangetroffen in 's-Gravenvoeren, Neerharen-Rekem en Tongeren (mondelijke mededeling A. Vanderhoeven).

Figuur 7.3.7. Overzicht van de verspreiding van de producten met CTEC-stempel.

Signatures

Op negen fragmenten van *tegulae* zijn zogenaamde signatures aangetroffen. De fragmenten zijn van de baksels HEVA 1 en HEVA 2, de baksels uit de CTEC-pannenbakkerij. De betekenis van signatures is niet geheel duidelijk. Voorheen werd gedacht dat signatures werden aangebracht ter versiering van de pannen, om geluk af te dwingen of als teken om de kwaliteit of grootte van de pan aan te geven. Signatures zouden ook kunnen zijn aangebracht om te kijken of de pan al droog genoeg was om te worden gebakken. Uit onderzoek van Warry (2006: 90-91) is gebleken dat signatures werden aangebracht door de pannenbakker op een moment dat de pan nog nat was. Tevens komen de signatures slechts op een gedeelte van de pannen voor. Dat het bij signatures niet om merken gaat, valt af te leiden uit het gegeven dat op dezelfde soort pannen uit de CTEC pannenbakkerij verschillende signatures voorkomen. Een andere mogelijke interpretatie is dat de signatures gebruikt werden om de individuele productie van een bepaalde pannenbakker te markeren (Warry, 2006: 91).

RAAP-RAPPORT 2210

Wonen langs de Romeinse weg in Coriovallum
Valkenburgerweg 25A, gemeente Heerlen; een opgraving in de vicus van Heerlen

Op de *tegulae* uit Heerlen komen drie verschillende signaturen voor. Signatuur 1 is een krul die van rechts onder naar links onder is gezet. Signatuur 2 is een horizontale slinger. Signatuur 3 bestaat uit twee verticale strepen. Signatuur 1 lijkt bovendien door drie verschillende handen te zijn aangebracht en is derhalve in signatuur 1a, 1b en 1c opgedeeld (figuur 7.3.8). Het idee dat een signatuur één persoon zou aanduiden, lijkt daarmee ontkracht. Hoewel de exacte betekenis van de signaturen vooralsnog onduidelijk blijft, moeten ze een belangrijke rol in het productieproces hebben gespeeld. Het unieke van signaturen ten opzichte van stempels is de zichtbaarheid van het individu in het productieproces.

Figuur 7.3.8. *Tegulae* met signaturen.

Rekenmerken

Op één fragment van een *tegula* is een rekenmerk aangetroffen (figuur 7.3.9, linksonder: vondstnummer 285). Waarvoor het rekenmerk diende, is niet bekend. Wellicht had het te maken met het productieproces en was het merk bedoeld om een lading pannen te duiden (Brodrigg, 1987: 135). Het zou ook kunnen zijn dat het rekenmerk bedoeld was om de positie van de pan op het dak te duiden. De vraag rijst dan echter waarom slechts één pan gemerkt was.

Figuur 7.3.9. Afdrukken van dierenpoten. Bij V285 (linksonder) ook een rekenmerk.

Onbewuste indrukken

Op drie fragmenten van *tegulae* zijn indrukken van dierenpoten aangetroffen (figuur 7.3.9). De afdrukken zijn vermoedelijk van onder andere een kat en een hond. De pootafdrukken zijn op de pannen terechtgekomen terwijl deze lagen te drogen alvorens te worden gebakken. De aanwezigheid van afdrukken van dierenpoten vertelt ons iets over het productieproces, namelijk dat de pannen niet goed afgedekt werden terwijl ze lagen te drogen. Afdrukken van dierenpoten kunnen ons derhalve ook iets vertellen over de producent. De afwezigheid van pootafdrukken wijst op een professionele, gespecialiseerde bakkerij. De aanwezigheid van pootafdrukken duidt juist op een kleinere, niet fulltime werkende bakkerij (Kars, 2005: 266; Cram & Fulford, 1979: 201-210). Kennelijk gebeurde het echter ook wel eens bij professionele bakkers, want bij onderhavig onderzoek zijn twee van de drie dierindrukken niet op het HEVA 3 baksel gevonden.

7.3.6 Fragmentatie en verwerking

Het materiaal uit Heerlen is weinig gefragmenteerd en bevat veel zeer grote fragmenten. Maar liefst 75% van het materiaal valt in de grootteklasse 'zeer groot'. Hierbij moet wel vermeld worden dat in het veld selectie heeft plaatsgevonden, waarbij de allerkleinste fragmenten niet zijn meegenomen. Enkele *imbrices* zijn volledig intact aangetroffen. Van verwerking van het materiaal is nauwelijks sprake, zoals blijkt uit de leesbaarheid van stempels en signaturen. De lage frag-

mentatiegraad en het gebrek aan verwerking duiden er op dat we te maken hebben met materiaal dat hier primair gebruikt is en daarna in de grond terecht is gekomen.

7.3.7 Keramisch bouwmateriaal uit structuren: de kelder

In de meeste sporen komen slechts enkele fragmenten bouwmateriaal voor, waaraan weinig conclusies zijn te verbinden. Uitzondering hierop is de keldercontext uit werkput 7, die hieronder zal worden besproken.

Een grote hoeveelheid van het bouwmateriaal (n= 41, gewicht circa 53 kilo; 75% op basis van gewicht) is afkomstig uit de kelder en de trap die naar de kelder leidt. Uit deze context zijn *tegulae*, *imbrices* en bakstenen gevonden in baksels HEVA 1, HEVA 2 en HEVA 3. Alle CTEC-stempels en acht van de negen gevonden signatures zijn uit deze context afkomstig. De fragmentatiegraad van het materiaal is zeer laag; alle fragmenten uit de kelder behoren tot de klasse 'zeer groot'. Het materiaal lijkt direct afkomstig te zijn van de dakbedekking die zich op de bovenbouw van de kelder bevond. Opvallend is dat zich in de kelder zowel fragmenten van de baksels 1, 2 als 3 bevinden. De producten van de baksels 1 en 2 zijn vergelijkbaar qua vorm, grootte en afwerking, maar de producten van het baksel HEVA 3 verschillen hier sterk van. De *imbrices* van HEVA 3 zijn aanzienlijk groter en de producten van HEVA 3 in het algemeen zijn veel dikker en grover afgewerkt. De combinatie van *imbrices* in de baksels 1 en 2 met die in baksel 3 in één dak lijkt geen optie. Wellicht zijn de fragmenten in baksel 3 van een ander nabijgelegen gebouw of van een andere dakgedeelte (bouwfase). Het zou ook zo kunnen zijn dat de grotere *imbrices* in baksel 3 een andere functie hadden en bijvoorbeeld gebruikt zijn als nokbeschoeiing.

7.3.8 Conclusies

Tijdens onderhavig onderzoek is een klein aantal fragmenten keramisch bouwmateriaal onderzocht, voor het merendeel *tegulae* en *imbrices* die primair gebruikt zijn voor dakbedekking en in de kelder zijn gevallen. Het totale gewicht van de *tegulae*, *imbrices* en platte stukken bedraagt 69,635 kg.⁴⁶ In totaal zijn vier verschillende baksels onderscheiden. De baksels HEVA 1 en HEVA 2 zijn het best vertegenwoordigd en zijn beiden afkomstig uit een civiele, professionele pannenkokerij met een CTEC-stempel. Hoewel de exacte interpretatie van deze stempel nog niet zeker is, lijkt het zeer aannemelijk dat deze pannenkokerij zich in de omgeving van Heerlen bevond, mede door het gegeven dat de meeste exemplaren met een dergelijk stempel ook in deze omgeving zijn aangetroffen (zie figuur 7.3.7). Daar op beide baksels uit deze pannenkokerij dezelfde stempel voorkomt, mogen we ervan uit gaan dat ze min of meer gelijktijdig werden geproduceerd. De pannenkokerij beschikte dan over meerdere kleibronnen.

Dankzij de koppeling van de baksels HEVA 1 en HEVA 2 aan het CTEC-stempel wordt het in de toekomst mogelijk om veel meer ongestempeld keramisch bouwmateriaal uit de regio aan de pannenkokerij met CTEC-stempel te koppelen. Zoals uit de bakselbeschrijvingen blijkt, zijn deze pannen uit de CTEC-bakkerij van professionele kwaliteit. De producten zijn netjes afgewerkt en redelijk hard gebakken.

⁴⁶ We kunnen ervan uitgaan dat een gemiddelde *tegula* ongeveer 6,2 kg woog (Warry, 2006: 121; Brodribb, 1987: 11).

Pannen in baksel HEVA 4 zijn eveneens van goede kwaliteit. Ze zijn voorlopig echter nog niet aan een stempel/bakkerij te koppelen. Pannen in baksel HEVA 3 zijn veel slordiger geproduceerd en lijken zeer zeker niet uit de CTEC-bakkerij afkomstig te zijn.

Het aangetroffen materiaal bestaat voornamelijk uit grote fragmenten en is primair van aard; ze zijn niet secundair gebruikt. De meerderheid van het materiaal is afkomstig uit een kelder van een gebouw dat waarschijnlijk in het eerste of tweede kwart van de 3e eeuw uit gebruik is geraakt. Aangezien de fragmenten alle zeer groot zijn, lijkt het vanzelfsprekend dat de fragmenten afkomstig zijn van het dak dat zich op de bovenbouw van de kelder bevond. Opmerkelijk is dat zich tussen dit keldermateriaal verschillende maten *imbrices* bevinden. Wellicht wijzen de verschillende *imbrices* op verschillende bouwfasen of op dakbedekking van verschillende gebouwen of gebouwdelen. Het is echter ook mogelijk dat de grotere *imbrices* een andere functie hadden en bijvoorbeeld als nokpannen zijn gebruikt.

7.4 Metaal

7.4.1 Inleiding

Het archeologisch onderzoek heeft in totaal 99 metaalvondsten opgeleverd, bestaande uit 25 bronzen, 56 ijzeren en vijftien loden objecten. Daarnaast zijn nog twee slakken verzameld. Voor zover mogelijk zijn alle metaalvondsten gedetermineerd. Dit was echter bij veel vondsten, waaronder alle loodfragmenten, niet mogelijk omdat deze te gefragmenteerd zijn. Een gedetailleerde beschrijving van de vondsten is opgenomen in bijlage 3d/e/f.

Onder de metaalvondsten bevinden zich 22 Romeinse munten. De mate van conservering van deze munten is goed, waardoor 20 munten nauwkeurig gedetermineerd kunnen worden (91%). Slechts twee munten kunnen door sterke slijtage of corrosie niet aan een specifieke keizer worden toegeschreven.

De bewaringstoestand van de overige metalen voorwerpen is matig tot goed. De voorwerpen zijn grotendeels aangetast door corrosie en/of bronsrot. De snelheid van corrosie van metalen is afhankelijk van verschillende factoren, zoals de samenstelling van het metaal zelf, de zuurgraad, de aanwezigheid van vocht en de gehele bodematmosfeer. Over het algemeen zijn metalen voorwerpen in het lössgebied niet goed bewaard gebleven, maar verrassenderwijs bleken tijdens onderhavig onderzoek meerdere bronzen objecten na behandeling nog in goede staat. Deze objecten komen allemaal uit een zone onder het zuidelijke deel van de Romeinse weg (sporen 244, 245, 372, 373 en 376).

7.4.2 Munten

Door dr. F. Kemmers (Fleur Kemmers Numismatiek en Archeologie)

De vraagstelling met betrekking tot de muntvondsten richt zich op twee aspecten: de datering van de verschillende sporen zoals deze af te leiden is uit de muntvondsten en de situering van de vindplaats in een regionale context. Hierbij moet worden opgemerkt dat het aantal muntvondsten dusdanig klein is, dat wat betreft dit laatste aspect geen vergaande conclusies mogelijk zijn.

RAAP-RAPPORT 2210

Wonen langs de Romeinse weg in Coriovallum
Valkenburgerweg 25A, gemeente Heerlen; een opgraving in de vicus van Heerlen

Om de onderzoeksvragen te beantwoorden, zijn alle munten gedetermineerd en beschreven in een database. Vervolgens zijn de munten uit sporen (21 exemplaren) onderzocht om tot een datering van deze sporen te komen. Tot slot is het muntcomplex vergeleken met muntcirculatie in het Maas- en Rijngebied.

Materiaalbeschrijving

In tabel 7.4.1 zijn de muntvondsten van de vindplaats in chronologische volgorde opgenomen. Twintig munten konden nauwkeurig gedetermineerd worden; van twee munten kon slechts worden vastgesteld dat ze ergens in de Julisch-Claudische periode (tussen 27 voor en 68 na Chr.) vervaardigd zijn.

autoriteit	denominatie	datering	muntplaats	type	bewerking	vondstr.
Julisch/Claudisch	as	27 voor - 68 na Chr.	?	?		57
naar Julisch/Claudisch	imitatie-as	na 16 voor Chr.	Gallië/ Germanië	?		118
Augustus	as	16-2 voor Chr.	Roma	Muntmeester	klop TIB in cirkel	170
	as	16 voor - 14 na Chr.	Nemausus	RIC(I-2) 154-161	gehalveerd	181
naar Augustus	imitatie-as	na 7 voor Chr.	Gallië/ Germanië	Altaar van Lyon		116
	imitatie-as	na 7 voor Chr.	Gallië/ Germanië	Altaar van Lyon		131
naar Tiberius	imitatie-as	na 22 na Chr.	Gallië/ Germanië	Providentia		119
naar Claudius	imitatie-as	na 41 na Chr.	Gallië/ Germanië	Minerva		189
Nero	sestertius	64-67 na Chr.	Roma/Lugdunum	Roma		198
	as	66-67 na Chr.	Lugdunum	RIC(I-2) 543/605		202
	dupondius	67 na Chr.	Lugdunum	RIC(I-2) 596		113
naar Vespasianus	imitatie-as	na 71 na Chr.	Gallië/Germanië	Aequitas		105
Vespasianus	sestertius	71 na Chr.	Lugdunum	RIC(II-2) 167		180
	dupondius	71 na Chr.	Lugdunum	RIC(II-2) 1144		130
	as	71-79 na Chr.	Roma/Lugdunum	Adelaar		199
	as	77-78 na Chr.	Lugdunum	RIC(II-2) 1235		103
Vespasianus voor Domitianus	as	77-78 na Chr.	Lugdunum	RIC(II-2) 1290		129
Trajanus	dupondius/as	98-117 na Chr.	Roma	?		328
Antoninus Pius	sestertius	140-144 na Chr.	Roma	RIC(III) 598b		93
M. Aurelius voor Lucilla	sestertius	163-169 na Chr.	Roma	RIC(III) 1771		90
Commodus	sestertius	187-188 na Chr.	Roma	RIC(III) 513		292
Constans/ Constantius II	aes 3	337-341 na Chr.	Trier	GLORIA EXERCITVVS		44

Tabel 7.4.1. De muntvondsten in chronologische volgorde.

De oudste, duidelijk dateerbare munten zijn een muntmeester-*as* uit Rome, geslagen onder keizer Augustus en een gehalveerde *as* uit Nîmes, eveneens ten tijde van Augustus vervaardigd. Op de muntmeester-*as* is een klop aangebracht met de tekst 'TIB'; dit verwijst naar Tiberius en is vermoedelijk aangebracht ten tijde van diens veldtochten in het Rijngebied in het eerste decennium na Chr. (Chantraine, 1982: 37-38). Helaas is de *as* uit Nîmes dusdanig gesleten dat het niet meer mogelijk is vast te stellen of deze munt tot de zogenaamde eerste, tweede of derde serie van dit type behoort. Als de munt van de eerste serie van *Nemausus* (Nîmes) is (geslagen tussen 16 en 10 voor Chr.), behoort hij tot een type dat vooral in militaire versterkingen uit de periode van Augustus' campagnes in Germanië wordt aangetroffen. Vooral in de oudste kampen komt dit type massaal voor (Van Heesch, 1999: 349-351). Wanneer het om een munt uit de tweede of derde serie van *Nemausus* gaat (geslagen tussen 10 voor en 14 na Chr.), is het een relatief zeldzaam exemplaar. In tegenstelling tot munten uit de eerste serie van *Nemausus* komt dit type niet vaak buiten Zuid- en Midden-Frankrijk voor (Van Heesch, 1999: 96-97). Behalve deze twee officiële munten van Augustus zijn twee imitatiemunten aangetroffen, die een *as* van Augustus uit Lyon nabootsen. Daarnaast zijn een imitatie-*as* van Tiberius en één van Claudius aanwezig. Dergelijke imitaties komen veelvuldig voor en zijn in verband te brengen met een gebrek aan kleingeld in de periode tussen circa 45 en 65 na Chr. (Wigg, 1996: 425-427; Peter, 2001: 72). In deze periode produceerden de keizerlijke muntplaatsen geen bronsgeld. Om dit tekort op te vangen, zijn met name in de noordwestelijke provincies in deze periode op grote schaal imitaties van officiële munten gemaakt (King, 1996). Vier soorten munten zijn destijds op grote schaal nagemaakt: de altaar-*asses* van Augustus uit Lyon, de *asses* met de tempel van *Providentia* (Voorzienigheid) van Tiberius, de *asses* met het portret van Marcus Agrippa van Caligula en de *asses* met een afbeelding van Minerva van Claudius. Deze vier munttypen waren onder deze keizers in bulk aan het Rijn- en Maasgebied geleverd en vormden zo de voorhanden zijnde voorbeelden voor de nabootsers van munten.

In de laatste jaren van de regering van keizer Nero kwam de bronsgeldproductie weer goed op gang. Tijdens onderhavig onderzoek zijn drie munten van deze keizer gevonden; alle van veel voorkomende typen (Kemmers, 2006: 210-215, 228-230). Een grote groep munten op de vindplaats is geslagen onder de regering van keizer Vespasianus (69 tot 79 na Chr.). Voor zover dateerbaar zijn ze ofwel aan het begin van zijn regering (71 na Chr.) of aan het einde ervan (77-78 na Chr.) geslagen. In vrijwel alle muntcomplexen in de Germaanse provincies en *Gallia Belgica* met munten van deze keizer domineren de munten uit deze twee jaren (Kemmers, 2006: 210-215). Opmerkelijk is de imitatiemunt van Vespasianus. Zoals boven beschreven komen imitaties van de Julisch-Claudische keizers zeer vaak voor, maar kwam er een eind aan deze praktijk rond 65 na Chr. Incidenteel komen van latere keizers nog wel imitaties voor, maar vermoedelijk zijn deze niet zozeer als 'noodgeld', maar veel meer in de sfeer van daadwerkelijke valsemunterij te interpreteren.

Op de vindplaats is een opmerkelijk gat waar te nemen tussen enerzijds de munten uit de vroege Flavische tijd en anderzijds een serie Antonijnse munten (na 140 na Chr.). Enige uitzondering daarop vormt een munt van Trajanus, die echter dusdanig is aangetast dat een determinatie niet 100% zeker is. Alle drie de Antonijnse munten zijn *sestertii*. Dit is niet zeer opmerkelijk omdat vanaf het midden van de 2e eeuw na Chr. de grote *sestertius* de *dupondius* en *as* van lagere waarde geleidelijk aan verdringt (Peter, 2001: 202-205). Vermoedelijk hangt dit samen met een toenemende inflatie, waarbij munten van lage waarde een gering praktisch nut hebben. Chrono-

logisch dateren de drie munten precies uit het begin (rond 140 na Chr.), midden (rond 165 na Chr.) en eind (rond 190 na Chr.) van de Antonijnse periode.

De jongste munt van het opgegraven terrein is een koperen munt uit de 4e eeuw, geslagen in Trier in de periode 337 tot 341 na Chr. Muntjes van dit type zijn in gigantische hoeveelheden aange-munt en komen vaak voor op duidelijk 4e-eeuwse vindplaatsen, zoals tienduizenden exemplaren uit Trier. In het muntcomplex vormt dit exemplaar een vreemde eend in de bijt, aangezien munten uit de 3e eeuw en overige munten uit de 4e eeuw verder ontbreken.⁴⁷

Onder de munten is geen enkel exemplaar van edelmetaal. Aangezien muntvondsten uit de 1e en 2e eeuw na Chr. over het algemeen voor 90% uit bronsgeld bestaan, is bij het kleine aantal munten de afwezigheid van zilvergeld niet zeer opmerkelijk (Kemmers, 2009).

Datering van sporen

Tijdens de opgraving aan de Valkenburgerweg zijn resten aangetroffen van de Romeinse weg, die via *Coriovallum* van Boulogne-sur-Mer naar Keulen liep. Het grootste deel van de muntvondsten is gevonden in sporen die met deze weg samenhangen. Het betreft de greppelvullingen langs de Romeinse weg, een ophogingslaag ten zuiden van de weg en twee kuilen in het wegdek. Muntvondsten die geassocieerd konden worden met bewoningsresten ten zuiden van de weg zijn afkomstig uit een kleine depotvondst in de kelder, een aantal ophogingslagen en een kuil, die door de latere bebouwing doorsneden wordt (figuur 7.4.1 en kaartbijlage 1). Aangezien Romeinse munten een vrij lange circulatietijd konden hebben, geeft de aanwezigheid van een enkele munt in een spoor slechts een *terminus post quem* voor de vulling ervan. Meerdere munten in een spoor of in een aantal tot één structuur behorende sporen daarentegen kunnen het spoor wel vrij scherp dateren. In tabel 7.4.2 zijn de sporen met muntvondsten uit de opgraving weergegeven, vergezeld van een datering van het spoor of de *terminus post quem*.

De sporen 244, 245, 294 en 350 kunnen rond 80 na Chr. gedateerd worden. Uit andere vondstcomplexen is bekend, dat Julisch/Claudische imitatiemunten nog tot de midden-Flavische tijd vrij veel voorkwamen (Kemmers, 2006: 168-181). De niet-imitatiemunten uit deze lagen liggen chronologisch zeer dicht bijeen (tussen 66 en 78 na Chr.), wat een duidelijke aanwijzing vormt voor een depositie niet al te lang na de emissiedatum van de jongste munt. Anderzijds ontbreken de in het Rijn en Maasgebied zeer veel voorkomende munten van Domitianus uit de jaren 82 en 90-91 na Chr. Dit wijst er op dat de lagen vóór 82 na Chr. verzegeld zijn (Kemmers, 2006: 210-215).

De muntvondst gerelateerd aan de dunne verhardingslaag (spoor 241), ten zuiden van het wegdek, uit 71 na Chr. sluit uitstekend aan bij deze datering. De greppelvullingen aan de noordkant van de Romeinse weg bevatten eveneens een homogene groep munten uit de periode 67-79 na Chr., maar deze blijken volgens de putprofielen uit veel jongere tijd te dateren. Dit is waarschijnlijk ook de reden dat zich hier tussen ook een *sestertius* uit het midden van de 2e eeuw bevindt. Twee munten komen uit twee kuilen die door het wegdek heen zijn gegraven. Eén munt dateert uit de periode 163-169 na Chr., de ander is niet nauwkeurig dateerbaar maar lijkt in de Julisch-Claudische periode geslagen te zijn. De kuilen zijn waarschijnlijk van beduidend jongere datum: spoor 151 leverde ook aardewerk uit de Volle Middeleeuwen op. Ook de ophogingslaag ten zuiden van de weg lijkt samen te hangen met veel latere activiteiten, aangezien hierin de munt uit de 4e eeuw is aangetroffen.

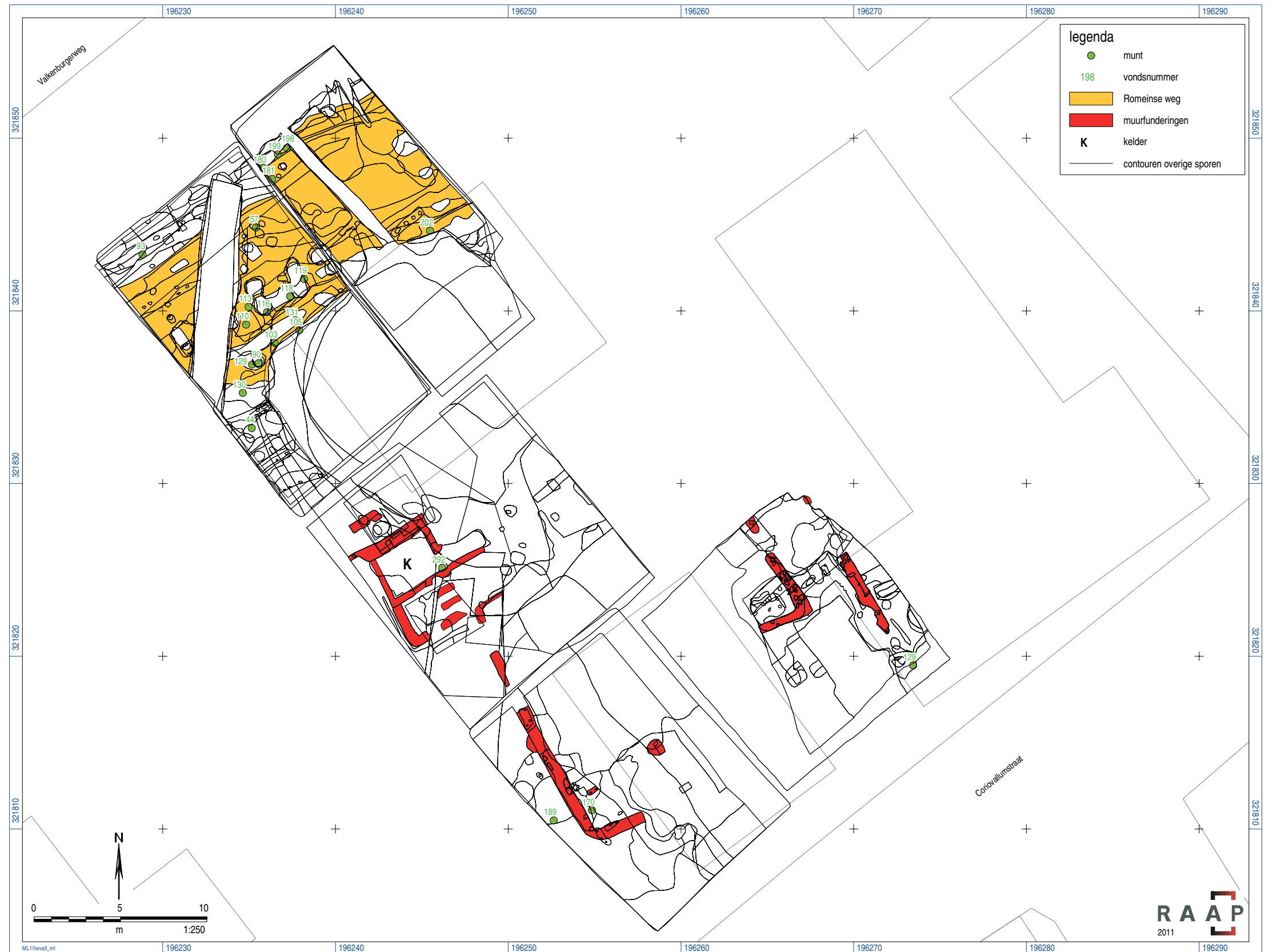
omschrijving	spoor	munt	datering
Romeinse weg	294	<i>sestertius</i> 71 na Chr.	midden-Flavisch
		<i>as</i> 16 voor -14 na Chr.	(circa 80 na Chr.)
	350	<i>as</i> 66-67 na Chr.	
greppelvullingen onder Romeinse weg	244	<i>as</i> 77-78 na Chr.	midden-Flavisch
		imitatie- <i>as</i> na 71 na Chr.	(circa 80 na Chr.)
		<i>as</i> 77-78 na Chr.	
	245	imitatie- <i>as</i> na 7 voor Chr.	
		imitatie- <i>as</i> na 16 voor Chr.	
		imitatie- <i>as</i> na 7 voor Chr.	
		imitatie- <i>as</i> na 22 na Chr.	
		<i>dupondius</i> 67 na Chr.	
(recente) greppelvullingen ten noorden van de Romeinse weg	227	<i>sestertius</i> 140-144 na Chr.	midden-Flavisch
	337	<i>as</i> 71-79 na Chr.	maar ook 2e eeuw
			<i>sestertius</i> 64-67 na Chr.
verharding ten zuiden van weg	241	<i>dupondius</i> 71 na Chr.	t.p.q. 71 na Chr.
jongere kuilen in wegdek,	151	<i>as</i> 27 voor-68 na Chr.	t.p.q. 27 voor Chr.
middeleeuws	204	<i>sestertius</i> 163-169 na Chr.	t.p.q. 163 na Chr.
laag onder muurwerk	277	<i>as</i> 16-2 voor Chr.	t.p.q. 10 na Chr.
ophogingslaag op de weg	136	<i>aes</i> 3 337-341 na Chr.	t.p.q. 337 na Chr.
kuil onder muurwerk	322	imitatie- <i>as</i> na 41 na Chr.	t.p.q. 41 na Chr.
bouwoffer (?) in keldervloer	434	<i>sestertius</i> 187-188 na Chr.	circa 200 na Chr.

Tabel 7.4.2. Omschrijving en voorgestelde datering voor de sporen met muntvondsten (t.p.q. = *terminus post quem*).

⁴⁷ Tijdens de mini-opgraving in 1960 is wel nog een tweede munt uit de 4e eeuw gevonden.

RAAP-RAPPORT 2210

Wonen langs de Romeinse weg in Coriovallum
Valkenburgerweg 25A, gemeente Heerlen; een opgraving in de vicus van Heerlen

Figuur 7.4.1. Verspreiding van de muntvondsten.

Twee munten uit een laag (spoor 277) en een kuil (spoor 322) onder de muurfundering (spoor 275) ten zuiden van de weg kunnen niet meer bieden dan een *terminus post quem* van respectievelijk 10 na Chr. (op basis van de klopping op de munt) en 41 na Chr. Tot slot is een munt samen met een ineengedrukte, geperforateerde beker direct onder de keldervloer gevonden. De opgravers interpreteren deze vondst voorzichtig als bouwoffer. De munt is een *sestertius* van Commodus uit de periode 187-188 na Chr. (figuur 7.4.2). Aangezien de munt nauwelijks slijtagesporen vertoont, lijkt het aannemelijk dat de depositie rond 200 na Chr. heeft plaatsgevonden.

Figuur 7.4.2. Een *Sestertius* van Commodus werd in een geperforateerde (incomplete) beker in de vloer van de kelder gevonden (vondstnummer 292).

De muntvondsten uit Heerlen in een groter kader

Zoals in de inleiding al werd opgemerkt, is het aantal muntvondsten uit de opgraving dusdanig klein dat vooral aan het ontbreken van bepaalde munttypen of keizers niet al te veel waarde kan worden toegekend. Wel is het mogelijk om aan te geven in hoeverre de aangetroffen munten passen in een groter beeld.

Helaas is er vrijwel niets bekend over de muntcirculatie in de Romeinse tijd in *Coriovallum*. In de nationale muntvondsten database NUMIS, beheerd door het Geldmuseum Utrecht, is bijvoorbeeld maar één Romeinse munt uit Heerlen opgenomen. Dat dit niet met de werkelijkheid strookt, blijkt bijvoorbeeld wel uit het gegeven dat alleen al op dit terrein, tijdens eerder onderzoek in 1960, minstens zeven munten zijn gevonden.⁴⁸ De muntvondsten kunnen dus niet vergeleken worden met andere lokale vondstcomplexen. Wel is er inmiddels een vrij goede indruk verkregen van muntcirculatie in het Maas- en Rijngebied (Van Heesch, 1998; Aarts, 2000; Kemmers, 2006).

⁴⁸ Dit blijkt uit aantekeningen van J. Gielen, in het archief van het Thermenmuseum. Het gaat om een schets van een kadastrale plan (schaal 1:200), waarop de vindplaatsen van munten en *fibulae* staan ingetekend. Het gaat om twee *sestertii* van Antonius Pius (138-161), een as van Trajanus (98-117), een Vespasianus (69-79), een Constatinius (317-337) en twee onbekende munten.

De relatief grote hoeveelheid Neroonse en (vroeg-)Flavische munten past in het patroon van muntcirculatie in het Maas-Demer-Scheldegebied, waar een sterke toename van het aantal muntvondsten in deze periode is waar te nemen (Aarts, 2000: 164, 187). Zoals elders in de Germaanse provincies en *Gallia Belgica* zijn de munten van Nero en Vespasianus in Heerlen aangemunt in Lyon. Kemmers (2006: 199-204, 210-215) heeft aangetoond dat vanuit Lyon de Rijnprovincies en *Gallia Belgica* met een aantal 'golven' aan muntgeld bevoorrad zijn geweest: in 66-67 na Chr., in 71 na Chr. en in 77-78 na Chr. Dit zijn precies de jaargangen waarin ook de scherp determineerbare Neroonse en Flavische munten uit Heerlen vervaardigd zijn.

De Julisch-Claudische (imitatie)munten uit Heerlen zijn van een typisch 'Rijnlands' profiel. De imitatie munten, de klop op één van de munten van Augustus en de *as* uit *Nemausus* zijn drie verschijnselen die meestal met de militaire sfeer in verband gebracht worden (Wigg, 1996; Peter, 2001; Van Heesch, 1999). Hiermee is echter niet gezegd dat de muntvondsten uit Heerlen aan enige vorm van militaire aanwezigheid gerelateerd moeten worden. Gezien de geassocieerde muntvondsten horen deze munten duidelijk thuis in een latere circulatie. Oorspronkelijk zullen ze wel via een militair kanaal in Heerlen beland zijn; duidelijke parallellen zijn bijvoorbeeld uit de vroeg-Romeinse militaire versterking uit Venlo bekend (Kemmers, 2010). De munt uit de 4e eeuw is van een zeer bekend type. Juist in het Maasgebied is in de 4e eeuw sprake van duidelijke activiteiten, in tegenstelling tot de Rijndelta. Vindplaatsen met grote aantallen munten uit de 4e eeuw als Maastricht, Tongeren, Cuijk, Blerick, Holtum en Neerharen getuigen hiervan (Aarts, 2000, 145-148, 156; Kemmers, in voorbereiding). De vondst van een dergelijke munt in Heerlen is dan ook niet zeer uitzonderlijk te noemen. Juist het geringe aantal doet vermoeden dat er nauwelijks significante activiteit ter plekke in de 4^e eeuw heeft plaatsgevonden.⁴⁹

Conclusies munten

De 22 Romeinse munten uit de opgraving vormen een vrij homogene groep. De met de aanleg van de Romeinse weg van Boulogne-sur-Mer naar Keulen geassocieerde sporen leveren een consistente muntdatering van rond 80 na Chr. op. Latere sporen duiden op activiteiten na het midden van de 2e eeuw. De bewoningssporen ten zuiden van de weg zijn nauwelijks met behulp van de muntvondsten te dateren. Uitzondering hierop is een bouwoffer(?) in de keldervloer, dat rond 200 na Chr. gedateerd kan worden en een *terminus post quem*-datering (41 na Chr.) van een kuil (spoor 322) die van boven wordt afgesloten door een muurfundering (spoor 275). In chronologische samenstelling, herkomst en type passen de uit Heerlen afkomstige munten uitstekend in het beeld zoals dat tot nu toe voor het Rijn- en Maasgebied bekend is.

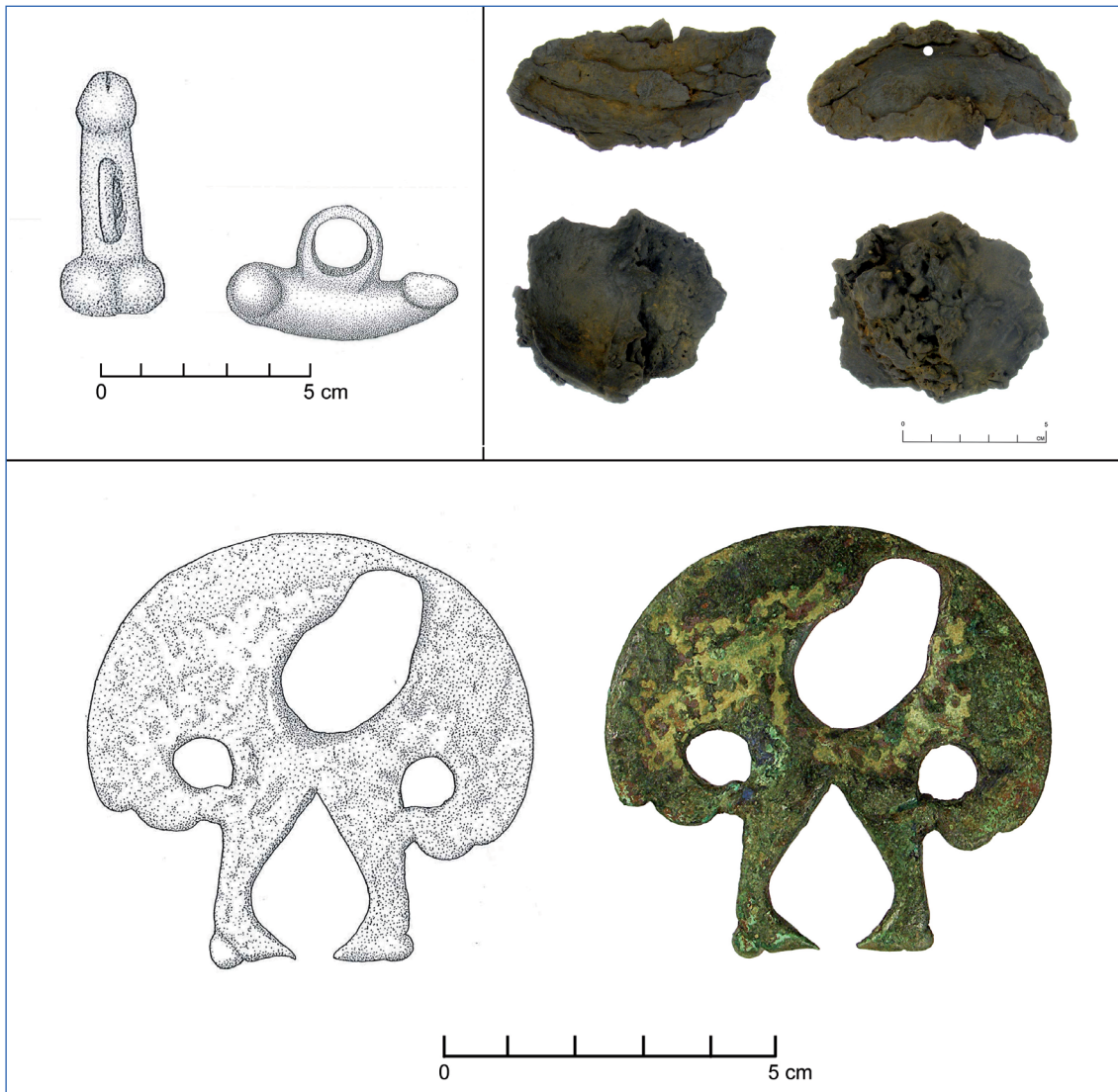
7.4.3 Overige metaalvondsten

Door drs. G. Hensen en drs. J. van Hemert (RAAP)

In deze paragraaf worden de overige metaalvondsten beschreven. Aangezien het slechts om een beperkt aantal vondsten gaat (n= 98) en de meeste hiervan zich niet nauwkeurig laten dateren, ontlenen deze metaalvondsten van Heerlen zich niet voor een uitgebreide analyse. Dit is voornamelijk het geval bij de loden objecten en ijzeren voorwerpen. De gedetermineerde vondsten zijn

⁴⁹ Tijdens onderhavig onderzoek is slechts één munt uit de 4e eeuw aangetroffen, maar uit het onderzoek in 1960 is op dit terrein is echter nog een tweede munt uit de 4e eeuw munt bekend: een Constatinius (317-337).

verdeeld over de categorieën *militaria* en paardentuig (n= 5), huis en tuin (n= 2), kledingaccessoires (n= 1), werktuigen (n= 3) en overige (n= 32). Van de overige 55 objecten kan geen categorie bepaald worden.

Figuur 7.4.3. *Militaria*: linksboven V120, rechtsboven V304 en onder V117.

Militaria en paardentuig

Tot de *militaria* behoren een *phallushanger* en een peltavormig riemuiteinde of gordelfragment (figuur 7.4.3: resp. vondstnummers V120 en V117). Ze zijn beide aangetroffen in spoor 245 (opvulling van mogelijke greppel bij herstel/verbreding van de weg), die volgens de munten rond 80 na Chr. gedateerd moet worden (zie § 7.4.2). Een *phallus* was niet enkel een vruchtbaarheids-symbool, maar diende ook om onheil af te weren. Kleine objecten in de vorm van een *phallus* werden dan ook dikwijls om de hals gedragen, in deuropeningen gehangen of aan de leren riemen van paarden bevestigd (Zwart, 1998: 249-250). Ze komen al voor vanaf de Augusteïsche periode, maar ondergaan door de tijd talloze veranderingen. Het hier gevonden type hanger wordt door Nicolay (2007: pl.91, B4) gedateerd tussen 120 en 300 na Chr. (periode 3). Een bronzen pelta-

RAAP-RAPPORT 2210

Wonen langs de Romeinse weg in Coriovallum
Valkenburgerweg 25A, gemeente Heerlen; een opgraving in de vicus van Heerlen

vormige hanger (vondstnummer 117) kan wellicht ook beschouwd worden als een onderdeel van de Romeinse militaire klederdracht of als paardentuig. Waarschijnlijk betreft het een riemuiteinde dat aan het uiteinde van de lederen band bevestigd werd om deze te verstevigen. Dit belette dat het uiteinde zich zou oprollen of uiteenrafelen. In de Nederlandse literatuur zijn geen duidelijke parallellen gevonden, maar vergelijkbare exemplaren zijn wel aangetroffen in Engeland en komen daar voor tussen de 1e en de 4e eeuw na Chr. (Appels & Laycock, 2007: 97).

Mogelijk behoren twee ijzeren komvormige fragmenten en een beslagplaatje uit spoor 247 (vondstnummer V304) ook tot de *militaria*. De beide komvormige voorwerpen hadden aan de binnenzijde een strook die eraan was vastgeklonken. Mogelijk betreft het harnasonderdelen, maar dat kan vanwege de fragmentatie niet met zekerheid bepaald worden.

Figuur 7.4.4. Teugelleider (boven, V99), bronzen baard van een sleutel (linksonder, V127) en draadfibula (rechtsonder, V108).

Huis en tuin

Eén van de opvallendste metaalvondsten uit Heerlen is een teugelgeleider (spoor 241; figuur 7.4.4: vondstnummer V99). Teugelgeleiders worden in de literatuur vaak bij het paardentuig ingedeeld. Ze worden echter voornamelijk geassocieerd met trekdieren, zoals ossen en muilieren (Besuijen, 2008: 74), zodat ze beter in de categorie huis en tuin ingedeeld kunnen worden. Teugelgeleiders zijn hoofdzakelijk gebruikt in associatie met het tuigen van karren. Het exemplaar uit Heerlen bestaat uit een forse bronzen ring (binnendiameter is 8 mm) die bevestigd is aan een 'dakvormige' kap waarvan de lange zijden met horizontale richels versierd zijn. Onder deze bronzen kap is een ijzeren naald bevestigd. Het feit dat de naald recht is en niet is verbogen tot een cirkel of rechthoek, maakt duidelijk dat de teugelgeleider direct in het hout bevestigd was. Vier soortgelijke teugelgeleiders zijn bekend uit de cultusplaats in Empel. Eén van deze teugelgeleiders heeft evenals het exemplaar uit Heerlen een rechte naald gehad (Nicolay, 2007: fig. 6.7, 1-4; nr. 3 toont de meeste overeenkomst met het exemplaar uit Heerlen). De teugelgeleiders van dit type (Nicolay B) kunnen gedateerd worden in de Claudisch-Flavische periode (Nicolay, 2007: 223, 225).

Een klein bronsfragment uit spoor 245 betreft de baard van een tilsleutel (figuur 7.4.4: vondstnummer V127). De sleutelbaard bestaat uit vijf opstaande pinnen verdeeld over twee rijen, wat kenmerkend is voor de zogenaamde 'hef-sluit-sloten'. Deze sloten werden in het begin van de Augusteïsche tijd geïntroduceerd en bleven tot in de tweede helft van de 3e eeuw in gebruik. Tilsleutels waren in de Keizertijd in alle noordwestelijke provincies gangbaar (Oosterbaan, 2007: 27-31). Relatief uitzonderlijk is dat de sleutelbaard uit Heerlen vervaardigd is van brons. In de meeste gevallen is namelijk alleen de greep van brons en is de baard in ijzer uitgevoerd. De sleutels werden gebruikt voor het sluiten van deuren, kasten en kisten. Meestal zijn de grotere exemplaren van ijzer vervaardigd, terwijl de kleinere exemplaren (tot ongeveer 7 cm) in brons zijn gegoten (Oosterbaan, 2007: 18). Over de grootte kan bij het exemplaar van Heerlen niets gezegd worden, aangezien slechts enkele tanden van de baard bewaard zijn gebleven.

Kledingaccessoires

De kledingaccessoires blijven beperkt tot één *fibula* aangetroffen in spoor 245 (figuur 7.4.4: vondstnummer V108).⁵⁰ Een *fibula* is een mantelspeld, in eerste instantie een functioneel object, met als doel het bijhouden van de kleding. Gezien de vorm kan de *fibula* als de voorloper van de veiligheidsspeld beschouwd worden. De meeste *fibulae* bestaan uit een koperlegering, maar ook ijzeren, zilveren en gouden exemplaren komen voor. De oudste mantelspelden in Europa dateren uit de Kopertijd/Bronstijd en zijn dus geen Romeinse uitvinding. Naast een functionele had de *fibula* ook een decoratieve en soms rituele betekenis. We vinden door de tijd dan ook talrijke uiteenlopende vormen terug.

Het aangetroffen exemplaar betreft de veelvoorkomende draadfibula van het type Almgren 15 met hoekig gebogen beugel (Almgren, 1923). Het hier gevonden exemplaar is, afgezien van één winding, volledig bewaard gebleven. Deze *fibulae* zijn de directe opvolgers van de vroege draadfibulae met rond gebogen beugel die in de eerste helft van de 1e eeuw gebruikt zijn. De draadfibulae Almgren 15

⁵⁰ In onderhavig onderzoeksgebied zijn (minstens) nog drie andere *fibulae* gevonden tijdens het onderzoek in 1960, zoals blijkt uit de dagrapportages van J. Gielen. Zie Archief Thermenmuseum, dagrapporten 6-29 april, 1960, terrein Coriovallumstraat 44, sectie E, Nr.2912.

met hoekig gebogen beugel komen voor vanaf de Flavische tijd tot in de Hadrianische tijd (Böhme 1972, 14-16; Verhelst, 1999: 42). Het is niet duidelijk of deze *fibulae* ook nog in de tweede helft van de 2e eeuw zijn gedragen, maar in Xanten zijn nog enkele exemplaren gevonden die in deze periode gedateerd worden (Boelicke, 2002). Het verspreidingsgebied van de Almgren 15 valt grotendeels samen met dat van de vroege draadfibulae langs de Neder- en Boven-Germaanse *limes* (Verhelst, 1999, 42; Haalebos, 1986, 51-52).

Werktuigen

Drie metaalvondsten kunnen ingedeeld worden in de categorie 'werktuigen', namelijk een hamer, een sikkelmes en een fragment van een sikkel(mes). De hamer uit Heerlen, gevonden in de keldervulling, is een zogenaamde *Doppelfinnenhämmer* (vondstnummer V168), ook wel bilhamer of zwaaispits genoemd (zie figuur 7.5.1). Dergelijke hamers hebben twee identieke zijden die vanuit het midden spits toelopen. De bovenzijde is bij de schacht wat verbreed, maar richting de uiteinden blijft de breedte constant (vergelijk Harnecker, 1997, Tafel 14, Kat. nr. 113). Dit type hamer was bestemd voor (maal)steen- en metaalbewerking (Gaitzsch, 1980: 94-96, abb. 9). Beide vondsten werden in de keldervulling aangetroffen, hetgeen deze mogelijkheid benadrukt. De *Doppelfinnenhämmer* kan normaal niet nader binnen de Romeinse tijd gedateerd worden, maar hier wordt het keldercomplex aan het eind van de 2e eeuw, begin van de 3e eeuw gedateerd (IIId-IIIa/b; zie § 7.2.5). Het eveneens in de kelder (spoor 427) gevonden complete ijzeren sikkelmes (in Engels: *reaping-hook*) heeft een korte handvatsteel met een gerond uiteinde (figuur 7.4.5: vondstnummer V304). Het blad komt overeen met de sikkelmessen die Manning tot type 2 rekent (Manning, 1985, 53, 55, plate 22-33, m.n. F26 en F30-33). Deze sikkelmessen komen al vanaf de Late IJzertijd voor, maar zijn vooral uit de Romeinse tijd bekend (Manning, 1985: 53). Een ander bronsfragment uit de stort van put 5 zou mogelijk ook tot een sikkel kunnen hebben behoord (figuur 7.4.5: vondstnummer V28), maar de vorm van dit exemplaar kan niet nader gespecificeerd worden.

Figuur 7.4.5. Sikkelmessen (vondstnummers V28 en V304).

RAAP-RAPPORT 2210

Wonen langs de Romeinse weg in Coriovallum
Valkenburgerweg 25A, gemeente Heerlen; een opgraving in de vicus van Heerlen

Overig

Enkele metalen objecten passen niet (direct) in de bovengenoemde onderverdeling. Een opvallende vondst is bijvoorbeeld een brede ijzeren plaat met gaten voor vijf spijkers die (gedeeltelijk) nog aanwezig zijn (figuur 7.4.6, boven: vondstnummer V289). De plaat is eveneens in de kelder aangetroffen. De functie van dit voorwerp is onduidelijk. Mogelijk is het onderdeel van karbeslag.

Verder kan in deze categorie nog melding gemaakt worden van een klein bronzen bolletje met twee afgeplatte zijden (figuur 7.4.6, rechtsonder: vondstnummer V126) en een bronzen pen met een schijfvormige kop (figuur 7.4.6, linksonder: vondstnummer V91). Van deze laatste zijn geen duidelijke parallellen gevonden, maar mogelijk is het onderdeel van kistbeslag. Vondstnummer V126 zou een fragment van een spelonderdeel of versiering kunnen zijn, maar dit blijft speculatief.

Figuur 7.4.6. Enkele onbepaalde voorwerpen van metaal (boven V289, linksonder V91 en rechtsonder V126).

RAAP-RAPPORT 2210

Wonen langs de Romeinse weg in Coriovallum
Valkenburgerweg 25A, gemeente Heerlen; een opgraving in de vicus van Heerlen

*Figuur 7.5.1. Molensteen (vondstnummer V324)
en bilhamer (vondstnummer V168).*

RAAP-RAPPORT 2210

Wonen langs de Romeinse weg in Coriovallum
Valkenburgerweg 25A, gemeente Heerlen; een opgraving in de vicus van Heerlen

Tenslotte zijn nog 29 spijkers aangetroffen, waarvan de meeste een platte ronde kop hebben. Een aantal spijkers is relatief groot (circa 10 tot 15 cm lang) en vermoedelijk in de bouw gebruikt.

Conclusie overig metaal

Geconcludeerd kan worden dat veel metalen voorwerpen vanwege de sterke fragmentatie niet goed gedetermineerd kunnen worden, waarbij slechts zelden een (ruime) datering mogelijk is. Naast typische resten uit een (civiele) nederzetting, zoals munten, spijkers, werktuigen of een *fibula*, zijn ook enkele artefacten aangetroffen die op een mogelijke relatie met militairen wijzen. Het gaat om een *phallushanger* en een peltavormig (beslag)plaat, die beide in de context van herstel/verbreding van de weg zijn aangetroffen. Beide kunnen onderdeel van paardentuig zijn geweest, maar dit is niet noodzakelijk. Voornamelijk *phallushangers* komen ook in normale nederzettingcontexten voor.

7.2.4 Slakmateriaal

Door dr. P. de Rijk (*Archeomedia*)

Het slakmateriaal uit Heerlen bestaat uit twee stukken slak met een totaalgewicht van 190 gram. Het grootste stuk (178 gram) meet 5,0 x 8,9 x 3,2 cm en is met een ijzerhoudende laag bedekt. Hierdoor zijn slechts weinig details te zien. De slak is opgebouwd uit slakdruppels die aan de zijde van de blaasbalg tot een planoconvexe slak zijn samengegroeid. De onderzijde toont afdrukken en insluitingen van houtskool. Aan de zijkant is een klein fragment gebrande leem te zien dat als rest van de lemen haardbekleding of hitteschild (een doorboorde lemen plaat om de blaasbalg tegen het vuur in de haard te beschermen) te interpreteren is. De leem is lichtroodbruin en was waarschijnlijk niet gemagerd. De bovenzijde van de slak is deels silicaatrijk en vesiculair (met blaasjes), veroorzaakt door de reactie tussen de lemen haardbekleding en de brandstofas. De slak is partieel licht magnetisch aan de onderzijde. Dit stuk kan als smeedslak worden gedefinieerd.

Het kleinste stuk (12 gram) meet 3,7 x 3,4 x 0,8 cm en is eveneens met een ijzerhoudende laag bedekt. Het stuk is licht magnetisch en is mogelijk een ijzerfragment van een band of plaatje.

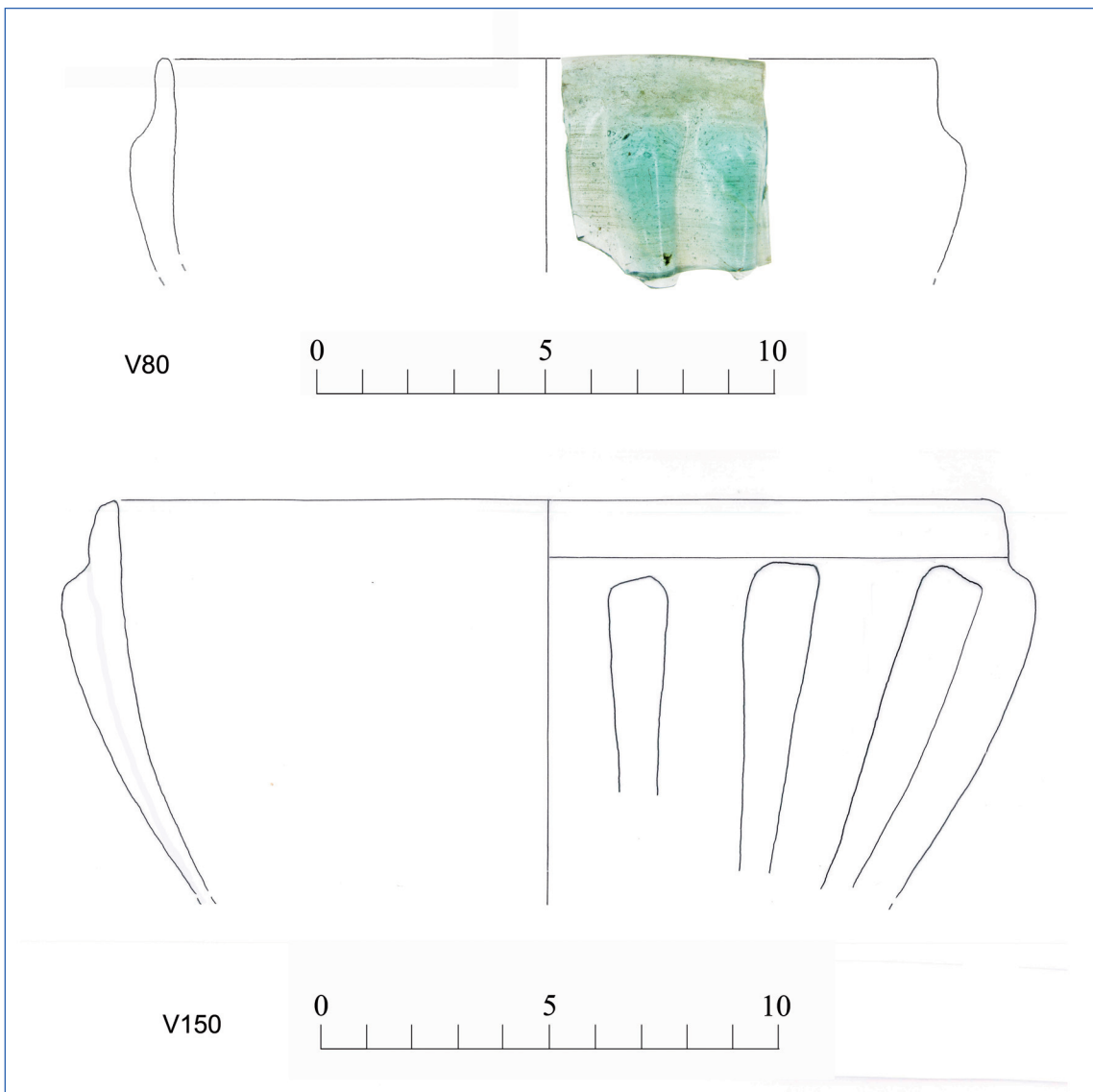
Concluderend zijn in Heerlen een planoconvexe smeedhaardslak en vermoedelijk een fragment van een roestig ijzeren plaatje of band gevonden. De slak kan er op wijzen dat op of nabij dit perceel in Heerlen een smid werkzaam was.

7.5 Natuursteen

Uit de puinrijke vulling van de kelder is een groot fragment van een molensteen van basaltlava afkomstig (figuur 7.5.1: vondstnummer V324). Het betreft de bovenzijde van een looper die bijna 2 kg weegt en circa 40 x 21 cm groot is. De looper is ter hoogte van de geprofileerde binnenrand circa 8,5 cm dik en wordt naar buiten toe steeds dunner. De geprofileerde binnenrand heeft een diameter van circa 18-20 cm, waarbuiten nog een afstand van 29 cm opgemeten kan worden. De buitenrand zelf is niet behouden, maar aangezien de looper hier nog slechts 4 cm dik is, zal de looper niet veel groter zijn geweest. De totale diameter van de looper zal dan tussen 76 en 85 cm hebben gelegen.

7.6 Glas

Vier fragmenten van blauwig glas met kleine luchtbelletjes dateren uit de Romeinse tijd (1e of 2e eeuw na Chr.). Drie fragmenten (vondstnummers V70, V80 en V150; figuur 7.6.1) zijn afkomstig van ribkommen, waarschijnlijk van het type Isings 3.⁵¹ Bij twee fragmenten kan de diameter van de rand nog bepaald worden, namelijk 16 en 21 cm. Het vierde fragment is eveneens afkomstig van vaatwerk, maar het type kan niet bepaald worden.

Figuur 7.6.1. Romeins glas (vondstnummers V80 en V150).

⁵¹ Isings, 1957: 17-21; vergelijk ook Isings, 1970: catalogusnr. 69-70, fragmenten van een ribkom, afkomstig van de Nobelstraat/Kap. Berixstraat in Heerlen, gedateerd 1e eeuw na Chr. en catalogusnr. 50-52; afkomstig van Maastricht- Grote Staat en Oude Minnebroedersstraat en daterend uit 1e of begin 2e eeuw na Chr.

7.7 Bot

Door drs. J. van Dijk (Archeoplan Eco)

7.7.1 Inleiding en methoden

Het archeologisch onderzoek heeft een kleine hoeveelheid dierlijk botmateriaal (n=112) opgeleverd, dat alleen handmatig is verzameld. Bij de analyse van de dierlijke resten zijn van elk botfragment (indien mogelijk) gegevens opgetekend met betrekking tot soort, skeletelement, leeftijd, sexe, fragmentatie, afmeting en specifieke kenmerken zoals hak-, snij- of zaagsporen alsmede sporen van verbranding, vraat of pathologische aandoeningen.⁵² Al deze gegevens zijn vastgelegd in een databestand (zie bijlage 3i). Sommige zoogdierresten kunnen niet meer op soort worden gebracht, maar nog wel worden ingedeeld naar diergrootte. Paarden en runderen worden tot de grote zoogdieren gerekend. Schapen, geiten, varkens en honden zijn middelgrote zoogdieren. Resten van kleine zoogdieren zijn niet aangetroffen. Behalve het aantal resten is ook het gewicht van de zoogdierresten vastgelegd. Het gewicht is te beschouwen als een maat voor de hoeveelheid vlees om de botten.

Verschillende onderzoeksmethoden zijn gebruikt bij de interpretatie van de gegevens. Een schatting van de leeftijd waarop de dieren zijn geslacht (of gestorven), is enerzijds gedaan met behulp van de postcraniale (niet tot de schedel behorende) botten. Vooral pijpbeenderen leveren postcraniale leeftijdsgegevens. Bij een volwassen dier is zowel het bovenste als het onderste uiteinde van een pijpbeen vergroeid met de schacht. De leeftijd waarop deze vergroeiing ongeveer plaatsvindt, is voor de diverse gedomesticeerde soorten geïnterpreteerd (Habermehl, 1975).

Anderzijds vindt een schatting van de leeftijd plaats met behulp van gebitselementen aan de hand van de doorbraak, wisseling en slijtage van de kiezen. Voor de aanduiding van de slijtage is de methode van Grant (1982) gebruikt. De indeling van de leeftijdsgroepen is gebaseerd op Hambleton e.a. (2006; gebaseerd op Gordon & Buikstra, 1981). Informatie met betrekking tot het skeletelement en de leeftijd is in bijlage 3i vermeld.

7.7.2 Resultaten

In totaal zijn 112 fragmenten ter determinatie aangeboden. Een aantal van deze resten vertoont recente breuken. Door tijdens de analyse de fragmenten te passen, zijn betere resultaten te behalen bij de determinatie, maar het aantal resten wordt kleiner omdat passende fragmenten als één zijn geteld. Op deze wijze zijn 81 dierlijke resten overgebleven (tabel 7.7.1).

Conservering

De broosheid en de vertering van het botmateriaal geven inzicht in de conservering. De broosheid van het merendeel van het bot is conform klasse 2 zoals beschreven in Huisman e.a., 2006 (gebaseerd op Gordon & Buikstra, 1981; breekbaar maar compleet bot of botfragment). De broosheid van het materiaal is de reden waarom een aantal resten recente breuken vertoont. Een opdeling in verschillende stadia of klassen is ook van toepassing bij de mate van vertering (Behrensmeyer, 1978). De verteringsgraad is te plaatsen in stadium 1, waarbij het bot barsten vertoont die parallel lopen met de vezelstructuur of een

⁵² Tijdens de determinatie is gebruik gemaakt van de vergelijkingscollectie van Archeoplan Eco te Delft.

RAAP-RAPPORT 2210

Wonen langs de Romeinse weg in Coriovallum
Valkenburgerweg 25A, gemeente Heerlen; een opgraving in de vicus van Heerlen

resterend botvolume	n	%
0-10%	20	27,8
10-25%	31	43,1
25-50%	15	20,8
50-75%	2	2,8
75-100%	4	5,6
subtotaal	72	100,0
gebitselementen	9	
eindtotaal	81	

Tabel 7.7.1. Fragmentatiegraad van het botmateriaal (n = aantal resten).

mozaïekpatroon vormen op de gewrichtsoppervlakten. Naast de broosheid en de verwerking geven ook de fragmentatiegraad en de determineerbaarheid van het botmateriaal een indruk van de mate van conservering. Enerzijds resteert bij nog geen derde deel (28%) van het onderzochte materiaal slechts 10% of minder van het oorspronkelijke botvolume (tabel 7.7.1). Anderzijds is van slechts 8% meer dan de helft overgebleven en zijn complete botten niet gevonden. Het materiaal is derhalve wel gefragmenteerd, maar niet in grote mate. Driekwart van de resten kan op soort worden gebracht en dit duidt op een goede determineerbaarheid (tabel 7.7.2). Een klein deel kan alleen naar diergrootte worden ingedeeld en iets meer dan een vijfde deel bestaat uit botsplinters. Uit de verwerings- en broosheidklassen, de fragmentatiegraad en de determineerbaarheid is te herleiden dat het botmateriaal redelijk goed is geconserveerd.

determineerbaarheid	n	%
op diersoort	61	75,3
op diergrootte	3	3,7
niet te determineren	17	21,0
totaal	81	100,0

Tabel 7.7.2. Determineerbaarheid van het botmateriaal (n = aantal resten).n (n = aantal resten).

Context

Van twee resten is de archeologische context niet meer te achterhalen (tabel 7.7.3). Eén van de resten is een fragment van een middenvoetsbeen van een rund. Het andere fragment is een niet op soort te brengen botsplinter. Beide resten zijn niet in de verdere beschrijving opgenomen. Alle overige dierlijke resten zijn te dateren in de Romeinse context. Daarbinnen is een deel van de resten toe te wijzen aan een bepaalde structuur (tabel 7.7.3). Het botmateriaal is als een groep per structuur beschreven.

context	n	g
onbekend	2	88,1
Romeinse weg (sporen 15, 244 en 245)	24	515,1
mogelijke houtbouw (sporen 124, 380 en 416)	3	6,3
kelder (sporen 195, 275, 321, 427 en 429)	18	527,0
algemeen Romeinse context	34	1.595,8
eindtotaal	81	2.732,3

Tabel 7.7.3. Verdeling van botresten over belangrijkste contexten.

RAAP-RAPPORT 2210

Wonen langs de Romeinse weg in Coriovallum
Valkenburgerweg 25A, gemeente Heerlen; een opgraving in de vicus van Heerlen

Alle dierlijke resten zijn afkomstig van zoogdieren (tabel 7.7.4). Andere dierklassen zoals vogels of vissen zijn niet aangetroffen. Van de zoogdieren zijn resten van rund, paard, schaap/geit, varken en hond aanwezig. Rund is met de meeste resten vertegenwoordigd. Met betrekking tot de resten van de Romeinse weg en in de kelder zijn ook de meeste stuks afkomstig van rund. Verder zijn schaap/geit en varken vertegenwoordigd met één tot drie botfragmenten. Paard en hond komt in deze contexten niet voor. Het enige op soort te brengen fragment in een spoor van de mogelijke houtbouw is van een schaap of geit.

context	Romeinse weg		mogelijke houtbouw		kelder		algemeen Romeinse context		eindtotaal		Nederlandse naam
	n	g	n	g	n	g	n	g	n	g	
<i>Bos taurus</i>	13	467,2	-	-	11	492,0	22	1.079,8	46	2.039,0	rund
<i>Equus caballus</i>	-	-	-	-	-	-	3	422,4	3	422,4	paard
<i>Ovis aries / Capra hircus</i>	2	9,4	1	5,9	1	6,8	3	52,0	7	74,1	schaap/geit
<i>Sus domesticus</i>	1	1,0	-	-	1	17,9	1	19,8	3	38,7	varken
<i>Canis familiaris</i>	-	-	-	-	-	-	1	14,1	1	14,1	hond
large mammal (indet.)	1	11,9	-	-	-	-	1	5,4	2	17,3	groot zoogdier
medium mammal (indet.)	1	4,5	-	-	-	-	-	-	1	4,5	middelgroot zoogdier
mammal, indet.	6	21,1	2	0,4	5	10,3	3	2,3	16	34,1	zoogdier, niet te determineren
totaal	24	515,1	3	6,3	18	527,0	34	1.595,8	79	2.644,2	

Tabel 7.7.4. Spectrum van het botmateriaal in verschillende contexten (n = aantal resten; g = gewicht in gram).

De resten van rund zijn afkomstig uit alle lichaamsdelen: kop, romp, voor- en achterpoot en voet. Elf postcraniale resten en zeven onderkaken geven informatie over de slachtleefijd. De postcraniale resten zijn zowel van dieren die in het eerste levensjaar zijn geslacht als van dieren die ouder zijn geworden dan 3,5 jaar. De meeste dieren zijn ouder dan 2-2,5 jaar oud geworden. Gezien de slachtleefijd bij de kaken zijn ze zelfs een stuk ouder geworden: twee kaken zijn van dieren die op een leeftijd van 1-1,5 jaar oud zijn geslacht, één kaak is van een volwassen dier (ongeveer 4 jaar oud) en vier kaken zijn van oudvolwassene en/of senior-dieren. De runderbotten vertonen slachtsproten zoals hak- en snijsporen (tabel 7.7.5). De haksporen zijn zichtbaar op een sprongbeen, een bekkenfragment (diverse diepe haksporen), een dijbeen en een middenvoetsbeen. Op de schacht van een spaakbeen is een snijspoor zichtbaar. Een middenhandsbeen is aangevreten door een hond.

	Romeinse weg		mogelijke houtbouw		kelder		algemeen Romeinse context		
	hak	brand	hak	brand	hak	brand	hak	snij	vraat
	n	n	n	n	n	n	n	n	n
rund	3	-	-	-	-	-	2	1	1
schaap / geit	-	1	1	-	-	-	-	1	-
varken	-	-	-	1	-	-	-	-	-
eindtotaal	3	1	1	1	1	1	2	2	1

Tabel 7.7.5. Sporen op de botresten (n = aantal resten).

Drie paardenresten komen uit de kop en de voorpoot. Een spaakbeen is van een dier dat tenminste 3,5 jaar oud is geworden. Op de resten van paard zijn geen slacht-, brand- of vraatsporen zichtbaar. Zeven resten van schaap/geit komen van de kop, de voorpoot en de achterpoot. Een onderkaak is van een dier dat 2-3 jaar oud is geworden. Een verbrand schouderbladfragment vertoont een hakspoor en op de schacht van een opperarmbeen is een snijspoor zichtbaar. Drie varkensresten zijn afkomstig van de kop en de achterpoot. Alleen een onderkaak geeft informatie over de slachtleeftijd: het is van een dier dat tegen het eind van het derde levensjaar is geslacht. Een scheenbeenfragment is gecalcineerd. Van een hond is een fragment van een heiligbeen aangetroffen. Dit bot levert geen informatie over de sterfteleeftijd. Het vertoont ook geen slacht-, brand- of vraatsporen. Uit tabel 7.7.5 blijkt dat op de botten uit de kelder geen slachtsporen zijn aangetroffen.

7.7.3 Discussie

Tussen de contexten lijken weinig verschillen te bestaan voor wat betreft de samenstelling van het botmateriaal. Overal komt rund, schaap/geit en varken voor, met uitzondering van de mogelijke houtbouw waar alleen schaap/geit is aangetroffen. In deze laatste context zijn echter slechts drie botfragmenten aangetroffen. Uit de slachtsporen op de botten van de vleesleveranciers rund, schaap/geit en varken blijkt dat het om voedselresten gaat. Het ontbreken van slachtsporen op de botten uit de kelder berust waarschijnlijk op toeval.

De botten lichten een klein tipje van de sluier op over de voedsleconomie van de *vicus Coriovallum*. De botresten zijn voornamelijk afkomstig van de vleesleveranciers rund, schaap/geit en varken. Alleen voor de runderen is aan de hand van de slachtleeftijden een indruk te krijgen van het gebruik van deze dieren, omdat zowel jongere als oudere dieren zijn aangetroffen. Dieren die op jonge leeftijd zijn geslacht, zijn vooral voor het vlees gehouden. Volwassen, oudvolwassen en senior-dieren zijn eerst ingezet voor het leveren van melk, mest, nageslacht en trekkracht voordat ook zij onder het mes gingen.

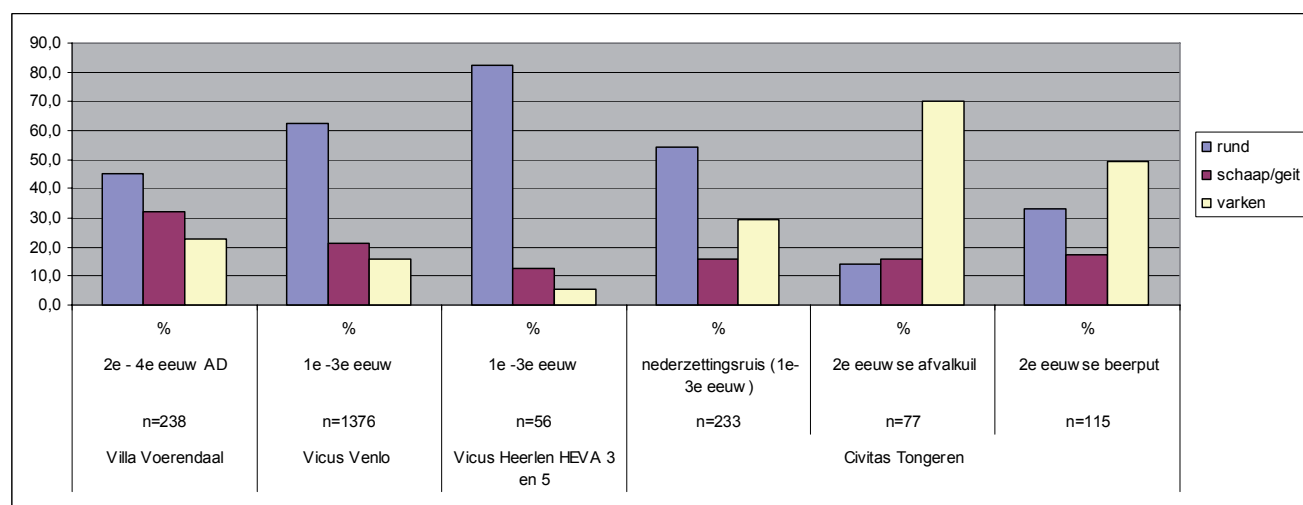
Een schaap of geit van 2-3 jaar oud is vooral voor het vlees gehouden. Dieren die voor de melk of de wol worden gehouden, bereiken meestal een hogere leeftijd. Bij varkens is in alle perioden het vlees het belangrijkste product en deze dieren bereiken zelden een hoge leeftijd. Het dier van bijna drie jaar oud is wellicht nog gebruikt als fokdier.

Op de paardenbotten zijn geen slachtsporen te zien. Dit hoeft geen verbazing te wekken, want het eten van paardenvlees was niet gebruikelijk in de Romeinse tijd. De dieren werden ingezet als rij- of lastdier. Ook hond hoort niet tot de consumptiesoorten en zijn aanwezigheid is te verklaren doordat het dier een functie had als herders- of waakhond.

Uit het botmateriaal zijn geen directe aanwijzingen te halen dat de dieren ter plekke zijn gehouden ofschoon de aanwezigheid van kalveren dit wel doet vermoeden. Uit botanisch onderzoek (zie § 7.8) blijkt echter dat er exploitatie van vochtig/nat hooiland heeft plaatsgevonden. Mogelijk bevond dit hooiland zich in de omgeving van de *vicus* en kan dit betekenen dat de bewoners vee hielden.

In de omgeving van Heerlen zijn nog andere Romeinse vindplaatsen archeozoologisch onderzocht. Door een vergelijking te maken tussen het dierlijke botmateriaal van deze vindplaatsen en het materiaal van Heerlen, kan de *vicus Coriovallum* in een breder kader worden geplaatst. Opgemerkt dient daarbij echter wel te worden dat het aangetroffen aantal uit Heerlen erg klein is en daaraan niet te veel betekenis kan worden toegedicht.

In Venlo zijn aan de Maasboulevard in 2002 tot en met 2007 delen van een Romeinse *vicus* opgegraven. De bewoningssporen (en daarmee de dierlijke botresten) dateren uit de periode 20-15 voor Chr. tot 230 na Chr. (Esser e.a., 2009). Iets ten westen van Heerlen is de Romeinse *villa* Voerendaal-Ten Hove in 1985-1987 opgegraven. Het dierlijke botmateriaal dateert uit de eerste zeven eeuwen na het begin van de jaartelling, maar hier is alleen het botmateriaal van periode 3 (2e en 3e/4e eeuw na Chr.) opgenomen (Kooistra & Laarman, 1996). Verder naar het westen ligt de *civitas* Tongeren, waar in de loop van de jaren meerdere opgravingen hebben plaatsgevonden. Hier is alleen het materiaal van de opgraving aan de Veemarkt opgenomen, waarbij een algemene nederzettingssruis en de ensembles uit een afvalkuil uit de 2e eeuw en een beerput uit de 2e eeuw onderscheiden worden (Vanderhoeven e.a., 1994).

Figuur 7.7.1. Vergelijking van de botspectra tussen enkele verschillende Romeinse vindplaatsen in en rond Heerlen (n = aantal resten).

De drie belangrijkste vleesleveranciers zijn in al deze vindplaatsen aanwezig (figuur 7.7.1). In Voerendaal, Venlo en Heerlen komt rund op de eerste plaats gevolgd door schaap/geit en varken. Overigens staat in Voerendaal schaap/geit weliswaar qua aantal resten op de tweede plaats, maar uitgedrukt in gewicht van de botresten verdient varken de tweede plaats (Kooistra & Laarman, 1996: 179). Hieruit blijkt dat daar varkensvlees meer is gegeten dan schapen- of geitenvlees. In de nederzettingssruis van Tongeren staat rund ook op de eerste plaats, maar nu komt (ook in aantal resten) varken als tweede, gevolgd door schaap/geit. In de afvalkuil en de beerput van Tongeren zijn de meeste resten afkomstig van varken. Varken lijkt daar derhalve een erg belangrijke vleesleverancier te zijn. In Tongeren duidt volgens de opgravers een hoog aandeel varkensvlees, naast een jonge slachtleeftijd bij de verschillende dieren en het vaak voorkomen van jachtwild, op een rijk huishouden (Vanderhoeven e.a., 1996). Voorts beschouwen zij een voorkeur voor varkensvlees als romanisering en zou eigenlijk alleen de topklasse binnen de *civitas* zich dit kunnen veroorloven.

In dit opzicht lijkt een duidelijk verschil aanwezig ten opzichte van de *vici* te Venlo en te Heerlen, waar varken een veel kleinere rol speelt. Bij Venlo is voor dit gegeven een verklaring gezocht in een geringe militaire component binnen de nederzetting. Misschien zou dit bij *Coriovallum* ook het geval kunnen zijn. Daarnaast zouden de resten van onderhavig onderzoek ook een minder rijk gedeelte van de nederzetting kunnen vertegenwoordigen. Wellicht kan in de toekomst nader archeozoologisch onderzoek hierover meer informatie verschaffen.

RAAP-RAPPORT 2210

Wonen langs de Romeinse weg in Coriovallum
Valkenburgerweg 25A, gemeente Heerlen; een opgraving in de vicus van Heerlen

Figuur 7.8.1. Verspreiding van de monsters.

7.8 Botanische macroresten

Door dr. H. van Haaster (BIAX Consult)

7.8.1 Inleiding

Tijdens de opgraving zijn uit een aantal kansrijke en goed gedateerde sporen elf monsters geselecteerd voor archeobotanisch onderzoek (onderzoek aan zaden, vruchten en andere relatief grote plantenresten). De belangrijkste doelstelling van dit onderzoek was te achterhalen wat de voedingsgewoonten van de vroegere bewoners van de *vicus* waren. Daarnaast was de verwachting dat informatie zou kunnen worden verkregen over activiteiten die in en rond de *vicus* werden uitgevoerd. We kunnen hierbij denken aan lokale tuinbouw, het houden van dieren of bepaalde ambachtelijke activiteiten.

Het onderzoek aan de elf macrorestenmonsters is in twee fasen uitgevoerd. De eerste fase bestond uit een waarderend onderzoek. Hierbij werd de conserveringstoestand, rijkdom en globale soorten-samenstelling van de plantenresten in de monsters onderzocht. Het doel van dit onderzoek was het vaststellen van de waarde van de monsters voor een eventueel meer gedetailleerd vervolgonderzoek. Uit de waardering blijkt dat zich in de meeste monsters geen of zeer weinig botanische resten bevinden. Uiteindelijk is daarom besloten alleen de vondstnummers V220, V221 (resp. de sporen 497 en 499 uit de opvullingslagen uit de Romeinse weg)⁵³ en V235 (spoor 329, een kuil binnen het lange gebouw met stenen funderingen) te selecteren voor nadere analyse. Een overzicht van alle onderzochte monsters met hun contextgegevens wordt in tabel 7.8.1 en bijlage 3j gegeven. Zie figuur 7.8.1 voor de herkomst van de geanalyseerde monsters op de opgravingsplattegrond.

put	spoor	vondstnr.	context	analyse
5	267	157	laag onder Romeinse weg	nee
8	497	220	laag onder Romeinse weg	ja
8	499	221	laag onder Romeinse weg	ja
6	328	225	kuil in <i>vicus</i>	nee
6	322	228	kuil onder Romeinse bebouwing	nee
6	322	229	kuil onder Romeinse bebouwing	nee
6	329	235	kuil in gebouw in <i>vicus</i>	ja
6	329	236	kuil in <i>vicus</i>	nee
6	304	239	paalspoor in <i>vicus</i>	nee
7	380	251	paalspoor in <i>vicus</i>	nee
7	383	252	paalspoor in <i>vicus</i>	nee

Tabel 7.8.1. Overzicht van de onderzochte grondmonsters.

Voor het onderzoek zijn de monsters eerst met water gezeefd over een set zeven met maaswijdtes van 0,25, 0,5, 1 en 2 mm. Dit is gedaan om fijn amorf materiaal te verwijderen en de macroresten in de monsters te verdelen in overzichtelijke fracties van ongeveer dezelfde grootte. De macroresten zijn geanalyseerd met een opvallend-lichtmicroscop met vergrotingen tot 50x. Het waarderend onderzoek is uitgevoerd door W. van der Meer. De analyses zijn verricht door L. Kubiak-Martens.

⁵³ Het gaat om dezelfde pakketten als de spoornummers 244, 245, 372, 373 en 376.

7.8.2 Resultaten

De resultaten van het onderzoek staan in bijlage 3j. Alle resten zijn verkoold. De aangetroffen soorten zijn onderverdeeld in gebruiksplanten en wilde planten. Binnen de categorie gebruiksplanten is een onderverdeling aangebracht die is gebaseerd op het vermoedelijke vroegere gebruik. De wilde planten zijn ingedeeld op grond van de vegetatiestructuur en een aantal abiotische standplaatsfactoren (Tamis e.a., 2004). Met nadruk moet wel worden gesteld dat deze indeling gebaseerd is op het huidige voorkomen in Nederland en dat deze indeling niet kritiekloos toegepast mag worden op vroegere vegetaties. Dit geldt vooral voor door mensen beïnvloede vegetaties. Toch wordt vanwege de herkenbaarheid in bijlage 3j uitgegaan van het huidige voorkomen. Bij de bespreking van de diverse vegetatietypen zullen indien nodig nuanceringen op de indeling worden aangebracht.

Granen

In de geanalyseerde monsters zijn resten van zes graansoorten aangetroffen. Dat zijn gerst (*Hordeum vulgare*), emmertarwe (*Triticum dicoccon*), broodtarwe (*Triticum aestivum*), pluimgierst (*Panicum miliaceum*), spelttarwe (*Triticum spelta*) en (mogelijk) haver (*Avena*).

Van haver zijn alleen in de opvullingslagen onder de Romeinse weg enkele resten gevonden. Het gaat om enkele korrels en kafnaalden. Helaas kan niet worden vastgesteld van welke haversoort deze resten afkomstig zijn. Om het onderscheid tussen de verschillende haversoorten te kunnen maken, zijn namelijk bepaalde kafresten nodig, die helaas niet zijn aangetroffen. Naast gecultiveerde haver (*Avena sativa*), zouden de resten daarom ook afkomstig kunnen zijn van oot (*Avena fatua*). Oot was in de Prehistorie een akkeronkruid dat vooral tussen gerst en emmertarwe lijkt te hebben gegroeid. Er bestaat namelijk een sterke correlatie tussen het voorkomen van oot en dat van emmertarwe en gerst in monsters uit Nederlandse prehistorische context (Archeobotanische database RADAR). Omdat ook een enkel kafje van oot is gevonden, gaan we er vanuit dat minstens een gedeelte van de niet nader te determineren haverresten van oot afkomstig is.

Van gerst zijn in alle geanalyseerde monsters relatief veel resten gevonden. Het gaat zowel om korrels als om aarspilssegmenten. Aarspilssegmenten zijn de onderdelen van de aar waar de graankorrels op vastzitten. Tijdens het dorsen worden ze uit de oogst verwijderd. Aarspilssegmenten behoren dus tot het dorsafval. Gerst was het belangrijkste graan van de ijzertijdboeren in ons land, maar ook in Romeinse context wordt vaak gerst aangetroffen (Brinkkemper, 1993; Kooistra, 1996; Van Beurden, 2002). In bijvoorbeeld de vicus bij het *castellum* van Valkenburg werd in de paalgaten bijna uitsluitend gerst gevonden en ook in de *horrea* op deze vindplaats zat veel gerst (Pals e.a., 1989). Van emmertarwe zijn ook in alle monsters resten gevonden. Het gaat om korrels en kaf. Ook dit graan werd door boeren in de IJzertijd in ons land veel verbouwd. De Romeinen in ons land aten het ook, maar of ze de emmertarwe hier zelf verbouwden, is niet bekend. Er zijn aanwijzingen dat de cultuur van dit graan onder invloed van de Romeinse aanwezigheid is geïntensiveerd en dat emmertarwe door de Romeinse bezetters bij inheemse boeren werd gekocht of dat de emmertarwe als een soort belasting bij de boeren werd geïnd (Groenman-Van Waateringe, 1989; Pals, 1997: 36). Ook zijn er aanwijzingen dat emmertarwe uit het Belgische lössgebied werd geïmporteerd (Pals & Hakbijl, 1992). Van pluimgierst is alleen onder de weg een verkoold korrel gevonden. Het was in de Prehistorie in ons land een belangrijk gewas dat vooral op zandige bodems werd verbouwd. Misschien werd het door de bewoners van de vicus niet veel gegeten, maar het kan ook zijn dat gewoon niet voldoende monsters zijn onderzocht.

Ook broodtarwe lijkt geen belangrijke rol te hebben gespeeld in de economie van de *vicus*; van dit graan zijn maar enkele korrels gevonden. De meeste graanresten zijn afkomstig van spelt. Van dit graan zijn niet veel korrels, maar wel veel kafresten gevonden. Spelt was het favoriete graan van de Romeinen omdat hiervan echt (gerezen) brood gebakken kan worden.

Olieleveranciers

Uit deze categorie zijn vondsten gedaan van zaadhuttentut (*Camelina sativa*) en raapzaad (*Brassica rapa*). Van zaadhuttentut, ook wel dederzaad genoemd, is maar één zaadje gevonden. Zaadhuttentut is een gewas dat in de Prehistorie voor de oliehoudende zaden werd verbouwd. Vanaf de Bronstijd komt het in de Nederlandse akkerbouw voor, maar echt populair wordt het pas in de IJzertijd. Zaadhuttentut stelt niet veel eisen aan de bodem waarop het verbouwd wordt en doet het ook prima op droge, zandige plaatsen. Het is een relatief 'snel' gewas dat al 12-14 weken na het zaaien geoogst kan worden (Körber-Grohne, 1987: 390). Van raapzaad is ook maar één zaadje gevonden. Hoewel de huidige Nederlandse naam doet vermoeden dat raapzaad vooral voor de productie van het oliehoudende zaad werd verbouwd, is het gewas vroeger ook voor andere doeleinden verbouwd. Voorbeelden hiervan zijn rapen en raapkruid. In het eerste geval ligt de nadruk op het verbouwen van de knollen. In het tweede geval is het blad (loof) het belangrijkste product. Rapen werden zeer waarschijnlijk ook wel door de bewoners van de *vicus* verbouwd. In zijn boek *De re rustica* (Over de landbouw) schrijft de Romeinse auteur Columella dat de Galliërs rapen zowel voor menselijke consumptie als voor veevoer verbouwden. Het was een belangrijk voedsel tijdens de wintermaanden.⁵⁴ Ook het olierijke zaad werd waarschijnlijk wel gebruikt. Er zijn aanwijzingen dat raapzaad al in de IJzertijd voor de zaden werd verbouwd. De zaden werden geoogst van voederrapen die in de winter op de akker of in de tuin waren blijven staan. In het volgende voorjaar schoten deze rapen dan in bloei, waarna het oliehoudende zaad geoogst kon worden. Het zaad werd vervolgens geperst, waarna de olie voor verlichting of in de voedselbereiding gebruikt werd. Bij verbouw van raapzaad voor het blad krijgen de planten niet de kans om zaad te vormen. Het aangetroffen zaad duidt daarom op verbouw van raapzaad voor de rapen en/of het zaad.

Fruit en noten

Uit deze categorie zijn alleen enkele dopfragmenten van hazelnoot (*Corylus avellana*) gevonden. Hazelaars komen van nature in ons land voor. De noten kunnen door de bewoners van de *vicus* zelf zijn verzameld in de natuur, maar uiteraard ook elders zijn gekocht.

Lokale verbouw of import?

Op grond van de aan- of afwezigheid van dorsafval kunnen soms conclusies worden getrokken over lokale verbouw of import van cultuurgewassen. Uitgangspunt hierbij is het gegeven dat dorsafval in principe achterblijft op de nederzetting waar het cultuurgewas geproduceerd wordt, en dat het dus niet met het graan geëxporteerd wordt. De aard van het dorsafval moet hierbij echter wel in ogenschouw genomen worden.

⁵⁴ Columella, *De re rustica* II, 171.

Van gerst en broodtarwe zijn aarspilssegmenten gevonden. Deze onderdelen van de aar worden al tijdens de eerste dorsing (op de productienederzetting) van de korrels gescheiden. De vondst van de aarspilssegmenten betekent daarom dat de gerst en broodtarwe in de *vicus* werden verwerkt en dus door de vroegere bewoners ook zelf zijn verbouwd. Van spelt en emmertarwe zijn aarvorkjes en kafbases gevonden. Deze kafresten zitten na de eerste dorsing (op de productienederzetting) nog aan de graankorrels vast. In deze vorm wordt het graan ook verhandeld (Hillman, 1984: 8). Aarvorkjes en kafbases worden pas vlak voor consumptie tijdens een tweede dorsronde verwijderd (bijv. door middel van eesten: drogen in een oven of op een verhitte vloer). De vondst van deze kafresten kan dus niet gebruikt worden als bewijs voor lokale verbouw of import. Van de andere cultuurgewassen is in het geheel geen dorsafval gevonden. Of ze lokaal verbouwd of geïmporteerd werden, weten we dus niet.

Wilde planten en onkruiden

Resten van wilde planten die in archeologische context worden gevonden, kunnen veel informatie opleveren over de milieumomstandigheden en menselijke activiteit op en rond een nederzettingsterrein, op de akkers en andere door de mens geëxploiteerde vegetaties zoals graslanden. Bij de interpretatie van onkruidvondsten uit archeologisch grondsporen wordt vaak onderscheid gemaakt tussen verkoalde en onverkoalde zaden. Van verkoalde onkruidzaden wordt meestal verondersteld dat ze samen met graan op de nederzetting terecht zijn gekomen en ook samen met het graan (tijdens processen die met de oogstverwerking en voedselbereiding te maken hebben) verkoald zijn geraakt. De kans dat onkruiden die tussen granen groeien op deze manier verkoald raken, is veel groter dan de kans dat onkruiden uit moestuinen of natuurlijke vegetaties verkoald raken. Granen worden meestal samen met de daartussen groeiende onkruiden geoogst. Tuinbouwproducten worden meestal individueel geoogst, waardoor de kans op het meeoogsten van onkruiden veel kleiner is. Dit betekent niet dat onkruiden uit natuurlijke vegetaties of moestuinen niet verkoald kunnen raken, maar de kans daarop is veel kleiner dan bij graanakkeronkruiden (Van der Veen, 2007). Omdat op de vindplaats door de slechte conserveringsomstandigheden alleen verkoalde plantenresten bewaard zijn gebleven, is het beeld dat we hebben van de oorspronkelijke verhouding tussen onverkoalde en verkoalde onkruiden flink verstoord. We gaan er desalniettemin vanuit dat het grootste deel van de onkruiden uit de categorieën 'onkruiden van voedselrijke akkers en tuinen' en 'onkruiden van matig voedselrijke akkers' (bijlage 3j) met het graan zijn meegeoogst en tijdens het verwerken van de oogst of tijdens de voedselbereiding verkoald zijn geraakt. In deze visie zijn ze dus representatief voor de groeiomstandigheden op de akkers. Als we dit als uitgangspunt nemen, dan moet de conclusie zijn dat de akkers waarop het graan werd verbouwd op vruchtbare grond lagen. Het gaat hierbij echter niet om de meest vruchtbare grond die we ons kunnen voorstellen: een gedeelte van de akkers lag op matig voedselrijke, zure zand of leemgrond. Het is zelfs mogelijk dat al het graan van dit bodemtype afkomstig is. Een flink aantal plantensoorten is ingedeeld in de categorie 'graslandplanten' (bijlage 3j). Een aantal van deze soorten kan afkomstig zijn van akkers. Vroeger kwamen namelijk veel plantensoorten op akkers voor die tegenwoordig bekend zijn als graslandplanten. We denken echter dat het grootste deel van de soorten afkomstig is van echt grasland. Als we naar de soortensamenstelling kijken, dan moet de conclusie zijn dat het grasland op vochtig/natte, voedselrijke bodem lag. Door exploitatie van dit grasland door de bewoners van de *vicus* zijn de zaden op het nederzettingsterrein terechtgekomen. Het is heel

goed mogelijk dat het grasland is geëxploiteerd als hooiland. Dit hooi heeft in de *vicus* waarschijnlijk dienst gedaan als veevoer en is mogelijk tijdens een ongelukje of afvalverbranding verkoold geraakt.

7.8.3 Conclusies en discussie

De conserveringsomstandigheden voor plantenresten op de vindplaats aan de Valkenburgerweg 25A waren niet optimaal. De grondsporen waaruit de onderzochte monsters afkomstig zijn, hebben gedurende lange tijd boven het grondwaterniveau gelegen waardoor alleen verkoolde plantenresten bewaard zijn gebleven. Hierdoor is het beeld dat we hebben gekregen van de voedingseconomie en de milieuomstandigheden minder compleet dan we hadden gehoopt.

Toch heeft de analyse van drie monsters interessante informatie opgeleverd. Als we afgaan op de aantallen resten waren spelttarwe en gerst de belangrijkste granen. Officieel stond gerst bij de Romeinen bekend als paardenvoedsel, maar de betekenis die dit graan had in de menselijke voeding moet niet onderschat worden (Junkelmann, 1997: 53, 104, 107; Knörzer, 1979). Uit archeologisch onderzoek in het *castellum Novaesium* (het huidige Neuss) is bijvoorbeeld gebleken dat soldaten afgemeten porties gerst in hun barakken bewaarden (Knörzer, 1970: 128). Ook uit tal van historische vermeldingen is duidelijk dat de Romeinen weliswaar gerst aan hun paarden voerden, maar het ook zelf aten. Uit sommige bronnen blijkt echter dat het eten van gerst als vernederend of onrechtvaardig werd beschouwd. Zo zouden soldaten gerst in plaats van tarwe te eten hebben gekregen als hun prestaties beneden de verwachting bleven (Junkelmann, 1997: 104). Het voorkomen van gerst op Romeinse vindplaatsen is echter zo algemeen dat het te ver gaat om dit uitsluitend te interpreteren als voedsel voor dieren en/of gestrafte militairen. Ook 'normale' Romeinen in ons land hebben waarschijnlijk regelmatig gerst gegeten. Van gerst werd een soort brei gemaakt die *pulmentum* werd genoemd. De gerst werd in water met zout gekookt en er werden bijvoorbeeld uien, knoflook, tuinbonen, selderij, lijnzaad, maanzaad en koriander aan toegevoegd (Junkelmann, 1997: 129). Van deze gewassen hebben we op de vindplaats echter geen resten gevonden. Vast staat wel dat de Romeinen tarwe en dan met name spelttarwe als het meest ideale graan zagen omdat hiervan echt brood gebakken kon worden. Op de *villae rusticae* die zich op de vruchtbare lössgronden bevonden, verbouwden de Romeinen daarom voornamelijk spelttarwe (Kooistra, 1996). Ook in Limburg bevonden zich dergelijke grootschalige landbouwbedrijven, zoals bij Voerendaal, Maasbracht en Kerkrade. Naast gerst en spelt zijn ook emmertarwe, broodtarwe en pluimgierst gevonden. Ook dit waren in de IJzertijd/Romeinse tijd veel verbouwde granen in ons land.

Behalve graan zijn nog resten van twee olieleveranciers gevonden: zaadhuttentut en raapzaad. De hazelnoten kunnen in de nabije omgeving zijn verzameld. Uiteraard kenden de bewoners van de *vicus* nog meer voedingsmiddelen en andere gebruiksplanten, maar hier hebben we door de slechte conserveringsomstandigheden geen resten van gevonden. Dat zoveel resten van graan zijn gevonden, komt omdat granen een grotere kans hebben om met vuur in aanraking te komen en verkoold te raken. Door de slechte conserveringsomstandigheden zijn ze dus oververtegenwoordigd geraakt.

RAAP-RAPPORT 2210

Wonen langs de Romeinse weg in Coriovallum
Valkenburgerweg 25A, gemeente Heerlen; een opgraving in de vicus van Heerlen

De gerst en spelt zijn door de bewoners zelf verbouwd en op de nederzetting verwerkt.⁵⁵ Dit geldt mogelijk ook voor de andere cultuurgewassen, maar dit kon niet worden bewezen. De kans dat sommige cultuurgewassen geïmporteerd zijn, is in de context van een *vicus* zeer reëel. Er zijn namelijk bewijzen dat graan (emmertarwe, broodtarwe, spelt) en mogelijk ook andere landbouwproducten via de Rijn geïmporteerd werden uit Noord-Gallië (Vlaanderen) en *Britannia* (Pals & Hakbijl, 1992; Groenman-Van Waateringe, 1977: 238). Ook zijn aanwijzingen gevonden voor de exploitatie van vochtig/nat hooiland, dat zich waarschijnlijk in de omgeving van de *vicus* bevond. Dit betekent dat de bewoners waarschijnlijk ook vee hielden.⁵⁶ Dit laatste werd onlangs ook al vastgesteld in de *vicus* van Venlo (Van Haaster, 2009, 247-248). In deze *vicus* aan de Maas werden echter geen duidelijke aanwijzingen voor het zelf verbouwen van het graan gevonden (Van Haaster, 2009. 245-246).

⁵⁵ Dit geldt zowel voor de vroegere bewoningsfase (laatste kwart 1e eeuw-tweede kwart 2e eeuw; monsters 220 en 221) als de latere fase (vanaf tweede helft 2e eeuw; monster 235). Het monster uit de latere periode heeft duidelijk minder resten opgeleverd dan de overige twee monsters, maar in beide perioden heeft men zowel gerst als spelt verbouwd.

⁵⁶ Dit geldt zowel voor de vroegere bewoningsfase (laatste kwart 1e eeuw-tweede kwart 2e eeuw; monsters 220/221) als de latere fase (vanaf tweede helft 2e eeuw; monster 235). Het monster uit de latere periode heeft duidelijk minder resten opgeleverd dan de overige 2 monsters, maar een significant verschil ten aanzien van de graslanden kan niet worden herkend.

8 Synthese

De opgraving van de vindplaats aan de Valkenburgerweg 25A heeft naast weinig vondsten uit de Middeleeuwen zoals verwacht resten van de Romeinse weg en Romeinse bewoning langs de zuidzijde van deze weg opgeleverd. Op basis van de stratigrafie en de oversnijding/afdekking van oudere sporen door jongere, is duidelijk dat sprake is van verschillende bewoningsfasen, maar als gevolg van massieve verstoringen uit de 20e eeuw zijn nauwkeurige reconstructies van de verschillende gebruiks- of bewoningsfasen niet goed mogelijk.

De Romeinse nederzettingen dateren tussen de tweede helft van de 1e eeuw en het begin van de 4e eeuw, maar aangezien de 4e eeuw alleen door twee muntjes is vertegenwoordigd, zal het terrein gedurende die periode niet bewoond zijn geweest. Tezamen met een Merovingische fibula, gevonden in de jaren 60 van de 20e eeuw, wijzen ze wel op menselijke activiteiten of bewoning in de omgeving van het plangebied in de direct daarop volgende eeuwen. Daarnaast zijn ook enkele vondsten uit de Volle Middeleeuwen en Late Middeleeuwen aangetroffen. Net als tijdens het proefsleuvenonderzoek, waarbij tevens aardewerk en glas uit de Nieuwe tijd werd aangetroffen, bevinden deze vondsten zich echter met name in de bovengrond of recente verstoringen en niet in grondsporen of structuren. Het meest opvallende bewijs van activiteiten na de Romeinse tijd betreft een ondateerbare rij grote kuilen in de zuidelijke weghelft van de Romeinse weg. De sporen en structuren en het aardewerkcomplex leveren voldoende aanknopingspunten voor de reconstructie van minstens twee gebruiksfasen voor het perceel aan de Valkenburgerweg, globaal daterend van 70 tot 150 na Chr. en van 150/175 tot 225/250 na Chr.

De Romeinse weg binnen het plangebied is rond 80 na Chr. hersteld en verbreed, zodat een circa 9 m brede grindverharding was ontstaan. Daarvóór bestond al een (smallere) verharde weg, maar van wanneer deze vroegste fase van de weg dateert, blijft onduidelijk. Vondsten uit een gesloten context ontstaan tijdens de wegverbreding kunnen op een militaire relatie wijzen, maar de aard daarvan blijft onbekend. Met betrekking tot de aanleg kon worden vastgesteld dat voorafgaand aan de aanleg een egalisatie plaatsvond door over een bredere werkstrook bovengrond te verwijderen alvorens pakketten grind werden neergelegd. Minstens sinds de Flavische tijd was de weg een belangrijk ruimtebepalend element in dit deel van de *vicus*. Enkele kuilen in het wegdek, waaronder één met aardewerk uit de Volle Middeleeuwen, wijzen mogelijk op het uit gebruik raken van de weg vanaf deze periode. Hoewel deze kleine kuil met scherven uit de Volle Middeleeuwen ook nog als opgevuld gat in een wegdek geïnterpreteerd zou kunnen worden, wordt het uit gebruik raken van de weg in ieder geval aangetoond door een rij grotere kuilen op één lijn in de zuidelijke weghelft. Deze kuilen hebben echter geen vondsten opgeleverd, zodat een precieze datering onbekend blijft. Aan de Volle en ook de Late Middeleeuwen kunnen naast enkele vondsten overigens geen andere sporen of structuren toegewezen worden, zodat onduidelijk blijft wat er in deze perioden gebeurde.

Meerdere paalkuilen zijn waarschijnlijk toe te schrijven aan de oudste (Romeinse) bewoningsfase uit het eind van de 1e, begin 2e eeuw, die halverwege de 2e eeuw wordt opgevolgd door een fase met nieuwe bouwtechnieken met behulp van steen. Hoogstwaarschijnlijk hebben minstens enkele van de zware dakdragers toebehoord aan (minstens twee?) gebouwen van het Alphen-Ekerentype, maar als gevolg van de grootschalige verstoringen kan geen enkele plattegrond gereconstrueerd worden. De bewoners hadden een traditionele relatie met het platteland, gezien het gegeven dat ze zelf hun graan verbouwden en ook vee hielden.

Een gebouw met stenen funderingen en waarschijnlijk muren van vakwerk (hout en leem) volgt de houtbouwfase(n) minstens vanaf de tweede helft van de 2e eeuw op. Een stenen kelder is mogelijk pas rond 200 na Chr. aangelegd. Tegen deze kelder is ook nog een stookkamer aangelegd. Dit lijkt tenminste de beste interpretatie voor twee parallelle funderingen, die hier tijdens het proefsleuvenonderzoek werden gevonden. Van een *hypocaustum* zelf is gedurende onderhavig onderzoek niets gevonden. Wel bestaat informatie uit de jaren 60 van de 20e eeuw over een tunnel (met precies dezelfde dimensies als nu aangetroffen), met betonnen vloer en twee *hypocaust*zuiltjes. Het opmerkelijke was dat deze ondervloer alleen binnen de twee op 40 cm uit elkaar staande muurtjes werd aangetroffen en niet daar buiten.

Het gebouw raakte rond het midden van de 3e eeuw uit gebruik. Hierbij heeft (in ieder geval in en boven de kelder) een brand gewoed, waarna resten van de inboedel en van het dak in de kelder (en het trappgat) terecht zijn gekomen. Dit gebouw was waarschijnlijk 23 m lang en minstens 7 m breed en kan 8, 12 of zelfs 25 m breed zijn geweest. Omdat het centrale deel van het gebouw sterk verstoord is, is niet bekend of we met één grote stadswoning te maken hebben of dat het om twee (of meer?) naast elkaar gelegen zogenaamde *Streifenhauser* gaat. Enerzijds is deze laatste vorm wel zeer typisch voor *vic*i; anderzijds zouden de aanwezigheid van een verwarmde ruimte en de aard van het vondstmateriaal een interpretatie als bredere stadswoning niet misstaan.

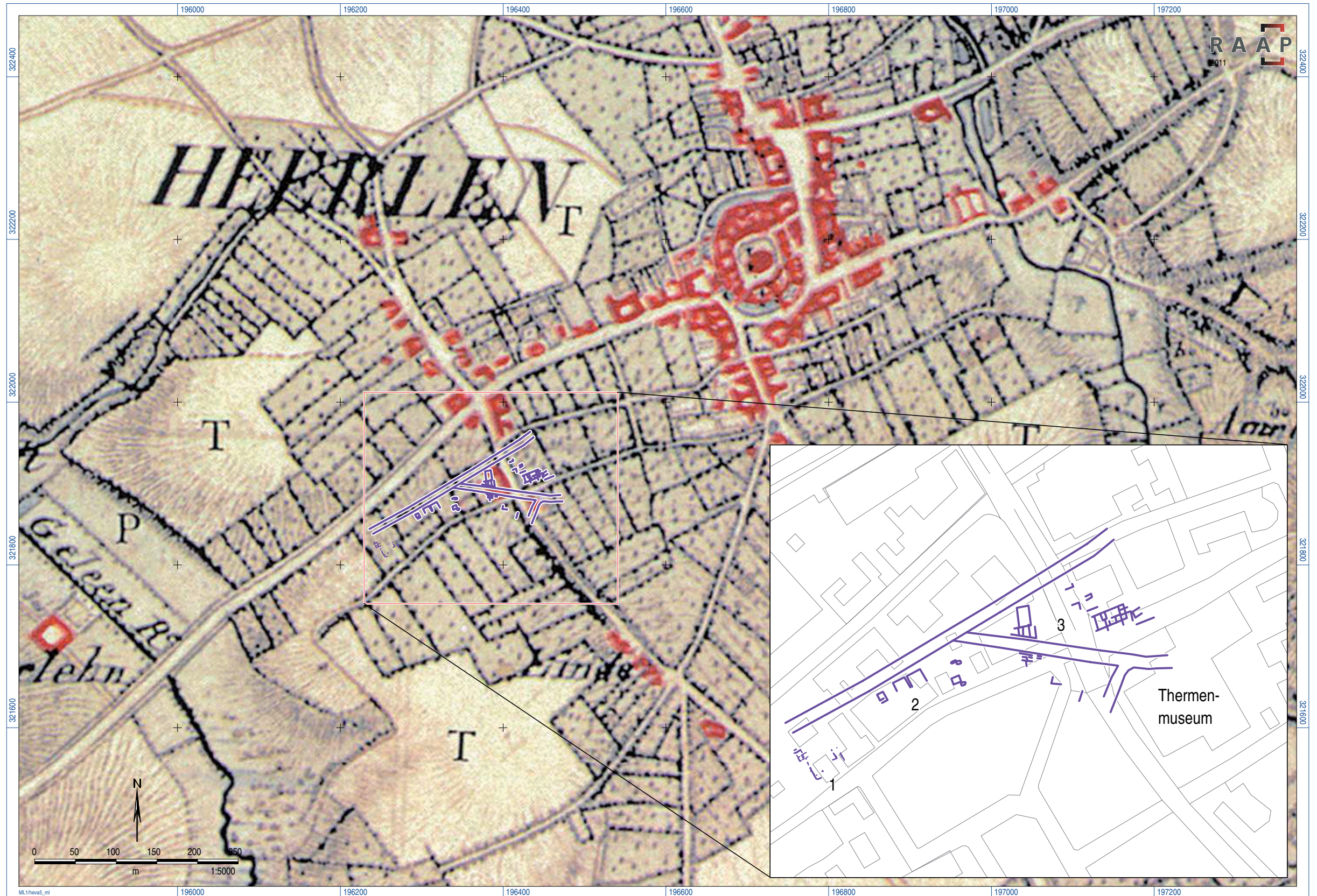
De Romeinse sporen en vondsten gedaan tijdens onderhavig onderzoek staan zeker niet op zichzelf: in de directe omgeving zijn meerdere meldingen bekend met vondstmateriaal en resten van gebouwen uit de Romeinse tijd die algemeen aan de *vicus Coriovallum* kunnen worden toegeschreven. Deze vondstlocaties liggen vooral ten oosten en zuidoosten van het onderzoeksgebied, zodat onderhavig opgravingsterrein in het uiterste westen van de *vicus* moet hebben gelegen. Dit wordt ook bevestigd door het feit dat ten westen van onderhavig onderzoeksgebied alleen meldingen met betrekking tot de Romeinse weg of graven uit de Romeinse tijd bestaan en grafvelden in de regel buiten de nederzetting (en langs de uitvalswegen) liggen.

De in ARCHIS II beschreven waarnemingen, aangevuld met informatie uit literatuur en het archief van het Thermenmuseum, leveren voldoende aanwijzingen op om te spreken van een *vicus* van enig formaat, maar helaas bestaat tot op heden nog geen algemeen overzicht. Tot nu toe is niet of nauwelijks iets gepubliceerd en vormen vooral de dateringen en daarmee ook de faseringen van bewoningsfasen een groot probleem. In de omgeving van het onderzoeksgebied zijn (vaak tijdens niet-archeologisch graafwerk) op verschillende tijdstippen waarnemingen van steen(sokkel)bouw gedaan, soms ook met residentiële kenmerken (*hypocaust*verwarming, versierde muren en vloeren). In de meeste gevallen gaat het om zeer fragmentaire muurdelen met wat geassocieerd vondst-

materiaal (ARCHIS-waarnemingsnrs. 38724, 38730, 38762, 38815 en 45370), maar in enkele gevallen zijn wel degelijk grotere oppervlaktes blootgelegd. Uit een recent verleden (1999) dateert een noodopgraving op het terrein van het appartementencomplex 'Statio', dat direct ten oosten van onderhavig onderzoeksgebied ligt. Het terrein leverde naast vondstmateriaal (aardewerk, glas, metaal en natuursteen) resten van de Romeinse weg en verschillende kuilen en bouwresten op. De Romeinse weg kon gedeeltelijk in het oostprofiel van de bouwput gereconstrueerd worden. Voorts werden vier gebouwde structuren herkend. Centraal in de bouwput lagen twee ruimten tegen elkaar (9 x 8 m en 7 x 7 m groot). Iets ten westen hiervan werd een vierkante kelderruimte gevonden die inclusief de trapruimte 5,5 x 4 m groot was. De keldermuur was circa 1,40 m hoog behouden. In het oosten van de bouwput werden tenslotte nog funderingen van een ruimte van 4,25 x 4,75 m aangetroffen, waaraan waarschijnlijk nog een ruimte aansloot (figuur 8.1: nr. 2).⁵⁷ Deze resten wijzen op meerdere gebouwen (minstens twee), die allemaal op de Romeinse weg georiënteerd waren.

Enkele structuren zijn over een grotere oppervlakte blootgelegd, zoals op de hoek van de Coriovallum- en Kruisstraat (circa 130 m ten noordoosten van onderhavig onderzoeksgebied en dus meer in het centrum van de *vicus*: ARCHIS-waarnemingsnrs. 15707 en 38726; figuur 8.1: nr. 3). Resten zijn hier voor het eerst ontdekt in de jaren 30 van de 20e eeuw bij de bouw van een nieuwe bakkerij, terwijl in 1964 tot 1966 op een aansluitend terrein opgravingscampagnes plaatsgevonden hebben (Gielen, 1966: 13-19). Het gaat om muren van Kunrader steen met een dikte van 55 tot 60 cm. Het betreft een gebouw van circa 14 bij 18 m dat georiënteerd was op de *Via Belgica* (bestaande uit grind, zand, Kunrader steenblokken en veldkeien) in het noorden en een secundaire Romeinse weg in het zuiden; deze twee wegen waren er dus eerst. Tijdens de opgravingen zijn in enkele vertrekken vloeren gevonden en is bovendien vastgesteld dat de muren rood en wit beschilderd waren. In één ruimte zijn *hypocaust*zuiltjes van een verwarmingssysteem aangetroffen; het naastliggende vertrek was de stookruimte. Het aangetroffen vondstmateriaal wijst op een bewoning in de 2e eeuw. Aan de overzijde van de *Via Belgica* (aan de noordzijde: terrein Widdershoven) zijn eveneens enkele muurresten en funderingen aangetroffen (Van Hommerich, 1966: 7-9). Ook ten zuiden van de secundaire weg lopen de bewoningssporen verder. Gevonden zijn uit Kunrader steen bestaande funderingsmuren (dikte 60 tot 64 cm) en een kelder met boognissen op de hoek van de Coriovallum- en Schoolstraat. Opvallend is dat de buitenzijde van de keldermuren bezet waren met een laag klei en dakpannen. Blijkbaar had men ook hier vochtproblemen willen verhelpen. De keldermuren waren opgebouwd uit Kunrader kalksteen en hadden een dikte van minimaal 50 cm. Ook de keldervloer was bewaard gebleven en bestond uit een kalklaag met tegelfragmenten (dikte 15 cm; Van Hommerich, 1966: 11). Aan de overzijde van de Kruisstraat zijn in 1918 muren gevonden (dikte 40 tot 60 cm op circa 1,5 m -Mv) die deels te herleiden waren tot een gebouw met kleine kamers, door de opgravers geïnterpreteerd als kazerne. Ten oosten van dit gebouw werd een kelder met een afwijkende oriëntatie aangetroffen, die vermoedelijk niet gelijktijdig was. Een laatste vermeldenswaardige vondst in dit deel van de *vicus* is een lange muur van Kunrader steen die mogelijk behoort tot een gebouw van 'allure' (publiek gebouw? Van Hommerich, 1966: 9). Direct ten zuiden daarvan bevinden we ons in het alom bekende thermocomplex uit de 2e eeuw na Chr.

⁵⁷ De noodopgraving is uitgevoerd door A. Bosman, J. Hoevenberg en J. Gielen. Documentatiemateriaal van dit onderzoek is aanwezig in het archief van het Thermemuseum: Appartementencomplex 'Statio' Coriovallumstraat westdeel, noordzijde.

Figuur 8.1. Stein(sokkel)structuren nabij het onderzoeksgebied, gegeorefereneerd op de historische kaart (Landesvermessungsamt Nordrhein-Westfalen, 1967).

RAAP-RAPPORT 2210

Wonen langs de Romeinse weg in Coriovallum
Valkenburgerweg 25A, gemeente Heerlen; een opgraving in de vicus van Heerlen

Op basis van de analyses van de verschillende vondstcategorieën en monsters blijkt het complex Heerlen-Valkenburgerweg duidelijk aan te sluiten bij de andere (semi-)urbane complexen zoals Venlo en Tongeren en waren de bewoners van het perceel mogelijk al snel goed geïntegreerd binnen de Gallo-Romeinse sociaal-culturele wereld. De kelder met vulling en de stookruimte, samen met het verwarmingssysteem uit 1960, vormen een mooi ensemble dat wijst op bewoning met een zeker residentieel karakter. Detailstudies van vondstmateriaal en monsters leverden nieuwe inzichten op, zoals een scherpe datering van de herstelwerkzaamheden aan de Romeinse weg dankzij de munten, een duidelijker beeld van lokaal geproduceerd aardewerk en lokaal geproduceerde (ook gestempelde) dakpannen en het landschapsgebruik in een ruimere omgeving rondom de *vicus*.

Opmerkelijk is dat niet alleen voor de eerste bewoningsfase (eind 1e, begin 2e eeuw), maar ook voor de daarop volgende periode (2e helft 2e eeuw - eerste helft 3e eeuw) aanwijzingen zijn gevonden voor het zelf verbouwen van gerst en spelt en het houden van vee. Minstens voor de laatste periode zou men eerder verwachten dat deze dagelijkse behoeften op de plaatselijke markt werden bevredigd en men niet zelf als boer actief was. Toekomstig onderzoek zal moeten uitwijzen of dit een 'toevallige' uitzondering aan de rand van de *vicus* betreft of een meer algemener aspect van *Coriovallum* verradt.

Op het onderzochte terrein blijkt zich voorts gedurende de 2e eeuw een ontwikkeling met nieuwe steenbouw te voltrekken, die minstens vanaf de 3e eeuw enige allure bezat. Ondanks het feit dat van de andere locaties uit deze westelijke sector van de *vicus* (nog) geen gedetailleerde faseringen bekend zijn, wijzen stenen kelders en verwarmde ruimten aldaar steeds duidelijker op enige welstand gedurende de 2e en 3e eeuw. Samen met een openbaar gebouw als de thermen en een gedurende langere tijd florerende pottenbakkersindustrie, kan zeker gesproken worden van een nederzetting met enig urbaan karakter.

RAAP-RAPPORT 2210

Wonen langs de Romeinse weg in Coriovallum

Valkenburgerweg 25A, gemeente Heerlen; een opgraving in de vicus van Heerlen

9 Conclusies en aanbevelingen

De opgraving van een terrein van circa 1.050 m² aan de Valkenburgerweg 25A heeft ons (ondanks de omstandigheden) een inkijkje gegeven in de uiterste westelijke zone van de *vicus Coriovallum*, waarbij wederom een deel van de Romeinse weg in Heerlen-centrum gedocumenteerd kon worden (voor de antwoorden op de onderzoeksvragen verwijzen wij naar bijlage 1). De meest opmerkelijke resultaten zijn een goed bewaarde kelder en een stookplaats die tegen waterinvloeden beschermd werden. Van het in 1960 aangetroffen *hypocaustum* is op de uitgebroken muurtjes van het stookkanaal na niets gevonden, hetgeen ons iets vertelt over de toegenomen vernietiging van het bodemarchief sinds die tijd. Het onderzochte vondstmateriaal is goed vergelijkbaar met dat van andere (semi)urbane nederzettingen. Het lijkt steeds duidelijker te worden dat *Coriovallum* als regionaal centrum gedurende de 2e en 3e eeuw enige urbane trekjes bezat, waarbij huizen van steenbouw met kelders en verwarmingssystemen normaal waren. Desalniettemin blijken de bewoners van het terrein aan de Valkenburgerweg ook zelf als boer actief te zijn geweest. Sommige (metaal)vondsten wijzen op een mogelijke relatie met militairen, alhoewel de aard daarvan onbekend blijft. Naast importmateriaal is ook lokaal vervaardigd materiaal aanwezig. Het best herkend is dit bij het keramisch bouwmateriaal waar gestempelde Heerlense pannen voorkwamen, maar ook enig ander aardewerk lijkt uit de Heerlense pottenbakkerswijk afkomstig.

Aanbevelingen

De Romeinse wegen in onze streken en de bekende Romeinse nederzettingen (Tongeren, Maastricht, Heerlen) vormen een puzzel waar archeologen al vanaf de 19e eeuw aan werken. Sommige delen zijn ondertussen al goed bekend. We kunnen haast uittekenen waar de ontbrekende stukjes van de puzzel in de bodem liggen. Het is dan ook zaak om die locaties ook in de toekomst te blijven beschermen. Hiernaast is het van belang onze blik in de toekomst te verruimen en de weg, *vicus* en grafvelden te plaatsen in een groter Romeins cultuurlandschap. Alleen door een dergelijke ruime kijk op zaken én de uitwerking en publicatie van (ook oud) onderzoek uit Heerlen kunnen toekomstige publicaties naar een hoger wetenschappelijk niveau getild worden.

Ten aanzien van ontsluiting voor het grote publiek (amateurarcheologen, heemkundekring en andere geïnteresseerden) zijn er verschillende mogelijkheden, afhankelijk van budget, planning en interesse. Een artikel schrijven voor Archeologie in Limburg, een lezing voor de heemkundekring, etc. en het maken van een opgravingsposter voor het Thermenmuseum zijn initiatieven waaraan RAAP graag zijn medewerking verleent. In de toekomst zou het opstellen van een synthetiserende (publieks)publicatie zeker de moeite waard zijn. Hier bestaan reeds sinds langere tijd plannen voor, maar tot een uitvoer is het helaas nooit gekomen.

Ten aanzien van een ontsluiting op locatie zijn de mogelijkheden maar beperkt, omdat deze en overige vindplaatsen nu onder bebouwing liggen. Wat misschien nog tot de mogelijkheden

RAAP-RAPPORT 2210

Wonen langs de Romeinse weg in Coriovallum
Valkenburgerweg 25A, gemeente Heerlen; een opgraving in de vicus van Heerlen

behoort, is een profiel door de Romeinse weg kenbaar te maken in de - openbare - trap/steeg die de Valkenburgerweg met de Coriovallumstraat verbindt. Deze verbinding staat namelijk nagenoeg loodrecht op de Romeinse weg en ligt op de westelijke grens van onderhavig onderzoeksgebied. Het kan iedere niets vermoedende burger of toerist doen verwonderen en bewust maken hoe rijk het verleden van Heerlen is.

Literatuur

- Aarts, J.G.**, 2000. *Coins or money? Exploring the monetization and functions of Roman coinage in Belgic Gaul and Lower Germany 50 BC – AD 450*. Amsterdam.
- Almgren, O.**, 1923 (2e druk). *Studien über nordeuropäische Fibelformen*. Leipzig.
- Appels, A. & S. Laycock**, 2007. *Roman Buckles & Military Fittings*. Essex.
- Asch, H.B.**, 1941. *Lucius Junius Moderatus Columella. On Agriculture*. London. Ontleend aan <http://penelope.uchicago.edu/Thayer/E/Roman/Texts/Columella/home.html>.
- Bartels, M.**, 1999. *Steden in scherven. Vondsten uit beerputten in Deventer, Dordrecht, Nijmegen en Tiel (1250-1900)*. Zwolle-Amersfoort.
- Behrensmeyer, A.K.**, 1978. Taphonomic and ecologic information from bone weathering. *Paleobiology* 4: 150-162.
- Besuijn, G.**, 2008. *Rodanum. A Study of the Roman settlement at Aardenburg and its metal finds*. Leiden.
- Beurden, L.M. van**, 2002. Botanisch onderzoek in het Maas-Demer-Schelde gebied: de Romeinse en vroegmiddeleeuwse periode. In: H. Fokkens & R. Jansen (red.); *2000 jaar bewoningsdynamiek: Brons- en ijzertijdbewoning in het Maas-Demer-Scheldegebied* (pag. 283-310). Leiden.
- Bloemers, J.H.F. & J.K. Haalebos**, 1973. Roman pottery finds in Heerlen, Province of Limburg. *Berichten van de Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek* 23: 259-271.
- Boelicke, U.**, 2002. Die Fibeln aus dem Areal der Colonia Ulpia Traiana. *Xantener Berichte* 10.
- Böhme, A.**, 1972: Die Fibeln der Kastele Saalburg und Zugmantel. *Saalburg Jahrbuch* 29.
- Bogaers, J.E.**, 1962-1963: Ruraemundensia. *Berichten van de Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek* 12-13: 57-86.
- Brinkkemper, O.**, 1993. *Wetland Farming in the Area to the South of the Meuse Estuary During the Iron Age and the Roman Period*. Thesis, Leiden.
- Brodribb, G.**, 1987. *Roman Brick and Tile*. Gloucester
- Bruijn, A.**, 1966. De middeleeuwse pottenbakkerijen in Zuid-Limburg. *Mededelingenblad Vrienden van de Nederlandse ceramiek* 44: 1-60.
- Brulet, R., F. Vilvorder & S. Rekk**, 2001. Méthodologie. In: R. Brulet, J.-P. Dewert & F. Vilvorder (red.); Liberchies IV. Vicus gallo-romain. Travail de rivière. Fouilles du Musée de Nivelles (1986/87 et 1991/97). *Publications d'Histoire de l'Art et d'Archéologie de l'Université Catholique de Louvain* 101: 110-125. Louvain-la-Neuve.
- Brunsting, H.**, 1937. Het grafveld onder Hees bij Nijmegen. Een bijdrage tot de kennis van *Ulpia Noviomagus*. *Archeologisch-Historische Bijdragen* 4. Amsterdam.
- Carradice, I.A. & T.V. Buttrey**, 2007. *The Roman Imperial Coinage Volume II – Part I. Second fully revised edition. From AD 69 – 96. Vespasian to Domitian*. Londen.
- CCvD**, 2006. *Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (KNA), versie 3.1*. CCvD, Gouda.
- Chantraine, H.**, 1982. Novaesium VIII. Die antiken Fundmünzen von Neuss, Gesamtkatalog der Ausgrabungen 1955-1978. *Limesforschungen* 20.
- Cram, L. & M. Fulford**, 1979. Silchester tile making: The faunal environment. In: A. McWhirr (red.); *Roman brick and tile. British Archaeological Reports (BAR) International Series* 68: 201-210.

- Deeben, J.H.C. (red.)**, 2008. De Indicatieve Kaart van Archeologische Waarden (IKAW), derde generatie. *Rapportage Archeologische Monumentenzorg* 155. Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, Amersfoort (info: www.cultureelerfgoed.nl).
- Demey, D.**, 2003. De Romeinse weg van Boulogne-sur-Mer naar Keulen, provincie Limburg; een archeologisch onderzoek. *RAAP-rapport* 924. RAAP Archeologisch Adviesbureau, Amsterdam.
- Deru, X.**, 1996. La céramique belge dans le nord de la Gaule. Caractérisation, chronologie, phénomènes culturels et économiques. *Publications d'Histoire de l'Art et d'Archéologie de l'Université Catholique de Louvain* 89. Louvain-la-Neuve.
- Dragendorff, H.**, 1895. Terra Sigillata. *Bonner Jahrbücher* 96-97: 18-155.
- Esser, E., B. Beerenhout & M.J. Rijkelijhuizen**, 2009. Paleoecologie: archeozoologisch onderzoek aan dierlijke resten uit de Romeinse tijd. In: H. M. van der Velde, S. Ostkamp, H.A.P. Veldman & S. Wyns (red.); Venlo aan de Maas: van vicus tot stad. Sporen van een Romeinse nederzetting en stadsontwikkeling uit de Middeleeuwen en Nieuwe tijd in het plangebied Maasboulevard. *ADC-rapport 1000/ADC-Monografie* 7: 249-270. ADC Archeoprojecten, Amersfoort.
- Gaitzsch, W.**, 1980. *Eiserne römische Werkzeuge. Studien zur römischen Werkzeugkunde in Italien und den nördlichen Provinzen des Imperium Romanum*. Oxford.
- Gaitzsch, W.**, 2008. Von der *Via Belgica* zur Sophienhöhe - Straßenforschung im Tagebau Ham-bach. *Erlebnisraum Römerstraße Via Belgica. Materialien zur Bodendenkmalpflege im Rhein-land* 18(2): 31-43.
- Gielen, J.**, 1966. Nieuws van de Westelijke Romeins-Heerlense woonsector. *Land van Herle* 16(1): 13-19.
- Gielen, J.**, 1971a. Het pottenbakkersbedrijf van Lucius aan de Putgraaf te Heerlen. *Land van Herle* 21: 84-92.
- Gielen, J.**, 1971b. Een merkwaardige Romeinse pottenbakkersoven en zijn omgeving. *Land van Herle* 21: 140-147.
- Gielen, J.**, 1978. Een nieuw ontdekte oven in de pottenbakkerswijk aan de Putgraaf te Heerlen. *Archeologie in Limburg* 3: 2-7.
- Gielen, J.K.**, 1987. Aardewerk uit Heerlen. Productie en datering. In: P. Stuart & M.E.Th. de Grooth (red.); *Langs de weg. De Romeinse weg van Boulogne-sur-Mer naar Keulen. Verkeersader voor industrie en handel – Villa rustica. Het Romeinse boerenbedrijf in het Rijn/Maasgebied* (pag. 90-91). Heerlen-Maastricht.
- Gordon, C.C. & J.E. Buikstra**, 1981. Soil pH, bone preservation and sampling bias at mortuary sites. *American Antiquity* 46: 566-571.
- Grant, A.**, 1982. The use of tooth wear as a guide to the age of domestic ungulates. In: B. Wilson, C. Grigson & S. Payne (red.); *Ageing and Sexing Animal Bones from Archaeological Sites. British Archaeological Reports (BAR) British Series* 109: 91-109.
- Groenman-Van Waateringe, W.**, 1989. Food for Soldiers, Food for Thought. In: J.C. Barrett, A.P. Fitzpatrick & L. Macinnes (red.); *Integrating the Subsistence Economy. British Archaeological Reports (BAR) International Series* 181: 135-162.
- Haalebos, J.K.**, 1977. Zwammerdam – *Nigrum Pullum*. Ein Auxiliarkastell am Niedergermanischen Limes. *Cingula* 3. Amsterdam.
- Haalebos, J.K.**, 1990. Het grafveld van Nijmegen-Hatert. Een begraafplaats uit de eerste drie eeuwen na Chr. op het platteland bij Noviomagus Batavorum. *Beschrijving van de verzamelingen in het Provinciaal Museum G.M. Kam te Nijmegen* 11. Nijmegen.

- Haaster, H. van**, 2009. Paleoecologie: archeobotanie uit de Romeinse tijd. In: H. M. van der Velde, S. Ostkamp, H.A.P. Veldman & S. Wyns (red.); Venlo aan de Maas: van *vicus* tot stad. Sporen van een Romeinse nederzetting en stadsontwikkeling uit de Middeleeuwen en Nieuwe tijd in het plangebied Maasboulevard. *ADC-rapport 1000/ADC-Monografie 7*: 243-248. ADC Archeoprojecten, Amersfoort.
- Habermehl, K.-H.**, 1975. *Die Altersbestimmung bei Haus- und Labortieren*. Berlijn.
- Hambleton, E.**, 1999. Animal husbandry regimes in Iron Age Britain. A comparative study of faunal assemblages from British Iron Age sites. Chapter 8. Method for converting the results of different analyses of mandibular tooth wear into a similar format. *British Archaeological Reports (BAR) British Series* 64-67.
- Harnecker, J.**, 1997. *Katalog der Eisenfunde von Haltern aus den Grabungen der Jahre 1949-199*. Mainz.
- Heesch, J., van**, 1996. Les monnaies augustéennes sur quelques sites belges, contribution à l'étude de la chronologie de l'occupation romaine de nord de la Gaule. In: M. Lodewijckx (red.); Archaeological and historical aspects of west-European societies. Album Amicorum André van Doorselaer. *Acta Archaeologica Lovaniensia Monographiae* 8 : 95-107.
- Heesch, J. van**, 1998. De muntcirculatie tijdens de Romeinse tijd in het noordwesten van *Gallia Belgica*. De *civitates* van de Nerviers en de Menapiërs (ca. 50 v.C. – 450 n.C.). *Monografie van Nationale Archeologie* 11. Brussel.
- Heesch, J. van**, 1999. Augustan bronze coins in the north-west of Gaul. In: W. Schlüter & R. Wiegels (red.); *Rom, Germanien und die Ausgrabungen von Kalkriese* (pag. 347-361). Osnabrück.
- Hiddink, H.**, 2005. Archeologisch onderzoek aan de Beekseweg te Lieshout. *Zuid-Nederlandse Archeologische Rapporten* 18. VU, Amsterdam.
- Hillman, G.**, 1984. Interpretation of Archaeological Plant Remains: the Application of Ethnographic Models from Turkey. In: W. van Zeist & W.A. Casparie (red.); *Plants and Ancient Man* (pag. 1-41). Rotterdam.
- Hoevenberg, J.**, 2007. *Evaluatie Limburg in de Romeinse tijd, onderzoeksperiode 1995-2006*. Intern rapport provincie Limburg, Maastricht.
- Holwerda, J.H.**, 1941. De Belgische waar in Nijmegen. *Beschrijving van de verzameling in het Rijksmuseum G.M. Kam te Nijmegen* [2].
- Hommerich, L. van**, 1961. Heerlen's Romeins verleden. In *Het Land van Herle. Jubileumboek 1950-1960* (pag. 7-22). Heerlen.
- Hommerich, J. van**, 1966. Nieuws van de Westelijke Romeins-Heerlense woonsector. *Land van Herle* 16(1): 6-12.
- Höpken, C.**, 2005. Die römische Keramikproduktion in Köln. *Kölner Forschungen Band* 8. Mainz.
- Huisman, D.J., R.C.G.M. Lauwerier, M.M.E. Jans, A.G.F.M. Cuijpers & F.J. Laarman**, 2006. Degradatie en bescherming van archeologisch bot. *Praktijkboek Instandhouding Monumenten* II-11. *Overige onderwerpen* 14: 1-23. Den Haag.
- Huyghe, J.**, 2003. Belgisch aardewerk te Velzeke: een overzicht. *Archeologische kroniek van Zuid-oost-Vlaanderen, Bijdragen* 8: 299-309.
- Isings, C.**, 1957. Roman Glass from Dated Finds. *Archaeologica Traiectina Edita ab Rheno-Traiectinae Instituto Archaeologico* II. Groningen-Djakarta.
- Isings, C.**, 1971. Roman Glass in Limburg. *Archaeologica Traiectina Edita ab Rheno-Traiectinae Instituto Archaeologico* IX. Groningen.

- Jamar, J.T.J.**, 1977. *Kaleidoscoop van Heerlen in de Romeinse tijd*. DSM-kalender, Heerlen.
- Jamar, J.T.J.**, 1988-1989. *Over de grens II. Romeins leven in Heerlen/Römisches Leben in Heerlen*. Tentoonstellingscatalogus, Mönchengladbach.
- Janssens, M.**, 2009. De *Via Belgica* aan de Oude Midweg te Kunrade, gemeente Voerendaal; documentatie van het profiel. *RAAP-notitie* 3304. RAAP Archeologisch Adviesbureau, Weesp.
- Jenerson, C.F.**, 2005: *Terug naar Hoogeloon. Nieuwe inzichten in de inheems-Romeinse nederzetting op de Kerkackers*. Eindschrijft VU-Amsterdam, Amsterdam.
- Jonge, W. de, J. Bazelmans & D.H. de Jager**, 2006. *Forum Hadriani. Van Romeinse stad tot monument*. Utrecht.
- Junkelmann, M.**, 1979. *Panis Militaris. Die Ernährung des römischen Soldaten oder der Grundstoff der Macht*. Mainz am Rhein.
- Kars, E., & W. Vos**, 2004. Romeins baksteen in Nederland. Een introductie en pleidooi voor nieuwe onderzoeksmethoden. *ADC-Info* 2003: 29-35.
- Kars, E.A.K.**, 2005. Keramisch bouw materiaal en natuursteen. In: G. Tichelman (red.); Het villa-complex Kerkrade-Holzkuil. *ADC-rapport* 155: 257-287. ADC Archeoprojecten, Amersfoort.
- Kars, H.**, 2007. Natuursteen en keramisch bouw materiaal. In: H.A.P. Veldman (red.); Romeinse pottenbakkersovens en erven te Heerlen Dr. Poelsstraat. *ADC-rapport* 634: 44-46. ADC Archeoprojecten, Amersfoort.
- Kemmers, F.**, 2006. Coins for a legion. An analysis of the coin finds from the Augustan legionary fortress and Flavian canabae legionis at Nijmegen. *Studien zu Fundmünzen der Antike* 21. Mainz.
- Kemmers, F.**, 2009. From bronze to silver. Coin circulation in the early third century. *Revue Belge de Numismatique*.
- Kemmers, F.**, 2010. Munten uit de Romeinse tijd. In: H. M. van der Velde, S. Ostkamp, H.A.P. Veldman & S. Wyns (red.); Venlo aan de Maas: van vicus tot stad. Sporen van een Romeinse nederzetting en stadsontwikkeling uit de Middeleeuwen en Nieuwe tijd in het plangebied Maasboulevard. *ADC-rapport* 1000/*ADC-Monografie* 7: 191-200. ADC Archeoprojecten, Amersfoort.
- Kemmers, F.**, in voorbereiding. De Romeinse muntvondsten uit Holtum. In: A. Wagner (red.); *Opgravingen Holtum 2002*. Archeomedia/Provincie Limburg.
- King, C.E.**, 1996. Roman copies. In: C.E. King & D.G. Wigg (red.); *Coin finds and coin use in the Roman world*. *Studien zu Fundmünzen der Antike* 10: 237-264. Berlijn.
- Knorr, R.**, 1919. *Töpfer und Fabriken verzierter Terra-Sigillata des ersten Jahrhunderts*. Stuttgart.
- Knörzer, K.-H.**, 1970. Römerzeitliche Pflanzenfunde aus Neuss. *Novaesium* IV.
- Knörzer, K.-H.**, 1979. Verkohlte Reste von Viehfutter aus einem Stall des römischen Reiterlagers von Dormagen. *Rheinische Ausgrabungen* 20: 130-137.
- Kooistra, L.I.**, 1996. *Borderland Farming. Possibilities and Limitations of Farming in the Roman Period and Early Middle Ages between the Rhine and Meuse*. Assen.
- Kooistra, L.I. & F.J. Laarman**, 1996. The zoological remains on the site of the Roman villa at Voerendaal. In: L.I. Kooistra (red.); *Borderland Farming. Possibilities and limitations of farming in the Roman Period and Early Middle Ages between the Rhine and Meuse* (pag. 176-181). Assen.
- Körber-Grohne, U.**, 1987. *Nutzpflanzen in Deutschland. Kulturgeschichte und Biologie*. Stuttgart.
- Kortum, K.**, 2005. Städte und Kleinstädtische Siedlungen. Zivile Strukturen im Hinterland des Limes. In: S. Schmidt, M. Kempa & A. Wais (red.); *Imperium Romanum. Roms Provinzen an Neckar, Rhein und Donau*. Tentoonstellingscatalogus, Stuttgart.

RAAP-RAPPORT 2210

Wonen langs de Romeinse weg in Coriovallum
Valkenburgerweg 25A, gemeente Heerlen; een opgraving in de vicus van Heerlen

- Lammers, M.**, 1994. Dakpannen op De Horden. In: W.A. van Es & W.A.M. Hessing (red.); *Romeinen, Friezen en Franken in het hart van Nederland: van Traiectum tot Dorestad (50 v.Chr.-900 n.Chr.)* (pag. 161-168). Utrecht.
- Landesvermessungsamt Nordrhein-Westfalen**, 1967. *Kartenaufnahme der Rheinlande durch Tranchot und von Müffling 1803-1820, Blatt 75 Heerlen*. Bonn.
- Lauwerier, R.C.G.M.**, 1997. *Laboratoriumprotocol Archeozoologie*. ROB, Amersfoort.
- Linden, E. van der**, 2007. Aardewerk. In: H.A.P. Veldman (red.); Romeinse pottenbakkersovens en erven te Heerlen, Dr. Poelsstraat. Een archeologische opgraving. *ADC-Rapport 634*: 29-41. ADC Archeoprojecten, Amersfoort.
- Manning, W.H.**, 1986. *Catalogue of the Romano-British iron tools, fittings and weapons in the British Museum*. Londen.
- Martens, M. & S. Willems**, 2002. *La production et la diffusion de céramiques locales. Les exemples de Tirmont et Tongres. Société Française d'Étude de la Céramique Antique en Gaule. Actes du Congrès de Bayeux. 9-12 mai 2002* (pag. 331-344).
- Martin, H.**, 1915. Romeinse pottenbakkersovens te Heerlen. *Bulletin van den Nederlandschen Oudheidkundigen Bond* 8: 32-51.
- Mattingly, H. & E.A. Sydenham**, 1930. *The Roman imperial coinage III, Antoninus Pius to Commodus, A.D. 161-192*. Londen.
- Mees, A.W.**, 1995. Modelsignierte Dekorationen auf südgallischer Terra Sigillata. *Forschungen und Berichte zur Vor- und Frühgeschichte in Baden-Württemberg* 54. Stuttgart.
- Mientjes, A.C.**, 2005. Plangebied Valkenburgerweg, gemeente Heerlen; archeologisch vooronderzoek: een bureauonderzoek. *RAAP-notitie 1059*. RAAP Archeologisch Adviesbureau, Amsterdam.
- Mittag, E.**, 1999. Untersuchungen zu sogenannten Halterner Kochtöpfen aus dem Bereich der Colonia Ulpia Traiana. In: A. Rieche (red.); *Xantener Berichte. Grabung – Forschung – Präsentation, Sammelband. Xantener Berichte* 8: 201-311. Köln.
- Munsell Color Company**, 1954. *Munsell Soil Color Charts*. Inc. Baltimore, Maryland.
- Nicolay, N.**, 2007. Armed Batavians. Use and significance of weaponry and horse gear from non-military contexts in the Rhine delta (50 BC to AD 450). *Amsterdam Archaeological Studies* 11. Amsterdam.
- Oelmann, F.**, 1914. Die Keramik des Kastells Niederbieber. *Materialien zur römisch-germanischen Keramik* 1. Frankfurt am Main.
- Oosterbaan, J.**, 2007. *Sleutels in het Romeinse Rijk. De typonomie en sociale aspecten van sleutels uit het noordwesten van het Romeinse Rijk*. Ongepubliceerde MA-scriptie, VU Amsterdam, Amsterdam.
- Orton, C., P. Tylers & A. Vince**, 1993. *Pottery in archaeology. Cambridge Manuals in Archaeology*. Cambridge.
- Pals, J.P.**, 1997. De introductie van cultuurgewassen in de Romeinse Tijd. In: A.C. Zeven (red.); *De introductie van onze cultuurplanten en hun begeleiders van het Neolithicum tot 1500 AD* (pag. 25-51). Wageningen.
- Pals, J.P., V. Beemster & A. Noordam**, 1989. Plant Remains from the Roman *Castellum Praetorium Agrippinae* near Valkenburg (prov. of Zuid-Holland). *Dissertationes Botanicae* 133: 117-134.
- Pals, J.P., & T. Hakbijl**, 1992. Weed and insect infestation of a grain cargo in a ship at the Roman fort of *Laurium* in Woerden (Prov. of Zuid-Holland). In: J.P. Pals, J. Buurman & M. van der Veen (red.); *Festschrift prof. W. van Zeist. Review of Palaeobotany and Palynology* 73(1-4): 287-300.

- Peacock, D.P.S. & D.F. Williams**, 1986. *Amphorae and the Roman economy: an introductory guide*. London-New York.
- Peter, M.**, 2001. Untersuchungen zu den Fundmünzen aus Augst und Kaiseraugst. *Studien zu Fundmünzen der Antike* 17. Berlin.
- Poorter, A. De & P.-J. Claeys**, 1989. Les sigles sur matériaux de construction romains en terre cuite en Belgique. *Acta archaeologica lovaniensia monographiae* I. Leuven.
- Putker, H.J.**, 1987. De weg Boulogne-Keulen op Nederlands grondgebied. In: P. Stuart & M.E.Th. de Grooth (red.); *Langs de weg. De Romeinse weg van Boulogne-sur-Mer naar Keulen*. Tentoonstellingscatalogus, Heerlen-Maastricht.
- Reubsaet, L.**, 1999. *De bodem van Brunssum en Schinveld geeft zijn geheimen prijs*. Onderbanken.
- RGD**, 1988. *Geologische kaart van Zuid-Limburg en omgeving*. Rijks Geologische Dienst, Haarlem.
- Ritterling, E.**, 1913. Das frühromische Lager bei Hofheim im Taunus. *Annalen des Vereins für Nassauische Altertumskunde und Geschichtsforschung* 40. Wiesbaden.
- Rogge, M. & K. Sas**, 2006. Quo vadis? Het wegennet van de Romeinen, een verenigd Europa. *Publicaties van het Provinciaal Archeologisch Museum Velzeke. Buitengewone reeks* nr. 4. Zottegem.
- Roymans, J.A.M.**, 2008. Het spoor bijster? Oude bruggen en wegen in Zuid-Nederland. In: E. Rensink (red.); *Archeologie en beekdalen. Schatkamers van het verleden*. Utrecht.
- Rye, O.S.**, 1981. Pottery technology. Principles and reconstruction. *Manuals on Archeology* 4. Washington.
- Slofstra, J.**, 1991. Changing settlement systems in the Meuse-Demer-Schelde area during the Early Roman period. In: N. Roymans & F. Theuws (red.); *Images of the past. Studies on ancient societies in Northwestern Europe / SPP* 7: 131-199. Amsterdam.
- Sommer, C.S.**, 1994. Die römische Villa rusica in Obendorf-Bochingen, Kreis Rottweil. *Archäologische Ausgrabungen in Baden-Württemberg*.
- Soil Survey Staff**, 2007. *National Soil Survey Handbook, title 430-VI*. U.S. Department of Agriculture, Natural Resources Conservation Service.
- Stiboka/RGD**, 1989. *Geomorfologische kaart van Nederland. Schaal 1: 50.000. Blad 59 Genk, 60 Sittard, 61 Maastricht, 62 Heerlen*. Stichting voor Bodemkartering/Rijks Geologische Dienst, Wageningen/Haarlem.
- Stiboka**, 1990. *Bodemkaart van Nederland, schaal 1:50.000. Toelichting bij kaartblad 61-62 West en Oost. Maastricht-Heerlen*. Stichting voor Bodemkartering, Wageningen.
- Stuart, P.**, 1972 [1963]. Gewoon aardewerk uit de Romeinse legerplaats en de bijbehorende grafvelden te Nijmegen. *Beschrijving van de verzamelingen in het Rijksmuseum G.M. Kam te Nijmegen* 6. Nijmegen.
- Stuart, P., & M.E.Th. de Grooth (red.)**, 1987. *Langs de weg. De Romeinse weg van Boulogne-sur-Mer naar Keulen*. Tentoonstellingscatalogus, Heerlen-Maastricht.
- Sutherland, C.H.V.**, 1984. *The Roman imperial coinage, volume I, revised edition, from 31 BC to AD 69*. Londen.
- Tamis, W.L.M., R. van der Meijden, J. Runhaar, R.M. Bekker, W.A. Ozinga, B. Odé & I. Hoste**, 2004. Standaardlijst van de Nederlandse flora 2003. *Gorteria* 30-4/5: 101-195.
- Tichelman, G.**, 2005. Het villacomplex Kerkrade-Holzkuil. *ADC-rapport* 155. ADC Archeoprojecten.
- Tichelman, G.**, 2007a. Plangebied Valkenburgerweg, gemeente Heerlen; archeologisch vooronderzoek: een bureau- en inventariserend veldonderzoek (proefsleuven). *RAAP-rapport* 1505. RAAP Archeologisch Adviesbureau, Amsterdam.

- Tichelman, G.**, 2007b. Programma van Eisen: opgraving. Valkenburgerweg 25A te Heerlen, gemeente Heerlen. *RAAP-PvE 355*. RAAP Archeologisch Adviesbureau, Weesp.
- Tichelman, G.**, 2007c. *Evaluatie- en selectierapport. Definitieve opgraving Valkenburgerweg 25A te Heerlen. Versie 2*. Intern rapport RAAP Archeologisch Adviesbureau, Weesp.
- Tichelman, G.**, 2008. Bedrijventerrein Trilandis, gemeente Heerlen; archeologisch vooronderzoek: een inventariserend veldonderzoek (proefsleuven). *RAAP-rapport 1966*. RAAP Archeologisch Adviesbureau, Weesp.
- Tichelman, G.**, in voorbereiding. De Romeinse nederzetting Heerlen-Trilandis; archeologisch onderzoek: opgraving. *RAAP-rapport xxxx*. RAAP Archeologisch Adviesbureau, Weesp.
- Vanderhoeven, A.**, 1996. The earliest urbanisation in Northern Gaul: some implications of recent research in Tongres. In: N. Roymans (red.); *From the Sword to the Plough. Three Studies on the earliest Romanisation of Northern Gaul*. Amsterdam.
- Vanderhoeven, A., G. Vynckier & P. Vynckier**, 1991. Het oudheidkundig bodemonderzoek aan de Kielenstraat te Tongeren. *Archeologie in Vlaanderen 1*: 107-124.
- Vanderhoeven, A., G. Vynckier & P. Vynckier**, 1992. Het oudheidkundig bodemonderzoek aan de Hondstraat te Tongeren. Interimverslag 1987. *Archeologie in Vlaanderen 2*: 65-88.
- Vanderhoeven, A., G. Vynckier, A. Ervynck & B. Cooremans**, 1992. Het oudheidkundig bodemonderzoek aan de Kielenstraat te Tongeren (prov. Limburg). Interimverslag 1990-1993. Deel 1. De voor-Flavische bewoning. *Archeologie in Vlaanderen 2*: 89-146.
- Vanderhoeven, A., G. Vynckier & P. Vynckier**, 1994. Het oudheidkundig bodemonderzoek aan de Veemarkt te Tongeren (prov. Limburg). Eindverslag 1988. *Archeologie in Vlaanderen IV*: 127-205.
- Vanderhoeven, A., G. Vynckier & W. Wouters**, 2002. Het oudheidkundig bodemonderzoek aan de Zijdelsingsestraat te Tienen (prov. Vlaams-Brabant). Interimverslag 1995-1996. *Archeologie in Vlaanderen VI(1997/1998)*: 133-160.
- Vanderhoeven, A., G. Vynckier, B. Cooremans, A. Ervynck, A. Lentacker, W. Van Neer & K. De Groote**, 2007. Het oudheidkundig bodemonderzoek aan de Mombersstraat te Tongeren (prov. Limburg). Eindverslag 2005. *Relicta 3*: 93-157.
- Veen, M. van der**, 2007. Formation Processes of Desiccated and Carbonized Plant Remains - the Identification of Routine Practice. *Journal of Archaeological Science 34*: 968-990.
- Veldman, H.A.P.**, 2007. Romeinse pottenbakkersovens en erven te Heerlen, Dr. Poelsstraat. Een archeologische opgraving. *ADC-rapport 634*. ADC Archeoprojecten, Amersfoort.
- Verhelst, E. M.P.**, 1999. *De fibulae van Passewaaij-Oude Tielseweg*, Niet uitgegeven materiaalscriptie IPP, Amsterdam.
- Velde, H. van der, S. Ostkamp, H. Veldman, S. Wyns (red.)**, 2009. Venlo aan de Maas: van vicus tot stad: sporen van een Romeinse nederzetting en stadsontwikkeling uit de Middeleeuwen en Nieuwe Tijd in het plangebied Maasboulevard. *ADC-rapport 1000/ADC-monografie 7*. ADC Archeoprojecten, Amersfoort.
- Vleeshouwer, J.J. & J.H. Damoiseaux**, 1990. *Bodemkaart van Nederland, schaal 1:50.000. Toelichting bij kaartblad 61-62 West en Oost. Maastricht-Heerlen*. Stichting voor Bodemkartering/ Staring Centrum, Wageningen.
- Warry, P.**, 2006. *Tegulae. Manufacture, typology and use in Roman Britain. British Archaeological Reports (BAR) 417*. Oxford.
- Wetzels, E.P.G.**, 2002. *Sittard-Nusterweg: Archeologisch rapport opgraving*. Maastricht.

RAAP-RAPPORT 2210

Wonen langs de Romeinse weg in Coriovallum
Valkenburgerweg 25A, gemeente Heerlen; een opgraving in de vicus van Heerlen

- Wiepking, C.**, 2005. Aardewerk. In: G. Tichelman (red.); Het villacomplex Kerkrade-Holzkuil. *ADC-rapport* 155: 77-219. ADC Archeoprojecten, Amersfoort.
- Wigg, D.G.**, 1996. The function of the last Celtic coinages in Northern Gaul. In: C.E. King & D.G. Wigg (red.); Coin finds and coin use in the Roman world. *Studien zu Fundmünzen der Antike* 10: 415-436. Berlijn.
- Willems, S.**, 2005. Roman pottery in the Tongeren reference collection: mortaria and coarse wares. *VIOE-Rapporten* 01. Brussel.
- Willems, W.J.H.**, 1986. Archeologische kroniek van Limburg over 1985. *ROB Overdruk* 278 (*Publications de la Société Historique et Archéologique dans le Limbourg* 122: 203-246).
- Willems, W.J.H.**, 1987. Romeinse wegen in Limburg. *Historisch Geografisch Tijdschrift* 1/2: 6-11.
- Willems, W.J.H., & L.Kooistra**, 1987. De Romeinse villa te Voerendaal. Opgraving 1986. *Archeologie in Limburg* 32: 29-38.
- Willems, W.J.H., & L.Kooistra**, 1988. De Romeinse villa te Voerendaal. Opgraving 1987. *Archeologie in Limburg* 37: 137-147.
- Wüller, B., J.-N. Andrikopoulo-Strack & S. Jenter** (red.), 2008. Erlebnisraum Römerstraße Via Belgica. *Materialien zur Bodendenkmalpflege im Rheinland* 18(2). Aachen.
- Zwart, A.J.M.**, 1998. Romeins paardentuig uit de regio Nijmegen. *Westerheem* 47(5): 245-255.

Gebruikte afkortingen

AHN	Actueel Hoogtebestand Nederland
AMK	Archeologische Monumenten Kaart
ARCHIS	ARChEologisch Informatie Systeem
CvAK	College voor de Archeologische Kwaliteit
eve	estimated vessel-equivalent (eve's = meervoud; zie § 7.2.2)
eve_r	estimated vessel-equivalent (randen; zie § 7.2.2)
IKAW	Indicatieve Kaart van Archeologische Waarden
KNA	Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie
mae	minimum aantal exemplaren (zie § 7.2.2)
mae_r	minimum aantal randfragmenten (zie § 7.2.2)
-Mv	beneden maaiveld
N (of n)	aantal
NAP	Nieuw Amsterdams Peil
PvE	Programma van Eisen
RIC(I-2)	Sutherland (1984)
RIC(II-2)	Carradice & Buttrey (2007)
RIC(III)	Mattingly & Sydenham (1930)
SIKB	Stichting Infrastructuur Kwaliteitsborging Bodembeheer

Verklarende woordenlijst

amfoor

Romeins dikwandig draaischijfaardewerk, bedoeld als voorraadkruik voor met name vloeibare stoffen: wijn, olijfolie, vissaus.

antropogeen

Ten gevolge van menselijk handelen (door mensen gemaakt/veroorzaakt).

archeologie

Wetenschap die zich ten doel stelt om door middel van studie van de materiële nalatenschap inzicht te verwerven in alle facetten van menselijke samenlevingen in het verleden.

archeologische monumenten

Aard, omvang en kwaliteit van deze vindplaatsen rechtvaardigen blijvend behoud uit wetenschappelijke en/of cultuurhistorische overwegingen. Al naar gelang de betekenis die aan deze aspecten wordt toegekend, verdienen deze vindplaatsen te worden geplaatst op het beschermingsprogramma van Rijk, provincie of gemeente. Uit dien hoofde dient daarom te worden gestreefd naar een ongestoord behoud van de daarin aanwezige archeologische sporen.

artefact

Alle door de mens gemaakte of gebruikte voorwerpen.

as

Koperen Romeinse munt van de laagste waarde. Eén *as* = $1/2$ *dupondius* = $1/4$ *sestertius*.

barbotine

Versiering/decoratie met (opgespoten) kleipap in de vorm van zogenaamde slipmotieven, zoals schubben, blaadjes, flarden of strepen.

Belgische waar

Op Romeinse terra sigillata of op eigen inheemse vormen geïnspireerd Noord-Gallisch aardewerk. Ook wel '*terra nigra*-achtig aardewerk'.

bessales

*Hypocaust*tegels (soort baksteen van circa 20 cm breed).

bergbrikgrond

Bodem met een 'afgetopt' brikprofiel: de A2 ontbreekt, ook de B1 en B2 kunnen zijn verdwenen.

bodemarchief

Het geheel van overblijfselen dat informatie kan verschaffen over menselijk handelen in het verleden (de materiële nalatenschap), bewaard in en in bepaalde gevallen op de bodem (bijv. grafheuvel).

brikgrond

Grond met een inspoelingslaag van klei.

castellum

Kleiner Romeins legerkamp voor hulptroepen (circa 500 tot 1.000 manschappen).

chamotte

(Magering met) aardewerkgruis.

civitas

Een door de Romeinen geïntroduceerde term waarmee een bepaald rechtsgebied van een inheemse stam werd aangeduid.

RAAP-RAPPORT 2210

Wonen langs de Romeinse weg in Coriovallum
Valkenburgerweg 25A, gemeente Heerlen; een opgraving in de vicus van Heerlen

colluvium

Tijdens het Holoceen van de hellingen geërodeerde en in de dalen afgezette lössleem Ook wel soliflexi genoemd: het afschuiven van bodemmateriaal langs een helling: een vorm van bodemerosie.

Coriovallum

Romeinse naam voor de vicus van Heerlen, zoals deze wordt genoemd op de *Tabula Peutingeriana*.

cultuurlaag

Bodemhorizont met sporen van menselijke activiteiten (schofstekken, artefacten), echter zonder duidelijke bewoningssporen.

dagzomen

Aan de oppervlakte komen, zichtbaar worden van gesteenten (met inbegrip van zand, klei, etc.).

Dolium (meervoud: dolia)

Voorraadvat (aardewerk), onder andere voor graan.

droogdal

Een meestal in de IJstijd gevormd dal, toen het water t.g.v. permafrost niet in de ondergrond kon dringen en bovengronds werd afgevoerd. Nu niet watervoerend.

dupondius

Romeinse bronzen munt met een waarde van 2 as.

ensemble

Aantal bijeen behorende elementen.

erosie

Verzamelaan voor processen die het aardoppervlak aantasten en los materiaal afvoeren. Dit vindt voornamelijk plaats door wind, ijs en stromend water.

ex situ

Niet in of op zijn/haar oorspronkelijke positie.

fibula (meervoud: fibulae)

Mantelspeld of sluitspeld.

geverfd aardewerk

Romeins aardewerk dat na het drogen en voor het bakken ondergedompeld werd in verfaarde (engobe). De functie van de verflaag was het voorkomen van het doordringen van vocht in de wand van de pot. Deze techniek werd vooral toegepast voor bekers, borden, kommen en olielampjes.

gladwandig aardewerk

Romeins draaischijfaardewerk met een glad oppervlak, met een fijn wit of geelachtig baksel dat niet is geverfd. Voornamelijk toegepast op kruiken en kannen, kandelaars, zeven, bekers, bakjes en schaaltes.

grondspoor

Alle door de mens veroorzaakte veranderingen van de oorspronkelijke bodemopbouw, zoals verstoringen (kuilen) of toevoegingen (ophogingen).

horreum (meervoud: horrea)

Graanschuur met verhoogde vloer.

hypocaustum

Verwarmingssysteem waarbij een ruimte (in een Romeins gebouw) verwarmd wordt door hete lucht onder de vloer.

RAAP-RAPPORT 2210

Wonen langs de Romeinse weg in Coriovallum
Valkenburgerweg 25A, gemeente Heerlen; een opgraving in de vicus van Heerlen

***imbrex* (meervoud: *imbrices*)**

Romeinse dakpan met een u-vormige dwarsdoorsnede (vorstpan).

in situ

Achtergebleven op exact de plaats waar de laatste gebruiker het heeft gedeponneerd, weggegooid of verloren.

leem

Grondsoort die wordt gekenmerkt door een hoog siltgehalte (bodemdeeltjes tussen 0,002 en 0,05 mm).

limes

Grens (meer in het bijzonder de noordgrens van het Romeinse rijk).

löss

Eolische (= wind-) afzetting van zeer fijnkorrelig materiaal waarvan het overgrote deel van de korrels (60-85%) kleiner is dan 63 µm.

magering

Door de pottenbakker toegevoegde stoffen (kwarts, zand, organisch materiaal, ...) om de plasticiteit van de klei te verlagen, zodat het gevaar op krimpen en scheuren verkleint.

militaria

In deze context: metalen voorwerpen die in een militaire context thuishoren.

***mortarium* (meervoud: *mortaria*)**

Wrijfschaal.

nederzetting(-sterrein)

Woonplaats; de aard en samenstelling van het in het veld aangetroffen sporen en materiaal wordt geïnterpreteerd als resten van bewoning in het verleden.

organisch

Van plantaardige of dierlijke oorsprong.

oxidatie

Reactie met zuurstof (roesten/corrosie bij metalen; 'verbranding' bij veen).

parietales

Type Romeinse baksteen.

pedales

Type Romeinse baksteen.

pes

Romeinse voet (ca. 30 cm).

petrografie

Vakgebied binnen de geologie dat zich bezighoudt met de gedetailleerde beschrijving van gesteenten.

phalera

Sierschijf op paardentuig

praefurnium

Stookkamer ten behoeve van een *hypocaustum*. In de ruimte bevindt zich een oven waarmee hete lucht onder de vloer van één of meerdere ruimtes wordt geleid.

Prehistorie

Dat deel van de geschiedenis waarvan geen geschreven bronnen bewaard zijn gebleven.

RAAP-RAPPORT 2210

Wonen langs de Romeinse weg in Coriovallum
Valkenburgerweg 25A, gemeente Heerlen; een opgraving in de vicus van Heerlen

porticus

Een overdekking voor, achter of langs een gebouw, zodat een galerij ontstaat. Een in de Romeinse tijd veelvuldig toegepast architectuurelement.

radebrikgrond

Een lössleemgrond met een compleet brikprofiel (niet-geërodeerd, -afgetopt), zonder hydromorfe kenmerken in de A2- of B2-horizont.

ruwwandig aardewerk

Romeins draaischijfaardewerk dat, doordat het met zand is gemagerd, ruw aanvoelt. Vooral toegepast voor kookpotten, maar ook voor borden, schalen, bekers en kannen.

secundaire context

Vindplaats waar de vondsten niet zijn achtergelaten door de oorspronkelijke gebruiker, maar waar ze terecht zijn gekomen door fysische en biologische processen.

sestertius

Oorspronkelijk een zilveren munt tijdens de Romeinse Republiek, ter waarde van 2,5 as. In de Keizertijd werd het van geelkoper (messing) gemaakte muntje zeer populair en kreeg het de waarde van 4 as. De *sestertius* bleef in omloop tot in de 3e eeuw.

smeltwater

Water dat ontstaat bij smelting van sneeuw en van gletsjerijs.

statio

Officiële halte- of baanpost langs de Romeinse weg, waar reizigers konden eten, baden, overnachten en waar paarden kon worden gewisseld.

stratigrafie

Opeenvolging van lagen.

tegula (meervoud: tegulae)

Romeinse, van klei gebakken, tegel of platte baksteen.

terminus ante quem

Tijdstip voordat. Aanduiding van een tijdstip waarvoor een bepaalde gebeurtenis zal hebben plaatsgevonden.

terminus post quem

Tijdstip nadat. Aanduiding van een tijdstip waarna een bepaalde gebeurtenis zal hebben plaatsgevonden.

terra nigra

Romeins draaischijfaardewerk, geproduceerd in België en Noord-Frankrijk, dat op reducerende wijze werd gebakken en daardoor een zwartglanzende of grijze kleur heeft gekregen.

terra rubra

Romeins draaischijfaardewerk van ijzerhoudende klei, geproduceerd in België en Noord-Frankrijk, dat op oxiderende wijze werd gebakken en daardoor een rode kleur heeft gekregen.

terra sigillata

Romeins aardewerk, overwegend glanzend rood en vaak voorzien van reliëfdecoratie.

Thermen

Romeins badhuis.

RAAP-RAPPORT 2210

Wonen langs de Romeinse weg in Coriovallum
Valkenburgerweg 25A, gemeente Heerlen; een opgraving in de vicus van Heerlen

tubuli

Holle keramische bouwelementen gebruikt in de wand van een *hypocaustum* om warme lucht door te laten.

vicus (meervoud: vici)

Een burgerlijke nederzetting uit de Romeinse tijd met een dorpachtig tot kleinstadachtig karakter zonder stadsrechten. Meestal liggen deze nederzettingen (ook wel wegdorpen genoemd) op kruisingen van (water)wegen.

villa (meervoud: villae)

Groot landbouwbedrijf dat bestond uit akkers en weilanden, een luxe woonhuis dat vaak is uitgerust met een centraal verwarmingssysteem en een badgebouw, en tal van opstallen en bijgebouwen.

vindplaats

Plaats waar archeologisch materiaal is verzameld of te verzamelen is (ook: site).

Overzicht van figuren, tabellen en (losse kaart-)bijlagen

- Figuur 1.1** Ligging onderzoeksgebied (rood gearceerd); inzet: ligging in Nederland (ster).
- Figuur 2.1** Kadasterkaart uit 1960 met ingeschetst muurwerk en coupetekening van *hypocaust*.
- Figuur 2.2** Romeinse vindplaatsen in de *vicus Coriovallum*.
- Figuur 4.1** Overzicht van de aangelegde putten en profielen geprojecteerd op het Actueel Hoogtebestand Nederland (AHN).
- Figuur 4.2** Tekenen van vlak en profiel.
- Figuur 6.1** Schematische weergave van het wegennet in de Romeinse tijd (Rogge & Sas, 2006: 12); legenda: bruin = *Via Belgica*.
- Figuur 6.2** Wegtracé op de *Tabula Peutingeriana* (Wüller, Andrikopoulo-Strack & Jenter, 2008: 17).
- Figuur 6.3** Het profiel van de *Via Belgica* te Voerendaal-Oude Midweg.
- Figuur 6.4** Grind- en dagzomende mergellagen van de Romeinse weg in het derde vlak van put 5 (donkergrijs = verstoring door de proefsleuf).
- Figuur 6.5** De Romeinse weg in het westprofiel van put 5.
- Figuur 6.6** De Romeinse weg in het westprofiel van put 8.
- Figuur 6.7** De sporen 380 en 383 in profiel; legenda: 1 = paalkuil; 2 = restant paalkern; 3 = nazak bij het verwijderen van de paal.
- Figuur 6.8** De sporen 416, 417, 609 en 610 in profiel.
- Figuur 6.9** Spoor 518 in profiel; legenda: 1= paalkuil; 2 = paalkern.
- Figuur 6.10** Spoor 304/305 (stiep) in profiel; legenda: 1= paalkuil; 2 = paalkern; 3 = stiep.
- Figuur 6.11** Funderingen in put 4 tijdens het veldwerk: links spoor 89 in put 4, vlak 1; rechts spoor 275 in put 6, vlak 2.
- Figuur 6.12** Detailtekening van de muurfunderingen in het onderzoeksgebied.
- Figuur 6.13** Spoor 328 in profiel; legenda: 1 = paalkuil; 2 = restant paalkern; 3 = nazak bij het verwijderen van de paal; de volle zwarte lijn duidt de begrenzing van de bovenliggende kalkstenen funderingen (sporen 275 en 276) aan.
- Figuur 6.14** Het dichtgestorte trappgat (links in vlak en rechts in profiel) met op de achtergrond de kelder (put 7, vlak 2).
- Figuur 6.15** De vulling van de kelder in vlak 1 (links) en in profiel (rechts; de noordelijke wand is weggebroken).
- Figuur 6.16** Regelmatig baksteenparement (rechts) en imitatie met ingekraste voegen (links).
- Figuur 6.17** De verschillende profielen van de kelder.
- Figuur 6.18** Het stookkanaal in proefsleuf 2 (sporen 27 en 28) en het verloop van de lange, noord-zuid georiënteerde muur (sporen 275, 276 en 413)
- Figuur 6.19** De laag blauwe beekklei (spoor 422 = spoor 409) in de coupe van de kalksteenfundering (spoor 408) en in het westelijke putprofiel op ca. 2 m achter deze coupe, ofwel direct achter, ten westen van spoor 408).
- Figuur 6.20** Spoor 322 in profiel. De doorgetrokken zwarte lijn duidt de begrenzing van de muurfundering aan (spoor 275).
- Figuur 6.21** Spoor 329 in profiel.

- Figuur 6.22** Opgravingsplattegrond met sporen van vier boerderijplattegronden te Tongeren-Kielenstraat (Vanderhoeven, 1996: 196, fig. 4).
- Figuur 6.23** Steenbouw te Tongeren-Honddstraat (Vanderhoeven, Vynckier & Vynckier, 1992: 85, fig. 31 & 86, fig. 32).
- Figuur 6.24** De noordelijke *vicus* van Walheim (Kortüm, 2005: 162, fig. 173).
- Figuur 7.2.1** Plattegrond van Romeins Heerlen met de ligging van de pottenbakkersovens (blauwe kommetjes) en de onderzoekslocatie (rood kader). De cijfers verwijzen naar de in de tekst genoemde ovencomplexen. Afbeelding naar Van Hommerich (1961), Jamar (1977 & 1988), ARCHIS II, met aanvullingen van de auteur.
- Figuur 7.2.2** De verdeling van het Romeinse aardewerk.
- Figuur 7.2.3** De versierde en gestempelde *terra sigillata*.
- Figuur 7.2.4** Selectie van het kurknaardewerk en de *terra nigra* (schaal 1:4).
- Figuur 7.2.5** Selectie van de aangetroffen technieken op geveerd aardewerk.
- Figuur 7.2.6** Selectie van het geveerde aardewerk (schaal 1:4).
- Figuur 7.2.7** Selectie van het gladwandige aardewerk (tekeningen: schaal 1:4).
- Figuur 7.2.8** Selectie van het ruwwandige aardewerk (schaal 1:4).
- Figuur 7.2.9** Selectie van het Zuid-Limburgse aardewerk (schaal 1:4).
- Figuur 7.2.10** De verdeling van het minimum aantal exemplaren (mae) per context.
- Figuur 7.2.11** Selectie van het Romeinse aardewerk uit de lagen van het wegdek (schaal 1:4).
- Figuur 7.2.12** Selectie van het Romeinse aardewerk (schaal 1:4) uit de kuil (spoor 322).
- Figuur 7.2.13** Selectie van het Romeinse aardewerk (schaal 1:4) uit de vulling van de kelder (structuur 5).
- Figuur 7.2.14** Sporen van verglazing of versintering op aardewerk uit de kelder (structuur 5).
- Figuur 7.2.15** De verdeling van het Romeinse aardewerk in Heerlen, Venlo, Tongeren en Kerkrade.
- Figuur 7.2.16** Verdeling van het aardewerk uit de complexen volgens functionele categorieën.
- Figuur 7.3.1** Verschillende bakselgroepen (HEVA 1 tot en met HEVA 4; foto: EARTH Integrated Archaeology).
- Figuur 7.3.2** Schematische weergave van een *tegula* (Kars, 2005: 259, afb. 9.2).
- Figuur 7.3.3** Overzicht van uitsnijdingen van *tegularanden*.
- Figuur 7.3.4** Schematische weergave van de verschillende randtypen van *tegulae* uit de Romeinse tijd. De randen van de bovenste rij (varianten 11 t/m 16) hebben minstens één scherpe kant, die van de onderste rij (varianten 21 t/m 28) zijn afgerond.
- Figuur 7.3.5** Dikte van de fragmenten keramisch bouw materiaal.
- Figuur 7.3.6** *Tegulae* met CTEC-stempel.
- Figuur 7.3.7** Overzicht van de verspreiding van de producten met CTEC-stempel.
- Figuur 7.3.8** *Tegulae* met signaturen.
- Figuur 7.3.9** Afdrukken van dierenpoten. Bij V285 (linksonder) ook een rekenmerk.
- Figuur 7.4.1** Verspreiding van de muntvondsten.
- Figuur 7.4.2** Een *Sestertius* van Commodus werd in een geveerde (incomplete) beker in de vloer van de kelder gevonden (vondstnummer 292).
- Figuur 7.4.3** *Militaria*: linksboven V120, rechtsboven V304 en onder V117.
- Figuur 7.4.4** Teugelleider (boven, V99), bronzen baard van een sleutel (linksonder, V127) en draadfibula (rechtsonder, V108).
- Figuur 7.4.5** Sikkelmessen (vondstnummers V28 en V304).

- Figuur 7.4.6** Enkele onbepaalde voorwerpen van metaal (boven V289, linksonder V91 en rechtsonder V126).
- Figuur 7.5.1** Molensteen (vondstnummer V324) en bilhamer (vondstnummer V168).
- Figuur 7.6.1** Romeins glas (vondstnummers V80 en V150).
- Figuur 7.7.1** Vergelijking van de botspectra tussen enkele verschillende Romeinse vindplaatsen in en rond Heerlen (n = aantal resten).
- Figuur 7.8.1** Verspreiding van de monsters.
- Figuur 8.1** Steen(sokkel)structuren nabij het onderzoeksgebied, gegeoreferreed op de historische kaart (Landesvermessungsamt Nordrhein-Westfalen, 1967).
- Tabel 1.1** Geologische en archeologische tijdschaal.
- Tabel 2.1** Overzicht van vooronderzoeken in het onderzoeksgebied.
- Tabel 6.1** Sporenaantal per interpretatie.
- Tabel 6.2** Structuren met (paal)kuilen. Legenda: * = een stiep kan mogelijk ook bij het met stenen gefundeerd gebouw horen; ** = dit betreft sporen die op basis van afmetingen als kuil te omschrijven zijn, maar op basis van ruimtelijke associatie mogelijk wel als paalspoor kunnen worden geïnterpreteerd.
- Tabel 7.1** Vondsten van het proefsleuvenonderzoek en de opgraving.
- Tabel 7.2.1** Overzicht van het aardewerk per periode.
- Tabel 7.2.2** Overzicht van het aardewerk uit de Romeinse tijd per aardewerkcategorie.
- Tabel 7.2.3** Overzicht van de bakselgroepen binnen het ruwwandige aardewerk.
- Tabel 7.2.4** Overzicht van het Romeinse aardewerk uit de lagen van het wegdek.
- Tabel 7.2.5** Overzicht van het Romeinse aardewerk uit de kuil (spoor 322).
- Tabel 7.2.6** Overzicht van het Romeinse aardewerk uit de vulling van de kelder (structuur 5).
- Tabel 7.2.7** Overzicht van het Romeinse aardewerk uit de kelder (structuur 5) per categorie, inclusief de breukfactor en de compleetheidsindex.
- Tabel 7.2.8** Overzicht van de vergeleken complexen.
- Tabel 7.3.1** Overzicht van de verschillende bakfels.
- Tabel 7.3.2** Samenstelling van bakfel HEVA 1.
- Tabel 7.3.3** Samenstelling van bakfel HEVA 2.
- Tabel 7.3.4** Samenstelling van bakfel HEVA 3.
- Tabel 7.3.5** Samenstelling van bakfel HEVA 4.
- Tabel 7.3.6** Verdeling van de verschillende vormen over de bakfels.
- Tabel 7.3.7** Verdeling van de verschillende onderuitsnijdingen (zie figuur 7.3.3) over de bakfels.
- Tabel 7.3.8** Overzicht van de verschillende randtypen van de *tegulae* per bakfel.
- Tabel 7.4.1** De muntvondsten in chronologische volgorde.
- Tabel 7.4.2** Omschrijving en voorgestelde datering voor de sporen met muntvondsten (t.p.g. = *terminus post quem*).
- Tabel 7.7.1** Fragmentatiegraad van het botmateriaal (n = aantal resten).
- Tabel 7.7.2** Determineerbaarheid van het botmateriaal (n = aantal resten).
- Tabel 7.7.3** Verdeling van botresten over belangrijkste contexten.
- Tabel 7.7.4** Spectrum van het botmateriaal in verschillende contexten (n = aantal resten; g = gewicht in gram).
- Tabel 7.7.5** Sporen op de botresten (n = aantal resten).
- Tabel 7.8.1** Overzicht van de onderzochte grondmonsters.

RAAP-RAPPORT 2210

Wonen langs de Romeinse weg in Coriovallum
Valkenburgerweg 25A, gemeente Heerlen; een opgraving in de vicus van Heerlen

Bijlage 1. Beantwoording van de onderzoeksvragen.

Bijlage 2. Sporenlijst.

Bijlage 3. Vondstenlijst (per materiaalcategorie).

3a: aardewerk.

3b: aardewerkvormen.

3c: keramisch bouwmetaal.

3d: slakken.

3e: munten.

3f: overige metalen.

3g: natuursteen.

3h: glas.

3i: bot.

3j: botanisch metaal.

Kaartbijlage 1. Sporenoverzicht en NZ-doorsnede door de vindplaats.

Bijlage 1: Beantwoording van de onderzoeksvragen

In deze bijlage worden de antwoorden gegeven op de specifieke onderzoeksvragen (zie hoofdstuk 3) uit het PvE (Tichelman, 2007b).

1. *Hoe ziet de geologische/bodemkundige opbouw van het onderzoeksgebied eruit?*

Het onderzoeksgebied ligt in het lösslandschap en wel op de zuidelijke dalwand van een oost-west georiënteerd droogdal, waarbij het noordelijke deel van het opgravingsterrein in het droogdal ligt. In löss hebben zich van nature radebrik- of bergbrikgronden gevormd. In het westprofiel van put 5 (het lagere terreindeel) konden nog enkele resten van een uitspoelingshorizont (E-horizont, bestaande uit grijswitte zandige löss) gedocumenteerd worden, zodat ten dele nog radebrikgronden aanwezig zijn, maar in het grootste deel van het profiel zijn de oorspronkelijke A-, E- en de top van de Bt-horizonten volledig verdwenen (opgenomen in het bovenliggende cultuurpakket en/of (deels) afgespoeld). Daaronder is de BC- of C-horizont aangetroffen, bestaande uit lichtbruine löss, veelal met roestvlekken.

2. *Waaruit bestaan de archeologische resten en hoe kunnen zij gedateerd worden?*

Het gaat om resten van de Romeinse weg van Boulogne-sur-Mer naar Keulen en resten van bewoning uit de Romeinse tijd langs deze weg. In de gelaagdheid van de weg is een gesloten vondstcomplex van rond 80 na Chr. gevonden, maar deze geeft niet het begin en ook niet het eind van de weg weer. De bewoningsresten dateren uit minstens twee fasen: tussen het laatste kwart van de 1e eeuw en de eerste helft van de 2e eeuw en tussen de tweede helft van de 2e eeuw tot halverwege de 3e eeuw.

3. *Wat is de precieze situatie met betrekking tot de gaafheid en conservering van de archeologische vondsten/sporen?*

Helaas waren grote delen van het gebied ernstig verstoord als gevolg van bebouwing en sloop in de 20e eeuw, waardoor met name in het centrum en zuiden van het onderzoeksgebied niet of nauwelijks nog resten uit Romeinse tijd of Middeleeuwen zijn aangetroffen. Typisch bijvoorbeeld is dat op de locatie waar in 1960 resten van een *hypocaustum* waren aangetroffen, nu nagenoeg niets (meer) is gevonden! Het (nog aangetroffen) vondstmateriaal was beter bewaard. Het gaat om matig geconserveerd vondstmateriaal, waarbij keramiek, glas en natuursteen redelijk tot goed bewaard zijn gebleven en onverkoolde organische resten in het geheel niet. Opmerkelijk was een gesloten vondstcomplex aan de onderkant van het Romeinse wegdek, waarbinnen redelijk veel goed geconserveerd metaal is aangetroffen. Deze vondstcategorie is in het lössgebied namelijk doorgaans slecht bewaard als gevolg van een ontcalcite en goed ontwaterde bovengrond.

4. *Zijn er aanwijzingen voor verschillende bewoningsfasen?*

Ja: er zijn minstens twee bewoningsfasen aangetroffen:

- het laatste kwart van de 1e eeuw tot halverwege de 2e eeuw (1D-2A), waarschijnlijk gebruik van houtbouw;
- de tweede helft van de 2e eeuw tot halverwege de 3e eeuw (2B-3A), gebruik van hout- en steenbouw.

Hiernaast zijn enkele (weinige) vondsten uit de Laet Romeinse tijd en Volle Middeleeuwen aangetroffen, maar deze kunnen moeilijk aan sporen worden toegeschreven.

5. *Waaruit bestaan de resten van de Romeinse weg en wat kan geconcludeerd worden over haar constructie en gebruik? Kan een fasering vastgesteld worden?*

Voorafgaand aan de aanleg van de weg werd kennelijk eerst de bovengrond in het tracé verwijderd, waarvan een dun egaliseringslaagje op de B- of E-horizont in het westprofiel getuigt. Uit het profiel van proefsleuf 3 blijkt dat ten behoeve van de aanleg ook daadwerkelijk in de helling werd gegraven, zodat een horizontaal tracé werd gecreëerd. De weg zelf blijkt opgebouwd uit lagen van vooral grind en kalksteen. De profielen door de weg wijzen op enige herstelwerkzaamheden en/of fasering, waarbij een verplaatsing (en/of verbreding) van de weg in zuidelijke richting plaatsvond. Het is mogelijk dat de weg in het zuiden daarbij in het begin door ondiepe bermgreppels werd geflankeerd, die door de opschuiving werden opgevuld, maar in ieder geval waren later geen bermgreppels aanwezig. Uit enkele kuilen in het wegdek kan worden afgeleid dat de weg op gegeven moment niet meer als weg in gebruik was, in ieder geval vanaf de Volle Middeleeuwen (12e eeuw).

6. *Waaruit bestaan de resten van bebouwing en welke structuren zijn hierin te herkennen? Welke functies en faseringen kunnen vastgesteld worden?*

Paalsporen waaronder ook zware dakstijlen wijzen op (traditionele) houtbouw, maar hiermee kunnen geen gebouwen of functies gereconstrueerd worden. Minstens een gedeelte dateert uit een eerste (Romeinse) bewoningsfase van het terrein gedurende het laatste kwart van de 1e eeuw en de eerste helft van de 2e eeuw. Resten van steen wijzen op minstens één gebouw met een lengte van circa 23 m dat minstens 8 m breed is geweest. Indien steenresten uit het zuidoostelijke deel van het onderzoeksgebied tot hetzelfde gebouw behoren, is dit gebouw ook minstens 25 m breed geweest. Deze resten kunnen echter ook tot een ander gebouw hebben behoord. Het 23 m lange gebouw heeft een kelder en een *praefurnium* gehad, maar overige ruimten kunnen niet gereconstrueerd worden. De kelder en het *praefurnium* lagen tegen elkaar en werden langs de westzijde omgeven door een greppel die voor de helft was opgevuld met blauwgrijze beekklei die de ruimten tegen vochtintreding moest beschermen. Dit stenen gebouw is na 150 na Chr. opgericht en raakte (tenminste de kelder) halverwege de 3e eeuw uit gebruik. De overige steenresten in het zuidoosten van het onderzoeksgebied kunnen niet nader binnen de Romeinse tijd gedateerd worden.

7. *Hoe kan de materiële cultuur in de verschillende gebruikperiodes omschreven worden? Welke veranderingen zijn waar te nemen.*

De twee bewoningsfasen kunnen alleen hier en daar binnen het aardewerkensemble van elkaar gescheiden worden, zodat een evolutie van de materiële cultuur niet omschreven kan worden.

De samenstelling van het Romeinse aardewerk laat een complex zien waarin de verschillende aardewerkcategorieën (tafelservies, keukenwaren en voorraad- en transportaardewerk) relatief evenwichtig vertegenwoordigd zijn, wanneer men ervan uitgaat dat op dit perceel zowel gewoond als gewerkt werd. Behalve de gebruikelijke verschuivingen binnen het Romeinse aardewerk zijn er geen grote verschillen in de samenstelling van het complex waar te nemen tussen de contexten uit verscheidene gebruikperiodes.

De metaalvondsten wijzen in de eerste plaats op typisch nederzettingafval, maar omdat enkele vaker in militaire context worden aangetroffen, zou ten dele ook een onbepaalde militaire relatie kunnen hebben bestaan.

8. *Wat is de datering van de sporen en vondsten?*

Vondsten dateren uit de 1e, 2e, 3e en 4e eeuw na Chr. alsmede de Volle Middeleeuwen (11e-13e eeuw) en de Nieuwe tijd (1550-heden). De belangrijkste contexten en structuren die afzonderlijk gedateerd kunnen worden, zijn de vullingen in de Romeinse weg, de aanleg van de steensokkelstructuur en de aanleg en opgave van de kelder. Daarnaast dateert minstens één kuil in het weglichaam uit de Volle Middeleeuwen.

9. *Wat is de welstand van bewoners en waaruit bestaat de voedsel economie in de verschillende vastgestelde perioden?*

Met betrekking tot de voedsel economie kunnen de twee bewoningsfasen niet goed onderscheiden worden. Ondanks de slechte conserveringstoestand, waardoor alleen verkoold botanische resten en slechts weinig botmateriaal bewaard zijn gebleven, kan gesteld worden dat de voedsel economie in dit deel van de *vicus* erg overeenkomt met die in landelijke nederzettingen. Spelttarwe en gerst blijken de belangrijkste granen te zijn en werden ook zelf verbouwd. Daarnaast zijn ook resten van twee olieleveranciers gevonden (zaadhuttentut en raapzaad) en hazelnoten, maar daarvan kan niet gezegd worden of ze ook zelf verbouwd werden. Tenslotte leverde het botanisch onderzoek ook aanwijzingen op voor de exploitatie van vochtig/nat hooiland, wat het houden van vee waarschijnlijk maakt. Het botmateriaal leverde hiervoor geen directe aanwijzingen, maar de aanwezigheid van kalveren doet dit wel vermoeden. Uit slachtsproten op de botten van de vleesleveranciers rund, schaap/geit en varken blijkt dat het om voedselresten gaat. Alleen voor de runderen kan worden aangenomen dat ze niet alleen voor het vlees zijn gehouden, maar waarschijnlijk ook voor bijvoorbeeld melk, mest, nageslacht en trekkracht. Uitgaande van een perceel binnen de *vicus* kan de bestaans economie op basis van het aardewerk als tamelijk gemiddeld worden getypeerd. Er zijn geen uitzonderlijke stuks vaatwerk aangetroffen of de onder- of oververtegenwoordiging van een bepaalde categorie. Ook zijn er door de tijd heen geen grote veranderingen waar te nemen.

10. *Zijn er aanwijzingen voor ambachtelijke activiteiten en, zo ja, welke?*

De weinige resten met betrekking tot een ambacht betreft de vondst van een molensteen die waarschijnlijk met de aangetroffen *Doppelfinnenhämmer* (ook wel: bilhamer of zwaaispits) is onderhouden. Dit kan echter tot de huishoudelijke werkzaamheden worden gerekend. De aanwezigheid van een smeedslak zou op de werkzaamheden van een smid in de buurt kunnen wijzen.

11. *Wat kan worden gezegd over de landschappelijke context en het landgebruik ter plaatse?*

Natuurlijk gezien ligt het onderzoeksgebied op de zuidelijke dalwand van een oost-west georiënteerd droogdal, waarbij het noordelijke deel van het terrein in het droogdal ligt. In dit lagere terreindeel kan soms nog van een radebrikgrond gesproken worden, maar voor het overige gedeelte betreft dit een bergbrikgrond. Cultuurlandschappelijk gezien ligt het terrein binnen een *vicus*: minstens ten oosten, noordoosten en zuidoosten kan van een dorpachtige tot kleinstedelijke omgeving gesproken worden. Voorts betreft de zone direct ten zuiden van het onderzoeksgebied een gebied met enige ambachtelijke activiteit. Hoe het landschap er ten westen en noorden heeft uitgezien, is nu onbekend. Hoogstwaarschijnlijk begon hier direct of na enige afstand de landelijke omgeving van de *vicus*: eerst (langs de weg) een grafveld en vervolgens (ook ten noorden en zuiden) akkers én (waarschijnlijk in droogdalen) weidegrond. Aangezien de bewoners zelf graan verbouwden en hoogstwaarschijnlijk ook enig vee hielden, zullen deze blijkbaar gebruikte velden niet ver weg hebben gelegen.

12. *Wat is de onderlinge relatie of betekenis van de verschillende aangetroffen resten binnen het onderzoeksgebied (weg, bebouwing, overige activiteiten)?*

Tijdens het onderzoek zijn resten van de Romeinse weg van Boulogne-sur-Mer naar Keulen en sporen van bewoning uit de Romeinse tijd (en daarna) langs deze weg tevoorschijn gekomen. In het huishouden vond enige ambachtelijke activiteit plaats; hiervan getuigen de smeedslak, een molensteen en een *Doppelfinnenhämmer*.

De Romeinse weg zal voor de bewoners zeker een belangrijke betekenis hebben gehad: hierlangs speelde zich het economische (bestaans)leven af. Via de weg bestond natuurlijk ook het contact tot de buitenwereld (zowel de Romeinse als de inheemse). Het belang van de weg komt ook tot uiting in de oriëntaties van de gebouwresten: zij richten zich naar de weg.

13. *Wat is de relatie tussen de aangetroffen resten en bekende resten uit de directe omgeving (straal 300 m) en hoe zou men dit gedeelte van de vicus het best kunnen omschrijven?*

Een vergelijking met de meest nabij liggende resten blijft beperkt, aangezien overig onderzoek niet is uitgewerkt. Het beeld zoals geschetst in hoofdstuk 8, wijst op gelijksoortige bebouwing langs de weg tussen de westelijke *vicus*grens en het kruispunt Valkenburgerweg/ Kruisstraat: steenbouw met een oriëntatie op de weg, hier en daar een kelder en hier en daar het gebruik van grijsblauwe klei tegen vochtinvloeden. Beperkte vondsten van mozaïekvloeren en *hypocaust*systemen wijzen op een zeker residentieel karakter van deze bewoning. De materiële cultuur, die iets over de aard van bewoning of bewoners of over bepaalde activiteiten zegt, is verder niet onderzocht. Op basis van de analyses in het kader van onderhavige opgraving zijn, zoals ook te verwachten was, zowel typische burgerlijke nederzittingsresten aangetroffen, zoals aardewerk (tafelwaren, maar ook keuken en transportwaren) en kledings-

accessoires, als objecten die op een mogelijke relatie tot het Romeinse leger wijzen. Welke relatie dit laatste betreft, bijvoorbeeld militairen die aan de weg gewerkt hebben, een vete-
raan die in de *vicus* is gaan wonen of een op de markt verkregen product, blijft echter onbe-
kend. Opmerkelijk is wel dat de voedsleconomie in beide bewoningsfasen eigenlijk dezelfde
is als op het platteland: hier bestaat nog steeds een traditie om (ook) zichzelf van voedsel te
voorzien.

Specifieke vragen, gericht op de samenstelling van het aardewerkcomplex.

14. *In welke mate bestaat het aardewerkcomplex uit producten (m.n. geverfd aardewerk, gladwandig
aardewerk, wrijfschalen en ruwwandig aardewerk) die te Heerlen zelf vervaardigd zijn?*

Op grond van de vele witte, vuilwitte of gelige baksels die niet direct typerend voor Rijnlands of
Maaslands lijken te zijn, mag zeker verwacht worden dat een deel van het vaatwerk te Heerlen ver-
vaardigd was. Ook het geverfde aardewerk, dat deels duidelijk afwijkt in vervaardigingstechniek van
hetgeen bekend is uit bijvoorbeeld het Rijnland, kan in Heerlen geproduceerd zijn.

15. *Hoezeer is het aardewerkcomplex typerend voor dat van een vondstcomplex uit een vicus,
een semi-urbane nederzetting met een regionale voorzieningsfunctie?*

Op basis van het (nauwelijks) beschikbare referentiemateriaal uit andere opgravingen valt
momenteel nog niets te zeggen over de kenmerkendheid van het aardewerkcomplex van de
Valkenburgerweg voor een perceel uit een *vicus* tussen het laatste kwart van de 1e eeuw en
het midden van de 3e eeuw. In principe betreft het hier een nulmeting voor Heerlen, die in de
toekomst met andere complexen uit de *vicus* vergeleken moet worden. Daarbij zal een van de
interessante vragen zijn in welke mate het aandeel tafelservies verschilt van de aandelen van
keukenservies en voorraad- en opslagwaar. Hiermee kan wellicht enige grip op de aard van
de activiteiten verkregen worden, die men binnen een onderzocht perceel heeft uitgeoefend.
Op dit moment kan van het onderzochte complex alleen gesteld worden het in grote mate
overeenkomt met aardewerkcomplexen uit de semi-urbane contexten van de *vicus* van Venlo
en de stad Tongeren

RAAP-RAPPORT 2210

Wonen langs de Romeinse weg in Coriovallum

Valkenburgerweg 25A, gemeente Heerlen; een opgraving in de vicus van Heerlen

Bijlage 2: Sporenlijst

spoor	put	vlak	vorm vlak	vorm coupe	diepte	interpretatie	nadere interpretatie	vulling	textuur	mediaan	bijmenging	kleur	houtschool	verbrande leem	puin
1	1	1	n.v.t.	n.v.t.	0	stortlaag	stort	0	leem zwak zandig	n.v.t.	matig grindig	donkerbruin	0	0	0
2	1	1	n.v.t.	n.v.t.	0	laag	ophogingslaag	0	leem zwak zandig	n.v.t.	matig grindig	donkergrijsbruin	0	0	2
3	1	1	n.v.t.	niet nader beschreven	20	laag	ophogingslaag	0	leem zwak zandig	n.v.t.	geen bijmenging	grijsbruin	0	0	0
4	1	1	rond	n.v.t.	0	paalkuil	-	0	leem zwak zandig	n.v.t.	geen bijmenging	lichtgrijs	2	0	0
5	1	104	n.v.t.	komvormig	30	greppel	jonger dan Romeinse weg	0	leem zwak zandig	n.v.t.	matig grindig	grijsbruin	0	0	0
6	1	1	n.v.t.	niet nader beschreven	20	weg	mergellaag	0	leem zwak zandig	n.v.t.	matig grindig	donkergrijs	2	0	0
7	1	1	n.v.t.	niet nader beschreven	10	weg	-	0	leem sterk zandig	n.v.t.	sterk grindig	grijs	0	0	0
8	1	1	n.v.t.	n.v.t.	0	Vlak	Bt-horizont	0	leem zwak zandig	n.v.t.	sterk grindig	lichtgrijs	0	0	0
9	1	104	n.v.t.	niet nader beschreven	50	bouwvoor	-	0	leem zwak zandig	n.v.t.	matig humeus	donkerbruingrijs	0	0	2
10	1	104	n.v.t.	niet nader beschreven	20	laag	ophogingslaag	0	leem zwak zandig	n.v.t.	geen bijmenging	bruingrijs	0	0	0
11	1	104	n.v.t.	niet nader beschreven	25	laag	ophogingslaag	0	leem zwak zandig	n.v.t.	geen bijmenging	bruingrijs	0	0	3
12	1	104	n.v.t.	niet nader beschreven	20	laag	ophogingslaag	0	zand matig siltig	matig grof	geen bijmenging	geel	0	0	2
13	1	104	n.v.t.	niet nader beschreven	36	weg	-	0	leem zwak zandig	n.v.t.	sterk grindig	grijsbruin	0	0	2
14	1	104	n.v.t.	niet nader beschreven	60	weg	-	0	grind matig zandig	matig grof	geen bijmenging	oranje	0	0	0
15	1	104	n.v.t.	niet nader beschreven	20	weg	-	0	leem zwak zandig	n.v.t.	matig grindig	donkergrijs	2	0	0
16	1	104	n.v.t.	niet nader beschreven	12	weg	-	0	niet benoemd	n.v.t.	zwak grindig	grijs	0	0	0
17	1	104	n.v.t.	niet nader beschreven	10	weg	-	0	leem sterk zandig	n.v.t.	matig grindig	grijs	0	0	0
18	1	104	n.v.t.	niet nader beschreven	40	weg	-	0	grind matig zandig	matig grof	geen bijmenging	grijsoranje	0	0	0
19	1	104	n.v.t.	niet nader beschreven	40	Vlak	Bt-horizont	0	leem zwak zandig	n.v.t.	geen bijmenging	grijs	0	0	0
20	1	104	n.v.t.	niet nader beschreven	10	greppel	jonger dan Romeinse weg	0	leem zwak zandig	n.v.t.	geen bijmenging	donkergrijs	0	0	3
21	1	104	n.v.t.	komvormig	20	greppel	jonger dan Romeinse weg	0	zand sterk siltig	matig fijn	geen bijmenging	groengrijs	0	0	0
22	2	1	onregelmatig	n.v.t.	0	recente verstoring	-	0	leem zwak zandig	n.v.t.	zwak grindig	lichtbruin	0	0	0
23	2	1	n.v.t.	n.v.t.	0	Vlak	Bt-horizont	0	leem zwak zandig	n.v.t.	geen bijmenging	lichtbruin	0	0	0
24	2	1	n.v.t.	n.v.t.	0	muur	-	0	niet benoemd	n.v.t.	geen bijmenging	geel	0	0	0
25	2	1	rechthoekig	n.v.t.	0	kelder	opgevulde keldertrap	0	zand sterk siltig	matig fijn	geen bijmenging	oranjebruin	3	0	3
26	2	1	rechthoekig	n.v.t.	0	muur	-	0	niet benoemd	n.v.t.	geen bijmenging	lichtgeel	0	0	0
27	2	1	rechthoekig	hoekig	14	muur	-	0	niet benoemd	n.v.t.	geen bijmenging	lichtgeel	0	0	0
28	2	1	rechthoekig	niet nader beschreven	35	muur	-	0	niet benoemd	n.v.t.	geen bijmenging	lichtgeel	0	0	0
29	2	1	rechthoekig	n.v.t.	0	muur	-	0	niet benoemd	n.v.t.	geen bijmenging	lichtgeel	0	0	0
30	2	1	rechthoekig	vierkant	40	muur	-	0	zand sterk siltig	matig fijn	geen bijmenging	lichtgeelgrijs	0	0	0
31	2	1	ovaal	n.v.t.	0	paalkuil	-	0	leem zwak zandig	n.v.t.	geen bijmenging	grijs	0	0	0
32	2	1	ovaal	n.v.t.	0	kuil	-	0	leem zwak zandig	n.v.t.	matig grindig	donkerbruingrijs	0	0	2
33	2	1	onregelmatig	niet nader beschreven	12	ophogingslaag	vulling stooktunnel	0	leem zwak zandig	n.v.t.	geen bijmenging	donkergrijs	3	0	2
34	2	1	rechthoekig	n.v.t.	0	ophogingslaag	vulling praefurnium	0	leem zwak zandig	n.v.t.	geen bijmenging	zwartgrijs	3	0	3
35	2	1	langwerpig/lineair	niet nader beschreven	50	isolatielaag	-	0	klei zwak siltig	n.v.t.	geen bijmenging	blauwgrijs	0	0	0
36	2	1	onregelmatig	niet nader beschreven	30	laag	cultuurlaag (Romeins)	0	leem sterk zandig	n.v.t.	geen bijmenging	grijsbruin	1	0	2
37	2	1	rechthoekig	n.v.t.	0	brandlaag	-	0	leem zwak zandig	n.v.t.	geen bijmenging	oranjebruin	2	0	2
38	2	1	ovaal	n.v.t.	0	muuruitbraak	-	0	leem zwak zandig	n.v.t.	geen bijmenging	grijs	2	0	2
39	2	1	rechthoekig	n.v.t.	0	isolatielaag	-	0	leem zwak zandig	n.v.t.	geen bijmenging	grijs	0	0	0
40	2	1	rechthoekig	n.v.t.	0	paalkuil	-	0	leem zwak zandig	n.v.t.	geen bijmenging	grijs	1	0	2

RAAP-RAPPORT 2210

Wonen langs de Romeinse weg in Coriovallum
 Valkenburgerweg 25A, gemeente Heerlen; een opgraving in de vicus van Heerlen

spoor	put	vlak	vorm vlak	vorm coupe	diepte	interpretatie	nadere interpretatie	vulling	textuur	mediaan	bijmenging	kleur	houtschool	verbrande leem	puin
41	2	1	ovaal	n.v.t.	0	brandlaag	-	0	leem sterk zandig	n.v.t.	geen bijmenging	zwartgrijs	0	0	0
42	2	1	ovaal	n.v.t.	0	muuruitbraak	-	0	leem sterk zandig	n.v.t.	geen bijmenging	grijszwart	2	0	3
43	2	1	onregelmatig	n.v.t.	0	laag	cultuurlaag (Romeins)	0	leem zwak zandig	n.v.t.	geen bijmenging	grijsbruin	1	0	2
44	2	1	onregelmatig	n.v.t.	0	laag	cultuurlaag (Romeins)	0	leem zwak zandig	n.v.t.	matig grindig	donkergrijs	2	0	2
45	3	1	n.v.t.	niet nader beschreven	60	Vlak	BC-horizont	0	leem zwak zandig	n.v.t.	geen bijmenging	lichtbruin	0	0	0
46	3	1	rechthoekig	n.v.t.	0	kuil	-	0	leem zwak zandig	n.v.t.	geen bijmenging	lichtbruin	0	0	1
47	3	1	ovaal	n.v.t.	0	kuil	-	0	leem zwak zandig	n.v.t.	geen bijmenging	donkergrijs	0	0	2
48	3	1	langwerpig/lineair	vierkant	60	recente verstering	-	0	leem zwak zandig	n.v.t.	geen bijmenging	donkergrijs	0	0	0
49	3	1	Rond	n.v.t.	0	kuil	-	0	leem zwak zandig	n.v.t.	geen bijmenging	grijs	0	0	0
50	3	1	rechthoekig	niet nader beschreven	20	recente verstering	-	0	leem zwak zandig	n.v.t.	geen bijmenging	donkergrijs	0	0	0
51	3	1	Rond	n.v.t.	0	kuil	-	0	leem zwak zandig	n.v.t.	geen bijmenging	grijs	2	2	0
52	3	1	rechthoekig	n.v.t.	0	recente verstering	-	0	leem zwak zandig	n.v.t.	geen bijmenging	donkergrijs	0	0	2
53	3	1	Rond	vierkant	35	kuil	-	0	leem zwak zandig	n.v.t.	geen bijmenging	donkergrijs	0	0	0
54	3	1	rechthoekig	n.v.t.	0	kuil	-	0	leem zwak zandig	n.v.t.	geen bijmenging	donkergrijs	2	0	2
55	3	1	rechthoekig	niet nader beschreven	70	kuil	-	0	leem zwak zandig	n.v.t.	matig grindig	lichtgrijs	2	2	2
56	3	1	ovaal	n.v.t.	0	kuil	-	0	leem zwak zandig	n.v.t.	geen bijmenging	donkergrijs	3	0	3
57	3	1	ovaal	n.v.t.	0	kuil	-	0	leem zwak zandig	n.v.t.	geen bijmenging	grijs	2	0	2
58	3	1	onregelmatig	n.v.t.	0	recente verstering	-	0	leem zwak zandig	n.v.t.	geen bijmenging	donkergrijs	0	0	0
59	2	2	ovaal	niet nader beschreven	60	muuruitbraak	-	0	leem zwak zandig	n.v.t.	geen bijmenging	grijs	1	0	0
60	2	2	n.v.t.	n.v.t.	0	laag	cultuurlaag (Romeins)	0	leem zwak zandig	n.v.t.	geen bijmenging	grijs	1	0	0
61	2	2	rechthoekig	n.v.t.	0	muuruitbraak	-	0	leem zwak zandig	n.v.t.	geen bijmenging	grijs	1	0	0
62	2	2	rechthoekig	n.v.t.	0	muuruitbraak	-	0	leem zwak zandig	n.v.t.	geen bijmenging	grijs	0	0	0
63	2	2	Rond	niet nader beschreven	10	kuil	-	0	leem sterk zandig	n.v.t.	zwak grindig	donkergrijs	0	0	0
64	2	2	Rond	n.v.t.	0	paalkuil	-	0	leem sterk zandig	n.v.t.	geen bijmenging	donkergrijs	1	0	0
65	2	2	n.v.t.	n.v.t.	0	Vlak	Bt-horizont	0	leem sterk zandig	n.v.t.	geen bijmenging	bruin	0	0	0
66	3	1	langwerpig/lineair	komvormig	25	muur	-	0	niet benoemd	n.v.t.	geen bijmenging	geel	0	0	0
67	3	102	n.v.t.	niet nader beschreven	35	bouwvoor	-	0	leem zwak zandig	n.v.t.	matig humeus	donkerbruin	2	0	3
68	3	102	n.v.t.	niet nader beschreven	20	laag	ophogingslaag	0	leem zwak zandig	n.v.t.	geen bijmenging	donkerbruin	1	0	1
69	3	102	n.v.t.	niet nader beschreven	35	laag	ophogingslaag	0	leem zwak zandig	n.v.t.	geen bijmenging	donkerbruingrijs	2	0	2
70	3	102	n.v.t.	niet nader beschreven	15	weg	-	0	grind matig zandig	matig grof	geen bijmenging	bruingrijs	0	0	0
71	3	102	n.v.t.	niet nader beschreven	20	weg	-	0	grind matig zandig	matig grof	geen bijmenging	oranje	0	0	0
72	3	102	n.v.t.	niet nader beschreven	20	greppel	pre-/vroeg-Romeins	0	leem zwak zandig	n.v.t.	geen bijmenging	donkergrijs	3	0	1
73	3	102	n.v.t.	niet nader beschreven	30	greppel	pre-/vroeg-Romeins	0	leem zwak zandig	n.v.t.	geen bijmenging	donkergrijs	0	0	0
74	3	102	n.v.t.	niet nader beschreven	6	greppel	pre-/vroeg-Romeins	0	leem zwak zandig	n.v.t.	geen bijmenging	lichtgrijsbruin	0	0	0
75	3	102	n.v.t.	niet nader beschreven	10	laag	cultuurlaag	0	leem zwak zandig	n.v.t.	geen bijmenging	lichtgrijs	3	0	0
76	3	102	n.v.t.	niet nader beschreven	30	weg	-	0	grind matig zandig	matig grof	geen bijmenging	grijs	0	0	0
77	3	102	n.v.t.	niet nader beschreven	30	weg	-	0	leem zwak zandig	n.v.t.	geen bijmenging	donkerbruin	0	0	0
78	3	102	n.v.t.	niet nader beschreven	26	laag	cultuurlaag (Romeins)	0	leem zwak zandig	n.v.t.	geen bijmenging	lichtgrijs	1	0	0
79	3	102	n.v.t.	komvormig	36	laag	cultuurlaag (Romeins)	0	leem zwak zandig	n.v.t.	geen bijmenging	grijs	1	0	2
80	3	102	n.v.t.	niet nader beschreven	20	recente verstering	-	0	leem zwak zandig	n.v.t.	geen bijmenging	donkerbruingrijs	1	0	1
81	3	102	n.v.t.	vierkant	60	recente verstering	-	0	leem zwak zandig	n.v.t.	geen bijmenging	donkerbruingrijs	2	0	2
82	3	102	n.v.t.	vierkant	35	kuil	-	0	leem zwak zandig	n.v.t.	geen bijmenging	donkerbruingrijs	1	0	1
83	3	102	n.v.t.	niet nader beschreven	70	muuruitbraak	-	0	leem zwak zandig	n.v.t.	geen bijmenging	lichtbruingrijs	2	0	2

RAAP-RAPPORT 2210

Wonen langs de Romeinse weg in Coriovallum
 Valkenburgerweg 25A, gemeente Heerlen; een opgraving in de vicus van Heerlen

spoor	put	vlak	vorm vlak	vorm coupe	diepte	interpretatie	nadere interpretatie	vulling	textuur	mediaan	bijmenging	kleur	houtskool	verbrande leem	puin
84	3	102	n.v.t.	niet nader beschreven	40	muuruitbraak	-	0	leem zwak zandig	n.v.t.	geen bijmenging	groengrijs	1	0	2
85	3	102	n.v.t.	niet nader beschreven	30	muuruitbraak	-	0	leem zwak zandig	n.v.t.	geen bijmenging	donkerbruin	0	0	3
86	3	102	n.v.t.	niet nader beschreven	20	muuruitbraak	-	0	leem zwak zandig	n.v.t.	geen bijmenging	grijsgroen	0	0	0
87	3	1	n.v.t.	n.v.t.	0	stortlaag	stort	0	leem zwak zandig	n.v.t.	geen bijmenging	donkergrijs	0	0	0
88	4	1	onregelmatig	n.v.t.	0	recente verstoring	sloop gebouwen	0	Zand	matig grof	zwak grindig	donkerbruingrijs	0	0	0
89	4	1	langwerpig/lineair	hoekig	75	muur	-	0	niet benoemd	n.v.t.	geen bijmenging	geel	0	0	0
90	4	1	n.v.t.	n.v.t.	0	Vlak	Bt-horizont	0	leem zwak zandig	n.v.t.	geen bijmenging	bruin	1	0	1
91	4	1	ovaal	n.v.t.	0	kuil	-	0	leem zwak zandig	n.v.t.	matig grindig	bruin	0	0	1
92	4	1	rechthoekig	hoekig	20	paalkuil	-	0	leem zwak zandig	n.v.t.	zwak grindig	donkerbruingrijs	1	0	1
93	4	1	langwerpig/lineair	n.v.t.	0	muur	grindpakket	0	grind	fijn	geen bijmenging	lichtgrijsbruin	0	0	0
94	4	1	langwerpig/lineair	hoekig	30	muur	-	0	niet benoemd	n.v.t.	geen bijmenging	geel	0	0	0
95	4	1	langwerpig/lineair	n.v.t.	0	muur	-	0	leem zwak zandig	n.v.t.	geen bijmenging	donkerbruin	0	0	0
96	4	1	rechthoekig	n.v.t.	0	recente verstoring	-	0	Zand	matig grof	matig grindig	grijs	0	0	0
97	4	1	rechthoekig	komvormig	22	kuil	-	0	leem zwak zandig	n.v.t.	zwak grindig	lichtbruingrijs	1	0	1
98	4	1	Rond	n.v.t.	0	paalkuil	-	0	leem zwak zandig	n.v.t.	zwak grindig	grijsbruin	1	0	1
99	4	1	Rond	n.v.t.	0	paalkuil	-	0	leem zwak zandig	n.v.t.	zwak grindig	lichtgrijsbruin	0	0	0
100	4	1	ovaal	n.v.t.	0	muur	-	0	niet benoemd	n.v.t.	geen bijmenging	geel	0	0	0
101	4	1	langwerpig/lineair	n.v.t.	0	recente verstoring	-	0	zand zwak siltig	matig fijn	geen bijmenging	geel	0	0	0
102	4	1	Rond	niet nader beschreven	0	waterput	-	0	leem sterk zandig	n.v.t.	geen bijmenging	donkergrijsbruin	1	0	1
103	4	1	n.v.t.	n.v.t.	0	laag	cultuurlaag (Romeins)	0	leem zwak zandig	n.v.t.	zwak grindig	grijsbruin	0	0	1
104	4	1	n.v.t.	n.v.t.	0	laag	cultuurlaag (Romeins)	0	leem zwak zandig	n.v.t.	zwak grindig	bruin	0	0	0
105	4	1	onregelmatig	n.v.t.	0	recente verstoring	-	0	zand matig siltig	matig fijn	zwak grindig	donkergrijsbruin	0	0	0
106	4	1	onregelmatig	n.v.t.	0	recente verstoring	-	0	zand zwak siltig	matig fijn	geen bijmenging	donkergrijs	0	0	0
107	4	1	onregelmatig	n.v.t.	0	laag	cultuurlaag (Romeins)	0	leem zwak zandig	n.v.t.	zwak grindig	lichtgrijsbruin	1	0	1
108	4	1	onregelmatig	n.v.t.	0	laag	cultuurlaag (Romeins)	0	leem zwak zandig	n.v.t.	zwak grindig	grijsbruin	1	0	1
109	4	1	onregelmatig	n.v.t.	0	laag	cultuurlaag (Romeins)	0	leem zwak zandig	n.v.t.	zwak grindig	donkerbruin	1	0	1
110	4	1	onregelmatig	n.v.t.	0	laag	cultuurlaag (Romeins)	0	leem zwak zandig	n.v.t.	zwak grindig	donkerbruin	0	0	0
111	4	2	onregelmatig	n.v.t.	0	recente verstoring	sloop gebouwen	0	Zand	matig fijn	zwak grindig	donkergrijs	0	0	0
112	4	2	onregelmatig	hoekig	55	laag	cultuurlaag (Romeins)	0	leem zwak zandig	n.v.t.	zwak grindig	bruin	1	0	2
112	4	2	onregelmatig	hoekig	55	laag	cultuurlaag (Romeins)	1	leem zwak zandig	n.v.t.	zwak grindig	lichtbruin	0	0	0
112	4	2	onregelmatig	hoekig	55	laag	cultuurlaag (Romeins)	2	leem zwak zandig	n.v.t.	zwak grindig	donkerbruin	1	0	1
113	4	2	n.v.t.	n.v.t.	0	Vlak	Bt-horizont	0	leem zwak zandig	n.v.t.	geen bijmenging	lichtbruin	1	0	0
114	4	2	rechthoekig	onregelmatig	20	brandlaag	-	0	leem zwak zandig	n.v.t.	zwak grindig	grijsbruin	2	2	0
115	4	2	onregelmatig	onregelmatig	10	brandlaag	-	0	leem zwak zandig	n.v.t.	zwak grindig	oranje	0	0	0
116	4	2	onregelmatig	n.v.t.	0	brandlaag	-	0	niet benoemd	n.v.t.	geen bijmenging	oranje	0	0	0
117	4	2	onregelmatig	onregelmatig	10	brandlaag	-	0	leem zwak zandig	n.v.t.	zwak grindig	lichtgrijsbruin	1	0	1
118	4	2	langwerpig/lineair	hoekig	8	brandlaag	-	0	niet benoemd	n.v.t.	geen bijmenging	donkergrijs	3	0	0
119	4	2	onregelmatig	n.v.t.	0	brandlaag	-	0	leem zwak zandig	n.v.t.	geen bijmenging	lichtgroengrijs	0	0	1
120	4	2	rechthoekig	n.v.t.	0	recente verstoring	verstoring als gevolg van ps	0	leem zwak zandig	n.v.t.	geen bijmenging	donkergrijs	0	0	0
121	4	2	ovaal	n.v.t.	0	vlek	Bt-horizont	0	leem zwak zandig	n.v.t.	zwak grindig	lichtbruin	1	0	1
122	4	2	onregelmatig	n.v.t.	0	laag	cultuurlaag (Romeins)	0	leem zwak zandig	n.v.t.	zwak grindig	grijsbruin	1	0	1
123	4	2	onregelmatig	n.v.t.	0	laag	cultuurlaag (Romeins)	0	leem zwak zandig	n.v.t.	zwak grindig	lichtgroengrijs	1	0	1
124	4	2	Rond	komvormig	10	kuil	-	0	leem zwak zandig	n.v.t.	zwak grindig	groengrijs	1	0	0

RAAP-RAPPORT 2210

Wonen langs de Romeinse weg in Coriovallum
 Valkenburgerweg 25A, gemeente Heerlen; een opgraving in de vicus van Heerlen

spoor	put	vlak	vorm vlak	vorm coupe	diepte	interpretatie	nadere interpretatie	vulling	textuur	mediaan	bijmenging	kleur	houtskool	verbrande leem	puin
125	4	2	Rond	hoekig	20	paalkuil	-	0	leem zwak zandig	n.v.t.	zwak grindig	donkergrijs	0	0	0
126	4	2	ovaal	n.v.t.	0	recente verstoring	-	0	leem zwak zandig	n.v.t.	zwak grindig	lichtgrijsgroen	0	0	1
127	4	2	rechthoekig	komvormig	22	kuil	-	0	leem zwak zandig	n.v.t.	geen bijmenging	lichtbruin	0	0	0
127	4	2	rechthoekig	komvormig	22	kuil	-	1	leem zwak zandig	n.v.t.	zwak grindig	bruin	1	0	1
127	4	2	rechthoekig	komvormig	22	kuil	-	2	leem zwak zandig	n.v.t.	zwak grindig	donkerbruin	1	0	1
128	4	2	rechthoekig	komvormig	22	kuil	-	0	leem zwak zandig	n.v.t.	geen bijmenging	lichtbruin	0	0	0
129	4	2	rechthoekig	komvormig	22	kuil	-	0	leem zwak zandig	n.v.t.	geen bijmenging	lichtbruin	0	0	1
130	4	2	Rond	hoekig	90	kuil	wrs waterput	0	niet benoemd	n.v.t.	matig grindig	oranjebruin	1	0	1
130	4	2	Rond	hoekig	90	kuil	wrs waterput	1	leem zwak zandig	n.v.t.	geen bijmenging	donkergrijsbruin	1	0	1
130	4	2	Rond	hoekig	90	kuil	wrs waterput	2	leem zwak zandig	n.v.t.	geen bijmenging	lichtgrijs	1	0	0
130	4	2	Rond	hoekig	90	kuil	wrs waterput	3	leem zwak zandig	n.v.t.	geen bijmenging	lichtbruin	0	0	0
130	4	2	Rond	hoekig	90	kuil	wrs waterput	4	leem zwak zandig	n.v.t.	geen bijmenging	grijs	1	0	1
131	5	1	Rond	n.v.t.	0	recente verstoring	sloop gebouw	0	Zand	matig fijn	geen bijmenging	geel	0	0	0
132	5	1	Rond	n.v.t.	0	recente verstoring	sloop gebouw	0	leem (huttem-)	n.v.t.	geen bijmenging	donkerbruingrijs	1	0	1
133	5	1	langwerpig/lineair	n.v.t.	0	recente verstoring	-	0	niet benoemd	n.v.t.	geen bijmenging	roodbruin	0	0	3
134	5	1	ovaal	n.v.t.	0	recente verstoring	-	0	niet benoemd	n.v.t.	geen bijmenging	roodbruin	0	0	3
135	5	1	ovaal	n.v.t.	0	recente verstoring	-	0	niet benoemd	n.v.t.	geen bijmenging	roodbruin	0	0	3
136	5	1	onregelmatig	n.v.t.	0	laag	ophogingslaag	0	leem zwak zandig	n.v.t.	zwak grindig	donkerbruingrijs	1	0	1
137	5	1	langwerpig/lineair	n.v.t.	0	recente verstoring	-	0	leem zwak zandig	n.v.t.	geen bijmenging	donkerbruingrijs	1	0	1
138	5	1	onregelmatig	n.v.t.	0	laag	ophogingslaag	0	leem zwak zandig	n.v.t.	zwak grindig	donkerbruingrijs	1	0	1
139	5	1	rechthoekig	n.v.t.	0	kuil	mergel opvulling	0	niet benoemd	n.v.t.	zwak grindig	geel	0	0	0
140	5	1	langwerpig/lineair	n.v.t.	0	weg	-	0	grind	matig grof	geen bijmenging	geel	0	0	0
141	5	1	rechthoekig	n.v.t.	0	paalkuil	-	0	leem zwak zandig	n.v.t.	zwak grindig	donkerbruingrijs	1	0	1
142	5	1	onregelmatig	n.v.t.	0	paalkuil	-	0	leem zwak zandig	n.v.t.	zwak grindig	donkerbruingrijs	1	0	1
143	5	1	ovaal	n.v.t.	0	paalkuil	-	0	leem zwak zandig	n.v.t.	zwak grindig	donkerbruingrijs	1	0	1
144	5	1	ovaal	n.v.t.	0	weg	-	0	leem zwak zandig	n.v.t.	zwak grindig	donkerbruingrijs	1	0	1
145	5	1	Achtvormig	n.v.t.	0	kuil	-	0	leem zwak zandig	n.v.t.	zwak grindig	donkerbruingrijs	1	0	1
146	5	1	onregelmatig	n.v.t.	0	kuil	-	0	leem zwak zandig	n.v.t.	zwak grindig	donkerbruingrijs	1	0	1
147	5	1	Rond	n.v.t.	0	paalkuil	-	0	leem zwak zandig	n.v.t.	zwak grindig	donkerbruingrijs	1	0	1
148	5	1	Rond	n.v.t.	0	paalkuil	-	0	leem zwak zandig	n.v.t.	zwak grindig	donkerbruingrijs	1	0	1
149	5	1	Rond	n.v.t.	0	paalkuil	-	0	leem zwak zandig	n.v.t.	zwak grindig	donkerbruingrijs	1	0	1
150	5	1	Rond	n.v.t.	0	paalkuil	-	0	leem zwak zandig	n.v.t.	zwak grindig	donkerbruingrijs	1	0	1
151	5	1	Rond	n.v.t.	0	paalkuil	-	0	leem zwak zandig	n.v.t.	zwak grindig	donkerbruingrijs	1	0	1
152	5	1	onregelmatig	n.v.t.	0	kuil	-	0	leem zwak zandig	n.v.t.	zwak grindig	donkerbruingrijs	1	0	1
153	5	1	rechthoekig	n.v.t.	0	weg	mergel opvulling	0	grind siltig	matig grof	matig grindig	donkerbruingrijs	0	0	0
154	5	1	rechthoekig	n.v.t.	0	weg	mergel opvulling	0	grind siltig	matig grof	matig grindig	donkerbruingrijs	0	0	0
155	5	1	langwerpig/lineair	n.v.t.	0	greppel	jonger dan Rom.	0	leem zwak zandig	n.v.t.	zwak grindig	donkergrijsbruin	1	0	0
156	5	1	langwerpig/lineair	n.v.t.	0	greppel	jonger dan Rom.	0	leem zwak zandig	n.v.t.	zwak grindig	donkergrijs	1	0	1
157	5	1	rechthoekig	n.v.t.	0	kuil	jong	0	leem zwak zandig	n.v.t.	zwak grindig	donkergrijs	0	0	0
158	5	1	n.v.t.	n.v.t.	0	laag	ophogingslaag	0	leem zwak zandig	n.v.t.	matig grindig	grijs	1	0	1
159	5	1	n.v.t.	n.v.t.	0	laag	ophogingslaag	0	leem zwak zandig	n.v.t.	zwak grindig	lichtgrijs	1	0	1
160	5	1	rechthoekig	n.v.t.	0	weg	-	0	grind	matig grof	geen bijmenging	rood	0	0	0

RAAP-RAPPORT 2210

Wonen langs de Romeinse weg in Coriovallum
 Valkenburgerweg 25A, gemeente Heerlen; een opgraving in de vicus van Heerlen

spoor	put	vlak	vorm vlak	vorm coupe	diepte	interpretatie	nadere interpretatie	vulling	textuur	mediaan	bijmenging	kleur	houtskool	verbrande leem	puin
161	5	1	onregelmatig	n.v.t.	0	weg	-	0	grind	matig grof	geen bijmenging	rood	0	0	0
162	5	1	langwerpig/lineair	n.v.t.	0	greppel	jonger dan Rom.	0	leem zwak zandig	n.v.t.	zwak grindig	grijs	1	0	0
163	5	1	langwerpig/lineair	n.v.t.	0	greppel	jonger dan Rom.	0	leem zwak zandig	n.v.t.	zwak grindig	donkergrijs	1	0	0
164	4	2	onregelmatig	n.v.t.	0	recente verstoring	-	0	leem zwak zandig	n.v.t.	zwak grindig	donkergrijs	0	0	0
165	4	2	n.v.t.	n.v.t.	0	Vlak	Bt-horizont	0	leem zwak zandig	n.v.t.	geen bijmenging	bruin	0	0	0
166	4	2	onregelmatig	n.v.t.	0	laag	cultuurlaag (Romeins)	0	leem zwak zandig	n.v.t.	zwak grindig	lichtgrijsbruin	1	0	1
167	4	2	rechthoekig	n.v.t.	0	muur	-	0	leem zwak zandig	n.v.t.	zwak grindig	grijsbruin	1	0	1
168	4	2	Rond	n.v.t.	0	paalkuil	-	0	leem zwak zandig	n.v.t.	zwak grindig	bruingrijs	1	0	0
169	4	2	rechthoekig	komvormig	65	muuruitbraak	funderingsgreppel?	0	leem zwak zandig	n.v.t.	geen bijmenging	lichtgrijsbruin	0	0	0
170	4	2	ovaal	hoekig	20	paalkuil	-	0	leem zwak zandig	n.v.t.	zwak grindig	lichtgrijsbruin	1	0	0
171	4	2	rechthoekig	hoekig	40	paalkuil	-	0	leem zwak zandig	n.v.t.	zwak grindig	bruin	1	0	1
172	4	2	rechthoekig	hoekig	40	paalkuil	-	0	leem zwak zandig	n.v.t.	zwak grindig	grijs	2	0	0
173	5	2	onregelmatig	n.v.t.	0	kuil	mergelstenen	0	leem zwak zandig	n.v.t.	zwak grindig	donkerbruingrijs	1	0	1
174	5	2	onregelmatig	n.v.t.	0	weg	-	0	leem zwak zandig	n.v.t.	zwak grindig	donkerbruingrijs	1	0	1
175	5	2	rechthoekig	n.v.t.	0	ophogingslaag	verhardingslaag	0	grind	fijn	geen bijmenging	donkerbruingrijs	0	0	1
176	5	2	langwerpig/lineair	komvormig	6	ophogingslaag	verhardingslaag	0	grind	fijn	geen bijmenging	donkerbruingrijs	0	0	1
177	5	2	langwerpig/lineair	komvormig	10	ophogingslaag	verhardingslaag	0	grind	fijn	geen bijmenging	donkerbruingrijs	0	0	0
178	5	2	Rond	n.v.t.	0	kuil	-	0	leem zwak zandig	n.v.t.	zwak grindig	donkerbruingrijs	0	1	1
179	5	2	rechthoekig	n.v.t.	0	kuil	mergelstenen	0	leem zwak zandig	n.v.t.	zwak grindig	geel	0	0	1
180	5	2	onregelmatig	n.v.t.	0	kuil	-	0	leem zwak zandig	n.v.t.	zwak grindig	grijsbruin	0	0	1
181	5	2	onregelmatig	n.v.t.	0	laag	cultuurlaag	0	leem zwak zandig	n.v.t.	zwak grindig	donkerbruingrijs	1	0	1
182	5	2	onregelmatig	n.v.t.	0	recente verstoring	sloop gebouw	0	leem zwak zandig	n.v.t.	zwak grindig	donkerbruingrijs	1	0	2
183	5	2	onregelmatig	n.v.t.	0	ophogingslaag	verhardingslaag	0	grind	fijn	geen bijmenging	donkerbruingrijs	0	0	0
184	5	2	onregelmatig	n.v.t.	0	weg	-	0	grind	fijn	geen bijmenging	donkerbruingrijs	1	0	0
185	5	2	Achtvormig	n.v.t.	0	kuil	-	0	leem zwak zandig	n.v.t.	zwak grindig	donkerbruingrijs	0	0	1
186	5	2	onregelmatig	n.v.t.	0	kuil	-	0	leem zwak zandig	n.v.t.	zwak grindig	donkerbruingrijs	1	0	1
187	5	2	onregelmatig	n.v.t.	0	kuil	-	0	leem zwak zandig	n.v.t.	zwak grindig	donkerbruingrijs	1	0	1
188	5	2	Rond	n.v.t.	0	paalkuil	-	0	leem zwak zandig	n.v.t.	zwak grindig	donkerbruingrijs	1	0	1
189	5	2	onregelmatig	n.v.t.	0	laag	cultuurlaag (Romeins)	0	leem zwak zandig	n.v.t.	matig grindig	donkerbruingrijs	1	0	1
190	4	3	langwerpig/lineair	n.v.t.	0	muur	-	0	niet benoemd	n.v.t.	geen bijmenging	geelwit	0	0	0
191	4	3	onregelmatig	n.v.t.	0	laag	cultuurlaag (Romeins)	0	leem zwak zandig	n.v.t.	geen bijmenging	bruingrijs	1	0	0
192	4	3	ovaal	n.v.t.	0	kuil	-	0	leem zwak zandig	n.v.t.	geen bijmenging	bruingrijs	1	0	0
193	4	3	Rond	hoekig	6	paalkuil	-	0	leem zwak zandig	n.v.t.	geen bijmenging	bruingrijs	1	1	0
194	4	3	n.v.t.	onregelmatig	30	kuil	-	0	leem zwak zandig	n.v.t.	geen bijmenging	donkerbruingrijs	1	1	0
195	5	3	n.v.t.	n.v.t.	0	recente verstoring	sloop gebouw	0	leem zwak zandig	n.v.t.	zwak grindig	donkerbruingrijs	0	0	0
196	5	3	n.v.t.	n.v.t.	0	Vlak	C-horizont	0	leem zwak zandig	n.v.t.	geen bijmenging	lichtbruingrijs	0	0	0
197	5	3	langwerpig/lineair	n.v.t.	0	greppel	-	0	leem zwak zandig	n.v.t.	geen bijmenging	grijs	0	0	0
198	5	3	langwerpig/lineair	n.v.t.	0	ophogingslaag	cultuurlaag (Romeins)	0	leem zwak zandig	n.v.t.	geen bijmenging	donkerbruingrijs	1	0	0
199	5	3	langwerpig/lineair	n.v.t.	0	ophogingslaag	verhardingslaag	0	grind siltig	fijn	geen bijmenging	donkerbruingrijs	1	0	0
200	5	3	onregelmatig	n.v.t.	0	ophogingslaag	ophogingslaag	0	leem zwak zandig	n.v.t.	geen bijmenging	donkerbruingrijs	1	0	0
201	5	3	onregelmatig	n.v.t.	0	weg	verhardingslaag	0	leem zwak zandig	n.v.t.	zwak grindig	groengrijs	0	0	0
202	5	3	onregelmatig	n.v.t.	0	ophogingslaag	-	0	grind zwak zandig	matig grof	geen bijmenging	donkerbruingrijs	0	0	0
203	5	3	ovaal	n.v.t.	0	kuil	-	0	leem zwak zandig	n.v.t.	geen bijmenging	donkerbruingrijs	0	0	0

RAAP-RAPPORT 2210

Wonen langs de Romeinse weg in Coriovallum
 Valkenburgerweg 25A, gemeente Heerlen; een opgraving in de vicus van Heerlen

spoor	put	vlak	vorm vlak	vorm coupe	diepte	interpretatie	nadere interpretatie	vulling	textuur	mediaan	bijmenging	kleur	houtskool	verbrande leem	puin
204	5	3	ovaal	n.v.t.	0	kuil	-	0	leem zwak zandig	n.v.t.	geen bijmenging	bruin	1	0	0
205	5	3	langwerpig/lineair	n.v.t.	0	weg	-	0	leem zwak zandig	n.v.t.	matig grindig	donkerbruingrijs	0	0	0
206	5	3	ovaal	n.v.t.	0	kuil	-	0	leem zwak zandig	n.v.t.	matig grindig	donkerbruingrijs	0	0	0
207	5	3	Rond	hoekig	22	paalkuil	-	0	leem zwak zandig	n.v.t.	matig grindig	donkerbruingrijs	0	0	0
208	5	3	langwerpig/lineair	n.v.t.	0	weg	-	0	grind zwak zandig	matig grof	geen bijmenging	oranje	0	0	0
209	5	3	langwerpig/lineair	n.v.t.	0	kuil	-	0	grind zwak zandig	matig grof	geen bijmenging	oranje	0	0	0
210	5	3	ovaal	n.v.t.	0	kuil	-	0	leem zwak zandig	n.v.t.	matig grindig	donkerbruingrijs	0	0	0
211	5	3	ovaal	n.v.t.	0	kuil	-	0	leem zwak zandig	n.v.t.	matig grindig	donkerbruingrijs	0	0	0
212	5	3	ovaal	n.v.t.	0	weg	-	0	grind zwak zandig	matig grof	geen bijmenging	oranje	0	0	0
213	5	3	ovaal	n.v.t.	0	kuil	-	0	leem zwak zandig	n.v.t.	matig grindig	donkerbruingrijs	0	0	0
214	5	3	rechthoekig	n.v.t.	0	kuil	-	0	leem zwak zandig	n.v.t.	matig grindig	donkerbruingrijs	0	0	0
215	5	3	ovaal	n.v.t.	0	kuil	-	0	leem zwak zandig	n.v.t.	matig grindig	donkerbruingrijs	0	0	0
216	5	3	Vierkant	komvormig	14	kuil	-	0	leem zwak zandig	n.v.t.	zwak grindig	donkerbruingrijs	0	0	0
217	5	3	rechthoekig	n.v.t.	0	kuil	-	0	grind zwak zandig	fijn	zwak grindig	donkerbruingrijs	0	0	0
218	5	3	langwerpig/lineair	n.v.t.	0	weg	-	0	grind zwak zandig	matig grof	geen bijmenging	donkerbruingrijs	0	0	0
219	5	3	Rond	niet nader beschreven	3	paalkuil	-	0	grind zwak zandig	matig grof	geen bijmenging	donkerbruingrijs	0	0	0
220	5	3	n.v.t.	n.v.t.	0	weg	-	0	leem zwak zandig	n.v.t.	matig grindig	oranjegeel	0	0	0
221	5	3	langwerpig/lineair	n.v.t.	0	laag	ophogingslaag	0	leem zwak zandig	n.v.t.	matig grindig	grijs	0	0	0
222	5	3	n.v.t.	n.v.t.	0	laag	ophogingslaag	0	leem zwak zandig	n.v.t.	geen bijmenging	donkergrijs	1	0	0
223	5	3	langwerpig/lineair	n.v.t.	0	kuil	recenter	0	leem zwak zandig	n.v.t.	zwak grindig	zwartgrijs	2	0	0
224	5	3	n.v.t.	n.v.t.	0	laag	ophogingslaag	0	leem zwak zandig	n.v.t.	zwak grindig	groengrijs	0	0	0
225	5	3	n.v.t.	n.v.t.	0	weg	-	0	leem zwak zandig	n.v.t.	matig grindig	oranjegeel	0	0	0
226	5	3	ovaal	komvormig	8	kuil	-	0	leem zwak zandig	n.v.t.	zwak grindig	donkerbruingrijs	0	0	0
227	5	3	langwerpig/lineair	n.v.t.	0	greppel	-	0	leem zwak zandig	n.v.t.	zwak grindig	grijs	1	0	0
228	5	3	rechthoekig	n.v.t.	0	kuil	-	0	leem zwak zandig	n.v.t.	matig grindig	groengrijs	0	0	0
229	5	3	ovaal	n.v.t.	0	kuil	-	0	leem zwak zandig	n.v.t.	zwak grindig	donkerbruingrijs	0	0	0
230	5	3	langwerpig/lineair	n.v.t.	0	weg	-	0	grind zwak zandig	matig grof	geen bijmenging	donkergrijs	0	0	0
231	5	3	ovaal	n.v.t.	0	kuil	-	0	leem zwak zandig	n.v.t.	zwak grindig	donkerbruingrijs	0	0	0
232	5	3	langwerpig/lineair	n.v.t.	0	recente versterking	-	0	niet benoemd	n.v.t.	geen bijmenging	donkerbruingrijs	0	0	0
233	5	3	langwerpig/lineair	n.v.t.	0	recente versterking	-	0	leem zwak zandig	n.v.t.	geen bijmenging	groengrijs	0	0	0
234	5	3	langwerpig/lineair	n.v.t.	0	laag	cultuurlaag (Romeins)	0	leem zwak zandig	n.v.t.	geen bijmenging	donkerbruingrijs	1	0	0
235	5	4	n.v.t.	n.v.t.	0	Vlak	C-horizont	0	leem zwak zandig	n.v.t.	geen bijmenging	lichtbruin	0	0	0
236	5	4	onregelmatig	n.v.t.	0	laag	cultuurlaag (Romeins)	0	leem zwak zandig	n.v.t.	geen bijmenging	lichtgrijsbruin	1	0	0
237	5	4	Rond	n.v.t.	0	kuil	-	0	leem zwak zandig	n.v.t.	geen bijmenging	grijs	1	0	0
238	5	4	onregelmatig	komvormig	70	laag	cultuurlaag (Romeins)	0	leem zwak zandig	n.v.t.	geen bijmenging	grijs	1	0	0
238	5	4	onregelmatig	komvormig	70	laag	cultuurlaag (Romeins)	1	leem zwak zandig	n.v.t.	geen bijmenging	lichtgrijs	0	0	0
239	5	4	ovaal	niet nader beschreven	0	laag	cultuurlaag (Romeins)	0	leem zwak zandig	n.v.t.	zwak grindig	donkergrijs	3	0	0
240	5	4	langwerpig/lineair	komvormig	6	ophogingslaag	verhardingslaag	0	leem zwak zandig	n.v.t.	geen bijmenging	lichtgrijs	2	0	0
241	5	4	onregelmatig	komvormig	30	laag	cultuurlaag (Romeins)	0	grind zwak zandig	fijn	geen bijmenging	grijs	1	0	0
242	5	4	onregelmatig	komvormig	6	laag	cultuurlaag (Romeins)	0	zand matig siltig	matig fijn	zwak grindig	grijs	0	0	0
243	5	4	Rond	niet nader beschreven	0	greppel	-	0	grind zwak zandig	fijn	geen bijmenging	oranjegeel	0	0	0
244	5	4	langwerpig/lineair	komvormig	70	greppel	-	0	leem sterk zandig	n.v.t.	matig grindig	lichtbruingrijs	0	0	0
245	5	4	langwerpig/lineair	komvormig	70	greppel	-	0	leem zwak zandig	n.v.t.	zwak grindig	donkergrijs	2	0	0

RAAP-RAPPORT 2210

Wonen langs de Romeinse weg in Coriovallum
 Valkenburgerweg 25A, gemeente Heerlen; een opgraving in de vicus van Heerlen

spoor	put	vlak	vorm vlak	vorm coupe	diepte	interpretatie	nadere interpretatie	vulling	textuur	mediaan	bijmenging	kleur	houtskool	verbrande leem	puin
246	5	4	n.v.t.	n.v.t.	0	weg	compactielaag	0	leem zwak zandig	n.v.t.	zwak grindig	lichtgrijs	1	0	0
247	5	4	onregelmatig	n.v.t.	0	weg	-	0	grind zwak zandig	matig grof	geen bijmenging	oranjegeel	0	0	0
248	5	4	langwerpig/lineair	n.v.t.	0	greppel	-	0	grind zwak zandig	fijn	geen bijmenging	grijs	0	0	0
249	5	4	langwerpig/lineair	n.v.t.	0	greppel	-	0	leem sterk zandig	n.v.t.	matig grindig	grijs	0	0	0
250	5	4	ovaal	n.v.t.	0	kuil	-	0	leem sterk zandig	n.v.t.	matig grindig	donkergrijs	1	0	0
251	5	4	onregelmatig	niet nader beschreven	0	greppel	-	0	leem zwak zandig	n.v.t.	zwak grindig	groengrijs	1	0	0
252	5	4	n.v.t.	n.v.t.	0	weg	compactielaag	0	leem zwak zandig	n.v.t.	zwak grindig	lichtgrijs	1	0	0
253	5	4	Vierkant	komvormig	8	paalkuil	-	0	grind zwak zandig	fijn	geen bijmenging	oranjegeel	0	0	0
254	5	4	Vierkant	n.v.t.	0	paalkuil	-	0	grind zwak zandig	fijn	geen bijmenging	oranjegeel	0	0	0
255	5	4	rechthoekig	n.v.t.	0	paalkuil	-	0	grind zwak zandig	fijn	geen bijmenging	oranjegeel	0	0	0
256	5	4	langwerpig/lineair	komvormig	32	kuil	-	0	leem zwak zandig	n.v.t.	geen bijmenging	donkergrijs	2	0	0
257	5	4	langwerpig/lineair	niet nader beschreven	0	greppel	-	0	leem zwak zandig	n.v.t.	zwak grindig	lichtgrijs	1	0	0
258	5	4	langwerpig/lineair	n.v.t.	0	greppel	-	0	leem zwak zandig	n.v.t.	zwak grindig	groengrijs	1	0	0
259	5	4	ovaal	komvormig	52	paalkuil	-	0	leem sterk zandig	n.v.t.	zwak grindig	lichtgrijsbruin	1	0	0
260	5	4	langwerpig/lineair	n.v.t.	0	recente verstoring	proefsleuf 1	0	leem zwak zandig	n.v.t.	geen bijmenging	donkerbruingrijs	0	0	0
261	5	4	onregelmatig	n.v.t.	0	weg	compactielaag	0	leem sterk zandig	n.v.t.	zwak grindig	grijs	0	0	0
262	4	3	langwerpig/lineair	onregelmatig	74	muuruitbraak	-	0	niet benoemd	n.v.t.	geen bijmenging	geelwit	0	0	0
263	5	104	n.v.t.	niet nader beschreven	90	bouwvoor	-	0	Zand	matig fijn	matig humeus	donkerbruingrijs	1	0	1
264	5	104	n.v.t.	niet nader beschreven	50	laag	ophogingslaag	0	leem zwak zandig	n.v.t.	zwak humeus	donkerbruingrijs	0	0	0
265	5	104	n.v.t.	niet nader beschreven	20	laag	ophogingslaag	0	leem zwak zandig	n.v.t.	zwak grindig	donkerbruingrijs	0	0	0
266	5	104	n.v.t.	niet nader beschreven	15	weg	verhardingslaag	0	leem zwak zandig	n.v.t.	zwak grindig	donkerbruingrijs	0	0	0
267	5	104	n.v.t.	komvormig	40	greppel	-	0	leem zwak zandig	n.v.t.	geen bijmenging	lichtgrijs	0	0	0
268	5	104	n.v.t.	niet nader beschreven	10	laag	E-horizont	0	leem zwak zandig	n.v.t.	geen bijmenging	grijswit	0	0	0
269	5	104	n.v.t.	niet nader beschreven	60	laag	B-horizont	0	leem zwak zandig	n.v.t.	geen bijmenging	bruin	0	0	0
270	5	104	n.v.t.	niet nader beschreven	40	laag	C-horizont	0	leem zwak zandig	n.v.t.	geen bijmenging	lichtbruin	0	0	0
271	5	104	n.v.t.	hoekig	190	recente verstoring	-	0	leem zwak zandig	n.v.t.	geen bijmenging	donkerbruingrijs	0	0	0
272	6	1	onregelmatig	n.v.t.	0	recente verstoring	sloop gebouw	0	zand zwak siltig	matig fijn	geen bijmenging	geel	0	0	0
273	6	1	onregelmatig	n.v.t.	0	recente verstoring	sloop gebouw	0	leem zwak zandig	n.v.t.	zwak grindig	donkerbruin	0	0	0
274	6	1	onregelmatig	n.v.t.	0	recente verstoring	sloop gebouw	0	leem zwak zandig	n.v.t.	zwak grindig	donkerbruingrijs	1	0	0
275	6	1	langwerpig/lineair	komvormig	50	muur	-	0	leem zwak zandig	n.v.t.	geen bijmenging	donkerbruingrijs	0	0	0
276	6	1	langwerpig/lineair	komvormig	22	muur	-	0	leem zwak zandig	n.v.t.	geen bijmenging	donkerbruingrijs	0	0	0
277	6	1	onregelmatig	n.v.t.	0	laag	cultuurlaag (Romeins)	0	leem zwak zandig	n.v.t.	zwak grindig	donkerbruingrijs	1	0	0
278	6	1	onregelmatig	n.v.t.	0	muur	-	0	leem zwak zandig	n.v.t.	zwak grindig	donkerbruingrijs	0	0	0
279	6	1	langwerpig/lineair	n.v.t.	0	muur	-	0	leem zwak zandig	n.v.t.	geen bijmenging	donkerbruingrijs	0	0	0
280	6	1	langwerpig/lineair	n.v.t.	0	muur	-	0	leem zwak zandig	n.v.t.	zwak grindig	donkerbruingrijs	0	0	0
281	6	1	onregelmatig	n.v.t.	0	muur	-	0	leem zwak zandig	n.v.t.	geen bijmenging	donkerbruingrijs	0	0	0
282	6	1	langwerpig/lineair	n.v.t.	0	recente verstoring	-	0	leem zwak zandig	n.v.t.	geen bijmenging	donkerbruingrijs	0	0	0
283	8	1	onregelmatig	n.v.t.	0	recente verstoring	sloop gebouw	0	leem zwak zandig	n.v.t.	zwak grindig	donkerbruingrijs	1	0	0
284	8	1	onregelmatig	n.v.t.	0	laag	ophogingslaag	0	leem zwak zandig	n.v.t.	zwak grindig	lichtgrijs	0	0	0
285	8	1	onregelmatig	n.v.t.	0	weg	-	0	grind zwak zandig	fijn	geen bijmenging	oranje	0	0	0
286	8	1	onregelmatig	n.v.t.	0	recente verstoring	sloop gebouw	0	leem zwak zandig	n.v.t.	geen bijmenging	groengrijs	0	0	0
287	8	1	onregelmatig	n.v.t.	0	weg	-	0	grind zwak zandig	fijn	geen bijmenging	oranje	0	0	0
288	8	1	onregelmatig	n.v.t.	0	laag	ophogingslaag	0	leem zwak zandig	n.v.t.	zwak grindig	lichtgrijs	0	0	0

RAAP-RAPPORT 2210

Wonen langs de Romeinse weg in Coriovallum
 Valkenburgerweg 25A, gemeente Heerlen; een opgraving in de vicus van Heerlen

spoor	put	vlak	vorm vlak	vorm coupe	diepte	interpretatie	nadere interpretatie	vulling	textuur	mediaan	bijmenging	kleur	houtskool	verbrande leem	puin
289	8	1	onregelmatig	n.v.t.	0	laag	ophogingslaag	0	leem zwak zandig	n.v.t.	zwak grindig	lichtgrijs	0	0	0
290	8	1	langwerpig/lineair	n.v.t.	0	laag	ophogingslaag	0	leem zwak zandig	n.v.t.	zwak grindig	grijs	0	0	0
291	8	1	langwerpig/lineair	n.v.t.	0	greppel	-	0	leem zwak zandig	n.v.t.	matig grindig	grijs	0	0	0
292	8	1	onregelmatig	n.v.t.	0	weg	-	0	grind zwak zandig	fijn	geen bijmenging	oranje	0	0	0
293	8	1	langwerpig/lineair	n.v.t.	0	greppel	-	0	leem zwak zandig	n.v.t.	matig grindig	grijs	0	0	0
294	8	1	onregelmatig	n.v.t.	0	weg	-	0	leem zwak zandig	n.v.t.	zwak grindig	grijs	1	0	0
295	8	1	onregelmatig	n.v.t.	0	weg	-	0	grind zwak zandig	fijn	geen bijmenging	oranje	0	0	0
296	8	1	onregelmatig	n.v.t.	0	weg	-	0	leem zwak zandig	n.v.t.	zwak grindig	donkergrijs	0	0	0
297	8	1	onregelmatig	n.v.t.	0	weg	-	0	grind zwak zandig	fijn	geen bijmenging	oranje	0	0	0
298	8	1	onregelmatig	n.v.t.	0	weg	-	0	grind zwak zandig	fijn	geen bijmenging	oranje	0	0	0
299	8	1	onregelmatig	n.v.t.	0	weg	-	0	grind zwak zandig	fijn	geen bijmenging	oranje	0	0	0
300	8	1	onregelmatig	n.v.t.	0	weg	-	0	leem zwak zandig	n.v.t.	zwak grindig	grijs	1	0	0
301	8	1	onregelmatig	n.v.t.	0	weg	-	0	grind zwak zandig	fijn	geen bijmenging	grijs	0	0	0
302	8	1	onregelmatig	n.v.t.	0	recente versterking	sloop gebouw	0	zand zwak siltig	matig fijn	geen bijmenging	geel	0	0	0
303	6	2	onregelmatig	n.v.t.	0	recente versterking	-	0	leem zwak zandig	n.v.t.	matig grindig	lichtbruin	1	0	1
304	6	2	rechthoekig	hoekig	88	paalkuil met paalgat	-	0	leem zwak zandig	n.v.t.	zwak grindig	grijsbruin	1	1	1
305	6	2	rechthoekig	hoekig	88	paalkuil met paalgat	-	0	leem zwak zandig	n.v.t.	zwak grindig	grijsbruin	0	0	0
306	6	2	rechthoekig	komvormig	28	recente versterking	-	0	leem zwak zandig	n.v.t.	zwak grindig	dyu	1	0	0
307	6	2	n.v.t.	n.v.t.	0	Vlak	Bt-horizont	0	leem zwak zandig	n.v.t.	zwak grindig	bruin	1	0	0
308	6	2	langwerpig/lineair	n.v.t.	0	recente versterking	-	0	leem zwak zandig	n.v.t.	zwak grindig	bruin	1	0	0
309	6	2	onregelmatig	n.v.t.	0	muur	-	0	leem zwak zandig	n.v.t.	zwak grindig	grijs	0	0	0
310	6	2	ovaal	n.v.t.	0	recente versterking	-	0	leem zwak zandig	n.v.t.	zwak grindig	groengrijs	1	0	0
311	6	2	onregelmatig	n.v.t.	0	recente versterking	-	0	leem zwak zandig	n.v.t.	zwak grindig	groengrijs	1	0	0
312	6	2	onregelmatig	n.v.t.	0	recente versterking	-	0	leem zwak zandig	n.v.t.	matig grindig	donkergrijs	1	0	0
313	6	2	n.v.t.	n.v.t.	0	Vlak	Bt-horizont	0	leem zwak zandig	n.v.t.	zwak grindig	bruin	1	0	0
314	6	2	n.v.t.	n.v.t.	0	Vlak	Bt-horizont	0	leem zwak zandig	n.v.t.	zwak grindig	groengrijs	1	0	0
315	6	2	onregelmatig	n.v.t.	0	laag	cultuurlaag (Romeins)	0	leem zwak zandig	n.v.t.	zwak grindig	donkergrijs	1	0	1
316	6	2	onregelmatig	n.v.t.	0	laag	cultuurlaag (Romeins)	0	leem zwak zandig	n.v.t.	zwak grindig	donkergrijs	1	0	1
317	6	2	onregelmatig	n.v.t.	0	laag	cultuurlaag (Romeins)	0	leem zwak zandig	n.v.t.	zwak grindig	groenbruin	1	0	1
318	6	2	onregelmatig	hoekig	190	paalkuil	-	0	leem zwak zandig	n.v.t.	zwak grindig	grijs	1	0	1
319	6	2	n.v.t.	n.v.t.	0	Vlak	Bt-horizont	0	leem zwak zandig	n.v.t.	zwak grindig	bruin	0	0	0
320	6	2	onregelmatig	n.v.t.	0	laag	cultuurlaag (Romeins)	0	leem zwak zandig	n.v.t.	zwak grindig	groengrijs	1	0	1
321	6	2	onregelmatig	hoekig	190	paalkuil	-	0	leem zwak zandig	n.v.t.	zwak grindig	grijs	1	0	1
322	6	2	onregelmatig	hoekig	100	kuil	-	0	leem zwak zandig	n.v.t.	zwak grindig	grijs	1	0	1
323	6	2	onregelmatig	n.v.t.	0	laag	cultuurlaag (Romeins)	0	leem zwak zandig	n.v.t.	zwak grindig	bruin	1	0	1
324	6	2	Rond	komvormig	28	paalkuil	-	0	leem zwak zandig	n.v.t.	zwak grindig	grijs	1	0	1
325	6	2	n.v.t.	n.v.t.	0	laag	cultuurlaag (Romeins)	0	leem zwak zandig	n.v.t.	zwak grindig	grijs	1	0	1
326	6	2	n.v.t.	niet nader beschreven	0	laag	cultuurlaag (Romeins)	0	leem zwak zandig	n.v.t.	zwak grindig	groenbruin	0	0	0
327	6	2	n.v.t.	niet nader beschreven	0	laag	cultuurlaag (Romeins)	0	leem zwak zandig	n.v.t.	zwak grindig	groenbruin	0	0	1
328	6	2	Rond	hoekig	190	paalkuil	-	0	leem zwak zandig	n.v.t.	zwak grindig	grijs	1	0	1
329	6	2	rechthoekig	hoekig	50	kuil	-	0	leem zwak zandig	n.v.t.	geen bijmenging	donkergrijs	2	0	1
330	8	2	onregelmatig	n.v.t.	0	recente versterking	-	0	leem zwak zandig	n.v.t.	geen bijmenging	donkergrijs	0	0	0
331	8	2	langwerpig/lineair	n.v.t.	0	recente versterking	recente muur	0	leem zwak zandig	n.v.t.	zwak grindig	grijs	0	0	1

RAAP-RAPPORT 2210

Wonen langs de Romeinse weg in Coriovallum
 Valkenburgerweg 25A, gemeente Heerlen; een opgraving in de vicus van Heerlen

spoor	put	vlak	vorm vlak	vorm coupe	diepte	interpretatie	nadere interpretatie	vulling	textuur	mediaan	bijmenging	kleur	houtskool	verbrande leem	puin
332	8	2	onregelmatig	n.v.t.	0	laag	ophogingslaag	0	leem zwak zandig	n.v.t.	zwak grindig	grijs	0	0	1
333	8	2	onregelmatig	n.v.t.	0	laag	ophogingslaag	0	leem zwak zandig	n.v.t.	zwak grindig	donkergrijs	0	0	1
334	8	2	langwerpig/lineair	n.v.t.	0	greppel	-	0	leem zwak zandig	n.v.t.	zwak grindig	lichtgrijs	0	0	0
335	8	2	langwerpig/lineair	n.v.t.	0	greppel	-	0	leem zwak zandig	n.v.t.	zwak grindig	lichtgrijs	0	0	0
336	8	2	langwerpig/lineair	n.v.t.	0	laag	ophogingslaag	0	leem zwak zandig	n.v.t.	zwak grindig	grijs	0	0	1
337	8	2	langwerpig/lineair	n.v.t.	0	greppel	-	0	leem zwak zandig	n.v.t.	zwak grindig	lichtgrijs	0	0	0
338	8	2	langwerpig/lineair	n.v.t.	0	greppel	-	0	zand zwak siltig	matig fijn	zwak grindig	lichtgrijs	0	0	0
339	8	2	langwerpig/lineair	n.v.t.	0	greppel	-	0	zand zwak siltig	matig fijn	zwak grindig	lichtgrijs	0	0	0
340	8	2	Rond	n.v.t.	0	recente verstering	-	0	leem sterk zandig	n.v.t.	zwak grindig	donkergrijs	0	0	1
341	8	2	onregelmatig	n.v.t.	0	recente verstering	-	0	leem zwak zandig	n.v.t.	matig grindig	lichtoranje	0	0	0
342	8	2	onregelmatig	n.v.t.	0	weg	-	0	grind	fijn	geen bijmenging	oranje	0	0	0
343	8	2	onregelmatig	n.v.t.	0	kuil	-	0	grind	fijn	geen bijmenging	oranje	0	0	0
344	8	2	onregelmatig	n.v.t.	0	kuil	-	0	leem sterk zandig	n.v.t.	matig grindig	donkergrijs	0	0	1
345	8	2	onregelmatig	n.v.t.	0	kuil	-	0	leem sterk zandig	n.v.t.	zwak grindig	grijs	0	0	0
346	8	2	rechthoekig	n.v.t.	0	paalkuil	-	0	leem zwak zandig	n.v.t.	zwak grindig	grijs	0	0	0
347	8	2	rechthoekig	n.v.t.	0	paalkuil	-	0	leem zwak zandig	n.v.t.	zwak grindig	grijs	0	0	0
348	8	2	onregelmatig	n.v.t.	0	weg	-	0	grind	fijn	geen bijmenging	oranje	0	0	0
349	8	2	onregelmatig	n.v.t.	0	weg	-	0	grind	fijn	geen bijmenging	grijs	0	0	0
350	8	2	onregelmatig	n.v.t.	0	laag	cultuurlaag (Romeins)	0	leem sterk zandig	n.v.t.	geen bijmenging	donkergrijs	2	0	1
351	8	2	onregelmatig	n.v.t.	0	laag	cultuurlaag (Romeins)	0	leem sterk zandig	n.v.t.	geen bijmenging	donkergrijs	2	0	1
352	8	2	onregelmatig	n.v.t.	0	recente verstering	sloop gebouw	0	leem sterk zandig	n.v.t.	geen bijmenging	donkergrijs	0	0	0
353	7	1	langwerpig/lineair	n.v.t.	0	recente verstering	recente muur	0	niet ingevoerd	n.v.t.	geen bijmenging	oranje	0	0	0
354	7	1	langwerpig/lineair	n.v.t.	0	recente verstering	-	0	leem sterk zandig	n.v.t.	zwak grindig	donkerbruingrijs	0	0	0
355	7	1	onregelmatig	n.v.t.	0	recente verstering	sloop gebouw	0	zand matig siltig	matig fijn	zwak grindig	geel	0	0	0
356	7	1	onregelmatig	n.v.t.	0	laag	ophogingslaag	0	leem zwak zandig	n.v.t.	zwak grindig	donkergrijs	0	0	0
357	7	1	onregelmatig	n.v.t.	0	laag	ophogingslaag	0	leem zwak zandig	n.v.t.	zwak grindig	donkerbruin	0	0	0
358	7	1	onregelmatig	n.v.t.	0	laag	ophogingslaag	0	leem zwak zandig	n.v.t.	zwak grindig	donkerbruin	1	0	1
359	7	1	onregelmatig	n.v.t.	0	recente verstering	-	0	zand matig siltig	matig fijn	zwak grindig	geel	0	0	0
360	8	3	onregelmatig	n.v.t.	0	recente verstering	-	0	leem sterk zandig	n.v.t.	zwak grindig	donkerbruingrijs	0	0	0
361	8	3	langwerpig/lineair	n.v.t.	0	greppel	-	0	leem zwak zandig	n.v.t.	zwak grindig	lichtgrijs	1	0	0
362	8	3	langwerpig/lineair	n.v.t.	0	greppel	-	0	leem zwak zandig	n.v.t.	zwak grindig	lichtgrijs	1	0	0
363	8	3	langwerpig/lineair	n.v.t.	0	kuil	-	0	leem zwak zandig	n.v.t.	zwak grindig	grijs	1	0	0
364	8	3	langwerpig/lineair	n.v.t.	0	greppel	-	0	leem zwak zandig	n.v.t.	zwak grindig	lichtgrijs	1	0	0
365	8	3	rechthoekig	komvormig	10	paalkuil	-	0	leem sterk zandig	n.v.t.	zwak grindig	donkergrijs	1	0	1
366	8	3	n.v.t.	n.v.t.	0	weg	compactielaag	0	leem zwak zandig	n.v.t.	zwak grindig	oranjegrijs	0	0	0
367	8	3	rechthoekig	n.v.t.	0	recente verstering	-	0	leem sterk zandig	n.v.t.	matig grindig	lichtoranje	0	0	0
368	8	3	onregelmatig	n.v.t.	0	recente verstering	-	0	leem sterk zandig	n.v.t.	geen bijmenging	donkerbruingrijs	0	0	1
369	8	3	langwerpig/lineair	n.v.t.	0	greppel	-	0	leem zwak zandig	n.v.t.	geen bijmenging	lichtgrijs	1	0	0
370	8	3	langwerpig/lineair	n.v.t.	0	kuil	-	0	leem zwak zandig	n.v.t.	zwak grindig	donkergrijs	1	0	1
371	8	3	langwerpig/lineair	n.v.t.	0	greppel	-	0	leem zwak zandig	n.v.t.	zwak grindig	lichtgrijs	1	0	0
372	8	3	langwerpig/lineair	komvormig	44	greppel	-	0	grind uiterst zandig	fijn	zwak grindig	lichtgrijs	1	0	0
373	8	3	langwerpig/lineair	komvormig	30	greppel	-	0	leem sterk zandig	n.v.t.	zwak grindig	donkergrijs	2	0	1
374	8	3	langwerpig/lineair	n.v.t.	0	laag	cultuurlaag (Romeins)	0	leem zwak zandig	n.v.t.	zwak grindig	lichtgrijs	1	0	1

RAAP-RAPPORT 2210

Wonen langs de Romeinse weg in Coriovallum
 Valkenburgerweg 25A, gemeente Heerlen; een opgraving in de vicus van Heerlen

spoor	put	vlak	vorm vlak	vorm coupe	diepte	interpretatie	nadere interpretatie	vulling	textuur	mediaan	bijmenging	kleur	houtskool	verbrande leem	puin
375	8	3	langwerpig/lineair	komvormig	10	laag	cultuurlaag (Romeins)	0	leem zwak zandig	n.v.t.	zwak grindig	donkergrijszwart	2	0	1
376	8	3	langwerpig/lineair	komvormig	42	greppel	-	0	grind uiterst zandig	fijn	geen bijmenging	lichtgrijs	1	0	0
377	8	3	langwerpig/lineair	n.v.t.	0	greppel	-	0	leem zwak zandig	n.v.t.	geen bijmenging	lichtgrijs	1	0	0
378	7	2	onregelmatig	n.v.t.	0	recente verstoring	-	0	Zand	matig fijn	geen bijmenging	geel	0	0	0
379	7	2	n.v.t.	n.v.t.	0	Vlak	Bt-horizont	0	leem zwak zandig	n.v.t.	geen bijmenging	bruin	0	0	0
380	7	2	rechthoekig	hoekig	94	paalkuil met paalgat	-	0	leem zwak zandig	n.v.t.	geen bijmenging	donkerbruin	1	0	1
380	7	2	rechthoekig	hoekig	94	paalkuil met paalgat	-	1	leem zwak zandig	n.v.t.	geen bijmenging	lichtgrijs	1	0	0
381	7	2	onregelmatig	hoekig	40	recente verstoring	-	0	leem zwak zandig	n.v.t.	geen bijmenging	donkeroranjebruin	0	0	0
382	7	2	rechthoekig	n.v.t.	0	recente verstoring	-	0	leem zwak zandig	n.v.t.	zwak grindig	donkerbruingrijs	1	0	0
383	7	2	ovaal	hoekig	60	paalkuil met paalgat	-	0	leem zwak zandig	n.v.t.	zwak grindig	donkergrijsbruin	1	0	1
383	7	2	ovaal	hoekig	60	paalkuil met paalgat	-	1	leem zwak zandig	n.v.t.	zwak grindig	lichtgrijsbruin	1	0	0
383	7	2	ovaal	hoekig	60	paalkuil met paalgat	-	2	leem zwak zandig	n.v.t.	zwak grindig	bruin	0	0	0
384	7	2	ovaal	n.v.t.	0	brandlaag	-	0	leem zwak zandig	n.v.t.	zwak grindig	lichtgrijs	1	0	0
384	7	2	ovaal	n.v.t.	0	brandlaag	-	1	leem zwak zandig	n.v.t.	zwak grindig	donkerbruin	1	1	0
384	7	2	ovaal	n.v.t.	0	brandlaag	-	2	leem zwak zandig	n.v.t.	zwak grindig	donkergrijsbruin	1	1	0
385	7	2	n.v.t.	n.v.t.	0	laag	cultuurlaag (Romeins)	0	leem zwak zandig	n.v.t.	zwak grindig	donkerbruin	1	0	1
386	7	2	onregelmatig	n.v.t.	0	brandlaag	-	0	leem zwak zandig	n.v.t.	zwak grindig	donkergrijsbruin	1	1	0
386	7	2	onregelmatig	n.v.t.	0	brandlaag	-	1	leem zwak zandig	n.v.t.	zwak grindig	oranjebruin	0	1	0
387	7	2	langwerpig/lineair	n.v.t.	0	Isolatielaag	-	0	leem zwak zandig	n.v.t.	zwak grindig	lichtgrijs	1	0	0
388	7	2	Rond	n.v.t.	0	Isolatielaag	-	0	leem zwak zandig	n.v.t.	zwak grindig	lichtgrijs	1	0	0
389	7	2	Rond	hoekig	6	kuil	-	0	leem zwak zandig	n.v.t.	zwak grindig	donkerbruin	1	0	1
390	7	2	rechthoekig	hoekig	16	kuil	-	0	leem zwak zandig	n.v.t.	zwak grindig	donkergrijsbruin	1	0	1
391	7	2	ovaal	komvormig	20	paalkuil	-	0	leem zwak zandig	n.v.t.	zwak grindig	donkergrijsbruin	1	0	1
392	7	2	rechthoekig	komvormig	8	paalkuil	-	0	leem zwak zandig	n.v.t.	zwak grindig	donkerbruin	1	0	1
393	7	2	onregelmatig	n.v.t.	0	recente verstoring	-	0	leem zwak zandig	n.v.t.	zwak grindig	geel	0	0	0
394	7	2	n.v.t.	n.v.t.	0	Vlak	Bt-horizont	0	leem zwak zandig	n.v.t.	geen bijmenging	bruin	0	0	0
395	7	2	langwerpig/lineair	n.v.t.	0	laag	cultuurlaag (Romeins)	0	leem zwak zandig	n.v.t.	geen bijmenging	grijs	1	0	1
396	7	2	langwerpig/lineair	hoekig	28	muur	-	0	leem zwak zandig	n.v.t.	geen bijmenging	donkerbruingrijs	0	0	0
397	7	2	rechthoekig	niet nader beschreven	0	muur	-	0	leem zwak zandig	n.v.t.	geen bijmenging	donkerbruingrijs	0	0	0
398	7	2	Rond	komvormig	12	kuil	-	0	leem zwak zandig	n.v.t.	geen bijmenging	donkerbruingrijs	1	1	1
399	7	2	Rond	hoekig	140	ophogingslaag	vulling ruimte	0	niet ingevoerd	n.v.t.	geen bijmenging	roodbruin	3	3	0
399	7	2	Rond	hoekig	140	ophogingslaag	vulling ruimte	1	leem (huttem-)	n.v.t.	geen bijmenging	roodbruin	1	3	0
400	7	2	Rond	hoekig	125	muur	-	0	niet benoemd	n.v.t.	geen bijmenging	geel	0	0	0
401	7	2	rechthoekig	hoekig	150	ophogingslaag	vullinglaag kelder	0	niet benoemd	n.v.t.	geen bijmenging	oranjebruin	2	2	0
402	7	2	rechthoekig	hoekig	150	ophogingslaag	vullinglaag kelder	0	grind	fijn	geen bijmenging	geelgrijs	0	0	0
403	7	2	rechthoekig	n.v.t.	0	ophogingslaag	vullinglaag kelder	0	niet benoemd	n.v.t.	geen bijmenging	oranje	1	2	0
404	7	2	n.v.t.	n.v.t.	0	ophogingslaag	cultuurlaag, buiten gebouw	0	leem zwak zandig	n.v.t.	geen bijmenging	donkerbruingrijs	1	0	1
405	7	2	langwerpig/lineair	hoekig	25	muur	-	0	leem zwak zandig	n.v.t.	geen bijmenging	geel	0	0	0
406	7	2	langwerpig/lineair	hoekig	150	muur	-	0	niet benoemd	n.v.t.	geen bijmenging	geel	0	0	0
407	7	2	langwerpig/lineair	hoekig	150	muur	-	0	niet benoemd	n.v.t.	geen bijmenging	geel	0	0	0
408	7	2	langwerpig/lineair	komvormig	50	muur	-	0	niet benoemd	n.v.t.	geen bijmenging	geel	0	0	0
409	7	2	langwerpig/lineair	hoekig	120	Isolatielaag	-	0	klei zwak siltig	n.v.t.	geen bijmenging	blauwgrijs	0	0	0
410	7	2	onregelmatig	n.v.t.	0	ophogingslaag	vulling in ruimte	0	leem zwak zandig	n.v.t.	zwak grindig	donkergrijsbruin	1	0	1

RAAP-RAPPORT 2210

Wonen langs de Romeinse weg in Coriovallum
 Valkenburgerweg 25A, gemeente Heerlen; een opgraving in de vicus van Heerlen

spoor	put	vlak	vorm vlak	vorm coupe	diepte	interpretatie	nadere interpretatie	vulling	textuur	mediaan	bijmenging	kleur	houtskool	verbrande leem	puin
411	7	2	onregelmatig	n.v.t.	20	steenconcentratie	ingestort muurdeel?	0	leem zwak zandig	n.v.t.	zwak grindig	donkergrijsbruin	1	0	1
412	7	2	onregelmatig	n.v.t.	0	brandlaag	-	0	leem zwak zandig	n.v.t.	zwak grindig	donkergrijsbruin	1	0	1
413	7	2	langwerpig/lineair	n.v.t.	0	muur	-	0	leem zwak zandig	n.v.t.	zwak grindig	donkergrijsbruin	0	0	0
414	7	3	onregelmatig	n.v.t.	0	recente verstoring	-	0	leem zwak zandig	n.v.t.	zwak grindig	donkerbruin	0	0	0
415	7	3	n.v.t.	n.v.t.	0	Vlak	Bt-horizont	0	leem zwak zandig	n.v.t.	geen bijmenging	bruin	0	0	0
416	7	3	ovaal	hoekig	28	paalkuil	-	0	leem zwak zandig	n.v.t.	geen bijmenging	donkerbruin	1	0	1
417	7	3	ovaal	komvormig	28	kuil	-	0	leem zwak zandig	n.v.t.	geen bijmenging	donkergrijs	1	0	1
418	7	3	langwerpig/lineair	hoekig	120	muur	-	0	niet benoemd	n.v.t.	geen bijmenging	geel	0	0	0
419	7	3	rechthoekig	niet nader beschreven	0	ophogingslaag	keldervulling	0	leem (huttem-)	n.v.t.	geen bijmenging	rood	2	0	0
420	7	3	n.v.t.	n.v.t.	0	Vlak	Bt-horizont	0	leem zwak zandig	n.v.t.	geen bijmenging	bruin	0	0	0
421	7	3	langwerpig/lineair	komvormig	50	laag	cultuurlaag (Romeins)	0	leem sterk zandig	n.v.t.	geen bijmenging	grijs	1	0	1
422	7	3	langwerpig/lineair	hoekig	120	isolatielaag	beeklei in greppel	0	klei zwak siltig	n.v.t.	geen bijmenging	blauwgrijs	0	0	0
423	7	3	langwerpig/lineair	hoekig	120	greppel	vulling in isolatiegreppel	0	klei zwak siltig	n.v.t.	geen bijmenging	lichtgrijs	1	0	1
424	7	3	n.v.t.	hoekig	18	laag	cultuurlaag (Romeins)	0	leem zwak zandig	n.v.t.	zwak grindig	donkergrijsbruin	1	0	2
425	7	3	n.v.t.	hoekig	35	laag	cultuurlaag (Romeins)	0	leem zwak zandig	n.v.t.	zwak grindig	donkergrijsbruin	1	0	2
426	7	3	n.v.t.	hoekig	30	laag	cultuurlaag (Romeins)	0	leem zwak zandig	n.v.t.	zwak grindig	donkergrijsbruin	1	0	2
427	7	3	rechthoekig	hoekig	115	kelder	-	0	leem zwak zandig	n.v.t.	geen bijmenging	roodbruin	2	2	0
428	7	3	n.v.t.	hoekig	20	vloer	-	0	Zand	matig fijn	geen bijmenging	lichtgrijsgeel	1	0	0
429	7	3	n.v.t.	hoekig	20	vloer	-	0	Zand	matig fijn	geen bijmenging	lichtgrijs	1	0	0
430	7	3	n.v.t.	hoekig	30	vloer	-	0	Zand	matig fijn	geen bijmenging	geel	1	0	0
431	7	3	n.v.t.	hoekig	15	vloer	-	0	niet benoemd	n.v.t.	geen bijmenging	geel	1	0	0
432	7	3	n.v.t.	komvormig	30	paalkuil	-	0	leem zwak zandig	n.v.t.	zwak grindig	lichtgrijs	1	0	1
433	7	3	n.v.t.	n.v.t.	0	Vlak	Bt-horizont	0	leem zwak zandig	n.v.t.	geen bijmenging	bruin	0	0	0
434	7	4	onregelmatig	n.v.t.	0	vloer	-	0	zand sterk siltig	matig fijn	geen bijmenging	lichtgrijs	0	0	0
435	7	4	rechthoekig	hoekig	2	brandlaag	-	0	Zand	matig fijn	geen bijmenging	donkergrijs	2	2	0
436	7	4	n.v.t.	hoekig	20	vloer	-	0	Zand	matig fijn	geen bijmenging	geel	0	0	0
437	5	104	n.v.t.	komvormig	15	kuil	-	0	leem zwak zandig	n.v.t.	zwak grindig	lichtgrijs	1	0	0
438	5	104	n.v.t.	hoekig	40	kuil	-	0	grind	fijn	geen bijmenging	lichtgrijs	1	0	0
439	5	104	n.v.t.	onregelmatig	20	laag	cultuurlaag (Romeins)	0	leem zwak zandig	n.v.t.	zwak grindig	donkerbruingrijs	1	0	1
440	5	104	n.v.t.	onregelmatig	12	laag	cultuurlaag (Romeins)	0	leem zwak zandig	n.v.t.	zwak grindig	lichtbruin	0	0	0
441	5	104	n.v.t.	komvormig	15	laag	cultuurlaag (Romeins)	0	leem zwak zandig	n.v.t.	zwak grindig	lichtgrijsbruin	1	0	0
442	5	104	n.v.t.	onregelmatig	15	weg	verhardingslaag	0	leem zwak zandig	n.v.t.	geen bijmenging	lichtgrijs	1	0	0
443	5	104	n.v.t.	komvormig	40	greppel	tijdens aanleg werkstrook?	0	leem zwak zandig	n.v.t.	geen bijmenging	lichtgrijsbruin	0	0	0
444	5	104	n.v.t.	onregelmatig	20	weg	-	0	leem sterk zandig	n.v.t.	matig grindig	lichtgrijsbruin	1	0	0
445	5	104	n.v.t.	komvormig	30	greppel	fase 2?	0	grind	matig grof	geen bijmenging	lichtgrijs	0	0	0
446	5	104	n.v.t.	onregelmatig	20	weg	-	0	leem zwak zandig	n.v.t.	zwak grindig	lichtgrijs	1	0	0
447	5	104	n.v.t.	komvormig	20	weg	-	0	grind	matig grof	geen bijmenging	lichtgrijs	0	0	0
448	5	104	n.v.t.	onregelmatig	20	weg	-	0	leem zwak zandig	n.v.t.	zwak grindig	donkerbruingrijs	2	0	0
449	5	104	n.v.t.	hoekig	30	weg	-	0	leem zwak zandig	n.v.t.	zwak grindig	donkergrijs	1	0	0
450	5	104	n.v.t.	onregelmatig	40	weg	-	0	grind	matig grof	geen bijmenging	oranje	0	0	0
451	5	104	n.v.t.	niet nader beschreven	0	weg	-	0	grind	matig grof	geen bijmenging	grijsbruin	0	0	0
452	5	104	n.v.t.	niet nader beschreven	20	weg	-	0	grind	fijn	geen bijmenging	lichtgrijswit	0	0	0

RAAP-RAPPORT 2210

Wonen langs de Romeinse weg in Coriovallum
 Valkenburgerweg 25A, gemeente Heerlen; een opgraving in de vicus van Heerlen

spoor	put	vlak	vorm vlak	vorm coupe	diepte	interpretatie	nadere interpretatie	vulling	textuur	mediaan	bijmenging	kleur	houtschool	verbrande leem	puin
453	5	104	n.v.t.	niet nader beschreven	35	weg	-	0	grind	matig grof	geen bijmenging	oranje	0	0	0
454	5	104	n.v.t.	onregelmatig	10	weg	top verstoord	0	leem zwak zandig	n.v.t.	matig grindig	grijsbruin	1	0	0
455	5	104	n.v.t.	onregelmatig	20	weg	top verstoord	0	leem zwak zandig	n.v.t.	zwak grindig	lichtgrijsbruin	0	0	0
456	5	104	n.v.t.	niet nader beschreven	35	weg	-	0	grind	matig grof	geen bijmenging	oranje	0	0	0
457	5	104	n.v.t.	onregelmatig	25	greppel	fase 1?	0	leem zwak zandig	n.v.t.	geen bijmenging	lichtbruingrijs	1	0	0
458	5	104	n.v.t.	onregelmatig	16	weg	compactielaag	0	leem zwak zandig	n.v.t.	geen bijmenging	lichtgrijswit	1	0	0
459	5	104	n.v.t.	onregelmatig	35	laag	E-horizont	0	leem zwak zandig	n.v.t.	geen bijmenging	lichtbruingrijs	1	0	0
460	5	104	n.v.t.	onregelmatig	20	weg	-	0	grind	fijn	geen bijmenging	donkerbruin	0	0	0
461	5	104	n.v.t.	niet nader beschreven	10	weg	compactielaag	0	leem zwak zandig	n.v.t.	geen bijmenging	lichtgrijswit	0	0	0
462	5	104	n.v.t.	komvormig	20	weg	-	0	leem sterk zandig	n.v.t.	matig grindig	grijs	0	0	0
463	5	104	n.v.t.	komvormig	70	recente verstering	-	0	leem zwak zandig	n.v.t.	zwak grindig	lichtgrijsbruin	0	0	0
464	5	104	n.v.t.	niet nader beschreven	10	weg	-	0	leem zwak zandig	n.v.t.	zwak grindig	lichtgrijs	0	0	0
465	5	104	n.v.t.	hoekig	30	recente verstering	-	0	leem zwak zandig	n.v.t.	matig grindig	donkergrijsbruin	0	0	1
466	5	104	n.v.t.	onregelmatig	70	laag	C-horizont	0	leem zwak zandig	n.v.t.	geen bijmenging	bruin	0	0	0
467	5	104	n.v.t.	onregelmatig	40	laag	cultuurlaag	0	leem zwak zandig	n.v.t.	geen bijmenging	lichtgrijs	1	0	0
468	5	104	n.v.t.	komvormig	30	greppel	fase 2?	0	leem sterk zandig	n.v.t.	geen bijmenging	donkergrijs	1	0	0
468	5	104	n.v.t.	komvormig	30	greppel	fase 2?	1	grind	fijn	geen bijmenging	lichtgeelgrijs	0	0	0
468	5	104	n.v.t.	komvormig	30	greppel	fase 2?	2	leem zwak zandig	n.v.t.	geen bijmenging	lichtbruin	1	0	0
469	5	104	n.v.t.	komvormig	15	greppel	fase 1?	0	leem sterk zandig	n.v.t.	geen bijmenging	grijs	2	0	0
470	5	104	n.v.t.	n.v.t.	0	greppel	fase 1?	0	grind	fijn	geen bijmenging	lichtgeelgrijs	0	0	0
471	4	102	n.v.t.	onregelmatig	150	bouwvoor	-	0	leem zwak zandig	n.v.t.	geen bijmenging	donkergrijsbruin	1	0	1
472	4	102	n.v.t.	niet nader beschreven	20	laag	ophogingslaag	0	leem zwak zandig	n.v.t.	zwak grindig	bruingrijs	1	0	1
473	4	102	n.v.t.	niet nader beschreven	20	laag	ophogingslaag	0	leem zwak zandig	n.v.t.	zwak grindig	bruin	1	0	1
474	4	102	n.v.t.	komvormig	60	laag	cultuurlaag (Romeins)	0	leem zwak zandig	n.v.t.	zwak grindig	lichtgrijsbruin	0	0	1
475	4	102	n.v.t.	niet nader beschreven	25	laag	cultuurlaag (Romeins)	0	leem zwak zandig	n.v.t.	zwak grindig	grijsbruin	1	0	1
476	4	102	n.v.t.	niet nader beschreven	10	laag	cultuurlaag (Romeins)	0	leem zwak zandig	n.v.t.	matig grindig	groengrijs	0	0	0
477	4	102	n.v.t.	komvormig	10	laag	cultuurlaag (Romeins)	0	leem zwak zandig	n.v.t.	matig grindig	groengrijs	0	0	0
478	4	102	n.v.t.	onregelmatig	10	laag	cultuurlaag (Romeins)	0	leem zwak zandig	n.v.t.	geen bijmenging	groengrijs	0	0	0
479	4	102	n.v.t.	onregelmatig	20	laag	cultuurlaag (Romeins)	0	leem zwak zandig	n.v.t.	geen bijmenging	bruin	0	0	0
480	4	102	n.v.t.	onregelmatig	50	laag	Bt-horizont	0	leem zwak zandig	n.v.t.	geen bijmenging	bruin	0	0	0
481	4	102	n.v.t.	niet nader beschreven	40	laag	C-horizont	0	leem zwak zandig	n.v.t.	geen bijmenging	lichtbruin	0	0	0
482	4	102	n.v.t.	onregelmatig	140	bouwvoor	-	0	leem zwak zandig	n.v.t.	geen bijmenging	donkergrijsbruin	1	0	1
483	4	102	n.v.t.	niet nader beschreven	20	laag	ophogingslaag	0	leem zwak zandig	n.v.t.	zwak grindig	bruin	1	0	1
484	4	102	n.v.t.	onregelmatig	40	kuil	niet in het vlak	0	leem zwak zandig	n.v.t.	sterk grindig	bruin	1	0	1
485	4	102	n.v.t.	hoekig	40	laag	cultuurlaag (Romeins)	0	leem zwak zandig	n.v.t.	geen bijmenging	lichtbruin	1	0	1
486	4	102	n.v.t.	hoekig	20	laag	cultuurlaag (Romeins)	0	leem zwak zandig	n.v.t.	geen bijmenging	donkerbruingrijs	0	0	0
487	4	102	n.v.t.	hoekig	30	kuil	niet in het vlak	0	leem zwak zandig	n.v.t.	geen bijmenging	bruin	1	0	1
488	4	102	n.v.t.	onregelmatig	40	laag	BC-horizont	0	leem zwak zandig	n.v.t.	geen bijmenging	bruin	0	0	0
489	4	102	n.v.t.	niet nader beschreven	50	laag	C-horizont	0	leem zwak zandig	n.v.t.	geen bijmenging	lichtbruin	0	0	0
490	4	102	n.v.t.	niet nader beschreven	20	laag	cultuurlaag (Romeins)	0	leem zwak zandig	n.v.t.	geen bijmenging	bruin	1	0	1
491	8	104	n.v.t.	onregelmatig	60	bouwvoor	-	0	leem zwak zandig	n.v.t.	matig humeus	donkergrijsbruin	0	0	0
492	8	104	n.v.t.	niet nader beschreven	30	weg	in top verstoord	0	grind	fijn	geen bijmenging	lichtgrijs	0	0	1
493	8	104	n.v.t.	komvormig	20	weg	in top verstoord	0	leem zwak zandig	n.v.t.	zwak grindig	donkerbruingrijs	0	0	0

RAAP-RAPPORT 2210

Wonen langs de Romeinse weg in Coriovallum
 Valkenburgerweg 25A, gemeente Heerlen; een opgraving in de vicus van Heerlen

spoor	put	vlak	vorm vlak	vorm coupe	diepte	interpretatie	nadere interpretatie	vulling	textuur	mediaan	bijmenging	kleur	houtskool	verbrande leem	puin
494	8	104	n.v.t.	niet nader beschreven	15	weg	in top verstoord	0	grind	fijn	geen bijmenging	lichtgrijs	0	0	0
495	8	104	n.v.t.	niet nader beschreven	10	weg	in top verstoord	0	zand zwak siltig	matig fijn	zwak grindig	grijs	1	0	0
496	8	104	n.v.t.	komvormig	40	weg	verstoord	0	leem zwak zandig	n.v.t.	zwak grindig	donkerbruingrijs	0	0	0
497	8	104	n.v.t.	niet nader beschreven	25	greppel	fase 2	0	leem zwak zandig	n.v.t.	zwak grindig	donkergrijs	1	0	1
498	8	104	n.v.t.	niet nader beschreven	25	weg	-	0	leem zwak zandig	n.v.t.	matig grindig	donkerbruingrijs	1	0	0
499	8	104	n.v.t.	niet nader beschreven	0	greppel	fase 1 en 2	0	zand matig siltig	matig fijn	matig grindig	lichtgrijs	1	0	0
500	8	104	n.v.t.	niet nader beschreven	12	weg	-	0	zand zwak siltig	matig fijn	zwak grindig	grijs	1	0	0
501	8	104	n.v.t.	niet nader beschreven	50	weg	-	0	grind	matig grof	geen bijmenging	oranje	0	0	0
502	8	104	n.v.t.	niet nader beschreven	30	weg	-	0	grind	matig grof	geen bijmenging	oranjegrijs	0	0	0
503	8	104	n.v.t.	onregelmatig	25	weg	compactielaag	0	leem sterk zandig	n.v.t.	zwak grindig	lichtgrijs	1	0	0
504	8	104	n.v.t.	onregelmatig	40	recente verstoring	-	0	leem zwak zandig	n.v.t.	matig grindig	lichtgrijs	1	0	0
505	8	104	n.v.t.	niet nader beschreven	30	recente verstoring	-	0	leem sterk zandig	n.v.t.	matig grindig	lichtgrijsbruin	1	0	0
506	8	104	n.v.t.	niet nader beschreven	10	recente verstoring	-	0	leem sterk zandig	n.v.t.	matig grindig	donkergrijs	1	0	0
507	8	104	n.v.t.	niet nader beschreven	50	laag	BC-horizont	0	leem zwak zandig	n.v.t.	matig grindig	lichtbruin	0	0	0
508	6	104	n.v.t.	niet nader beschreven	50	bouwwoor	-	0	Zand	matig fijn	geen bijmenging	geel	0	0	0
509	6	104	n.v.t.	niet nader beschreven	0	laag	ophogingslaag	0	leem zwak zandig	n.v.t.	geen bijmenging	lichtgrijs	0	0	1
510	6	104	n.v.t.	komvormig	30	laag	ophogingslaag	0	leem zwak zandig	n.v.t.	geen bijmenging	bruingroengrijs	0	0	1
511	6	104	n.v.t.	onregelmatig	30	laag	ophogingslaag	0	leem zwak zandig	n.v.t.	geen bijmenging	donkerbruingrijs	1	0	1
512	6	104	n.v.t.	niet nader beschreven	50	laag	ophogingslaag	0	leem zwak zandig	n.v.t.	geen bijmenging	groengrijs	1	0	1
513	6	104	n.v.t.	niet nader beschreven	60	laag	B-horizont	0	leem zwak zandig	n.v.t.	geen bijmenging	lichtgrijsbruin	0	0	0
514	6	104	n.v.t.	hoekig	40	kuil	niet in vlak	0	leem zwak zandig	n.v.t.	geen bijmenging	lichtgrijs	0	0	0
515	6	104	n.v.t.	onregelmatig	80	kuil	-	0	leem zwak zandig	n.v.t.	geen bijmenging	lichtgrijs	1	0	0
516	6	104	n.v.t.	komvormig	45	paalkuil	-	0	leem zwak zandig	n.v.t.	geen bijmenging	lichtgrijs	1	0	0
517	6	104	n.v.t.	onregelmatig	45	paalkuil	-	0	leem zwak zandig	n.v.t.	geen bijmenging	grijs	1	0	1
518	6	104	n.v.t.	onregelmatig	60	paalkuil met paalgat	-	0	leem zwak zandig	n.v.t.	geen bijmenging	grijs	2	0	1
519	6	104	n.v.t.	onregelmatig	40	laag	cultuurlaag (Romeins)	0	leem zwak zandig	n.v.t.	geen bijmenging	lichtgrijs	1	0	1
520	6	104	n.v.t.	komvormig	10	kuil	niet in vlak	0	leem zwak zandig	n.v.t.	geen bijmenging	donkergrijs	2	0	1
521	6	104	n.v.t.	komvormig	20	kuil	niet in vlak	0	leem zwak zandig	n.v.t.	geen bijmenging	lichtgrijsbruin	1	0	0
522	6	104	n.v.t.	komvormig	22	laag	E-horizont	0	leem zwak zandig	n.v.t.	geen bijmenging	lichtwitbruin	0	0	0
523	6	104	n.v.t.	komvormig	40	kuil	niet in vlak	0	leem zwak zandig	n.v.t.	geen bijmenging	grijs	1	0	1
524	6	104	n.v.t.	niet nader beschreven	40	laag	cultuurlaag (Romeins)	0	leem zwak zandig	n.v.t.	geen bijmenging	lichtgrijs	1	0	1
525	6	104	n.v.t.	onregelmatig	40	laag	cultuurlaag (Romeins)	0	leem zwak zandig	n.v.t.	geen bijmenging	lichtgrijs	0	0	0
526	6	104	n.v.t.	hoekig	90	isolatielaag	-	0	Klei	n.v.t.	geen bijmenging	lichtblauwgrijs	0	0	0
527	6	104	n.v.t.	hoekig	170	recente verstoring	-	0	leem zwak zandig	n.v.t.	geen bijmenging	donkergrijsbruin	0	0	0
528	6	104	n.v.t.	niet nader beschreven	0	laag	cultuurlaag (Romeins)	0	leem zwak zandig	n.v.t.	geen bijmenging	lichtgrijs	1	0	1
529	6	104	n.v.t.	niet nader beschreven	0	isolatielaag	-	0	leem zwak zandig	n.v.t.	geen bijmenging	lichtbruin	0	0	1
530	6	104	n.v.t.	niet nader beschreven	60	laag	C-horizont	0	leem zwak zandig	n.v.t.	geen bijmenging	lichtgrijs	0	0	0
531	6	104	n.v.t.	niet nader beschreven	50	laag	ophogingslaag	0	leem zwak zandig	n.v.t.	geen bijmenging	donkerbruin	1	0	1
532	6	104	n.v.t.	niet nader beschreven	25	laag	ophogingslaag	0	leem zwak zandig	n.v.t.	geen bijmenging	donkergrijs	1	0	1
533	6	104	n.v.t.	onregelmatig	60	isolatielaag	overige vulling isoleergreppel	0	leem zwak zandig	n.v.t.	geen bijmenging	bruin	1	0	1
534	6	104	n.v.t.	onregelmatig	40	laag	B-horizont	0	leem zwak zandig	n.v.t.	geen bijmenging	bruin	0	0	0
535	6	104	n.v.t.	niet nader beschreven	60	laag	C-horizont	0	leem sterk zandig	n.v.t.	geen bijmenging	lichtbruin	0	0	0
536	6	104	n.v.t.	niet nader beschreven	35	laag	cultuurlaag (Romeins)	0	leem zwak zandig	n.v.t.	geen bijmenging	lichtbruingrijs	1	0	1

RAAP-RAPPORT 2210

Wonen langs de Romeinse weg in Coriovallum
 Valkenburgerweg 25A, gemeente Heerlen; een opgraving in de vicus van Heerlen

spoor	put	vlak	vorm vlak	vorm coupe	diepte	interpretatie	nadere interpretatie	vulling	textuur	mediaan	bijmenging	kleur	houtskool	verbrande leem	puin
537	6	104	n.v.t.	onregelmatig	50	bouwvoor	-	0	leem zwak zandig	n.v.t.	geen bijmenging	donkerbruingrijs	0	0	0
538	6	104	n.v.t.	onregelmatig	60	laag	ophogingslaag	0	leem zwak zandig	n.v.t.	geen bijmenging	donkerbruingrijs	1	0	1
539	6	104	n.v.t.	hoekig	40	muur	-	0	leem zwak zandig	n.v.t.	geen bijmenging	donkerbruingrijs	0	0	0
540	6	104	n.v.t.	hoekig	130	laag	cultuurlaag (Romeins)	0	leem zwak zandig	n.v.t.	zwak grindig	lichtbruingrijs	1	0	1
541	6	104	n.v.t.	hoekig	50	paalkuil	-	0	leem zwak zandig	n.v.t.	zwak grindig	donkerbruingrijs	0	0	0
542	6	104	n.v.t.	hoekig	30	paalkuil	-	0	leem zwak zandig	n.v.t.	zwak grindig	lichtbruingeel	0	1	2
543	6	104	n.v.t.	onregelmatig	30	paalkuil	-	0	leem zwak zandig	n.v.t.	zwak grindig	lichtbruingrijs	1	0	1
544	6	104	n.v.t.	komvormig	40	paalkuil	-	0	leem zwak zandig	n.v.t.	zwak grindig	donkergrijs	1	0	1
545	6	104	n.v.t.	hoekig	40	muur	-	0	niet benoemd	n.v.t.	zwak grindig	oranje	0	0	0
546	6	104	n.v.t.	niet nader beschreven	70	laag	BC-horizont	0	leem zwak zandig	n.v.t.	geen bijmenging	lichtbruin	0	0	0
600	7	1	n.v.t.	n.v.t.	0	steen	-	0	niet ingevoerd	n.v.t.	geen bijmenging	geel	0	0	0
601	7	3	n.v.t.	niet nader beschreven	100	recente verstoring	-	0	leem sterk zandig	n.v.t.	matig grindig	bruingrijs	0	0	0
602	7	3	n.v.t.	niet nader beschreven	30	laag	ophogingslaag	0	leem sterk zandig	n.v.t.	zwak grindig	donkerbruingrijs	1	0	0
603	7	3	n.v.t.	komvormig	45	kuil	-	0	leem sterk zandig	n.v.t.	zwak grindig	donkerbruingrijs	1	0	0
603	7	3	n.v.t.	komvormig	45	kuil	-	1	leem sterk zandig	n.v.t.	zwak grindig	donkerbruingrijs	2	0	0
604	7	3	n.v.t.	niet nader beschreven	30	laag	ophogingslaag	0	leem sterk zandig	n.v.t.	zwak grindig	donkerbruin	1	0	0
605	7	3	n.v.t.	niet nader beschreven	20	muur	-	0	leem zwak zandig	n.v.t.	zwak grindig	donkerbruingrijs	1	0	3
606	7	3	n.v.t.	niet nader beschreven	20	laag	E-horizont	0	leem zwak zandig	n.v.t.	zwak grindig	lichtgrijs	0	0	0
607	7	3	n.v.t.	niet nader beschreven	40	laag	B-horizont	0	leem zwak zandig	n.v.t.	geen bijmenging	bruin	0	0	0
608	7	3	n.v.t.	niet nader beschreven	60	Isolatielaag	overige vulling isoleergreppel	0	leem zwak zandig	n.v.t.	geen bijmenging	bruin	1	0	0
609	7	3	n.v.t.	komvormig	24	paalkuil	-	0	leem zwak zandig	n.v.t.	geen bijmenging	donkerbruingrijs	1	0	0
610	7	3	n.v.t.	komvormig	26	paalkuil	-	0	leem zwak zandig	n.v.t.	geen bijmenging	donkerbruingrijs	1	0	0
611	2	1	n.v.t.	niet nader beschreven	10	laag	ophogingslaag	0	zand zwak siltig	matig fijn	geen bijmenging	lichtgeelgrijs	0	0	0
612	2	1	n.v.t.	niet nader beschreven	15	laag	ophogingslaag	0	niet benoemd	n.v.t.	geen bijmenging	rood	0	0	0
613	2	1	n.v.t.	niet nader beschreven	20	laag	ophogingslaag	0	zand zwak siltig	matig fijn	geen bijmenging	lichtgeel	0	0	0
614	2	1	n.v.t.	niet nader beschreven	25	laag	ophogingslaag	0	leem zwak zandig	n.v.t.	sterk grindig	donkergrijs	0	0	0
615	2	1	n.v.t.	niet nader beschreven	32	bouwvoor	-	0	leem zwak zandig	n.v.t.	zwak grindig	donkergrijs	2	0	0
616	2	1	n.v.t.	niet nader beschreven	50	recente verstoring	-	0	leem zwak zandig	n.v.t.	sterk grindig	donkergrijs	0	0	0
617	2	1	n.v.t.	niet nader beschreven	10	recente verstoring	-	0	zand zwak siltig	matig fijn	geen bijmenging	geel	0	0	0
618	2	1	n.v.t.	niet nader beschreven	30	laag	C-horizont	0	leem zwak zandig	n.v.t.	geen bijmenging	lichtbruin	0	0	0
9999	5	3	langwerpig/lineair	n.v.t.	0	stortlaag	-	0	grind zwak zandig	matig grof	geen bijmenging	oranje	0	0	0

Bijlage 3: Vondstenlijst per materiaalcategorie

Bijlage 3a: Aardewerk

project	vondst	volg	put	spoor	context	categorie	bakselgroep	baksel/ herkomst	kleur buiten	kleur breuk	kleur binnen	vorm	type	rand	wand	bo- dem	oor	N	MAE	MAE- rand	rand Ø	rand %	begin- datering	eindda- tering	opmerkingen	tek	foto
HEVA3	1	1	1	2		zuid-limburgs	overig	grover dan pingsdorf	geel	grijs	geel	pot		0	0	1	0	1	1	0	0,0		1175	1200	periode I laat of IA, XIId, wellenfuss	nee	nee
HEVA3	1	2	1	2		wrijfschaal	oxiderend maaslands/rijnlands	heerlen? subafger. kwarts	vuilwit	geel	vuilwit	wrijfschaal		0	1	0	0	1	1	0	0,0		0	300	baksel en vooral kleur als V42_1	nee	nee
HEVA3	4	1	1	3		zuid-limburgs	overig	HGV, s5	grijs					0	2	0	0	2	1	0	0,0		1190	1250	periode II of III, 1190/1225-1250	nee	nee
HEVA3	4	2	1	3		zuid-limburgs	overig	HGV, grover dan pingsdorf	witgeel					0	2	0	0	2	2	0	0,0		1100	1200	periode I, IA of II, 12de eeuw	nee	nee
HEVA3	4	3	1	3		terra sigillata	oost-gallisch					bakje	Dragendorff 33	1	0	0	0	1	1	1	15,0	8	100	275		nee	nee
HEVA3	4	4	1	3		wrijfschaal	oxiderend maaslands/rijnlands	subafger. kwarts	vuilwit			wrijfschaal	Brunsting 37	1	0	0	0	1	1	1	26,0	7	150	275		nee	nee
HEVA3	5	1	1	4		gladwandig	oxiderend geverfd	arcering en banden	grijsbruin	oranjebruin	beige	pot		0	1	0	0	1	1	0	0,0		70	200	terra rubra?? met fijne glimmers: Holwerda BW 31 of VV1967.87, refmat.	nee	nee
HEVA3	6	1	1	1		wrijfschaal	oxiderend maaslands/rijnlands	soller of heerlen?	geel	roze	geel	wrijfschaal		0	0	1	0	1	1	0	0,0		0	300	kern beige; kwarts, rode inclusies, rotsfragmenten	nee	nee
HEVA3	6	2	1	1		terra sigillata	mid/oost-gallisch					bord	Dragendorff 18/31	0	3	0	0	3	1	0	0,0		100	200		nee	nee
HEVA3	6	3	1	1		wrijfschaal	oxiderend maaslands/rijnlands	soller of heerlen?	roze	lichtgeel	roze	wrijfschaal	Stuart 149	1	0	0	0	1	1	1	22,0	23	0	300	kwarts + rode inclusies (redelijk fijn) 0,5-1,5 mm, zie V111.	nee	nee
HEVA3	6	4	1	1		ruwwandig	oxiderend	rosarot, met barbotine	lichtroze	rosarot	rosarot	pot		0	1	0	0	1	1	0	0,0		0	300	gezichturn??	nee	nee
HEVA3	6	5	1	1		gladwandig	oxiderend		lichtroze					0	1	0	0	1	1	0	0,0		0	300		nee	nee
HEVA3	6	6	1	1		gladwandig	oxiderend		vuilwit					0	4	0	0	4	1	0	0,0		0	300		nee	nee
HEVA3	6	7	1	1		wrijfschaal	oxiderend maaslands/rijnlands		vuilwit			wrijfschaal	Stuart 149	1	2	0	0	3	1	1	32,0	5	0	300		nee	nee
HEVA3	7	1	1	15		zuid-limburgs	overig	HGV, nog geen s5	oranjebruin	grijs	oranjebruin			0	1	0	0	1	1	0	0,0		1100	1200	periode I, IA of II, 12de eeuw	nee	nee
HEVA3	7	2	1	15		gladwandig	oxiderend		vuilwit			kruik		0	0	1	0	1	1	0	0,0		0	300		nee	nee
HEVA3	7	3	1	15		gladwandig	oxiderend	heerlen of rijnland?	witgeel			kruik		0	8	1	1	10	4	0	0,0		0	300		nee	nee
HEVA3	7	4	1	15		terra nigra	TN (zonder deklaag)	micarijk	donkergrijs	lichtgrijs	donkergrijs			0	2	0	0	2	2	0	0,0		0	150		nee	nee
HEVA3	7	5	1	15		gladwandig	oxiderend	heerlen?	wit			kruik	Stuart 109	1	0	0	0	1	1	1	6,5	100	90	150	Bloemers B2	nee	nee
HEVA3	7	6	1	15		gladwandig	oxiderend		roze	wit	roze			0	1	0	0	1	1	0	0,0		0	300		nee	nee
HEVA3	7	7	1	15		ruwwandig	oxiderend	heerlen, oranje coating	vuilwit	wit	vuilwit	pot	Stuart 201a	1	0	0	0	1	1	1	14,0	12	50	200	Bloemers A1	nee	nee
HEVA3	7	8	1	15		gebronsd	noord-gallisch	fijn ruw	beige			kom		1	0	0	0	1	1	1	21,0	15	0	150	kraagkom?	nee	nee

RAAP-RAPPORT 2210

Wonen langs de Romeinse weg in Coriovallum
 Valkenburgerweg 25A, gemeente Heerlen; een opgraving in de vicus van Heerlen

project	vondst	volg	put	spoor	context	categorie	bakselgroep	baksel/ herkomst	kleur buiten	kleur breuk	kleur binnen	vorm	type	rand	wand	bo- dem	oor	N	MAE	MAE- rand	rand Ø	rand %	begin- datering	eindda- tering	opmerkingen	tek	foto
HEVA3	7	9	1	15		gladwandig	oxiderend	heerlen?, met arcering	vuilwit			pot	Holwerda BW 3	0	2	0	0	2	2	0	0,0		70	150	als Bloemers B1	nee	nee
HEVA3	7	10	1	15		ruwwandig	reducerend		grijs	lichtgrijs	grijs			0	1	0	0	1	1	0	0,0		0	300		nee	nee
HEVA3	7	11	1	15		geverfd	brun-tech a	heerlen?, zandbestr.	oranje	wit	roodoranje	beker		0	4	0	0	4	3	0	0,0		50	150		nee	nee
HEVA3	9	1	1	1		terra sigillata	mid/oost-gallisch					bord	Dragendorff 18/31	1	0	0	0	1	1	1	19,0	6	100	200		nee	nee
HEVA3	9	2	1	1		gladwandig	zeepwaar	noord-gallisch	beige	oranje	beige	kom		1	0	0	0	1	1	1	23,0	9	0	300		nee	nee
HEVA3	9	3	1	1		ruwwandig	gesmookt	heerlen?	grijswit	wit	grijswit	pot		0	1	0	0	1	1	0	0,0		100	275		nee	nee
HEVA3	10	1	1	6		dolium	oxiderend potgruis	witte inclusies	geel	grijs	geel	dolium (hand)	Stuart 147	1	9	0	0	10	0	0	45,0		0	300	hoort bij 213_1	nee	nee
HEVA3	10	2	1	6		wrijfschaal	oxiderend maas- lands/rijnlands	rotsfr.+rode incl.	lichtgeel			wrijfschaal	Stuart 149	1	0	0	0	1	1	1	28,0	12	0	300		nee	nee
HEVA3	10	3	1	6		gladwandig	oxiderend		geel					0	1	0	0	1	1	0	0,0		0	300		nee	nee
HEVA3	10	4	1	6		gladwandig	oxiderend		beige					0	1	0	0	1	1	0	0,0		0	300		nee	nee
HEVA3	11	1	1	6		wrijfschaal	oxiderend maas- lands/rijnlands	gladwandig	lichtgeel			wrijfschaal	Brunsting 37	1	0	0	0	1	1	1	24,0	13	150	275		nee	nee
HEVA3	11	2	1	6		terra sigillata	zuid/mid-gallisch					bord	Dragendorff 18	0	1	0	0	1	1	0	0,0		0	100		nee	nee
HEVA3	13	1	2	44		gladwandig	oxiderend		geel	oranje	geel			0	1	0	0	1	1	0	0,0		0	300		nee	nee
HEVA3	13	2	2	44		ruwwandig	gesmookt	NOOR2?	grijsbruin	oranje	lichtroze			0	1	0	0	1	1	0	0,0		100	275	kleine rode inclusies, hoekige kwarts, grote inclusies	nee	nee
HEVA3	13	3	2	44		terra sigillata	zuid/mid-gallisch					bakje		0	1	0	0	1	1	0	0,0		0	200	verbrand (sec)	nee	nee
HEVA3	17	1	2	43		wrijfschaal	oxiderend maas- lands/rijnlands	heerlen? subaf- ger. kwarts	vuilwit			wrijfschaal	Brunsting 37	1	0	0	0	1	1	1	28,0	13	150	275	fijn ruwwandig	nee	nee
HEVA3	17	2	2	43		terra sigillata	mid/oost-gallisch	rouletering				bord	Dragendorff 18/31	0	0	1	0	1	1	0	0,0		100	200		nee	nee
HEVA3	17	3	2	43		geverfd	brun-tech a	heerlen of keulen?	roodoranje	wit	roodoranje	bord	Brunsting 17	3	1	2	0	6	1	1	23,0	18	100	275		nee	nee
HEVA3	17	4	2	43		terra sigillata	zuid-gallisch					bord		1	0	0	0	1	1	1	2,0		0	100		nee	nee
HEVA3	17	5	2	43		ruwwandig	gesmookt	gesmookt?	rosarot					0	0	1	0	1	1	0	0,0		100	275		nee	nee
HEVA3	20	1	2	41		terra sigillata	zuid-gallisch					bakje		1	0	0	0	1	1	1	0,0	2	0	100		nee	nee
HEVA3	20	2	2	41		dolium	oxiderend potgruis	witte inclusies	beige	zwart	beige	dolium (hand)		0	2	0	0	2	1	0	0,0		0	300	brede band met schuine streepjes afgezet (ca. 3,5 cm breed)	nee	nee
HEVA3	21	1	3	87		terra sigillata	oost-gallisch	la madeleine?				kom	Dragendorff 37	0	1	0	0	1	1	0	0,0		100	275	versierd!	nee	ja
HEVA3	21	2	3	87		terra sigillata	mid/oost-gallisch					bord	Dragendorff 18/31	0	1	0	0	1	1	0	0,0		100	200		nee	nee
HEVA3	21	3	3	87		gladwandig	oxiderend		zalmroze					0	0	1	0	1	1	0	0,0		0	300		nee	nee
HEVA3	21	4	3	87		wrijfschaal	oxiderend maas- lands/rijnlands	hard, rode incl.+ kwarts	geelgrijs	geel	geelgrijs	wrijfschaal	Brunsting 37	1	0	0	0	1	1	1	28,0	12	150	275		nee	nee
HEVA3	22	1	3	51		geverfd	brun-tech a/b			wit		beker		0	1	0	0	1	1	0	0,0		50	200	kleibestrooiing	nee	nee
HEVA3	22	2	3	51		terra rubra	TR1 (deklaag)		rood	oranje- bruin				0	1	0	0	1	1	0	0,0		0	70		nee	nee

RAAP-RAPPORT 2210

Wonen langs de Romeinse weg in Coriovallum
 Valkenburgerweg 25A, gemeente Heerlen; een opgraving in de vicus van Heerlen

project	vondst	volg	put	spoor	context	categorie	bakselgroep	baksel/ herkomst	kleur buiten	kleur breuk	kleur binnen	vorm	type	rand	wand	bo- dem	oor	N	MAE	MAE- rand	rand Ø	rand %	begin- datering	eindda- tering	opmerkingen	tek	foto
HEVA3	22	3	3	51		dolium	oxiderend potgruis	oranjebeige		beige		dolium (hand)		0	2	0	0	2	1	0	0,0		0	300		nee	nee
HEVA3	22	4	3	51		ruwwandig	reducerend		donkergrijs	grijs		pot	Stuart 201a	1	0	0	0	1	1	1	15,0	5	0	150		nee	nee
HEVA3	22	5	3	51		gladwandig	oxiderend		witgeel					0	2	0	0	2	1	0	0,0		0	300		nee	nee
HEVA3	22	6	3	51		ruwwandig	oxiderend					pot		0	0	1	0	1	1	0	0,0		0	300	deels verbrand	nee	nee
HEVA3	22	7	3	51		dolium	oxiderend potgruis	bruin		donker- grijs		dolium (hand)		0	1	0	0	1	1	0	0,0		0	300		nee	nee
HEVA3	22	8	3	51		dolium	oxiderend potgruis	vuilwit		grijs		dolium (hand)		0	1	0	0	1	1	0	0,0		0	300	deels verbrand	nee	nee
HEVA3	22	9	3	51		dolium	oxiderend potgruis	beige		grijs		dolium (hand)		0	1	0	0	1	1	0	0,0		0	300		nee	nee
HEVA3	22	10	3	51		dolium	oxiderend potgruis	vuilwit				dolium (hand)		0	1	0	0	1	1	0	0,0		0	300		nee	nee
HEVA3	23	1	3	45		dolium	oxiderend potgruis		lichtroze			dolium (hand)		0	2	0	0	2	1	0	0,0		0	300		nee	nee
HEVA3	23	2	3	45		geverfd	brun-tech a	heerlen?	oranje	wit	oranje	beker		0	0	1	0	1	1	0	0,0		50	150		nee	ja
HEVA3	23	3	3	45		amfoor	spaans	cadiz	olijfgeel	beige		puntamfoor		0	1	0	0	1	1	0	0,0		0	300		nee	nee
HEVA3	23	4	3	45		ruwwandig	reducerend rijnlans	fijne kwarts	grijs	lichtgrijs				0	1	0	0	1	1	0	0,0		0	150		nee	nee
HEVA5	24	1	3	73		ruwwandig	oxiderend	hard, fijne kwarts	lichtgeel	lichtgrijs	lichtgeel			0	1	0	0	1	1	0	0,0		0	300		nee	nee
HEVA5	24	2	3	73		gladwandig	oxiderend	heerlen?	wit	wit	vuilwit			0	1	0	0	1	1	0	0,0		0	300		nee	nee
HEVA5	25	1	3	76		ruwwandig	oxiderend	heerlen?	lichtgeel	lichtgrijs	lichtgeel	deksel		0	0	1	0	1	1	1	0,0		0	300	kwarts=rotsfragm.+grindjes	nee	nee
HEVA3	26	1	3	75		terra nigra	TN (zonder deklaag)	mica	zwart	grijs		kom	Holwerda BW 86	0	1	0	0	1	1	0	0,0		0	150		nee	nee
HEVA3	27	1	3	76		geverfd	brun-tech b	heerlen?	bruin	vuilwit				0	1	0	0	1	1	0	0,0		80	275		nee	nee
HEVA3	27	2	3	76		gladwandig	oxiderend		beige					0	2	0	0	2	1	0	0,0		0	300		nee	nee
HEVA5	31	1	4	94		geverfd	brun-tech a	keulen?	oranje	wit	oranje	bord	Brunsting 17	2	0	0	0	2	1	1	20,0	13	100	275	ook in 86_1	ja	nee
HEVA5	31	2	4	94		ruwwandig	oxiderend		vuilwit			pot	Oelmann 89	1	0	0	0	1	1	1	16,0	17	150	275	typische randprofiel	ja	nee
HEVA5	32	1	4	103		gladwandig	oxiderend		oranje					0	1	0	0	1	1	0	0,0		0	300		nee	nee
HEVA5	33	1	4	107		zuid-limburgs	overig	HGV, grover dan pingsdorf	grijsolijf- bruin	grijs	geel			0	1	0	0	1	1	0	0,0		1175	1200	periode I laat of IA, XIId	nee	nee
HEVA5	33	2	4	107		zuid-limburgs	overig	HGV, grover dan pingsdorf	geelgrijs	grijs	geelgrijs	pot		0	0	1	0	1	0	0	0,0		1175	1200	periode I laat of IA, XIId, wellenfuss	nee	nee
HEVA5	33	3	4	107		zuid-limburgs	overig	DRS, grover dan pingsdorf	oranjebruin	grijs	oranjebruin	tuitpot		1	0	0	0	1	1	1	11,0	22	1175	1200	periode IA, XIId	ja	nee
HEVA5	36	1	4	98		gladwandig	oxiderend		beige					0	1	0	0	1	1	0	0,0		0	300		nee	nee
HEVA5	40	1	5	156		terra sigillata	mid/oost-gallisch					bord	Dragendorff 18/31	0	0	1	0	1	1	0	0,0		100	200		nee	nee
HEVA5	41	1	5	158		wrijfschaal	oxiderend maas- lands/rijnlans	heerlen? rode kwarts	vuilwit			wrijfschaal	Brunsting 37	1	1	0	0	2	1	1	35,0	9	150	275		nee	nee
HEVA5	42	1	5	159		wrijfschaal	oxiderend maas- lands/rijnlans	heerlen? subaf- ger. kwarts	vuilwit	geel	vuilwit	wrijfschaal	Brunsting 37	1	0	0	0	1	1	1	36,0	8	150	275	baksel en vooral kleur als V1_2; grote schenktuit	nee	nee

RAAP-RAPPORT 2210

Wonen langs de Romeinse weg in Coriovallum
 Valkenburgerweg 25A, gemeente Heerlen; een opgraving in de vicus van Heerlen

project	vondst	volg	put	spoor	context	categorie	bakselgroep	baksel/ herkomst	kleur buiten	kleur breuk	kleur binnen	vorm	type	rand	wand	bo- dem	oor	N	MAE	MAE- rand	rand Ø	rand %	begin- datering	eindda- tering	opmerkingen	tek	foto
HEVA5	42	2	5	159		gladwandig	oxiderend		geel			kruik		0	2	0	0	2	1	0	0,0		0	300		nee	nee
HEVA5	43	1	5	163		ruwwandig	oxiderend		vuilwit			pot	Oelmann 89	1	0	0	0	1	1	1	18,0	6	150	275		nee	nee
HEVA5	45	1	4	122		ruwwandig	gesmookt	heerlen? subaf- ger. kwarts	grijswit	wit	vuilwit	pot		0	2	1	0	3	1	0	0,0		100	275		nee	nee
HEVA5	46	1	5	176		geverfd	brun-tech a	heerlen?, kleibestr.	witgeel			beker		0	2	0	0	2	1	0	0,0		50	150		nee	nee
HEVA5	46	2	5	176		amfoor	zuid-frans	marseille?						0	1	0	0	1	1	0	0,0		0	300		nee	nee
HEVA5	46	3	5	176		gladwandig	oxiderend	micarijk						0	1	0	0	1	1	0	0,0		0	300		nee	nee
HEVA5	46	4	5	176		ruwwandig	oxiderend							0	1	0	0	1	1	0	0,0		0	300		nee	nee
HEVA5	46	5	5	176		terra sigillata	zuid-gallisch					bakje		0	1	0	0	1	1	0	0,0		0	100		nee	nee
HEVA5	46	6	5	176		geverfd	brun-tech b	keulen?				beker		0	1	0	0	1	1	0	0,0		80	225		nee	nee
HEVA5	46	7	5	176		ruwwandig	oxiderend					pot		0	1	0	0	1	1	0	0,0		0	300		nee	nee
HEVA5	47	1	5	177		gladwandig	oxiderend		wit					0	1	0	0	1	1	0	0,0		0	300		nee	nee
HEVA5	48	1	5	181		gladwandig	oxiderend		beige	roze				0	1	0	0	1	1	0	0,0		0	300		nee	nee
HEVA5	48	2	5	181		amfoor	zuid-frans	marseille, glimmers	beige		lichtoranje			0	1	0	0	1	1	0	0,0		0	300	JvdB	nee	nee
HEVA5	48	3	5	181		geverfd	brun-tech b	heerlen of keulen	blauwgrijs	witgeel	blauwgrijs			0	3	0	0	3	1	0	0,0		80	225		nee	nee
HEVA5	49	1	5	183		geverfd	brun-tech b	heerlen?	roodbruin	vuilwit	bruin	bord		0	0	1	0	1	1	0	0,0		100	200		nee	nee
HEVA5	50	1	5	175		gladwandig	oxiderend		wit					0	1	0	0	1	1	0	0,0		0	300		nee	nee
HEVA5	52	1	5	181		wrijfschaal	oxiderend maas- lands/rijnlands	potgruis	vuilwit			wrijfschaal		0	1	0	0	1	1	0	0,0		0	300		nee	nee
HEVA5	52	2	5	181		amfoor	zuid-frans	marseille	beige	licht- oranje				0	1	0	0	1	1	0	0,0		0	300		nee	nee
HEVA5	52	3	5	181		amfoor	noord-gallisch	kwarts, rose+rood+wit	lichtroze	geel	lichtroze	middel- grote stand- amfoor		1	0	0	0	1	1	1	18,0	10	0	300	type??	nee	nee
HEVA5	52	4	5	181		wrijfschaal	oxiderend maas- lands/rijnlands	sporadisch afger. kwarts	lichtbeige	lichtgeel	lichtbeige	wrijfschaal		0	1	0	0	1	1	0	0,0		0	300		nee	nee
HEVA5	52	5	5	181		terra sigillata	oost-gallisch					kom	Dragendorff 37	0	3	0	0	3	1	0	0,0		100	275	klein stukje versiering	nee	nee
HEVA5	52	6	5	181		gladwandig	oxiderend	arcering	beige					0	1	0	0	1	1	0	0,0		0	300		nee	nee
HEVA5	52	7	5	181		ruwwandig	oxiderend	fijne kwarts + rotsfragm.	rosarot			pot		0	1	1	0	2	1	0	0,0		0	300		nee	nee
HEVA5	56	1	5	176		terra nigra	TN (zonder deklaag)	kwarts, geen glans, mica	donkergrijs	bruin	donkergrijs	pot	Holwerda BW 27	1	0	0	0	1	1	1	16,0	12	50	150		nee	nee
HEVA5	59	1	5	176		gladwandig	oxiderend		wit					0	1	0	0	1	1	0	0,0		0	300		nee	nee
HEVA5	59	2	5	176		terra sigillata	mid/oost-gallisch					bakje	Dragendorff 27	1	0	0	0	1	1	1	11,0	15	100	170	vóór 160/170 AD	nee	nee
HEVA5	59	3	5	176		terra sigillata	oost-gallisch	argonnen?				bord	Dragendorff 31	0	1	0	0	1	1	0	0,0		150	275		nee	nee
HEVA5	60	1	5	147		zuid-limburgs	overig	HGV, grover dan pingsdorf	geelbruin	grijs	geelbruin			0	2	0	0	2	1	0	0,0		1175	1200	periode I laat of IA, XIId	nee	nee
HEVA5	61	1	4	172	S-clus- ter 2	gladwandig	oxiderend					kruik		0	1	0	0	1	1	0	0,0		0	300	deels verbrand	nee	nee

RAAP-RAPPORT 2210

Wonen langs de Romeinse weg in Coriovallum

Valkenburgerweg 25A, gemeente Heerlen; een opgraving in de vicus van Heerlen

project	vondst	volg	put	spoor	context	categorie	bakselgroep	baksel/ herkomst	kleur buiten	kleur breuk	kleur binnen	vorm	type	rand	wand	bo- dem	oor	N	MAE	MAE- rand	rand Ø	rand %	begin- datering	eindda- tering	opmerkingen	tek	foto
HEVA5	61	2	4	172	S-clus- ter 2	amfoor	noord-gallisch	met ribbels (maaslands?)	geel		roze	middelgrote standamfoor		0	1	0	0	1	1	0	0,0		0	300		nee	nee
HEVA5	65	1	4	170	S-clus- ter 2	amfoor	noord-gallisch	met ribbels (maaslands?)	vuilwit			middelgrote standamfoor		0	2	0	0	2	1	0	0,0		125	275		nee	nee
HEVA5	68	1	4	112		ruwwandig	oxiderend	heerlen?	vuilwit	wit	vuilwit			0	1	0	0	1	1	0	0,0		0	300		nee	nee
HEVA5	68	2	4	112		ruwwandig	oxiderend	heerlen?	wit	wit	vuilwit			0	1	0	0	1	1	0	0,0		0	300		nee	nee
HEVA5	69	1	4	191		zuid-limbursg	beschilderd	HGV, bruine verf	lichtgeel					0	1	0	0	1	1	0	0,0		1100	1200	periode I of IA, 12e eeuw	nee	nee
HEVA5	69	2	4	191		geverfd	brun-tech a	heerlen?	oranje	wit	oranje	bord		0	0	1	0	1	1	0	0,0		100	275		nee	nee
HEVA5	72	1	4	193		geverfd	brun-tech b	kleibestrooiing	blauwgrijs	witgeel	blauwgrijs	beker		0	1	0	0	1	1	0	0,0		80	225		nee	nee
HEVA5	73	1	4	170	S-clus- ter 2	ruwwandig	gesmookt	gesmookt	grijs		witgeel			0	1	0	0	1	1	0	0,0		100	275		nee	nee
HEVA5	73	2	4	170	S-clus- ter 2	ruwwandig	oxiderend	rosarot	rosarot					0	1	0	0	1	1	0	0,0		0	300		nee	nee
HEVA5	75	1	4	172	S-clus- ter 2	dolium	oxiderend potgruis	lichtoranje	lichtoranje	grijs		dolium (hand)		0	1	0	0	1	1	0	0,0		0	300		nee	nee
HEVA5	75	2	4	172	S-clus- ter 2	gladwandig	oxiderend		witgeel					0	2	0	0	2	2	0	0,0		0	300		nee	nee
HEVA5	76	1	4	114		dolium	oxiderend potgruis	witte inclusies	lichtroze	zwart	lichtroze	dolium (hand)		0	1	0	0	1	1	0	0,0		0	300		nee	nee
HEVA5	76	2	4	114		gladwandig	oxiderend		vuilwit					0	1	0	0	1	1	0	0,0		0	300		nee	nee
HEVA5	77	1	4	112		wrijfschaal	oxiderend maas- lands/rijnlands	MO_MAAS1, heerlen?	witgeel	vuilwit	witgeel	wrijfschaal	Stuart 149	1	0	0	0	1	1	1	39,0	14	0	300		nee	nee
HEVA5	77	2	4	112		geverfd	brun-tech a	heerlen?	oranjebruin	wit	oranjebruin	bord		0	1	0	0	1	1	0	0,0		50	150		nee	nee
HEVA5	77	3	4	112		geverfd	brun-tech b	heerlen of keulen?	blauwgrijs	wit	blauwgrijs	beker		0	1	0	0	1	1	0	0,0		80	225	arcering	nee	nee
HEVA5	77	4	4	112		amfoor	noord-gallisch	rode incl. + zeer fijn kw	vuilwit	wit	vuilwit	middelgrote standamfoor		0	1	0	0	1	1	0	0,0		0	300		nee	nee
HEVA5	79	1	4	168	S-clus- ter 2	gladwandig	oxiderend		vuilwit					0	1	0	0	1	1	0	0,0		0	300		nee	nee
HEVA5	79	2	4	168	S-clus- ter 2	indet								1	0	0	0	1	1	0	0,0		0	300		nee	nee
HEVA5	81	1	5	151		zuid-limbursg	overig	DRS, grover dan pingsdorf	geel	lichtgrijs	geel	pot		1	2	0	0	3	1	1	9,5	19	1190	1225	periode IA of II, 1190-1125	ja	nee
HEVA5	82	1	5	227		gladwandig	oxiderend	of toch andenne??	vuilwit	lichtroze	vuilwit	pot	Stuart 146	1	0	0	0	1	1	1	10,0	13	0	300	JT: pings of toch Romeins (honingpot??)	ja	nee
HEVA5	82	2	5	227		ruwwandig	oxiderend	met licht-roze cirkels	rosarot					0	2	0	0	2	1	0	0,0		0	300		nee	nee
HEVA5	82	3	5	227		geverfd	brun-tech b	zandbestrooiing				beker		0	1	0	0	1	1	0	0,0		80	225		nee	nee
HEVA5	82	4	5	227		ruwwandig	oxiderend		oranje					0	1	0	0	1	1	0	0,0		0	300		nee	nee
HEVA5	82	5	5	227		dolium	oxiderend potgruis	ribbel	bruin	grijs	bruin	dolium (hand)		0	1	0	0	1	1	0	0,0		0	300		nee	nee
HEVA5	82	6	5	227		terra rubra	TR2 (zonder deklaag, kleur klei)	arcering				beker		0	1	0	0	1	1	0	0,0		0	70		nee	nee

RAAP-RAPPORT 2210

Wonen langs de Romeinse weg in Coriovallum
 Valkenburgerweg 25A, gemeente Heerlen; een opgraving in de vicus van Heerlen

project	vondst	volg	put	spoor	context	categorie	bakselgroep	baksel/ herkomst	kleur buiten	kleur breuk	kleur binnen	vorm	type	rand	wand	bo- dem	oor	N	MAE	MAE- rand	rand Ø	rand %	begin- datering	eindda- tering	opmerkingen	tek	foto
HEVA5	84	1	5	200		terra sigillata	zuid-gallisch	la graufensenque				kom	Dragendorff 29	3	2	0	0	5	1	1	26,0	20	0	100	versieing van Medillus: Mees 1995, 85 en 161 (Tafel 122.1 en 122.1).	nee	ja
HEVA5	84	1	5	200		gladwandig	oxiderend		wit					0	6	0	0	6	1	0	0,0		0	300		nee	nee
HEVA5	84	2	5	200		ruwwandig	reducerend fijn	gladwandig / TN	grijs	lichtgrijs	grijs	pot		0	3	0	0	3	1	0	0,0		0	150	roulettering op de nek: vorm als HBW27	nee	nee
HEVA5	85	1	4	94		amfoor	spaans	baetica Dr20	beige			puntamfoor	Dressel 20	0	1	0	0	1	1	0	0,0		0	300		nee	nee
HEVA5	86	1	4	94		geverfd	brun-tech a	keulen?	oranje	wit	oranje	bord	Brunsting 17	0	0	2	0	2	0	0	0,0		100	275	hoort bij 31_1	nee	nee
HEVA5	95	1	5	239		ruwwandig	reducerend fijn	gladwandig	donkergrijs	grijs	donkergrijs			0	2	0	0	2	1	0	0,0		0	150		nee	nee
HEVA5	97	1	5	241		amfoor	rijnlands	gladwandig	vuilwit			middelgrote standamfoor		0	0	1	0	1	1	0	0,0		0	300	donkerbruine coating aan de binnenzijde	nee	nee
HEVA5	100	1	5	244	weg	geverfd	brun-tech a	keulen?	oranje	wit	oranjebruin	beker	Stuart 1	1	0	0	0	1	1	1	15,0	17	50	150		ja	ja
HEVA5	100	2	5	244	weg	geverfd	brun-tech a	heerlen?, zandbestr.	oranje	beige	roodoranje	beker	Stuart 1	1	2	0	0	3	1	1	15,0	12	50	150		ja	ja
HEVA5	100	3	5	244	weg	geverfd	brun-tech a	heerlen/keulen?, arcering	oranje	wit	oranje	beker		0	2	0	0	2	1	0	0,0		50	150		nee	ja
HEVA5	100	4	5	244	weg	geverfd	brun-tech a	heerlen?, zandbestr.	roodoranje	wit	roodoranje	beker		0	1	1	0	2	1	0	0,0		50	150		ja	ja
HEVA5	100	5	5	244	weg	ruwwandig	oxiderend	grove kwarts	roze	grijs	roze	kom	Stuart 210	1	0	0	0	1	1	1	23,0	10	70	150		ja	nee
HEVA5	100	6	5	244	weg	terra nigra	TN (zonder deklaag)	gladwandig, fijn	grijs	lichtgrijs	grijs	pot		0	2	0	0	2	2	0	0,0		0	150		nee	nee
HEVA5	100	7	5	244	weg	terra sigillata	zuid-gallisch	la graufensenque				bord		0	2	2	0	4	4	0	0,0		0	100		nee	nee
HEVA5	100	8	5	244	weg	wrijfschaal	oxiderend maaslands/rijnlands	potgruis+kwarts	geel			wrijfschaal	Stuart 149	1	0	0	0	1	1	1	29,0	19	0	300		nee	nee
HEVA5	100	9	5	244	weg	ruwwandig	reducerend fijn	fijne kwarts	donkergrijs	lichtgrijs	donkergrijs	pot		0	3	0	0	3	1	0	0,0		0	150		nee	nee
HEVA5	100	10	5	244	weg	wrijfschaal	oxiderend maaslands/rijnlands	of noord-frans	beige			wrijfschaal	Stuart 149	1	0	0	0	1	1	1	36,0	6	0	300	met schenktuit	nee	nee
HEVA5	100	11	5	244	weg	wrijfschaal	oxiderend maaslands/rijnlands					wrijfschaal	Stuart 149	1	0	0	0	1	1	1	31,0	8	0	300	verbrand (sec)	ja	nee
HEVA5	100	12	5	244	weg	wrijfschaal	oxiderend maaslands/rijnlands	glad				wrijfschaal	Stuart 149	1	0	0	0	1	1	1	33,5	7	0	300	verbrand (sec)	nee	nee
HEVA5	100	13	5	244	weg	gladwandig	oxiderend	heerlen?	vuilwit			kruik		1	0	0	0	1	1	1	5,0	100	0	300	hoekig, bandvormige rand, tapstoelopen	ja	nee
HEVA5	100	14	5	244	weg	gladwandig	oxiderend		witgeel			kruik		0	0	0	1	1	1	0	0,0		0	300	4-ledig	nee	nee
HEVA5	100	15	5	244	weg	dolium	oxiderend potgruis					dolium (hand)		0	3	1	0	4	4	0	0,0		0	300		nee	nee
HEVA5	100	16	5	244	weg	geverfd	brun-tech a	grover	oranje	beige	oranje	beker		0	1	0	0	1	1	0	0,0		50	150		nee	nee
HEVA5	100	17	5	244	weg	geverfd	brun-tech a	verweerd	oranje	wit	oranje	beker		0	1	0	0	1	1	0	0,0		50	150		nee	nee
HEVA5	100	18	5	244	weg	geverfd	brun-tech b	zandbestr.	grijsbruin	wit	grijsbruin	beker		0	1	0	0	1	1	0	0,0		80	225		nee	nee
HEVA5	100	19	5	244	weg	terra sigillata	zuid-gallisch	la graufensenque				bakje	Dragendorff 27	1	0	0	0	1	1	1	13,0	7	0	100		nee	nee
HEVA5	100	20	5	244	weg	terra sigillata	zuid-gallisch	la graufensenque?				bord	Ritterling 12	1	0	0	0	1	1	1	17,0	5	0	100	steile wand, Claudius-Nero volgens O/P 1920, 210-211 (Plate LXXI.5-6)	nee	nee

RAAP-RAPPORT 2210

Wonen langs de Romeinse weg in Coriovallum
 Valkenburgerweg 25A, gemeente Heerlen; een opgraving in de vicus van Heerlen

project	vondst	volg	put	spoor	context	categorie	bakselgroep	baksel/ herkomst	kleur buiten	kleur breuk	kleur binnen	vorm	type	rand	wand	bo- dem	oor	N	MAE	MAE- rand	rand Ø	rand %	begin- datering	eindda- tering	opmerkingen	tek	foto
HEVA5	100	21	5	244	weg	gladwandig	oxiderend	arcering	witgeel			pot		0	1	0	0	1	1	0	0,0		0	300		nee	nee
HEVA5	100	22	5	244	weg	terra sigillata	zuid-gallisch	la graufensenque				kom	Dragendorff 29	1	0	0	0	1	1	1	22,0	5	0	100		nee	nee
HEVA5	100	23	5	244	weg	gladwandig	oxiderend		grijswit			kruik		0	7	3	0	10	8	0	0,0		0	300		nee	nee
HEVA5	101	1	5	238		ruwwandig	reducerend fijn	gladwandig, fijne mica	donkergrijs	grijs	donkergrijs			0	5	0	0	5	1	0	0,0		0	150		nee	nee
HEVA5	109	1	5	245	weg	gladwandig	oxiderend					pot		0	0	1	0	1	1	0	0,0		0	300	verbrand (sec)	nee	nee
HEVA5	109	2	5	245	weg	gladwandig	oxiderend		witgeel					0	1	0	0	1	1	0	0,0		0	300		nee	nee
HEVA5	109	3	5	245	weg	terra nigra	TN (zonder deklaag)	geen mica	zwart	grijs	zwart	pot	Holwerda BW 27	1	0	0	0	1	1	1	22,0	7	50	150		ja	nee
HEVA5	109	4	5	245	weg	terra sigillata	zuid-gallisch					bakje		0	0	1	0	1	1	0	0,0		0	100		nee	nee
HEVA5	109	5	5	245	weg	wrijfschaal	oxiderend maaslands/rijnlands					wrijfschaal	Stuart 149	1	0	0	0	1	1	1	38,0	6	0	300	verbrand (sec)	ja	nee
HEVA5	109	6	5	245	weg	geverfd	brun-tech b	heerlen?, zandbestr.	bruin	wit	roodbruin	beker		0	1	0	0	1	1	0	0,0		80	225		nee	nee
HEVA5	109	7	5	245	weg	ruwwandig	reducerend	grof	donkergrijs	lichtgrijs	grijs	pot		0	1	0	0	1	1	0	0,0		0	300		nee	nee
HEVA5	109	8	5	245	weg	ruwwandig	reducerend fijn	gladwandig, fijn	grijs			pot		0	0	1	0	1	1	0	0,0		0	150	verbrand (sec)	nee	nee
HEVA5	111	1	5	245	weg	geverfd	brun-tech a/b	heerlen?, zandbestr.	oranjebruin	wit	oranjebruin	beker		0	1	0	0	1	1	0	0,0		50	200		nee	ja
HEVA5	111	2	5	245	weg	geverfd	brun-tech a	arcering	oranje	wit	roodoranje	beker		0	1	0	0	1	1	0	0,0		50	150	verbrand (sec)	nee	ja
HEVA5	111	3	5	245	weg	geverfd	brun-tech a		oranje	wit	oranje	beker		0	1	0	0	1	1	0	0,0		50	150		nee	nee
HEVA5	111	4	5	245	weg	ruwwandig	oxiderend		geel					0	1	0	0	1	1	0	0,0		0	300		nee	nee
HEVA5	111	5	5	245	weg	geverfd	brun-tech a	heerlen? zandbestr.	oranje	wit	oranje	beker		0	1	0	0	1	1	0	0,0		50	150		nee	nee
HEVA5	111	6	5	245	weg	geverfd	brun-tech a/b	heerlen?	bruin	wit	oranjebruin	beker		0	2	0	0	2	1	0	0,0		50	200		nee	nee
HEVA5	111	7	5	245	weg	gladwandig	oxiderend		witgeel			kruik		0	15	0	0	15	10	0	0,0		0	300		nee	nee
HEVA5	111	8	5	245	weg	ruwwandig	reducerend		donkergrijs	grijs	donkergrijs	pot		0	4	0	0	4	3	0	0,0		0	300		nee	nee
HEVA5	111	9	5	245	weg	gladwandig	oxiderend		witgeel			kruik		0	1	3	0	4	4	0	0,0		0	300	halsaanzet	nee	nee
HEVA5	111	10	5	245	weg	terra nigra	TN (zonder deklaag)	gladwandig, fijn	donkergrijs	lichtgrijs	donkergrijs			0	1	0	0	1	1	0	0,0		0	150		nee	nee
HEVA5	111	11	5	245	weg	terra nigra	TN (zonder deklaag)	fijn, mica	zwart	lichtgrijs	zwart	pot	Holwerda BW 27	1	0	0	0	1	1	1	11,0	12	50	150		nee	nee
HEVA5	111	12	5	245	weg	terra nigra	TN (zonder deklaag)	fijn, mica	donkergrijs	lichtgrijs	donkergrijs			0	6	0	0	6	3	0	0,0		0	150		nee	nee
HEVA5	111	13	5	245	weg	gladwandig	oxiderend	arcering	wit			beker		0	1	0	0	1	1	0	0,0		50	150		nee	nee
HEVA5	111	14	5	245	weg	dolium	oxiderend potgruis					dolium (hand)		0	4	0	0	4	4	0	0,0		0	300		nee	nee
HEVA5	111	15	5	245	weg	gladwandig	oxiderend		beige			kruik		0	1	0	0	1	1	0	0,0		0	300		nee	nee
HEVA5	111	16	5	245	weg	ruwwandig	reducerend		grijs	lichtgrijs		pot		0	0	1	0	1	1	0	0,0		0	300		nee	nee
HEVA5	111	17	5	245	weg	amfoor	spaans	baetica Dr20				puntamfoor		0	1	0	0	1	1	0	0,0		0	300	verbrand (sec)	nee	nee
HEVA5	111	18	5	245	weg	wrijfschaal	oxiderend maaslands/rijnlands	soller of heerlen?	roze	lichtgrijs	roze	wrijfschaal	Stuart 149	1	1	1	0	3	1	1	32,0	18	0	300	fijn kwarts+rode inclusies, verbrand (sec)	ja	nee

RAAP-RAPPORT 2210

Wonen langs de Romeinse weg in Coriovallum
 Valkenburgerweg 25A, gemeente Heerlen; een opgraving in de vicus van Heerlen

project	vondst	volg	put	spoor	context	categorie	bakselgroep	baksel/ herkomst	kleur buiten	kleur breuk	kleur binnen	vorm	type	rand	wand	bo- dem	oor	N	MAE	MAE- rand	rand Ø	rand %	begin- datering	eindda- tering	opmerkingen	tek	foto
HEVA5	111	19	5	245	weg	wrijfschaal	oxiderend maas-lands/rijnlands		geel			wrijfschaal	Stuart 149	1	0	0	0	1	1	1	30,0	15	0	300		ja	nee
HEVA5	111	20	5	245	weg	wrijfschaal	oxiderend maas-lands/rijnlands					wrijfschaal	Stuart 149	1	0	0	0	1	1	1	29,0	16	0	300	verbrand (sec)	nee	nee
HEVA5	121	1	5	249		ruwwandig	reducerend fijn	gladwandig	donkergrijs	grijs	donkergrijs			0	0	0	0	0	0	0	0,0		0	150		nee	nee
HEVA5	121	2	5	249		amfoor	noord-gallisch	witte deklaag	lichtoranje			middelgrote standamfoor		0	1	0	0	1	1	0	0,0		0	300		nee	nee
HEVA5	121	3	5	249		dolium	oxiderend potgruis		beige	grijs	beige	dolium (hand)		0	0	1	0	1	1	0	0,0		0	300		nee	nee
HEVA5	122	1	5	256		gladwandig	oxiderend		vuilwit					0	1	0	0	1	1	0	0,0		0	300		nee	nee
HEVA5	128	1	5	248		amfoor	spaans	fijn zandig	beige	oranje	beige			0	1	0	0	1	1	0	0,0		0	300		nee	nee
HEVA5	128	2	5	248		dolium	oxiderend potgruis		bruin			dolium (hand)		0	1	0	0	1	1	0	0,0		0	300		nee	nee
HEVA5	128	3	5	248		ruwwandig	oxiderend	witte barbotine	oranjebruin	grijs	oranjebruin			0	1	0	0	1	1	0	0,0		0	300		nee	nee
HEVA5	128	4	5	248		terra sigillata	mid/oost-gallisch							0	1	0	0	1	1	0	0,0		100	200		nee	nee
HEVA5	128	5	5	248		geverfd	brun-tech b	kleibestrooiing	blauwgrijs	lichtgrijs	blauwgrijs	beker		0	2	0	0	2	1	0	0,0		80	225		nee	nee
HEVA5	132	1	5	237		ruwwandig	reducerend rijnlands	kwarts	donkergrijs	lichtgrijs		pot		0	3	0	0	3	1	0	0,0		0	150		nee	nee
HEVA5	133	1	5	242		gladwandig	oxiderend		wit					0	1	0	0	1	1	0	0,0		0	300		nee	nee
HEVA5	133	2	5	242		gebronsd	noord-gallisch	dun	oranje					0	1	0	0	1	1	0	0,0		0	150		nee	nee
HEVA5	134	1	1	1		wrijfschaal	oxiderend maas-lands/rijnlands	hard, fijne kwarts	geel	lichtgrijs	geel	wrijfschaal	Stuart 149	1	0	0	0	1	1	1	36,0	20	0	300		nee	nee
HEVA5	134	2	1	1		wrijfschaal	oxiderend maas-lands/rijnlands	hard, fijne kwarts	roze	geel	roze	wrijfschaal	Brunsting 37	1	1	0	0	2	1	1	28,0	7	150	275	buitenkant met lichtroze coating/slib	nee	nee
HEVA5	134	3	1	1		amfoor	spaans	baetica Dr20	beige			puntamfoor	Dressel 20	0	0	0	1	1	1	0	0,0		0	300	verbrand (sec)	nee	nee
HEVA5	134	4	1	1		geverfd	brun-tech b	kleibestrooiing	blauwgrijs	wit	blauwgrijs	beker		0	1	0	0	1	1	0	0,0		80	225		nee	nee
HEVA5	134	5	1	1		ruwwandig	oxiderend	heerlen?	vuilwit					0	0	1	0	1	1	0	0,0		0	300		nee	nee
HEVA5	134	6	1	1		terra sigillata	zuid-gallisch	roulettering				bord		0	1	0	0	1	1	0	0,0		0	100		nee	nee
HEVA5	134	7	1	1		amfoor	noord-gallisch	fijne kwarts, incl. potgruis	vuilwit	roze	lichtroze	middelgrote standamfoor		0	1	0	0	1	1	0	0,0		0	300	buitenkant heeft coating/slib	nee	nee
HEVA5	134	8	1	1		indet		amfoor?	bruin					0	1	0	0	1	1	0	0,0		0	300		nee	nee
HEVA5	134	9	1	1		gladwandig	oxiderend		lichtgeel		lichtroze			0	1	0	0	1	1	0	0,0		0	300		nee	nee
HEVA5	134	10	1	1		gladwandig	witbakkend	pijpaarde				divers		0	1	0	0	1	1	0	0,0		0	300	beeldje	nee	ja
HEVA5	134	11	1	1		gladwandig	oxiderend	hard, fijn ruw (kwarts)	witgeel					0	1	0	0	1	1	0	0,0		0	300		nee	nee
HEVA5	135	1	5	256		gladwandig	oxiderend		oranje					0	1	0	0	1	1	0	0,0		0	300		nee	nee
HEVA5	135	2	5	256		ruwwandig	reducerend fijn	gladwandig, weing mica	donkergrijs	grijs	donkergrijs	kom		0	1	0	0	1	1	0	0,0		0	150	Stuart 210? met kervingen op de uitstaande rand	nee	nee
HEVA5	135	3	5	256		amfoor	zuid-frans	marseille?	beige					0	1	0	0	1	1	0	0,0		0	300		nee	nee
HEVA5	137	1	5	253		ruwwandig	reducerend fijn	gladwandig, met arcering	grijs			pot		0	1	0	0	1	1	0	0,0		0	150		nee	nee

RAAP-RAPPORT 2210

Wonen langs de Romeinse weg in Coriovallum
 Valkenburgerweg 25A, gemeente Heerlen; een opgraving in de vicus van Heerlen

project	vondst	volg	put	spoor	context	categorie	bakselgroep	baksel/ herkomst	kleur buiten	kleur breuk	kleur binnen	vorm	type	rand	wand	bo- dem	oor	N	MAE	MAE- rand	rand Ø	rand %	begin- datering	eindda- tering	opmerkingen	tek	foto
HEVA5	138	1	4	130		dolium	oxiderend potgruis	lichtgeel	lichtgeel	lichtgrijs		dolium (hand)		0	1	0	0	1	1	0	0,0		0	300		nee	nee
HEVA5	139	1	4	130		ruwwandig	reducerend	zand	grijs	lichtgrijs				0	1	0	0	1	1	0	0,0		0	300		nee	nee
HEVA5	140	1	4	168	S-clus- ter 2	ruwwandig	oxiderend		beige	geel				0	1	0	0	1	1	0	0,0		0	300		nee	nee
HEVA5	141	1	5	238		ruwwandig	reducerend fijn	gladwandig, mica	donkergrijs	grijs	donkergrijs	pot		0	8	1	0	9	1	0	0,0		0	150	met roulettering	nee	nee
HEVA5	141	2	5	238		wrijfschaal	oxiderend maas- lands/rijnlands	potgruis	witgeel	lichtrood	witgeel	wrijfschaal	Stuart 149	1	0	0	0	1	1	1	31,0	15	0	300		nee	nee
HEVA5	143	1	5	241		gladwandig	oxiderend	zeer fijn	geel					0	1	0	0	1	1	0	0,0		0	300		nee	nee
HEVA5	144	1	5	245	weg	gladwandig	oxiderend		witgeel					0	3	0	0	3	1	0	0,0		0	300		nee	nee
HEVA5	144	2	5	245	weg	terra sigillata	zuid-gallisch	la graufensenque				kom	Dragendorff 29	1	0	0	0	1	1	1	23,0	9	0	100		nee	nee
HEVA5	144	3	5	245	weg	terra nigra	TN (zonder deklaag)	geen mica	donkergrijs	lichtgrijs	grijs	pot		0	0	1	0	1	1	0	0,0		0	150	complete bodem, van HBW27?	nee	nee
HEVA5	146	1	5	244	weg	geverfd	brun-tech a	heerlen?, arcering	oranje	wit	roodoranje	beker	Oelmann 30	1	0	0	0	1	1	1	19,0	5	100	200		nee	ja
HEVA5	146	2	5	244	weg	ruwwandig	reducerend fijn	fijne mica	donkergrijs			pot		0	0	1	0	1	1	0	0,0		0	150		nee	nee
HEVA5	146	3	5	244	weg	dolium	oxiderend potgruis		oranje	grijs	oranje	dolium (hand)	Stuart 147	1	0	0	0	1	1	1	40,0	2	0	300		nee	nee
HEVA5	146	4	5	244	weg	ruwwandig	oxiderend	kwartsrijk	rosarot			bak	Stuart 215	1	0	0	0	1	1	1	19,0	11	0	300	verbrand (sec)	nee	nee
HEVA5	147	1	5	244	weg	terra nigra	TN (zonder deklaag)	gladwandig, fijn	lichtgrijs			pot		0	0	1	0	1	1	0	0,0		0	150		nee	nee
HEVA5	148	1	5	266		ruwwandig	oxiderend	heerlen?	witgeel			deksel		0	0	1	0	1	1	0	0,0		0	300	verbrand (sec)	nee	nee
HEVA5	149	1	5	267		ruwwandig	reducerend	kwartzand rijk	donkergrijs	lichtgrijs	donkergrijs	pot	Loeschcke 58	1	0	0	0	1	1	1	14,5	10	0	150		ja	nee
HEVA5	151	1	5	439		gladwandig	oxiderend		lichtgeel					0	1	0	0	1	1	0	0,0		0	300		nee	nee
HEVA5	152	1	5	267		ruwwandig	reducerend	kwarts	donkergrijs	lichtgrijs	grijs			0	1	0	0	1	1	0	0,0		0	300		nee	nee
HEVA5	153	1	5	438		ruwwandig	oxiderend	rosarot	rosarot					0	1	0	0	1	1	0	0,0		0	300		nee	nee
HEVA5	155	1	5	437		terra nigra	TN (zonder deklaag)	geen glans	zwart	lichtgrijs				0	4	0	0	4	2	0	0,0		0	150		nee	nee
HEVA5	155	2	5	437		geverfd	brun-tech a	gespleten	oranje	wit				0	1	0	0	1	1	0	0,0		50	150		nee	nee
HEVA5	156	1	5	444		ruwwandig	reducerend fijn	fijne kwarts	grijs					0	1	0	0	1	1	0	0,0		0	150		nee	nee
HEVA5	160	1	5	462		ruwwandig	oxiderend	kwarts	lichtroze	grijs	lichtroze			0	1	0	0	1	1	0	0,0		0	300		nee	nee
HEVA5	165	1	5	445		gladwandig	oxiderend		lichtgeel					0	1	0	0	1	1	0	0,0		0	300		nee	nee
HEVA5	166	1	5	465		geverfd	brun-tech b		blauwgrijs	wit	blauwgrijs			0	1	0	0	1	1	0	0,0		80	225		nee	nee
HEVA5	167	1	1	1		geverfd	brun-tech b	keulen of heerlen?	grijsoliif- bruin	wit	grijsoliif- bruin	beker	Stuart 1	1	0	0	0	1	1	1	8,2	13	80	150	met schubben, Haalebos A2	ja	ja
HEVA5	171	1	6	280	gebouw	amfoor	zuid-frans	Gaul 4-achtig, glimmer	beige			standamfoor		0	1	0	0	1	1	0	0,0		0	300		nee	nee
HEVA5	173	1	8	290		ruwwandig	reducerend fijn	gladwandig, fijne mica	donkergrijs	lichtgrijs	grijs			0	1	0	0	1	1	0	0,0		0	150		nee	nee
HEVA5	174	1	8	294		terra sigillata	zuid-gallisch							0	1	0	0	1	1	0	0,0		0	100		nee	nee
HEVA5	182	1	8	294		geverfd	brun-tech b	keulen of heerlen?	blauwgrijs	witgeel	blauwgrijs	beker		0	2	1	0	3	1	0	0,0		80	225		nee	nee

RAAP-RAPPORT 2210

Wonen langs de Romeinse weg in Coriovallum
 Valkenburgerweg 25A, gemeente Heerlen; een opgraving in de vicus van Heerlen

project	vondst	volg	put	spoor	context	categorie	bakselgroep	baksel/ herkomst	kleur buiten	kleur breuk	kleur binnen	vorm	type	rand	wand	bo- dem	oor	N	MAE	MAE- rand	rand Ø	rand %	begin- datering	eindda- tering	opmerkingen	tek	foto
HEVA5	182	2	8	294		wrijfschaal	oxiderend maas-lands/rijnlands		beige			wrijfschaal		0	0	1	0	1	1	0	0,0		0	300		nee	nee
HEVA5	183	1	6	325		gladwandig	oxiderend		wit					0	5	0	0	5	1	0	0,0		0	300		nee	nee
HEVA5	183	2	6	325		gladwandig	oxiderend		vuilwit					0	2	0	0	2	2	0	0,0		0	300		nee	nee
HEVA5	183	3	6	325		ruwwandig	reducerend	kwart (weinig)	lichtgrijs			pot		0	1	0	0	1	1	0	0,0		0	300		nee	nee
HEVA5	183	4	6	325		dolium	oxiderend potgruis	witte inclusies	lichtbruin	zwart	lichtbruin	dolium (hand)		0	1	0	0	1	1	0	0,0		0	300		nee	nee
HEVA5	187	1	6	322	kuil S322	gladwandig	oxiderend		vuilwit			kruik		0	3	0	0	3	1	0	0,0		0	300		nee	nee
HEVA5	187	2	6	322	kuil S322	gladwandig	oxiderend							0	1	0	0	1	1	0	0,0		0	300		nee	nee
HEVA5	187	3	6	322	kuil S322	ruwwandig	reducerend		grijs		zwart			0	1	0	0	1	1	0	0,0		0	300		nee	nee
HEVA5	187	4	6	322	kuil S322	amfoor	noord-gallisch	of rijnlands	oranje			middelgrote standamfoor		0	4	1	0	5	1	0	0,0		0	300		nee	nee
HEVA5	187	5	6	322	kuil S322	ruwwandig	reducerend		lichtgrijs	donker-grijs	lichtgrijs	pot		1	0	0	0	1	1	1	12,0	7	0	300		nee	nee
HEVA5	187	6	6	322	kuil S322	ruwwandig	reducerend rijnlands		lichtgrijs			pot		0	0	1	0	1	1	0	0,0		0	150		nee	nee
HEVA5	190	1	6	275	gebouw	ruwwandig	oxiderend		grijs	geel				0	1	0	0	1	1	0	0,0		0	300		nee	nee
HEVA5	190	2	6	275	gebouw	ruwwandig	reducerend fijn	krijtachtig	grijs			pot		1	0	0	0	1	1	1	8,0	18	0	150	als Stuart 210?	nee	nee
HEVA5	190	3	6	275	gebouw	amfoor	zuid-frans	lyon, veel kwartszand	beige		oranje	puntamfoor		0	1	0	0	1	1	0	0,0		0	100	JvdB: vroeg, ook in Neuss	nee	nee
HEVA5	191	1	6	275	gebouw	ruwwandig	reducerend fijn		grijs	donker-grijs	grijs			0	1	0	0	1	1	0	0,0		0	150		nee	nee
HEVA5	191	2	6	275	gebouw	terra nigra	TN (zonder deklaag)		zwart	lichtgrijs				0	1	0	0	1	1	0	0,0		0	150		nee	nee
HEVA5	193	1	6	329		ruwwandig	oxiderend	veel zand	oranje	grijs	oranje			0	1	0	0	1	1	0	0,0		0	300		nee	nee
HEVA5	193	2	6	329		gladwandig	oxiderend					beker		0	4	0	0	4	0	0	0,0		50	150	hoort bij 237_4	nee	nee
HEVA5	193	3	6	329		dolium	oxiderend potgruis		oranje			dolium (hand)		0	0	1	0	1	0	0	0,0		0	300	hoort bij 237_1	nee	nee
HEVA5	196	1	8	332		ruwwandig	reducerend	enige kwarts	grijs					0	1	0	0	1	1	0	0,0		0	300		nee	nee
HEVA5	197	1	8	337		gladwandig	oxiderend		witgeel					0	1	0	0	1	1	0	0,0		0	300		nee	nee
HEVA5	197	2	8	337		dolium	oxiderend potgruis		lichtgeel			dolium (hand)		0	1	0	0	1	1	0	0,0		0	300		nee	nee
HEVA5	201	1	8	351		gladwandig	oxiderend		vuilwit					0	1	0	0	1	1	0	0,0		0	300		nee	nee
HEVA5	201	2	8	351		terra nigra	TN (zonder deklaag)	geen glans, arcering	grijs	lichtgrijs	grijs	pot		0	1	0	0	1	1	0	0,0		0	150		nee	nee
HEVA5	201	3	8	351		gladwandig	oxiderend		lichtoranje					0	1	0	0	1	1	0	0,0		0	300		nee	nee
HEVA5	201	4	8	351		terra nigra	TN (zonder deklaag)	mica, geen glans	zwart	grijs	zwart			0	9	0	0	9	1	0	0,0		0	150		nee	nee
HEVA5	203	1	8	350		gladwandig	oxiderend	heerlen?	vuilwit			kruik		3	1	0	0	4	1	1	8,5	45	0	300	driehoekige rand: type:	ja	nee
HEVA5	203	2	8	350		geverfd	brun-tech a	zandbestrooiing	rood	wit	roodoranje	beker		0	2	0	0	2	1	0	0,0		50	150		nee	nee
HEVA5	203	3	8	350		terra nigra	TN (zonder deklaag)	geen glans, weinig mica	zwart	grijs	zwart	pot		1	0	0	0	1	1	1	10,0	6	0	150		nee	nee

RAAP-RAPPORT 2210

Wonen langs de Romeinse weg in Coriovallum
 Valkenburgerweg 25A, gemeente Heerlen; een opgraving in de vicus van Heerlen

project	vondst	volg	put	spoor	context	categorie	bakselgroep	baksel/ herkomst	kleur buiten	kleur breuk	kleur binnen	vorm	type	rand	wand	bo- dem	oor	N	MAE	MAE- rand	rand Ø	rand %	begin- datering	eindda- tering	opmerkingen	tek	foto
HEVA5	203	4	8	350		ruwwandig	reducerend fijn	gladwandig	grijs	lichtgrijs				0	2	0	0	2	2	0	0,0		0	150		nee	nee
HEVA5	203	5	8	350		gladwandig	oxiderend		lichtbeige					0	1	0	0	1	1	0	0,0		0	300		nee	nee
HEVA5	203	6	8	350		terra sigillata	zuid-gallisch					bord		1	0	0	0	1	1	1	0,0	2	0	100		nee	nee
HEVA5	203	7	8	350		geverfd	brun-tech b	kleibestrooiing	roodbruin	wit	grijsolijf- bruin	beker		0	2	0	0	2	1	0	0,0		80	225		nee	nee
HEVA5	203	8	8	350		dolium	reducerend	witte inclusies	grijs	donker- grijs	grijs	dolium (hand)		0	1	0	0	1	1	0	0,0		0	300		nee	nee
HEVA5	205	1	6	322	kuil S322	ruwwandig	oxiderend		vuilwit			kom	Oelmann 103	1	0	0	0	1	1	1	22,0	20	150	275	verbrand (sec)	ja	nee
HEVA5	205	2	6	322	kuil S322	wrijfschaal	oxiderend maas- lands/rijnlands	potgruis	geel	lichtgrijs	geel	wrijfschaal	Stuart 149	1	0	0	0	1	1	1	31,0	12	0	300		ja	nee
HEVA5	205	3	6	322	kuil S322	ruwwandig	reducerend rijnlands		lichtgrijs					0	0	1	0	1	1	0	0,0		0	150		nee	nee
HEVA5	205	4	6	322	kuil S322	ruwwandig	reducerend		donkergrijs	grijs	donkergrijs	pot	Loeschcke 58	1	0	0	0	1	1	1	11,0	10	0	150		nee	nee
HEVA5	205	5	6	322	kuil S322	amfoor	zuid-frans	gallia narbonensis	beige	oranje		puntamfoor		0	1	0	0	1	1	0	0,0		0	300	JvdB	nee	nee
HEVA5	205	6	6	322	kuil S322	dolium	oxiderend potgruis		oranje	zwart	oranje	dolium (hand)		0	4	0	0	4	0	0	0,0		0	300	ook in 242, verbrand (sec)	nee	nee
HEVA5	205	7	6	322	kuil S322	dolium	oxiderend potgruis		vuilwit			dolium (hand)		0	1	0	0	1	0	0	0,0		0	300	ook in 313	nee	nee
HEVA5	205	8	6	322	kuil S322	gladwandig	oxiderend		vuilwit			kruik		0	5	1	0	6	1	0	0,0		0	300		nee	nee
HEVA5	205	9	6	322	kuil S322	gladwandig	oxiderend		vuilwit			kruik		0	1	0	0	1	1	0	0,0		0	300		nee	nee
HEVA5	207	1	6	322	kuil S322	ruwwandig	reducerend rijnlands		grijs	lichtgrijs		pot	Stuart 201a	1	0	0	0	1	1	1	12,0	7	0	150		ja	nee
HEVA5	207	2	6	322	kuil S322	dolium	oxiderend potgruis		oranje		zwart	dolium (hand)		0	1	0	0	1	1	0	0,0		0	300	verbrand (sec)	nee	nee
HEVA5	207	3	6	322	kuil S322	ruwwandig	reducerend fijn	gladwandig	donkergrijs	grijs	donkergrijs			0	1	0	0	1	1	0	0,0		0	150		nee	nee
HEVA5	207	4	6	322	kuil S322	dolium	reducerend	potgruis	grijs			dolium (hand)		0	1	0	0	1	1	0	0,0		0	300		nee	nee
HEVA5	207	5	6	322	kuil S322	dolium	oxiderend potgruis		oranje	lichtgrijs	oranje	dolium (hand)		0	8	0	0	8	1	0	0,0		0	300		nee	nee
HEVA5	207	6	6	322	kuil S322	dolium	oxiderend potgruis	ribbel	beige	grijs	beige	dolium (hand)		0	3	1	0	4	1	0	0,0		0	300		nee	nee
HEVA5	207	7	6	322	kuil S322	dolium	oxiderend potgruis		vuilwit			dolium (hand)		0	3	0	0	3	1	0	0,0		0	300	ook in 205	nee	nee
HEVA5	207	8	6	322	kuil S322	gladwandig	oxiderend		vuilwit			kruik		0	3	0	0	3	2	0	0,0		0	300		nee	nee
HEVA5	207	9	6	322	kuil S322	gladwandig	oxiderend		vuilwit			bakje	Stuart 145	1	3	0	0	4	1	1	18,0	9	0	300		nee	nee
HEVA5	207	10	6	322	kuil S322	ruwwandig	reducerend	vlokken	donkergrijs	grijs	donkergrijs	pot		0	1	0	0	1	1	0	0,0		0	300		nee	nee
HEVA5	209	1	6	324	S-clus- ter 2	gladwandig	oxiderend		wit					0	1	0	0	1	1	0	0,0		0	300		nee	nee
HEVA5	209	2	6	324	S-clus- ter 2	gladwandig	oxiderend		bruin					0	1	0	0	1	1	0	0,0		0	300		nee	nee
HEVA5	211	1	8	375		ruwwandig	oxiderend		wit					0	1	0	0	1	1	0	0,0		0	300		nee	nee

RAAP-RAPPORT 2210

Wonen langs de Romeinse weg in Coriovallum
 Valkenburgerweg 25A, gemeente Heerlen; een opgraving in de vicus van Heerlen

project	vondst	volg	put	spoor	context	categorie	bakselgroep	baksel/ herkomst	kleur buiten	kleur breuk	kleur binnen	vorm	type	rand	wand	bo- dem	oor	N	MAE	MAE- rand	rand Ø	rand %	begin- datering	eindda- tering	opmerkingen	tek	foto
HEVA5	211	2	8	375		terra nigra	TN (zonder deklaag)	veel mica, geen glans	zwart	lichtgrijs	zwart			0	1	0	0	1	1	0	0,0		0	150		nee	nee
HEVA5	212	1	8	373	weg	geverfd	brun-tech a	heerlen?, zandbestr.	oranje			beker		0	0	1	0	1	1	0	0,0		50	150		nee	ja
HEVA5	212	2	8	373	weg	ruwwandig	reducerend		lichtgrijs			pot		0	1	1	0	2	1	0	0,0		0	300		nee	nee
HEVA5	212	3	8	373	weg	gladwandig	oxiderend		wit					0	2	0	0	2	2	0	0,0		0	300		nee	nee
HEVA5	212	4	8	373	weg	geverfd	brun-tech a	heerlen	oranje			beker		0	1	0	0	1	1	0	0,0		50	150	verbrand (sec)	nee	nee
HEVA5	212	5	8	373	weg	geverfd	brun-tech a	heerlen?, zandbestr.	roodoranje	wit	roodoranje	beker		0	1	0	0	1	1	0	0,0		50	150		nee	nee
HEVA5	212	6	8	373	weg	terra nigra	TN (zonder deklaag)	gladwandig, fijn	grijs	lichtgrijs		bord		0	1	0	0	1	1	0	0,0		0	150		nee	nee
HEVA5	212	7	8	373	weg	gladwandig	gesmookt	maaslands?	beige					0	1	0	0	1	1	0	0,0		0	300		nee	nee
HEVA5	213	1	8	372	weg	terra sigillata	zuid-gallisch							0	0	1	0	1	1	0	0,0		0	100		nee	nee
HEVA5	213	2	8	372	weg	dolium	oxiderend potgruis	witte inclusies	geel	grijs	geel	dolium (hand)	Stuart 147	0	0	1	0	1	1	1	45,0	5	0	300	ook in V10_1 = tekening	ja	nee
HEVA5	213	3	8	372	weg	terra nigra	TN (zonder deklaag)	weinig tot geen mica	zwart					0	1	0	0	1	1	0	0,0		0	150		nee	nee
HEVA5	214	1	8	376	weg	gladwandig	oxiderend	banden	beige	roze	beige	pot		0	1	0	0	1	1	0	0,0		0	300	belgische traditie??	nee	nee
HEVA5	214	2	8	376	weg	gladwandig	oxiderend		wit			kruik		0	1	4	0	5	1	0	0,0		0	300		nee	nee
HEVA5	214	3	8	376	weg	gladwandig	oxiderend		lichtoranje			kruik		0	0	0	1	1	1	0	0,0		0	300	2-ledig	nee	nee
HEVA5	216	1	8	373	weg	gladwandig	oxiderend	heerlen?	oranje			beker	Stuart 1	1	0	0	0	1	1	1	14,0	8	50	150	variant St1	ja	ja
HEVA5	216	2	8	373	weg	gladwandig	oxiderend		wit			kruik		0	1	1	0	2	2	0	0,0		0	300		nee	nee
HEVA5	216	3	8	373	weg	terra nigra	TN (zonder deklaag)	fijn, mica	zwart	grijs	donkergrijs			0	2	0	0	2	2	0	0,0		0	150	verbrand (sec)	nee	nee
HEVA5	216	4	8	373	weg	dolium	oxiderend potgruis		beige	zwart		dolium (hand)		0	2	0	0	2	1	0	0,0		0	300		nee	nee
HEVA5	216	5	8	373	weg	dolium	oxiderend potgruis		lichtgeel			dolium (hand)	Stuart 147	1	0	0	0	1	1	1	45,0	7	0	300	bruine deklaag op rand	nee	nee
HEVA5	216	6	8	373	weg	terra nigra	TN (zonder deklaag)	geen mica	grijs	lichtgrijs		pot		0	3	3	0	6	1	0	0,0		0	150		nee	nee
HEVA5	216	7	8	373	weg	ruwwandig	reducerend		donkergrijs	grijs		pot		0	4	0	0	4	3	0	0,0		0	300		nee	nee
HEVA5	216	8	8	373	weg	geverfd	brun-tech a	heerlen?	oranje	vuilwit	oranje	beker		0	1	0	0	1	1	0	0,0		50	150		nee	nee
HEVA5	216	9	8	373	weg	ruwwandig	reducerend fijn	gladwandig, fijn	grijs			pot		0	1	0	0	1	1	0	0,0		0	150	verbrand (sec)	nee	nee
HEVA5	216	10	8	373	weg	terra nigra	TN (zonder deklaag)	fijn, geen mica	zwart	grijs	donkergrijs	pot	Holwerda BW 27	1	0	0	0	1	1	1	12,0	12	50	150		ja	nee
HEVA5	216	11	8	373	weg	ruwwandig	reducerend		grijs	lichtgrijs				0	2	0	0	2	1	0	0,0		0	300		nee	nee
HEVA5	217	1	8	373	weg	gladwandig	oxiderend		lichtgeel					0	2	0	0	2	1	0	0,0		0	300		nee	nee
HEVA5	218	1	8	499		geverfd	brun-tech b	heerlen?, kleibestr.	bruin	lichtgeel	bruin	beker		0	2	0	0	2	1	0	0,0		80	225	verbrand (sec)	nee	nee
HEVA5	218	2	8	499		amfoor	zuid-frans	gal. narbo., fijn zandig	beige		lichtrood			0	1	0	0	1	1	0	0,0		0	300		nee	nee
HEVA5	218	3	8	499		terra nigra	TN (zonder deklaag)	fijn, weinig mica	donkergrijs	grijs	lichtgrijs	pot		0	1	0	0	1	1	0	0,0		0	150		nee	nee

RAAP-RAPPORT 2210

Wonen langs de Romeinse weg in Coriovallum
 Valkenburgerweg 25A, gemeente Heerlen; een opgraving in de vicus van Heerlen

project	vondst	volg	put	spoor	context	categorie	bakselgroep	baksel/ herkomst	kleur buiten	kleur breuk	kleur binnen	vorm	type	rand	wand	bo- dem	oor	N	MAE	MAE- rand	rand Ø	rand %	begin- datering	eindda- tering	opmerkingen	tek	foto
HEVA5	218	4	8	499		gladwandig	oxiderend		lichtrood					0	1	0	0	1	1	0	0,0		0	300		nee	nee
HEVA5	218	5	8	499		ruwwandig	reducerend		donkergrijs	grijs	lichtgrijs	pot	Stuart 201	1	1	0	0	2	1	1	22,0	7	0	150		nee	nee
HEVA5	219	1	8	497		dolium	oxiderend potgruis		lichtgeel			dolium (hand)		0	2	0	0	2	1	0	0,0		0	300		nee	nee
HEVA5	219	2	8	497		geverfd	brun-tech a	heerlen?, grof+zandbes.	oranje	wit	oranje			0	1	0	0	1	1	0	0,0		50	150		nee	nee
HEVA5	222	1	8	372	weg	geverfd	brun-tech a	heerlen?	lichtoranje	witgeel	witgeel	pot		1	0	0	0	1	1	1	18,0	7	50	150	vorm??	nee	nee
HEVA5	222	2	8	372	weg	geverfd	brun-tech b	zandbest.						0	1	0	0	1	1	0	0,0		80	225	verbrand (sec)	nee	nee
HEVA5	222	3	8	372	weg	gladwandig	oxiderend	arcering	oranje					0	1	0	0	1	1	0	0,0		0	300		nee	nee
HEVA5	222	4	8	372	weg	gladwandig	oxiderend		witgeel					0	1	0	0	1	1	0	0,0		0	300		nee	nee
HEVA5	223	1	6	276	gebouw	terra sigillata	zuid-gallisch							0	1	0	0	1	1	0	0,0		0	100		nee	nee
HEVA5	223	2	6	276	gebouw	terra nigra	TN (zonder deklaag)	fijn, mica	donkergrijs	grijs	donkergrijs			0	1	0	0	1	1	0	0,0		0	150		nee	nee
HEVA5	226	1	6	275	gebouw	dolium	oxiderend potgruis		beige	donker- grijs		dolium (hand)	Stuart 147	1	0	0	0	1	1	1	0,0	1	0	300		nee	nee
HEVA5	227	1	6	322	kuil S322	ruwwandig	oxiderend		vuilwit					0	1	0	0	1	1	0	0,0		0	300		nee	nee
HEVA5	227	2	6	322	kuil S322	ruwwandig	gesmookt	rijnlants?	grijs	geel				0	1	0	0	1	1	0	0,0		100	275		nee	nee
HEVA5	227	3	6	322	kuil S322	gladwandig	witbakkend							0	1	0	0	1	1	0	0,0		0	300		nee	nee
HEVA5	231	1	6	275	gebouw	gladwandig	witbakkend		wit					0	1	0	0	1	1	0	0,0		0	300		nee	nee
HEVA5	231	2	6	275	gebouw	ruwwandig	reducerend		grijs	vuilwit		pot	Stuart 201	0	1	0	0	1	1	0	0,0		0	150		nee	nee
HEVA5	233	1	6	320		gladwandig	oxiderend		wit					0	2	0	0	2	1	0	0,0		0	300		nee	nee
HEVA5	233	2	6	320		wrijfschaal	oxiderend maas- lands/rijnlants	potgruis	lichtgeel	lichtgrijs	lichtgeel	wrijfschaal	Stuart 149	1	0	0	0	1	1	1	38,0	10	0	300		nee	nee
HEVA5	237	1	6	329		dolium	oxiderend potgruis		oranje			dolium (hand)		0	2	0	0	2	1	1	46,0		0	300		nee	nee
HEVA5	237	2	6	329		amfoor	overig	typisch. dolium? baksel	bruin	grijs	bruin	middelgrote standamfoor		0	0	1	0	1	1	0	0,0		0	300	groot, diam = 12,5 cm	nee	nee
HEVA5	237	3	6	329		gladwandig	oxiderend		vuilwit			kruik		0	0	1	0	1	1	0	0,0		0	300		nee	nee
HEVA5	237	4	6	329		gladwandig	oxiderend	met arcering	wit			beker		0	2	0	0	2	1	0	0,0		50	150		nee	nee
HEVA5	238	1	6	275	gebouw	ruwwandig	oxiderend	rijnlants?	geel	lichtgeel				0	1	0	0	1	1	0	0,0		0	300		nee	nee
HEVA5	238	2	6	275	gebouw	terra nigra	TN (zonder deklaag)	fijn, weinig mica	donkergrijs	grijs	donkergrijs			0	1	0	0	1	1	0	0,0		0	150		nee	nee
HEVA5	238	3	6	275	gebouw	gladwandig	oxiderend		wit					0	1	0	0	1	1	0	0,0		0	300		nee	nee
HEVA5	238	4	6	275	gebouw	terra nigra	TN (zonder deklaag)	fijn, mica, arcering	donkergrijs	grijs	donkergrijs	beker		0	1	0	0	1	1	0	0,0		0	150		nee	nee
HEVA5	238	5	6	275	gebouw	geverfd	brun-tech b	keulen?, arcering	blauwgrijs	wit	blauwgrijs	beker		0	1	0	0	1	1	0	0,0		80	225		nee	nee
HEVA5	239	1	6	304	S-clus- ter 2	gladwandig	witbakkend		wit					0	1	0	0	1	1	0	0,0		0	300		nee	nee
HEVA5	239	2	6	304	S-clus- ter 2	amfoor	noord-gallisch		lichtgeel			middelgrote standamfoor		0	2	0	0	2	1	0	0,0		0	300		nee	nee
HEVA5	239	3	6	304	S-clus- ter 2	wrijfschaal	oxiderend maas- lands/rijnlants	potgruis (doliumbaksel)	lichtgeel			wrijfschaal	Stuart 149	2	2	0	0	4	1	1	40,0	15	0	300		nee	nee

RAAP-RAPPORT 2210

Wonen langs de Romeinse weg in Coriovallum
 Valkenburgerweg 25A, gemeente Heerlen; een opgraving in de vicus van Heerlen

project	vondst	volg	put	spoor	context	categorie	bakselgroep	baksel/ herkomst	kleur buiten	kleur breuk	kleur binnen	vorm	type	rand	wand	bo- dem	oor	N	MAE	MAE- rand	rand Ø	rand %	begin- datering	eindda- tering	opmerkingen	tek	foto
HEVA5	239	4	6	304	S-clus- ter 2	ruwwandig	reducerend fijn	gladwandig, fijn	grijs					0	1	0	0	1	1	0	0,0		0	150		nee	nee
HEVA5	241	1	6	329		dolium	reducerend	potgruis	donkergrijs	zwart	donkergrijs	dolium (hand)		0	1	0	0	1	1	0	0,0		0	300		nee	nee
HEVA5	242	1	6	322	kuil S322	dolium	oxiderend potgruis		lichtbruin	lichtgrijs	lichtbruin	dolium (hand)		0	1	0	0	1	1	0	0,0		0	300		nee	nee
HEVA5	242	2	6	322	kuil S322	dolium	oxiderend potgruis	vlokken	bruin	donker- grijs	bruin	dolium (hand)	Stuart 147	1	3	0	0	4	1	1	48,0	12	0	300	verbrand (sec)	ja	nee
HEVA5	242	3	6	322	kuil S322	terra nigra	TN (zonder deklaag)		donkergrijs	grijs	donkergrijs			0	6	0	0	6	1	0	0,0		0	150		nee	nee
HEVA5	242	4	6	322	kuil S322	terra nigra	TN (zonder deklaag)		donkergrijs	lichtgrijs	donkergrijs	pot	Holwerda BW 27	1	0	0	0	1	1	1	15,0	10	50	150		ja	nee
HEVA5	242	5	6	322	kuil S322	ruwwandig	reducerend		donkergrijs	lichtgrijs				0	2	0	0	2	2	0	0,0		0	300		nee	nee
HEVA5	242	6	6	322	kuil S322	wrijfschaal	oxiderend maas- lands/rijnlands	heerlen?, vlokken	beige	donker- grijs	beige	wrijfschaal	Stuart 149	1	0	0	0	1	1	1	34,0	12	0	300		ja	nee
HEVA5	242	7	6	322	kuil S322	ruwwandig	reducerend fijn	gladwandig	donkergrijs	grijs				0	1	0	0	1	1	0	0,0		0	150		nee	nee
HEVA5	244	1	6	321		gladwandig	oxiderend		vuilwit					0	4	0	0	4	2	0	0,0		0	300		nee	nee
HEVA5	244	2	6	321		ruwwandig	reducerend fijn		donkergrijs					0	1	0	0	1	1	0	0,0		0	150		nee	nee
HEVA5	244	3	6	321		dolium	oxiderend potgruis		oranje	grijs	oranje	dolium (hand)		0	2	0	0	2	1	0	0,0		0	300	ook in 245	nee	nee
HEVA5	245	1	6	328		dolium	oxiderend potgruis		oranje	grijs	oranje	dolium (hand)		0	1	0	0	1	0	0	0,0		0	300	hoort bij 244	nee	nee
HEVA5	245	2	6	328		dolium	oxiderend potgruis		lichtoranje	grijs	lichtoranje	dolium (hand)		0	1	0	0	1	1	0	0,0		0	300		nee	nee
HEVA5	245	3	6	328		terra nigra	TN (zonder deklaag)	fijn, gladwandig				pot	Holwerda BW 31	1	0	0	0	1	1	1	20,0	5	50	150		nee	nee
HEVA5	245	4	6	328		gladwandig	oxiderend		vuilwit					0	1	0	0	1	1	0	0,0		0	300		nee	nee
HEVA5	246	1	7	390	S-clus- ter 1	gladwandig	gesmookt	zeer fijn, glimm, N-Gaul?	geel			kruik		0	1	0	0	1	1	0	0,0		0	300	bavay?, pont-sur-sambre? middelgrote standamfoor?	nee	nee
HEVA5	246	2	7	390	S-clus- ter 1	dolium	oxiderend potgruis	beige	beige			dolium (hand)		0	1	0	0	1	1	0	0,0		0	300		nee	nee
HEVA5	246	3	7	390	S-clus- ter 1	gladwandig	oxiderend		witgeel		roze			0	1	0	0	1	1	0	0,0		0	300		nee	nee
HEVA5	246	4	7	390	S-clus- ter 1	dolium	oxiderend potgruis	beige	beige			dolium (hand)		0	1	0	0	1	1	0	0,0		0	300	deels verbrand	nee	nee
HEVA5	247	1	7	389	S-clus- ter 1	wrijfschaal	oxiderend maas- lands/rijnlands	rode inclusies, rotsfragm	geel			wrijfschaal	Brunsting 37	1	0	0	0	1	1	1	30,0	7	150	275	ruw door erosie	nee	nee
HEVA5	249	1	7	380	S-clus- ter 1	kurkurn	kurkurn - kalkinclusies	klassiek, maar organisch?	donker- bruin			pot	Holwerda BW 94	1	0	0	0	1	1	1	14,0	10	0	100		ja	nee
HEVA5	250	1	7	383	S-clus- ter 1	dolium	oxiderend potgruis		roze			dolium (hand)		0	1	0	0	1	1	0	0,0		0	300		nee	nee
HEVA5	250	2	7	383	S-clus- ter 1	terra nigra	TN (zonder deklaag)	glimmers	donkergrijs	grijs				0	1	0	0	1	0	0	0,0		0	150	hoort bij V268.1	nee	nee
HEVA5	250	3	7	383	S-clus- ter 1	gladwandig	oxiderend		beige					0	1	0	0	1	1	0	0,0		0	300		nee	nee

RAAP-RAPPORT 2210

Wonen langs de Romeinse weg in Coriovallum
 Valkenburgerweg 25A, gemeente Heerlen; een opgraving in de vicus van Heerlen

project	vondst	volg	put	spoor	context	categorie	bakselgroep	baksel/ herkomst	kleur buiten	kleur breuk	kleur binnen	vorm	type	rand	wand	bo- dem	oor	N	MAE	MAE- rand	rand Ø	rand %	begin- datering	eindda- tering	opmerkingen	tek	foto
HEVA5	253	1	7	380	S-clus- ter 1	geverfd	brun-tech a	bruinrood		wit				0	1	0	0	1	1	0	0,0		50	150		nee	nee
HEVA5	253	2	7	380	S-clus- ter 1	ruwwandig	reducerend		grijs					0	1	0	0	1	1	0	0,0		0	300		nee	nee
HEVA5	257	1	7	401	kelder	geverfd	brun-tech b		blauwgrijs	wit	blauwgrijs	beker	Oelmann 32	1	0	0	0	1	1	1	10,0	11	150	225		nee	nee
HEVA5	257	2	7	401	kelder	geverfd	brun-tech b		blauwgrijs	wit	blauwgrijs			0	1	0	0	1	1	0	0,0		80	225		nee	nee
HEVA5	257	3	7	401	kelder	ruwwandig	oxiderend		vuilwit					0	2	0	0	2	1	0	0,0		0	300		nee	nee
HEVA5	257	4	7	401	kelder	ruwwandig	oxiderend		vuilwit	roze	lichtgeel	pot		0	1	0	0	1	1	0	0,0		0	300		nee	nee
HEVA5	257	5	7	401	kelder	ruwwandig	reducerend	veel kwartszand	donkergrijs					0	1	0	0	1	1	0	0,0		0	300		nee	nee
HEVA5	260	1	7	394		gladwandig	oxiderend	ruw, fijn zand, heerlen?	wit			kruik		0	0	3	0	3	1	0	0,0		0	300	twee oren, drieledig	nee	nee
HEVA5	261	1	7	383	S-clus- ter 1	dolium	oxiderend potgruis	beige				dolium (hand)		0	1	0	0	1	1	0	0,0		0	300		nee	nee
HEVA5	261	2	7	383	S-clus- ter 1	gladwandig	oxiderend		wit					0	2	0	0	2	2	0	0,0		0	300		nee	nee
HEVA5	263	1	7	399	kelder	gladwandig	oxiderend		wit					0	1	0	0	1	1	0	0,0		0	300		nee	nee
HEVA5	263	2	7	399	kelder	gladwandig	oxiderend		roze					0	1	0	0	1	1	0	0,0		0	300		nee	nee
HEVA5	267	1	7	421		gladwandig	oxiderend		vuilwit					0	1	0	0	1	1	0	0,0		0	300		nee	nee
HEVA5	267	2	7	421		ruwwandig	oxiderend geverfd	fijn baksel	oranje	roze				0	1	0	0	1	1	0	0,0		0	150		nee	nee
HEVA5	267	3	7	421		ruwwandig	oxiderend		vuilwit					0	1	0	0	1	1	0	0,0		0	300		nee	nee
HEVA5	268	1	7	416	S-clus- ter 1	terra nigra	TN (zonder deklaag)	glimmer	donkergrijs	grijs		pot		0	1	0	0	1	1	0	0,0		0	150		nee	nee
HEVA5	273	1	7	417	S-clus- ter 1	terra rubra	TR2 (zonder dek- laag, kleur klei)	oranje						0	1	0	0	1	1	0	0,0		0	70		nee	nee
HEVA5	273	1	7	417	S-clus- ter 1	gladwandig	oxiderend geverfd	Heerlen? vuiloranje	lichtoranje	lichtgeel	geel			0	1	0	0	1	1	0	0,0		70	200		nee	nee
HEVA5	273	2	7	417	S-clus- ter 1	gladwandig	oxiderend	Heerlen?	wit					0	1	0	0	1	1	0	0,0		0	300		nee	nee
HEVA5	274	1	7	423	gebouw	geverfd	brun-tech b	keulen?	blauwgrijs	wit	blauwgrijs	beker	Oelmann 30	1	0	0	0	1	1	1	12,0	6	100	225		nee	nee
HEVA5	275	1	7	421		ruwwandig	reducerend		donkergrijs	grijs				0	1	0	0	1	1	0	0,0		0	300		nee	nee
HEVA5	275	2	7	421		ruwwandig	oxiderend geverfd	heerlen? oranje verf	oranje	roze				0	1	0	0	1	1	0	0,0		0	150		nee	nee
HEVA5	275	3	7	421		gladwandig	oxiderend		geel					0	1	0	0	1	1	0	0,0		0	300		nee	nee
HEVA5	275	4	7	421		geverfd	brun-tech a	heerlen?	oranje	lichtgeel	bruin			0	1	0	0	1	1	0	0,0		50	150		nee	nee
HEVA5	276	1	7	422	gebouw	gladwandig	oxiderend		vuilwit					0	2	0	0	2	1	0	0,0		0	300		nee	nee
HEVA5	278	1	7	429	kelder	geverfd	brun-tech b					bak		0	1	0	0	1	1	0	0,0		80	225	verbrand (sec)	nee	nee
HEVA5	283	1	7	427	kelder	ruwwandig	oxiderend	rijnlans?, rood kwarts	lichtgeel			deksel	Stuart 219	1	0	0	0	1	1	1	24,0	13	0	300		ja	nee
HEVA5	283	2	7	427	kelder	gladwandig	oxiderend		witgeel			kruik	Oelmann 62	1	0	0	0	1	0	0	0,0		150	300	hoort bij 305	nee	nee
HEVA5	290	1	7	430	kelder	metaalglans	brun-tech d	trier?				beker	Oelmann 33	1	1	0	0	2	1	1	6,0	19	200	275	verbrand (sec)	ja	nee

RAAP-RAPPORT 2210

Wonen langs de Romeinse weg in Coriovallum
 Valkenburgerweg 25A, gemeente Heerlen; een opgraving in de vicus van Heerlen

project	vondst	volg	put	spoor	context	categorie	bakselgroep	baksel/ herkomst	kleur buiten	kleur breuk	kleur binnen	vorm	type	rand	wand	bo- dem	oor	N	MAE	MAE- rand	rand Ø	rand %	begin- datering	eindda- tering	opmerkingen	tek	foto
HEVA5	291	1	7	434	kelder	amfoor	noord-gallisch	met ribbels (fijn)	witgeel			middelgrote standamfoor		0	9	0	0	9	1	0	0,0		125	275		nee	nee
HEVA5	291	2	7	434	kelder	geverfd	brun-tech b	kleibestr., dik	bruin			beker		0	2	0	0	2	1	0	0,0		80	225	verbrand (sec)	nee	nee
HEVA5	291	3	7	434	kelder	geverfd	brun-tech b	keulen/heerlen?	blauwgrijs	witgeel	blauwgrijs	beker	Oelmann 32c	3	2	0	0	5	1	1	9,0	75	150	225		ja	nee
HEVA5	293	1	7	435	kelder	ruwwandig	oxiderend	heerlen?	vuilwit			pot	Stuart 201b	0	1	0	0	1	0	0	0,0		50	200	hoort bij 305_14, verbrand (sec)	nee	nee
HEVA5	293	2	7	435	kelder	geverfd	overig	heerlen?				beker	Oelmann 33	1	0	0	0	1	1	1	12,0	17	200	250	grote beker, verbrand (sec)	nee	nee
HEVA5	294	1	6	512		dolium	oxiderend potgruis		lichtbruin	grijs	lichtoranje	dolium (hand)		0	2	0	0	2	1	0	0,0		0	300		nee	nee
HEVA5	295	1	6	518		dolium	oxiderend potgruis		beige	donker- grijs	lichtrood	dolium (hand)		0	1	0	0	1	1	0	0,0		0	300		nee	nee
HEVA5	295	2	6	518		geverfd	brun-tech b	Heerlen? gele klei	donker- bruin	geel	donker- bruin	beker	Oelmann 32	1	0	0	0	1	1	1	10,0	13	150	225	150-225, of alleen IIB	nee	ja
HEVA5	296	1	6	523		gladwandig	oxiderend		lichtgeel					0	1	0	0	1	1	0	0,0		0	300		nee	nee
HEVA5	297	1	6	512		gladwandig	oxiderend		lichtgeel					0	2	0	0	2	1	0	0,0		0	300		nee	nee
HEVA5	297	2	6	512		indet			beige					0	1	0	0	1	1	0	0,0		0	300		nee	nee
HEVA5	298	1	6	521		ruwwandig	oxiderend geverfd	heerlen?, oranje verf	lichtbruin	bruin	bruin			0	1	0	0	1	1	0	0,0		0	150	golfversiering, magering met grof doorzichtig en rood zand	nee	nee
HEVA5	299	1	6	520		ruwwandig	oxiderend	gesmookt of verbrand?	donker- bruin	rosarot	rosarot			0	1	0	0	1	1	0	0,0		0	300		nee	nee
HEVA5	300	1	6	524		gladwandig	oxiderend		beige					0	1	0	0	1	1	0	0,0		0	300		nee	nee
HEVA5	300	2	6	524		gladwandig	oxiderend		wit			kruik	Stuart 109	1	0	0	0	1	1	1	8,0	18	90	150		nee	nee
HEVA5	300	3	6	524		gladwandig	oxiderend		lichtgeel		lichtroze			0	1	0	0	1	1	0	0,0		0	300		nee	nee
HEVA5	300	4	6	524		ruwwandig	reducerend fijn	fijn zand	donkergrijs	lichtgrijs	grijs			0	1	0	0	1	1	0	0,0		0	150		nee	nee
HEVA5	301	1	6	529		gladwandig	oxiderend	typisch!!	lichtbeige					0	0	1	0	1	1	0	0,0		0	300	bolle bodem!!	nee	nee
HEVA5	301	2	6	529		ruwwandig	oxiderend	cirkel van don- kergr barbotine	lichtroze	rosarot	lichtroze	pot	Brunsting 4b	1	0	0	0	1	1	1	16,0	10	50	150	cirkelpot	nee	nee
HEVA5	301	3	6	529		indet		dolium?	lichtgeel		lichtroze			0	1	0	0	1	1	0	0,0		0	300		nee	nee
HEVA5	302	1	6	528		geverfd	brun-tech a		oranje	vuilwit	oranje	bord		0	0	1	0	1	1	0	0,0		100	275		nee	nee
HEVA5	303	1	6	531		ruwwandig	oxiderend	grindjes + rode incl.	lichtgeel			kom	Stuart 210	1	0	0	0	1	1	1	23,0	7	70	150	stuart 210 met typische rand	nee	nee
HEVA5	303	2	6	531		geverfd	brun-tech a	heerlen?	oranje	wit		bord		0	0	1	0	1	1	0	0,0		100	275		nee	nee
HEVA5	303	3	6	531		gladwandig	oxiderend		geel		lichtgeel	pot	Stuart 146	1	0	0	0	1	1	1	13,0	17	0	300		nee	nee
HEVA5	303	4	6	531		gladwandig	oxiderend		vuilwit					0	1	0	0	1	1	0	0,0		0	300		nee	nee
HEVA5	305	1	7	427	kelder	terra sigillata	oost-gallisch	trier (vleermuis- tuit)				wrijfschaal	Dragendorff 45	5	5	2	0	12	1	1	28,0	36	150	275	met vleermuis- kop, verbrand (sec)	ja	nee
HEVA5	305	2	7	427	kelder	terra sigillata	oost-gallisch					wrijfschaal	Dragendorff 45	0	2	0	0	2	1	0	0,0		150	275		nee	nee
HEVA5	305	3	7	427	kelder	terra sigillata	oost-gallisch					bord	Dragendorff 32	6	3	5	0	14	1	1	28,0	42	175	275	onleesbaar stempel, ver- brand (sec)	ja	nee
HEVA5	305	4	7	427	kelder	terra sigillata	oost-gallisch					bakje	Dragendorff 40	2	0	0	0	2	1	1	8,0	43	100	275	verbrand (sec)	ja	nee
HEVA5	305	5	7	427	kelder	terra sigillata	oost-gallisch					bakje		0	0	3	0	3	1	0	0,0		100	275	alleen standing, verbrand (sec)	nee	nee

RAAP-RAPPORT 2210

Wonen langs de Romeinse weg in Coriovallum
 Valkenburgerweg 25A, gemeente Heerlen; een opgraving in de vicus van Heerlen

project	vondst	volg	put	spoor	context	categorie	bakselgroep	baksel/ herkomst	kleur buiten	kleur breuk	kleur binnen	vorm	type	rand	wand	bo- dem	oor	N	MAE	MAE- rand	rand Ø	rand %	begin- datering	eindda- tering	opmerkingen	tek	foto
HEVA5	305	6	7	427	kelder	terra sigillata	oost-gallisch					kom		0	0	1	0	1	1	0	0,0		100	275	standing, verbrand (sec)	nee	nee
HEVA5	305	7	7	427	kelder	terra sigillata	oost-gallisch					bord		0	0	1	0	1	1	0	0,0		100	275	standing, verbrand (sec)	nee	nee
HEVA5	305	8	7	427	kelder	terra sigillata	oost-gallisch					bakje	Dragendorff 33	1	0	0	0	1	1	1	12,0	8	100	275	verbrand (sec)	nee	nee
HEVA5	305	9	7	427	kelder	gladwandig	oxiderend					kruik		0	17	0	0	17	1	0	0,0		0	300	verbrand (sec)	nee	nee
HEVA5	305	10	7	427	kelder	gladwandig	oxiderend		vuilwit			kruik	Oelmann 62	1	22	1	0	24	1	1	4,5	100	150	300	verbrand (sec)	ja	nee
HEVA5	305	11	7	427	kelder	ruwwandig	oxiderend	heerlen?	witgeel			kom	Oelmann 104	1	3	1	0	5	1	1	15,0	20	150	275	sporen van verglazing aan binnenzijde, verbrand (sec)	ja	nee
HEVA5	305	12	7	427	kelder	ruwwandig	oxiderend	eifel?				pot		0	5	1	0	6	1	0	0,0		0	300	verbrand (sec)	nee	nee
HEVA5	305	13	7	427	kelder	geverfd	brun-tech a	heerlen?				bord	Brunsting 17	4	0	2	0	6	1	1	21,0	49	100	275	verbrand (sec)	ja	nee
HEVA5	305	14	7	427	kelder	ruwwandig	oxiderend	heerlen?	vuilwit			pot	Stuart 201b	2	9	0	0	11	1	1	22,0	42	50	200	minstens 2 banen met versiering: goflmotief tussen twee groeven, ook in V293_1, verbrand (sec)	ja	nee
HEVA5	305	15	7	427	kelder	ruwwandig	oxiderend	heerlen?	wit			pot	Oelmann 89	1	1	1	0	3	1	1	24,0	12	150	275	verbrand (sec)	nee	nee
HEVA5	305	16	7	427	kelder	terra sigillata	oost-gallisch	argonnen of trier?				kom	Dragendorff 37	5	1	0	0	6	1	1	54,0		150	275	versierd!!	ja	ja
HEVA5	305	17	7	427	kelder	geverfd	overig	heerlen?	oranje	witgeel	oranje	beker	Oelmann 33c	3	4	0	0	7	1	1	9,0	53	200	250	grote deukbeker, verbrand (sec)	ja	ja
HEVA5	305	18	7	427	kelder	ruwwandig	oxiderend		geel			pot / kom		0	1	0	0	1	1	0	0,0		0	300		nee	nee
HEVA5	305	19	7	427	kelder	ruwwandig	oxiderend		vuilwit					0	1	0	0	1	1	0	0,0		0	300		nee	nee
HEVA5	305	20	7	427	kelder	terra nigra	TN (zonder deklaag)	micarijk	zwart	lichtgrijs	zwart			0	1	0	0	1	1	0	0,0		0	150		nee	nee
HEVA5	305	21	7	427	kelder	metaalglans	overig	trier?				beker	Oelmann 33	0	2	0	0	2	1	0	0,0		200	275		nee	nee
HEVA5	305	22	7	427	kelder	geverfd	overig	heerlen?	bruin	geel	bruin	beker	Oelmann 32	1	0	0	0	1	1	1	8,0	27	150	250		ja	nee
HEVA5	305	23	7	427	kelder	geverfd	overig	heerlen? als ruw. ox	oranjebruin	witgeel	oranjebruin			0	1	0	0	1	1	0	0,0		150	250		nee	nee
HEVA5	305	24	7	427	kelder	geverfd	brun-tech a	heerlen? met deuken	donkerbruin	lichtgrijs	roodbruin	beker		0	2	0	0	2	1	0	0,0		50	275		nee	ja
HEVA5	305	25	7	427	kelder	geverfd	brun-tech a	heerlen?, gladwandig	bruin		geel	beker	Oelmann 33	1	4	0	0	5	1	1	15,0	18	150	275	glad, sporen van verglazing aan de buitenzijde, verbrand (sec)	ja	ja
HEVA5	305	26	7	427	kelder	geverfd	brun-tech a	heerlen?, gladwandig, arc	bruin			beker		0	2	0	0	2	1	0	0,0		50	275	oelmann 32/33, met arcering onderkant buik, verbrand (sec)	nee	nee
HEVA5	305	27	7	427	kelder	geverfd	brun-tech a	heerlen?, deuken	grijs	wit	grijs	beker		0	2	0	0	2	1	0	0,0		50	275		nee	nee
HEVA5	305	28	7	427	kelder	geverfd	brun-tech a	heerlen?, deuken, ruwig	bruin	wit	bruin	beker		0	4	0	0	4	1	0	0,0		50	275	verbrand (sec)	nee	nee
HEVA5	305	29	7	427	kelder	geverfd	brun-tech b					beker		0	1	0	0	1	1	0	0,0		80	225		nee	nee
HEVA5	305	30	7	427	kelder	geverfd	brun-tech a	heerlen?, deuken	rood	witgeel	rood	beker	Oelmann 32	0	3	2	0	5	1	0	0,0		150	275	verbrand (sec)	ja	nee
HEVA5	306	2	7	429	kelder	geverfd	brun-tech a	heerlen?	roodoranje	wit	roodoranje	bord	Brunsting 17	0	0	1	0	1	1	0	0,0		100	275	verbrand (sec)	nee	nee
HEVA5	308	1	5	266		geverfd	brun-tech a	heerlen?	oranje	wit	roodoranje	beker	Stuart 1	1	0	0	0	1	1	1	13,0	15	50	150	met schubben, Haalebos A2, deels verbrand	ja	ja
HEVA5	309	1	5	241		terra sigillata	oost-gallisch	argonnen?				kom	Dragendorff 37	1	0	0	0	1	1	1	25,0	4	100	275	versierd!	nee	ja

RAAP-RAPPORT 2210

Wonen langs de Romeinse weg in Coriovallum
 Valkenburgerweg 25A, gemeente Heerlen; een opgraving in de vicus van Heerlen

project	vondst	volg	put	spoor	context	categorie	bakselgroep	baksel/ herkomst	kleur buiten	kleur breuk	kleur binnen	vorm	type	rand	wand	bo-dem	oor	N	MAE	MAE-rand	rand Ø	rand %	begin-datering	eindda-tering	opmerkingen	tek	foto
HEVA5	309	2	5	241		terra sigillata	zuid-gallisch	la graufensensque				bakje	Dragendorff 27	0	0	1	0	1	1	0	0,0		0	100	met stempel: onleesbaar (med. Katja Zee)	nee	ja
HEVA5	309	3	5	241		geverfd	brun-tech b	heerlen?, resten arcering	grijsoliif-bruin	lichtgrijs	grijsoliif-bruin	beker		0	0	1	0	1	1	0	0,0		80	225		ja	ja
HEVA5	309	4	5	241		terra nigra	TN (zonder deklaag)	geen glans	donkergrijs	grijs	donkergrijs	pot		0	1	0	0	1	1	0	0,0		0	150		nee	nee
HEVA5	309	5	5	241		terra nigra	TN (zonder deklaag)	geen glans	donkergrijs	grijs	donkergrijs	pot	Holwerda BW 31	1	0	0	0	1	1	1	12,0	20	50	150		ja	nee
HEVA5	309	6	5	241		ruwwandig	gesmookt	heerlen?	donker-bruin	bruin		pot	Brunsting 4b	1	0	0	0	1	1	1	11,5	32	100	150	Bloemers A3. pot met een naar binnen gesnoerde en opstaande, gegroefde rand	ja	nee
HEVA5	309	7	5	241		gladwandig	oxiderend	met arcering??	witgeel			pot	Stuart 146	1	4	0	0	5	1	1	13,0	16	0	300		nee	nee
HEVA5	309	8	5	241		ruwwandig	oxiderend geverfd	heerlen?, oranje coating	oranjebruin	wit	oranje	pot		0	1	0	0	1	1	0	0,0		0	150		nee	ja
HEVA5	309	9	5	241		gladwandig	oxiderend		beige			kruik		0	1	1	0	2	1	0	0,0		0	300		nee	nee
HEVA5	309	10	5	241		ruwwandig	oxiderend	rosarot	oranje	rosarot	rosarot	kom		0	1	0	0	1	1	0	0,0		0	300		nee	nee
HEVA5	309	11	5	241		amfoor	spaans	baetica Dr20	beige			puntamfoor		0	1	0	0	1	1	0	0,0		0	300		nee	nee
HEVA5	309	12	5	241		wrijfschaal	oxiderend maas-lands/rijnlands	doliumbaksel	lichtgeel	grijs	lichtgeel	wrijfschaal	Stuart 149	1	0	0	0	1	1	1	32,0	9	0	300		nee	nee
HEVA5	313	1	6	322	kuil S322	ruwwandig	oxiderend		geel					0	2	0	0	2	1	0	0,0		0	300		nee	nee
HEVA5	317	1	7	392	S-clus-ter 1	ruwwandig	reducerend rijnlands	hoekige kwarts	lichtgrijs			pot	Stuart 201a	1	0	0	0	1	1	1	15,0	9	0	150		nee	nee
HEVA5	318	1	4	172	S-clus-ter 2	amfoor	spaans	baetica Dr20	beige		grijs	puntamfoor		0	1	0	0	1	1	0	0,0		0	300	Determinatie Joost van den Berg, 17.03.11	nee	nee
HEVA5	318	2	4	172	S-clus-ter 2	amfoor	noord-gallisch	met ribbels (maaslands?)	vuilwit		roze	middelgrote standamfoor		0	1	0	0	1	1	0	0,0		0	300		nee	nee
HEVA5	318	3	4	172	S-clus-ter 2	geverfd	brun-tech b	Keulen?		wit		beker	Oelmann 30	1	0	0	0	1	1	1	8,0	12	100	225		nee	nee
HEVA5	318	4	4	172	S-clus-ter 2	ruwwandig	gesmookt	Heerlen?	bruin	roze		pot	Oelmann 103	1	0	0	0	1	1	1	30,0	8	150	275		ja	nee
HEVA5	318	5	4	172	S-clus-ter 2	amfoor	zuid-frans	gaul 4-baksel Gal.Narbon.	beige			standamfoor		0	1	0	0	1	1	0	0,0		0	300	Determinatie Joost van den Berg, 17.03.11	nee	nee
HEVA5	318	6	4	172	S-clus-ter 2	amfoor	oriëntaals	Peacock fabr. 2 Rhodos AM	geelbruin		lichtoranje	puntamfoor	Camulodunum 184	0	1	0	0	1	1	0	0,0		0	200	Determinatie Joost van den Berg, 17.03.11	nee	nee
HEVA5	318	7	4	172	S-clus-ter 2	gladwandig	oxiderend		witgeel					0	3	0	0	3	3	0	0,0		0	300		nee	nee
HEVA5	322	1	7	427	kelder	terra sigillata	oost-gallisch	met barbotine, TR of RZ?				kom	Dragendorff 44	0	1	0	0	1	1	0	0,0		150	275	volgens Ludowici SMB, in O/P 1920, 204-205 (Plate LXII.2)	nee	nee
HEVA5	327	1	6	277		ruwwandig	reducerend fijn	fijne mica, net niet glad	donkergrijs	lichtgrijs	donkergrijs			0	1	0	0	1	1	0	0,0		0	150		nee	nee

RAAP-RAPPORT 2210

Wonen langs de Romeinse weg in Coriovallum
 Valkenburgerweg 25A, gemeente Heerlen; een opgraving in de vicus van Heerlen

Bijlage 3b: Aardewerkvormen

categorie	bakselgroep	vorm	type	n	mae	mae_r
kurkurn	kurkurn - kalkinclusies(?)	pot	Holwerda BW 94	1	1	1
terra sigillata	Zuid-Gallisch	-	-	2	2	-
		bakje	-	2	2	1
		bakje	Dragendorff 27	1	1	-
		bord	-	3	3	2
		kom	Dragendorff 29	5	1	1
	Zuid/Midden-Gallisch	bakje	-	1	1	-
		bord	Dragendorff 18	1	1	-
	Midden/Oost-Gallisch	-	-	1	1	-
		bakje	Dragendorff 27	1	1	1
		bord	Dragendorff 18/31	7	5	1
	Oost-Gallisch	bakje	Dragendorff 33	1	1	1
		bord	Dragendorff 31	1	1	-
		kom	Dragendorff 37	5	3	1
terra nigra	TN (zonder deklaag)	-	-	20	9	-
		beker	-	1	1	-
		kom	Holwerda BW 86	1	1	-
		pot	-	5	5	1
		pot	Holwerda BW 27	1	1	1
		pot	Holwerda BW 31	2	2	2
terra rubra	TR1 (deklaag)	-	-	1	1	-
	TR2 (geen deklaag, kleur klei)	-	-	1	1	-
		beker	-	1	1	-
gebronsd	Noord-Gallisch	-	-	1	1	-
		kom	-	1	1	1

RAAP-RAPPORT 2210

Wonen langs de Romeinse weg in Coriovallum
 Valkenburgerweg 25A, gemeente Heerlen; een opgraving in de vicus van Heerlen

categorie	bakselgroep	vorm	type	n	mae	mae_r
geverfd	techniek a	-	-	4	4	-
		beker	-	9	6	-
		beker	Stuart 1	1	1	1
		bord	-	4	4	-
		bord	Brunsting 17	10	2	2
	techniek b	-	-	5	3	-
		beker	-	16	11	-
		beker	Stuart 1	1	1	1
		beker	Oelmann 30	2	2	2
		beker	Oelmann 32	1	1	1
bord		-	1	1	-	
techniek a/b	beker	-	1	1	-	
gladwandig	oxiderend	-	-	82	63	-
		beker	-	6	1	-
		kruik	-	24	11	1
		kruik	Stuart 109	2	2	2
		pot	Holwerda BW 3	2	2	-
		pot	Stuart 146	7	3	3
	oxiderend geverfd	-	-	1	1	-
		pot	-	1	1	-
	gesmookt	kruik	-	1	1	-
	witbakkend	-	-	2	2	-
		fragment beeldje	-	1	1	-
	zeepwaar	kom	-	1	1	1
	amfoor	Oriëntaals	puntamfoor	Camulodunum 184	1	1
Spaans		-	-	1	1	-
		puntamfoor	-	3	3	-
		puntamfoor	Dressel 20	2	2	-
Zuid-Gallisch		-	-	5	5	-
		puntamfoor	-	1	1	-
		standamfoor	-	2	2	-
Noord-Gallisch		middelgrotE standamfoor	-	10	8	1
Rijnlands		middelgrote standamfoor	-	1	1	-
overig	middelgrote standamfoor	-	1	1	-	

RAAP-RAPPORT 2210

Wonen langs de Romeinse weg in Coriovallum
 Valkenburgerweg 25A, gemeente Heerlen; een opgraving in de vicus van Heerlen

categorie	bakselgroep	vorm	type	n	mae	mae_r	
dolium	reducerend	dolium (hand)	-	2	2	-	
	oxiderend potgruis	dolium (hand)	-	34	25	1	
		dolium (hand)	Stuart 147	11	1	1	
wrijfschaal	oxiderend	wrijfschaal	-	5	5	-	
		wrijfschaal	Stuart 149	14	9	9	
		wrijfschaal	Brunsting 37	10	8	8	
ruwwandig	oxiderend	-	-	19	18	-	
		deksel	-	2	2	1	
		kom	-	1	1	-	
		kom	Stuart 210	1	1	1	
		pot	-	5	4	-	
		pot	Stuart 201a	1	1	1	
		pot	Brunsting 4b	1	1	1	
		pot	Oelmann 89	2	2	2	
	reducerend	-	-	6	6	-	
		pot	-	1	1	-	
		pot	Stuart 201a	4	3	2	
		pot	Loeschcke 58	1	1	1	
	reducerend fijn	-	-	16	11	-	
		kom	-	1	1	-	
		pot	-	14	4	1	
	reducerend Rijnlands	-	-	1	1	-	
		pot	-	3	1	-	
		pot	Stuart 201a	1	1	1	
	oxiderend geverfd	-	-	3	3	-	
		pot	-	1	1	-	
	gesmookt	-	-	3	3	-	
		pot	-	4	2	-	
		pot	Brunsting 4b	1	1	1	
		kom	Oelmann 103	1	1	1	
	indet		-	-	4	4	-
	totaal				452	324	61

RAAP-RAPPORT 2210

Wonen langs de Romeinse weg in Coriovallum

Valkenburgerweg 25A, gemeente Heerlen; een opgraving in de vicus van Heerlen

RAAP-RAPPORT 2210

Wonen langs de Romeinse weg in Coriovallum
 Valkenburgerweg 25A, gemeente Heerlen; een opgraving in de vicus van Heerlen

Bijlage 3c: Keramisch bouw materiaal

vondstnr.	spoor	inhoud	volgnr.	aantal	aantal artikel	gewicht	type	deel	type uitsnijding	type opstaande rand	baksel	grootte	lengte	breedte	dikte	mortel	ST_TA_Sl_IN	stem-pel	reken-merk	signatuur	indruk	glazuur	periode	opmerking	specialist	datum Invoer
35	103	BW	1	1	1	827	plat	rand			2	zeer groot			34	onwaar	onwaar					onwaar	ROM		T. Vanderhoeven	12-3-2009
37	97	BW	1	1	1	1622	tegula	hoek			2	zeer groot	165	110	42	onwaar	onwaar					onwaar	ROM	tegula	T. Vanderhoeven	19-2-2009
38	103	BW	1	1	1	401	tegula	midden			2	zeer groot			27	onwaar	onwaar					onwaar	ROM		T. Vanderhoeven	12-3-2009
62	172	BW	1	1	1	312	tegula	rand			3	zeer groot			34	onwaar	onwaar					onwaar	ROM		T. Vanderhoeven	12-3-2009
62	172	BW	2	1	1	182	tegula	rand			4	groot			25	onwaar	onwaar					onwaar	ROM		T. Vanderhoeven	12-3-2009
66	116	BW	1	1	1	251	tegula	midden			2	zeer groot			24	onwaar	onwaar					onwaar	ROM		T. Vanderhoeven	12-3-2009
66	116	BW	2	1	1	508	tegula	midden			2	zeer groot			28	onwaar	onwaar					onwaar	ROM		T. Vanderhoeven	12-3-2009
66	116	BW	3	3	1	1496	tegula	rand		21	2	zeer groot			33	onwaar	onwaar					onwaar	ROM		T. Vanderhoeven	12-3-2009
175	281	BW	1	2	1	352	imbrex	rand			2	zeer groot			23	onwaar	onwaar					onwaar	ROM		T. Vanderhoeven	12-3-2009
175	281	BW	2	2	1	98	imbrex	midden			2	groot				onwaar	onwaar					onwaar	ROM		T. Vanderhoeven	12-3-2009
175	281	BW	3	3	1	351	imbrex	rand			2	zeer groot			28	onwaar	onwaar					onwaar	ROM		T. Vanderhoeven	12-3-2009
175	281	BW	4	1	1	256	imbrex	rand			2	groot			25	onwaar	onwaar					onwaar	ROM		T. Vanderhoeven	12-3-2009
175	281	BW	5	4	1	374	imbrex	rand			2	zeer groot			29	onwaar	onwaar					onwaar	ROM		T. Vanderhoeven	12-3-2009
175	281	BW	6	1	1	25	imbrex	midden			2	medium				onwaar	onwaar					onwaar	ROM		T. Vanderhoeven	12-3-2009
175	281	BW	7	1	1	43	imbrex	rand			2	medium			23	onwaar	onwaar					onwaar	ROM		T. Vanderhoeven	12-3-2009
175	281	BW	8	1	1	32	imbrex	midden			2	medium				onwaar	onwaar					onwaar	ROM		T. Vanderhoeven	12-3-2009
175	281	BW	9	1	1	129	imbrex	rand			2	groot			23	onwaar	onwaar					onwaar	ROM		T. Vanderhoeven	12-3-2009
175	281	BW	10	1	1	72	imbrex	rand			1	medium			17	onwaar	onwaar					onwaar	ROM		T. Vanderhoeven	12-3-2009
175	281	BW	11	1	1	108	imbrex	rand			1	medium			19	onwaar	onwaar					onwaar	ROM		T. Vanderhoeven	12-3-2009
175	281	BW	12	1	1	299	tegula	midden			3	zeer groot			22	onwaar	onwaar					onwaar	ROM		T. Vanderhoeven	12-3-2009
175	281	BW	13	1	1	245	plat	midden			2	groot			32	onwaar	onwaar					onwaar	ROM		T. Vanderhoeven	12-3-2009
175	281	BW	14	1	1	357	tegula	rand			2	zeer groot			27	onwaar	onwaar					onwaar	ROM		T. Vanderhoeven	12-3-2009
176	279	BW	1	1	1	425	imbrex	rand			4	zeer groot			20	onwaar	onwaar					onwaar	ROM		T. Vanderhoeven	12-3-2009
176	279	BW	2	2	1	146	imbrex	rand			4	zeer groot			17	onwaar	onwaar					onwaar	ROM		T. Vanderhoeven	12-3-2009
176	279	BW	3	2	1	223	imbrex	rand			4	groot			20	onwaar	onwaar					onwaar	ROM		T. Vanderhoeven	12-3-2009
176	279	BW	4	2	1	298	imbrex	rand			4	zeer groot			22	onwaar	onwaar					onwaar	ROM		T. Vanderhoeven	12-3-2009
176	279	BW	5	1	1	164	tegula	rand			4	medium			31	onwaar	onwaar					onwaar	ROM		T. Vanderhoeven	12-3-2009
176	279	BW	6	1	1	506	tegula	midden			4	zeer groot			30	onwaar	onwaar					onwaar	ROM		T. Vanderhoeven	12-3-2009
176	279	BW	7	1	1	526	tegula	hoek			4	zeer groot			30	onwaar	onwaar	II				onwaar	ROM	uitsnijding bovenzijde	T. Vanderhoeven	12-3-2009
195	311	BW	1	1	1	612	tegula	rand		25	2	zeer groot			31	onwaar	onwaar					onwaar	ROM		T. Vanderhoeven	12-3-2009
195	311	BW	2	1	1	369	tegula	rand	C	26	2	zeer groot			27	onwaar	onwaar					onwaar	ROM		T. Vanderhoeven	12-3-2009
195	311	BW	3	1	1	328	imbrex	rand			2	zeer groot			22	onwaar	onwaar					onwaar	ROM		T. Vanderhoeven	12-3-2009
256	410	BW	1	1	1	1942	tegula	rand			1	zeer groot			51	WAAR	onwaar					onwaar	ROM		T. Vanderhoeven	12-3-2009
258	399	BW	1	1	1	1216	tegula	hoek		26	3	zeer groot			31	onwaar	onwaar					onwaar	ROM	uitsnijding bovenzijde	T. Vanderhoeven	19-2-2009

RAAP-RAPPORT 2210

Wonen langs de Romeinse weg in Coriovallum
 Valkenburgerweg 25A, gemeente Heerlen; een opgraving in de vicus van Heerlen

vondstnr.	spoor	inhoud	volgnr.	aantal	aantal artikel	gewicht	type	deel	type uitsnijding	type opstaande rand	baksel	grootte	lengte	breedte	dikte	mortel	ST_TA_Sl_IN	stempel	rekenmerk	signatuur	indruk	glazuur	periode	opmerking	specialist	datum Invoer
258	399	BW	2	1	1	2016	tegula	hoek		26	3	zeer groot			30	onwaar	onwaar					onwaar	ROM	uitsnijding bovenzijde	T. Vanderhoeven	19-2-2009
258	399	BW	3	1	1	2943	imbrex	compleet			3	zeer groot	393		25	onwaar	onwaar					onwaar	ROM		T. Vanderhoeven	19-2-2009
285	427	BW	1	1	1	2174	tegula	hoek	C	25	3	zeer groot			30	onwaar	onwaar					onwaar	ROM		T. Vanderhoeven	19-2-2009
285	427	BW	2	1	1	665	tegula	rand			1	zeer groot			31	onwaar	onwaar			krul		onwaar	ROM		T. Vanderhoeven	19-2-2009
285	427	BW	3	3	1	1653	tegula	zijkant		22	1	zeer groot			27	onwaar	onwaar					onwaar	ROM	verbrand, licht gesinterd	T. Vanderhoeven	19-2-2009
285	427	BW	4	1	1	413	tegula	rand			1	zeer groot			24	onwaar	onwaar	(CEC)				onwaar	ROM		T. Vanderhoeven	19-2-2009
285	427	BW	5	1	1	1289	tegula	rand	F		1	zeer groot			36	onwaar	onwaar	CEC				onwaar	ROM		T. Vanderhoeven	19-2-2009
285	427	BW	6	2	1	2285	tegula	rand	F	25	1	zeer groot			27	onwaar	onwaar	C*EC				onwaar	ROM		T. Vanderhoeven	19-2-2009
285	427	BW	7	1	1	1855	imbrex	compleet			1	zeer groot	354		22	onwaar	onwaar					onwaar	ROM		T. Vanderhoeven	19-2-2009
286	427	BW	1	1	1	1393	tegula	hoek		25	3	zeer groot			32	onwaar	onwaar					onwaar	ROM	uitsnijding bovenzijde	T. Vanderhoeven	19-2-2009
286	427	BW	2	1	1	1442	tegula	rand		22	2	zeer groot			29	onwaar	onwaar					onwaar	ROM		T. Vanderhoeven	19-2-2009
307	427	BW	1	1	1	955	tegula	rand			1	zeer groot			31	onwaar	onwaar			slinger		onwaar	ROM		T. Vanderhoeven	19-2-2009
307	427	BW	2	2	1	588	tegula	rand			1	zeer groot			32	onwaar	onwaar	CEC				onwaar	ROM		T. Vanderhoeven	19-2-2009
307	427	BW	3	1	1	718	tegula	rand			1	zeer groot			27	onwaar	onwaar	CEC				onwaar	ROM		T. Vanderhoeven	19-2-2009
307	427	BW	4	1	1	1697	tegula	hoek	F	25	2	zeer groot			27	onwaar	onwaar	(CE)C				onwaar	ROM		T. Vanderhoeven	19-2-2009
307	427	BW	5	1	1	1254	tegula	hoek	F	22	1	zeer groot			30	onwaar	onwaar			krul		onwaar	ROM		T. Vanderhoeven	19-2-2009
307	427	BW	6	2	1	1233	tegula	hoek	F	25	1	zeer groot			28	onwaar	onwaar			krul		onwaar	ROM		T. Vanderhoeven	19-2-2009
307	427	BW	7	1	1	1337	tegula	hoek	F	22	1	zeer groot			27	onwaar	onwaar			krul		onwaar	ROM		T. Vanderhoeven	19-2-2009
307	427	BW	8	1	1	1894	tegula	hoek	F	22	1	zeer groot			28	onwaar	onwaar			krul		onwaar	ROM		T. Vanderhoeven	19-2-2009
307	427	BW	9	1	1	1387	tegula	hoek	F		1	zeer groot			33	onwaar	onwaar			twee vingers		onwaar	ROM		T. Vanderhoeven	19-2-2009
307	427	BW	10	1	1	2898	tegula	EIND	F	22	1	zeer groot	309		27	onwaar	onwaar					onwaar	ROM		T. Vanderhoeven	19-2-2009
307	427	BW	11	1	1	712	tegula	rand			1	zeer groot			27	onwaar	onwaar	CEC				onwaar	ROM		T. Vanderhoeven	19-2-2009
307	427	BW	12	1	1	491	tegula	rand			1	zeer groot			25	onwaar	onwaar			horizontale slinger		onwaar	ROM		T. Vanderhoeven	19-2-2009
307	427	BW	13	1	1	1786	imbrex	rand			1	zeer groot			23	onwaar	onwaar					onwaar	ROM		T. Vanderhoeven	19-2-2009
307	427	BW	14	1	1	2151	imbrex	compleet			1	zeer groot	350		24	onwaar	onwaar					onwaar	ROM		T. Vanderhoeven	19-2-2009
307	427	BW	15	1	1	2148	imbrex	rand			2	zeer groot			24	onwaar	onwaar					onwaar	ROM	tegels	T. Vanderhoeven	19-2-2009
307	427	BW	16	1	1	2388	tegula	hoek			2	zeer groot	225	120	50	onwaar	onwaar					onwaar	ROM		T. Vanderhoeven	19-2-2009
307	427	BW	17	1	1	515	tegula	rand	F		3	zeer groot			25	onwaar	onwaar				dierpoot	onwaar	ROM		T. Vanderhoeven	19-2-2009
307	427	BW	18	1	1	2090	imbrex	rand			3	zeer groot			25	onwaar	onwaar					onwaar	ROM		T. Vanderhoeven	19-2-2009
307	427	BW	19	1	1	3592	imbrex	compleet			3	zeer groot	385		25	onwaar	onwaar					onwaar	ROM		T. Vanderhoeven	19-2-2009
307	427	BW	20	1	1	477	imbrex	rand			misbaksel	zeer groot			19	onwaar	onwaar					onwaar	ROM	misbaksel? Grijs, Handgevormd zonder mal?	T. Vanderhoeven	19-2-2009
307	427	BW	21	3	1	1418	baksteen	hoek			ME	zeer groot		120	55	WAAR	onwaar					onwaar	ME?		T. Vanderhoeven	19-2-2009
315		BW	1	1	1	252	tegula	midden			4	zeer groot			31	onwaar	onwaar					onwaar	ROM		T. Vanderhoeven	12-3-2009

RAAP-RAPPORT 2210

Wonen langs de Romeinse weg in Coriovallum
 Valkenburgerweg 25A, gemeente Heerlen; een opgraving in de vicus van Heerlen

vondstnr.	spoor	inhoud	volgnr.	aantal	aantal artikel	gewicht	type	deel	type uitsnijding	type opstaande rand	baksel	grootte	lengte	breedte	dikte	mortel	ST_TA_Sl_IN	stem-pel	reken-merk	signatuur	indruk	glazuur	peri-ode	opmerking	specialist	datum Invoer
319	172	BW	1	1	1	281	tegula	rand		27	1	zeer groot			25	onwaar	onwaar					onwaar	ROM		T. Vanderhoeven	12-3-2009
319	172	BW	2	1	1	146	tegula	rand			1	zeer groot			25	onwaar	onwaar					onwaar	ROM	de flens is weggehakt	T. Vanderhoeven	12-3-2009
319	172	BW	3	1	1	155	tegula	hoek			2	groot			24	onwaar	onwaar					onwaar	ROM	uitsnijding bovenzijde	T. Vanderhoeven	12-3-2009
319	172	BW	4	1	1	120	tegula	rand			4	groot			26	onwaar	onwaar					onwaar	ROM		T. Vanderhoeven	12-3-2009
319	172	BW	5	1	1	62	plat	midden			indet	medium			24	onwaar	onwaar					onwaar	ROM		T. Vanderhoeven	12-3-2009
319	172	BW	6	1	1	188	imbrex	rand			1	groot			21	onwaar	onwaar					onwaar	ROM		T. Vanderhoeven	12-3-2009
319	172	BW	7	1	1	137	imbrex	midden			1	medium			22	onwaar	onwaar					onwaar	ROM		T. Vanderhoeven	12-3-2009
320	171	BW	1	1	1	56	imbrex	midden			1	medium			20	onwaar	onwaar					onwaar	ROM		T. Vanderhoeven	12-3-2009
320	171	BW	2	1	1	28	indet	midden			indet	klein				onwaar	onwaar					onwaar	ROM		T. Vanderhoeven	12-3-2009
320	171	BW	3	1	1	71	plat	midden			2	medium			26	onwaar	onwaar					onwaar	ROM		T. Vanderhoeven	12-3-2009
320	171	BW	4	1	1	44	plat	midden			2	medium				onwaar	onwaar					onwaar	ROM		T. Vanderhoeven	12-3-2009
320	171	BW	5	2	1	5	indet	midden			2	klein				onwaar	onwaar					onwaar	ROM		T. Vanderhoeven	12-3-2009
325		BW	5	1	1	1804	tegula	hoek	F		2	zeer groot			24	onwaar	onwaar	II	[gedeelte]	dierpoot (hond)		onwaar	ROM	de flens is weggehakt / herbruik?	T. Vanderhoeven	19-2-2009
326	151	BW	1	1	1	278	plat	rand			3	zeer groot			33	onwaar	onwaar					onwaar	ROM		T. Vanderhoeven	19-2-2009
326	151	BW	2	1	1	83	plat				3	groot			31	onwaar	onwaar					onwaar	ROM		T. Vanderhoeven	19-2-2009
326	151	BW	3	1	1	622	plat	rand			2	zeer groot			31	onwaar	onwaar					onwaar	ROM		T. Vanderhoeven	19-2-2009
326	151	BW	4	1	1	351	tegula	zijkant		25	2	zeer groot			28	onwaar	onwaar					onwaar	ROM		T. Vanderhoeven	19-2-2009

Bijlage 3d: slakken

code	put	vlak	vondstnr.	sublaag	aantal	gewicht (gram)	magnetische aantrekking	locatie van magnetisme	type	vorm	uiterlijk	opmerking	kleur	lengte	breedte	dikte	magering
HEVA5	8	2	316	1	1	178	partieel licht magnetisch	top	planoconvexe smeedslak	kalotvormig, geconglomereerde slakdruppels, slakwand	houtschool, met sediment bedekt		wand lichtbruin, bruin, grijs, lichtgrijs	50 mm	89 mm	32 mm	-
HEVA5	8	2	316	2	1	12	licht mag-netisch		Rest	vlak	met sediment bedekt, roestig	ijzer?	dgr	37 mm	34 mm	8 mm	-

RAAP-RAPPORT 2210

Wonen langs de Romeinse weg in Coriovallum
 Valkenburgerweg 25A, gemeente Heerlen; een opgraving in de vicus van Heerlen

Bijlage 3e: Munten

vondstnr.	put	vlak	spoor	denominatie	datering	muntplaats	type	bewerking
57	5	1	151	As	27 voor - 68 na Chr.	?	?	
118	5	4	245	Imitatie-as	na 16 voor Chr.	Gallië/Germanië	?	
170	6	1	277	As	16-2 voor Chr.	<i>Roma</i>	Muntmeester	klop TIB in cirkel
181	8	1	294	As	16 voor - 14 na Chr.	<i>Nemausus</i>	RIC(I-2) 154-161	gehalveerd
116	5	4	245	Imitatie-as	na 7 voor Chr.	Gallië/Germanië	Altaar van Lyon	
131	5	4	244	Imitatie-as	na 7 voor Chr.	Gallië/Germanië	Altaar van Lyon	
119	5	4	245	Imitatie-as	na 22 na Chr.	Gallië/Germanië	Providentia	
189	6	2	322	Imitatie-as	na 41 na Chr.	Gallië/Germanië	Minerva	
198	8	2	337	Sestertius	64-67 na Chr.	<i>Roma/Lugdunum</i>	Roma	
202	8	2	350	As	66-67 na Chr.	<i>Lugdunum</i>	RIC(I-2) 543/605	
113	5	4	245	Dupondius	67 na Chr.	<i>Lugdunum</i>	RIC(I-2) 596	
105	5	4	244	Imitatie-as	na 71 na Chr.	Gallië/Germanië	Aequitas	
180	8	1	294	Sestertius	71 na Chr.	<i>Lugdunum</i>	RIC(II-2) 167	
130	5	4	241	Dupondius	71 na Chr.	<i>Lugdunum</i>	RIC(II-2) 1144	
199	8	2	337	As	71-79 na Chr.	<i>Roma/Lugdunum</i>	Adelaar	
103	5	4	244	As	77-78 na Chr.	<i>Lugdunum</i>	RIC(II-2) 1235	
129	5	4	244	As	77-78 na Chr.	<i>Lugdunum</i>	RIC(II-2) 1290	
328	5	3	stort	Dupondius/As	98-117 na Chr.	<i>Roma</i>	?	
93	5	3	227	Sestertius	140-144 na Chr.	<i>Roma</i>	RIC(III) 598b	
90	5	3	204	Sestertius	163-169 na Chr.	<i>Roma</i>	RIC(III) 1771	
292	7	4	434	Sestertius	187-188 na Chr.	<i>Roma</i>	RIC(III) 513	
44	5	1	136	Aes 3	337-341 na Chr.	Trier	GLORIA EXERCITVVS	

RAAP-RAPPORT 2210

Wonen langs de Romeinse weg in Coriovallum
 Valkenburgerweg 25A, gemeente Heerlen; een opgraving in de vicus van Heerlen

Bijlage 3f: Overige metalen

vondst	put	vlak	spoor	beschrijving	type	aantal	datering	lengte	breedte	hoogte/dikte	geselecteerd voor conservering
12	2	1	44	ijzeren staaffragment, aan 1 uiteinde gebogen en vlakker uitlopend		1		10,8	1,1		nee
15	2	1	44	ijzeren spijker	-	1		5,6	1,5		nee
16	2	1	43	ijzeren spijker	-	1		3,3	1,7		nee
18	2	1	43	ijzeren spijker	-	1		4,3	1,8		nee
28	5	1	stort	Bronzen randfragment. De rand is relatief dik (0,2cm), loopt smal uit naar het midden. Het betreft een rond of ovaal object, mogelijk een sikkel.	-	1	Romeinse tijd	6	2	0,2	ja
29	4	1	90	klein biconisch? Knopje, restant klinknagel?	-	1	-	0,8	-	-	nee
34	4	1	107	ioden brokje		1		1,6	1,5	0,9	nee
39	4	1	103	ioden rolfragment		1		2,5	1,1	0,9	nee
51	5	2	181	bronzen druppel	-	1	-	1	0,8	-	nee
53	5	2	181	inelkaar gevouwen fragment van bronsblik	-	1	-	2,2	1,3	-	nee
54	5	2	175	ioden brokje		1		1,5	1,3	0,2	nee
55	5	2	184	ioden plaatje, verbogen		1		3,4	3	0,2	nee
58	5	1	159	Loden plaatfragment.	-	1	-	3,3	2,4	0,5	nee
63	4	2	172	Indet. blok ijzer	-	1	-	5,5	5	-	nee
74	4	2	172	7 Indet. IJzerfragmenten	-	7	-	-	-	-	nee
87	5	3	222	brons fragmentje	-	1	-	1	0,5		nee
88	5	3	222	fragmentje van een kleine ijzeren spijker.	-	1	-	0,4	0,7	-	nee
89	5	3	202	bandvormig fragment van brons		1	-	1,5	1		nee
91	5	3	199	Bronzen pen met schijfvormige knop. De naald heeft een rechthoekige doorsnee. De dikte neemt geleidelijk af.	-	1	Romeinse tijd	5,1	naald: 0,6; knop: 0,7	naald onder bij knop: 0,4; knop:0,4	ja
92	5	3	199	2 loodfragmenten		2	-	-	-	-	nee
94	5	3	208	Indet. Bronsfragmentje	-	1	-	2	1	1	nee
96	5	4	239	Staaformig fragment van brons. Strip?		1	-	2,5	0,7	0,4	nee
98	5	4	241	Lood fragment.		1	-	2,8	3,8	-	nee
99	5	4	241	Teugelgeleider (brons) bestaande uit een ring en een vierhoekige naald. De ring en naald zijn bevestigd aan een 'dakvormige' kap versierd horizontale strepen.		1	Romeinse tijd	6,1	3,3	1,2	ja
102	5	4	244	Lood fragment.	-	1	-	3	2,5	-	nee
104	5	4	244	brons fragment	indetermineerbaar	1	-	-	-	-	nee
108	5	4	245	Onderdraadse spiraalfibula (brons) met vier windingen. 70-150 na Chr.	Almgren 15 met hoekig gebogen beugel	1	Midden Romeinse tijd	4,7	2	0,4 (beugel bij winding)	ja
110	5	4	245	brons fragment	indetermineerbaar	1					nee
114	5	4	245	klein bronzen (beslag?)plaatje met een gaatje.	beslag?	1	-	1,7	1,3	-	nee
115	5	4	245	ioden cilindervormige staaf	-	1	-	3,3	1,3	1,2	nee
117	5	4	245	Groot exemplaar peltavormig riemuiteinde (brons)? Zie Appels 96-97	paardentuig?	1	Vroeg - Midden Romeinse tijd	6,5	6,8	-	ja
120	5	4	245	Bronzen phallus-hanger. Nicolay 2007, pl.91, B4	paardentuig	1	Midden Romeinse tijd	2,7	1,6 (bij ring)	0,65 (direct naast ring)	ja

RAAP-RAPPORT 2210

Wonen langs de Romeinse weg in Coriovallum
 Valkenburgerweg 25A, gemeente Heerlen; een opgraving in de vicus van Heerlen

vondst	put	vlak	spoor	beschrijving	type	aantal	datering	lengte	breedte	hoogte/dikte	geselecteerd voor conservering
123	5	4	252	Indet. Bronsfragmentje	-	1	-	2,3	1,7	1,7	nee
124	5	4	245	Bronzen blikfragment	-	1	-	3,8	-	-	nee
125	5	4	244	Ijzeren spijker	-	1	-	5,5	-	-	nee
126	5	4	245	Klein bronzen bolletje met twee zijden afgeplat. Versiering?	-	1	Romeinse tijd	1,1	1,2	0,6	nee
127	5	4	245	Bronzen baard van een sleutel.	-	1	Romeinse tijd	2,5	1,9	0,9	nee
168	6	1	277	Ijzeren meenemer voor maalsteen. Het ronde bevestigingsgat zit in het midden, vanaf het steelgat loopt de menemer aan beide zijden spits af. Vgl. Harnecker 1997, Kat.nr.113-117	Bijlhamer?	1	Romeinse tijd	21,6	midden: 3,8; uiteinde 3	2,4	ja
169	6	1	277	loodfragment	-	1	-	1,9	1,8	-	nee
177	8	1	289	fragment van brons	-	1	-	-	-	-	nee
178	8	1	289	klein smal ringetje van brons, met afgebroken uitsteeksel.	-	1	-	1,4	1,1	-	nee
179	8	1	294	beslag?, hartvormig; koperlegering	-	1	-	-	-	-	ja
185	6	2	325	grote ijzeren spijker	-	1	-	14,4	-	-	nee
188	6	2	325	klein loodfragment	-	1	-	2	1,4	-	nee
204	8	2	348	Lood fragment.	-	1	-	6,5	5,5	-	nee
210	8	3	375	Lood fragment.	-	1	-	2	1,9	-	nee
215	8	3	376	staafvormig bronsfragmentje met ovale doorsnee	-	1	-	2,4	0,6	0,3	nee
254	7	2	380	indet.	-	1	-	1,8	1,2	-	nee
265	7	2	401	ijzeren rechthoekige plaat met in het midden een gaatje	-	1	-	11,8	3,3	0,3	ja
266	7	2	403	2 grote spijkers	-	2	-	-	-	-	nee
284	7	3	427	2 ijzeren spijkers	-	2	-	-	-	-	nee
289	7	3	427	brede ijzeren strook met vijf gaten voor spijkers. Vijf spijkers zijn (gedeeltelijk) nog aanwezig.	-	1	Romeinse tijd	17,8	6,6	0,18	nee
304	7	3	427	Bronzen beslagplaatje waarin een gaatje is aangebracht. Op de achterzijde is een klein bronzen plaatje (2,2x0,7) bevestigd d.m.v. twee kleinen ijzeren nageltjes. Functie??	-	1	Romeinse tijd	3,8	3,5	-	ja
304	7	3	427	Complete ijzeren sikkkel	-	1	Romeinse tijd	11	8,6	steel: 0,4	ja
304	7	3	427	4 ijzeren spijkers	-	4	-	-	-	-	nee
304	7	3	427	8 ijzeren spijkers	-	8	-	-	-	-	nee
304	7	3	427	10 grote ijzeren spijkers	-	10	-	-	-	-	nee
304	7	3	427	Komvormig fragment van ijzer, aan binnenzijde een strook uit ijzer die is vastgeklonken	onderdeel harnas?	1	-	6,8	5,9	-	ja
304	7	3	427	Komvormig fragment van ijzer, aan binnenzijde een strook uit ijzer die is vastgeklonken	onderdeel harnas?	1	-	8,6	4,5	-	ja
304	7	3	427	fragment bladlood.	-	1	-	7,5	-	-	nee
304	7	3	427	staafvormig fragment van tin(?), met aan één zijde fijne ribbels	-	1	Recent?	7,1	1,2	0,4	nee
321	5	4	241	8 indet. ijzerfragmenten	-	8	-	-	-	-	nee
323	7	3	427	Ijzeren spijker	-	1	Romeinse tijd	5,6	1,2	-	nee

RAAP-RAPPORT 2210

Wonen langs de Romeinse weg in Coriovallum
Valkenburgerweg 25A, gemeente Heerlen; een opgraving in de vicus van Heerlen

Bijlage 3g: natuursteen

vondst	put	vlak	spoor	determinatie	type	materiaal	datering	aantal	gewicht
324	7	2	401	maalsteen	loper	basaltlava	Romeinse tijd	1	19000 gram

Bijlage 3h: glas

vondst	put	vlak	spoor	determinatie	datering	aantal	gewicht (gram)
30	4	1	88	kruik	recent	1	519
70	4	2	172	Isings vorm 3, ribkom	1e eeuw na Chr.	1	9
80	4	2	168	Isings vorm 3, ribkom	1e eeuw na Chr.	1	18
150	5	profiel	271	Isings vorm 3, ribkom	1e eeuw na Chr.	1	86
280	7	3	429	vaatwerk	1e eeuw na Chr.	1	2

RAAP-RAPPORT 2210

Wonen langs de Romeinse weg in Coriovallum
Valkenburgerweg 25A, gemeente Heerlen; een opgraving in de vicus van Heerlen

Bijlage 3i: bot

De skeletelementverdeling over de lichaamsdelen bij de zoogdieren									
lichaams- deel	skeletelement	rund n	paard n	schaap/ geit n	varken n	hond n	groot zoogdier n	middelgroot zoogdier n	Nederlandse naam
kop	cranium	3	-	-	-	-	-	-	schedel
	mandibula	16	2	2	1	-	-	-	onderkaak
	dentes superior	3	-	-	-	-	-	-	tanden en kiezen, bovenkaak
	dentes inferior	3	-	2	1	-	-	-	tanden en kiezen, onderkaak
romp	vert. thoracales	1	-	-	-	-	-	-	borstwervels
	sacrum	-	-	-	-	1	-	-	heiligbeen
	costa	-	-	-	-	-	-	1	rib
voorpoot	scapula	2	-	1	-	-	-	-	schouderblad
	humerus	-	-	1	-	-	-	-	opperarmbeen
	radius	1	1	-	-	-	-	-	spaaakbeen
	metacarpus	4	-	-	-	-	-	-	middenhandsbeen
achterpoot	pelvis	3	-	-	-	-	1	-	bekken
	femur	1	-	-	-	-	-	-	dijbeen
	tibia	1	-	-	1	-	-	-	scheenbeen
	calcaneum	1	-	-	-	-	-	-	hielbeen
	astragalus	1	-	-	-	-	-	-	sprongbeen
	metatarsus	4	-	1	-	-	-	-	middenvoetsbeen
voet	phalanx 1	1	-	-	-	-	-	-	teenkoot 1
overig	metapodium	2	-	-	-	-	-	-	middenhands- of voetsbeen
	indet.	-	-	-	-	-	1	-	niet te determineren
totaal		47	3	7	3	1	2	1	

RAAP-RAPPORT 2210

Wonen langs de Romeinse weg in Coriovallum

Valkenburgerweg 25A, gemeente Heerlen; een opgraving in de vicus van Heerlen

Leeftijdverdeling gebaseerd op het postcraniale skelet				
rund	tijdstip vergroeiing in maanden	element	onvergroeid	vergroeid
			n	n
1e-3e eeuw	7-10	<i>scapula</i> distaal.	1	-
	7-10	pelvis, acetabulum	1	-
	20-24	<i>phalanx 1</i> proximaal	-	1
	24-30	<i>metacarpus</i> distaal	-	1
	24-30	<i>metapodia</i> distaal	1	-
	36	<i>calcaneum</i> proximaal	-	1
	42-48	<i>femur</i> distaal	-	1
Kelder	7-10	<i>scapula</i> distaal	-	1
	24-30	<i>metacarpus</i> distaal	-	1
Romeinse weg	24-30	<i>metacarpus</i> distaal	-	1
	24-30	<i>metatarsus</i> distaal	-	1
		Totaal	3	8
paard	tijdstip vergroeiing in maanden	element	onvergroeid	vergroeid
			n	n
1e-3e eeuw	42	radius distaal	-	1

RAAP-RAPPORT 2210

Wonen langs de Romeinse weg in Coriovallum
Valkenburgerweg 25A, gemeente Heerlen; een opgraving in de vicus van Heerlen

Leeftijdgegevens op basis van de doorbraak-, wisseling en slijtagestadia van gebitslementen															
rund	context	spoor	vondstnr.	Zoo_ID	element	zijde	gebitsformule	dP4	P4	M1	M2	M3	Z_gebit.	Opmerking	leeftijd
	1e-3e eeuw	322	206	60	mandibula	links	dP4	j	-	-	-	-	-	-	8-18 maanden
	1e-3e eeuw	438	154	53	mandibula	links	dP4M12]	k	-	g	a	-	-	-	8-18 maanden
	kelder	199	310	29	mandibula	links	[M12]	-	-	k	j	-	-	-	volwassen
	Romeinse weg	15	8	66	mandibula	rechts	[P4M1(M2)M3]	-	d	k	-	j	-	-	oud volwassen
	1e-3e eeuw	238	142	63	mandibula	links	[M23]	-	-	-	X	j	M2 gebroken	-	oud volwassen
	Romeinse weg	245	107	50	mandibula	links	[M12]	-	-	l	k	-	-	-	oud volwassen/ senior
	kelder	321	244	39	mandibula	links	(P2)P34M123	-	g	m	l	k	-	-	senior
	schaap/geit														
context	spoor	vondstnr.	Zoo_ID	element	zijde	gebitsformule	dP4	P4	M1	M2	M3	Z_gebit.	Opmerking	leeftijd	
1e-3e eeuw	322	243	30	mandibula	links	(P2)P34M123	-	g	g	g	d	-	-	2-3 jaar	
	varken														
context	spoor	vondstnr.	Zoo_ID	element	zijde	gebitsformule	dP4	P4	M1	M2	M3	Z_gebit.	Opmerking	leeftijd	
1e-3e eeuw	320	234	17	mandibula	links	[M3]	-	-	-	-	e	-	deels afgebroken	27-36 maanden	

De leeftijdsbepalingen zijn gebaseerd op Hambleton (1999). Legenda: codering gebitslementen volgens Grant (1982); - = afwezig; X = aanwezig; [= deel ervoor is afgebroken;] = deel erna is afgebroken. N = aantal resten.

Determinatiegegevens Access 2003, bestandsnaam: HEVA3_5 ArcheozoologieDeterminatiegegevens.mdb. Het bestand BURN-07Archeo-zoologieDeterminatiegegevens.mdb bevat 18 tabellen. De zes Z-tabellen bevatten de determinatiegegevens, de twaalf REF-tabellen bevatten de referentielijsten. In de ontwerpweergave van de tabellen is de betekenis van de velden uitgelegd. De betekenis van de coderingen die worden gebruikt in de velden van de Z-tabellen is uitgelegd in de REF-tabellen (zie Lauwerier, 1997).

RAAP-RAPPORT 2210

Wonen langs de Romeinse weg in Coriovallum

Valkenburgerweg 25A, gemeente Heerlen; een opgraving in de vicus van Heerlen

Bijlage 3j: botanisch materiaal

spoor	put	vondst- nr.	bot	aantal houtskool	proces- sed	verkooid			onverkooid			conser- vering	analyse	opmerkingen
						aantal	kaf	wild	totaal	var.	cultuur			
267	5	157	.	+	N	leeg
497	8	220	J	+++	.	R	V	V	V	V	.	G	J	gerst, linze, speltkaf+, veg. vochtige milieus
499	8	221	.	++	.	W	V	V	V	V	.	G	J	tarwe, gerst, speltkaf+, veg. akkers
328	6	225	.	+	.	W	G	W	W	W	.	S	N	spelt, gerst
322	6	228	.	+	.	W	G	W	W	W	.	M	N	spelt, gerst
322	6	229	J	+	W	.	S	N	zuring
329	6	235	J	+	.	G	W	V	V	.	.	G	J	gerst, hazelnoot, spelt- kaf, veg. vochtige milieus
329	6	236	.	+	1	W	G	W	W	W	.	M	N	spelt, gerst, aanboeksel?
304	6	239	.	+	1	W	G	W	W	W	.	M	N	gerst, gierst, aanboeksel
380	7	251	J	+	.	W	G	W	W	W	.	M	N	hazelnoot
383	7	252	.	+	.	G	G	W	W	G	.	M	N	hazelnoot

Legenda: zw = verkooid; gr = onverkooid; bl = gemineraliseerd; conservering: S = slecht; M = matig; R = redelijk; G = goed; overige kolommen: J = ja; N = nee; G = geen;
W = weinig; V = veel; (+) = 1-10; + = 11-100

RAAP-RAPPORT 2210

Wonen langs de Romeinse weg in Coriovallum

Valkenburgerweg 25A, gemeente Heerlen; een opgraving in de vicus van Heerlen

